

WSPÓŁCZESNE TRENDY W STANDARYZACJI SPRAWOZDAWCZOŚCI JEDNOSTEK WEDŁUG ŁÓDZKIEJ SZKOŁY RACHUNKOWOŚCI

Radosław Ignatowski, Halina Waniak-Michalak, Przemysław Czajor, Maciej Frendzel

**KATEDRA
RACHUNKOWOŚCI**
Wydział Zarządzania
Uniwersytet Łódzki

SIZ
wydawnictwo

Współczesne trendy w standaryzacji sprawozdawczości jednostek według Łódzkiej Szkoły Rachunkowości

---

Radosław Ignatowski
Halina Waniak-Michalak
Przemysław Czajor
Maciej Frendzel

SIZ

---

wydawnictwo

ŁÓDŹ 2023

Afiliacja autorów
Uniwersytet Łódzki, Wydział Zarządzania, Katedra Rachunkowości

 Radosław Ignatowski
<https://orcid.org/0000-0003-4349-8956>

 Halina Waniak-Michalak
<https://orcid.org/0000-0003-1857-4339>

 Przemysław Czajor
<https://orcid.org/0000-0003-2812-2918>

 Maciej Frendzel
<https://orcid.org/0000-0001-5664-4356>

Recenzja naukowa: dr hab. Artur Hołda
prof. UEK

Projekt okładki: Kamil Dura

Projekt typograficzny, skład i łamanie: Mateusz Poradecki

Redakcja językowo-stylistyczna: Angelika Chrzanowska

Copyright by the Authors
Copyright for this edition by Wydawnictwo SIZ, Łódź 2023
Wszelkie prawa zastrzeżone

Zezwala się na kopiowanie, dystrybucje, wyświetlanie tylko dokładnych (dosłownych) kopii dzieła.
Niedozwolone jest jego zmienianie i tworzenie na jego bazie pochodnych.

e-ISBN 978-83-65766-84-7

SIZ

---

wydawnictwo

Wydawnictwo SIZ
ul. Matejki 22/26, pok. 112
90-237 Łódź
Tel. 42 635 47 91
email: biuro@wydawnictwo-siz.pl

Spis treści

Od Autorów	7
1. Stanowienie Krajowych Standardów Rachunkowości – udział pracowników Katedry w budowie i doskonaleniu polskiego systemu regulacji rachunkowości	11
1.1. Wartości niematerialne i prawne – projekt standardu KSR	11
1.1.1. Wprowadzenie	11
1.1.2. Zakres projektu KSR „Wartości niematerialne i prawne”	14
1.1.3. Warunki uznania składnika aktywów za wartość niematerialną i prawną	15
1.1.4. Wartości niematerialne i prawne wytwarzane we własnym zakresie	19
1.1.5. Amortyzacja i inne koszty ponoszone w trakcie użytkowania wartości niematerialnych i prawnych	23
1.1.6. Podsumowanie	26
1.2. Działalność zaprzestana w prezentacji sprawozdań finansowych – projekt stanowiska KSR	27
1.3. Wartość godziwa w połączeniach jednostek rozlicznych metodą nabycia – projekt stanowiska KSR	30
1.3.1. Wprowadzenie	30
1.3.2. Wartość godziwa w regulacjach międzynarodowych i krajowych	31
1.3.3. Konceptyjne założenia stanowiska KSR dotyczącego ustalania wartości godziwej dla potrzeb rozliczania połączeń metodą nabycia	40
1.3.4. Podsumowanie	42
2. Zmiany w międzynarodowych regulacjach rachunkowości – MSSF i UE. Istota i analiza zmian według Łódzkiej Szkoły Rachunkowości	45
2.1. Wprowadzenie	45
2.2. Zakres zmian w Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej w okresie 2019–2023	47
2.3. Kilka uwag o stosowaniu MSSF w Unii Europejskiej i w Polsce	60
2.4. Podstawowe charakterystyki kluczowych, nowych standardów	69
2.4.1. MSSF 9 <i>Instrumenty finansowe</i>	70
2.4.2. MSSF 15 <i>Przychody z umów z klientami</i>	80
2.4.3. MSSF 16 <i>Leasing</i>	83
2.5. Odniesienia w MSSF do <i>Założeń konceptyjnych sprawozdawczości finansowej</i>	88
2.6. Zreformowane podejście do referencyjnych stóp procentowych	99
2.6.1. Kontekst problemu	99
2.6.2. Wprowadzone zmiany w MSSF 9, MSR 39 i MSSF 7	102
2.7. Nowa definicja przedsięwzięcia – zmiany w MSSF 3	113
2.8. Nowa definicja istotności – zmiany w MSR 1 i Stanowisku Praktycznym nr 2	118
2.9. Klasyfikacja zobowiązań do krótko- lub długoterminowych	121

2.10. Międzynarodowa sprawozdawczość finansowa w warunkach COVID-19 i napaści Rosji na Ukrainę	126
2.10.1. MSSF 16 <i>Leasing</i> i COVID-19	127
2.10.2. Stosowanie standardów MSSF w okresie pandemii COVID-19	130
2.10.3. COVID-19 i uwzględnianie oczekiwanych strat kredytowych w świetle bieżącej niepewności wynikającej z pandemii COVID-19	138
2.10.4. IASB a napaść Rosji na Ukrainę	140
2.11. Inne zmiany w MSSF	142
2.11.1. Zmiany w MSR 16 w zakresie kosztu wytworzenia środka trwałego – ujmowanie pożytków ze środka trwałego w budowie	142
2.11.2. Zmiany w MSR 37 o zakresie kosztów wykonania umowy rodzącej obciążenia	143
2.11.3. Zmiany w MSSF 16 w zakresie wyceny zobowiązań leasingowych w transakcjach sprzedaży i leasingu zwrotnego	143
2.11.4. Zmiany w MSR 1 i Stanowisku Praktycznym nr 2 – <i>Ujawnienia na temat polityki rachunkowości jednostki sprawozdawczej</i>	145
2.11.5. Zmiany w MSR 12 – <i>Odroczony podatek dochodowy w związku z aktywami i zobowiązaniami powstałymi w ramach pojedynczej transakcji</i>	148
2.11.6. Zmiany ujęte w projekcie doskonalenia MSSF – zmiany w cyklu 2015–2017 i w cyklu 2018–2020 ..	149
2.12. Raportowanie o zrównoważonym rozwoju spółek – nowe rozwiązania przyjęte w Unii Europejskiej	153
2.12.1. Rodzaje raportów i zakres wymaganych informacji	154
2.12.2. Raportowanie ESG w Polsce i na świecie	163
2.12.3. Użyteczność raportów – wiarygodność informacji	166
2.12.4. Teorie dotyczące raportowania ESG	168
2.12.5. Przyszłe kroki legislacyjne i oczekiwania dotyczące jakości raportów	169
Bibliografia	171
Spis rysunków, schematów i wykresów	181
Spis tabel	183

Od Autorów

Katedra Rachunkowości Uniwersytetu Łódzkiego, będąca wydziałową organizacyjnie w ramach Wydziału Zarządzania strukturą, jako instytucja i jej pracownicy od lat czynnie przyczyniają się do rozwoju rachunkowości jako nauki stosowanej, zarówno w skali krajowej, jak i międzynarodowej. Celem tego opracowania jest przedstawienie wkładu Katedry i jej pracowników w rozwój rachunkowości w obszarze rachunkowości regulowanej, tzn. takiej, w której normy i zasady ujmowane są w przepisach prawnych lub regulacjach środowiskowych, stanowiących zintegrowany, ogólny system regulacyjny rachunkowości. Na system ten składają się zasadniczo przepisy prawne, których podstawą, choć nie jedyną, jest Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości wraz z wydawanymi do niej aktami wykonawczymi w formie rozporządzeń ministra właściwego ds. finansów publicznych (najczęściej Ministra Finansów). Jednak polski system regulacyjny, wzorem rozwiązań stosowanych w wielu krajach, tworzy również krajowe standardy rachunkowości, na które składają się standardy i stanowiska, wydawane przez ustanowiony ustawą o rachunkowości Komitet Standardów Rachunkowości. Od wielu lat pracownicy Katedry aktywnie współdziałają z Komitetem, czy to w formie członkostwa (od 2002 r. nieprzerwanie członkiem Komitetu jest R. Ignatowski), czy w formie autorów lub współautorów projektów dokumentów, jakie wydaje Komitet. Należą do nich nie tylko rzeczony standardy i stanowiska, lecz także komunikaty lub ekspertyzy. W okresie objętym tą publikacją (2018–2023), tj. w okresie od wydania serii publikacji ukazujących dorobek Katedry Rachunkowości w związku z obchodami 75-lecia jej istnienia, w tym *Łódzka Szkoła Rachunkowości w procesie transformowania systemu rachunkowości w Polsce w latach 1989–2016. Wyzwania dla praktyki i nauki* (Sobańska, Ignatowski, 2018) oraz *Global Financial Reporting. The Past, Present and Likely Future* (Alexander, Zeff, Ignatowski, 2018), pracownicy Katedry opracowali na zlecenie Komitetu projekty standardów i stanowisk w obszarze:

- 1) wartości niematerialnych i prawnych (zespół pod kierownictwem E. Walińskiej)¹;
- 2) szacowania wartości godziwej aktywów i zobowiązań przejmowanej jednostki w zastosowaniu metody nabycia (M. Frendzel);
- 3) prezentacji w sprawozdaniach finansowych skutków prowadzenia lub decyzji o zaniechaniu części działalności jednostki (P. Kabalski);
- 4) realizacji zasady rzetelnego i jasnego obrazu w prezentacji sytuacji majątkowej, finansowej i dochodowej jednostki sprawozdawczej, tj. jednostki gospodarczej lub

---

1 Pełny skład zespołu znajduje się w dalszej, przedmiotowej części opracowania.

grupy kapitałowej (R. Ignatowski przy współudziale T. Koniecznego z firmy Price-WaterhouseCoopers <pwc>).

We wskazanym okresie Komitet przyjął i wydał także zmiany w istniejących standardach. Zmiany w standardach, które przygotowali pracownicy Katedry, objęły:

- 1) KSR nr 3 „Niezakończone usługi budowlane” (Dz.Urz. Min. Fin. z 2018 r., poz. 76);
- 2) KSR nr 5 „Leasing, najem i dzierżawa” (Dz.Urz. Min. Fin. z 2018 r., poz. 77);
- 3) KSR nr 8 „Działalność deweloperska” (Dz.Urz. MF z 2018 r., poz. 71 i Dz. Urz. MF-FiPR z 2020 r., poz. 38).

Na zlecenie Komitetu M. Frenzel (pod nadzorem R. Ignatowskiego ze strony Komitetu) przygotował także ekspertyzę dotyczącą analizy możliwego ujęcia, wyceny i prezentacji w sprawozdaniach finansowych kryptoaktywów (i powiązanych z nimi kryptozobowiązań). Wskazana ekspertyza ma stanowić podstawę do wydania przez Komitet przedmiotowego stanowiska (lub standardu). Może także – w opinii przewodniczącej Komitetu – wicedyrektora Departamentu Efektywności Wydatków Publicznych i Rachunkowości Ministerstwa Finansów – stanowić podstawę do regulacji tego zagadnienia na szczelbu ustawy o rachunkowości (prace, nad zmianami której zostały rozpoczęte w tym roku, a R. Ignatowski został członkiem resortowego zespołu ds. przygotowania projektu zmian w ustawie o rachunkowości).

Pracownicy Katedry Rachunkowości uczestniczą także aktywnie w rozwoju regulacji rachunkowości w wymiarze międzynarodowym². Przykładem tego są działania R. Ignatowskiego, który stale uczestniczy w procesie stanowienia międzynarodowych regulacji rachunkowości (MSSF, wydawanych przez International Accounting Standards Board, IASB). Udział w tym procesie nie wynika z członkostwa w Radzie, a wiąże się z dość regularnym udziałem w opracowywaniu głoś do projektów standardów (głównie przygotowywanych jako głos Komitetu Standardów Rachunkowości) oraz corocznym udziale w konferencjach World Standards Setters (WSS). Konferencje te odbywają się stacjonarnie w Londynie, choć w latach 2020–2021 – ze względu na stan pandemii COVID-19 – miały charakter zdalny. Udział w spotkaniach światowych regulatorów rachunkowości z IASB ma co do zasady charakter roboczy. Podczas tych spotkań dyskutowane są projekty standardów (MSSF), a głos światowych regulatorów w procesie stanowienia standardów międzynarodowych jest doceniany przez IASB.

Celem i przedmiotem tego opracowania jest przedstawienie i analiza zmian w sprawozdawczości jednostek gospodarczych, jakie miały miejsce w ostatnich latach (2019–2023,

---

² Na rachunkowość jako naukę stosowaną i jej rozwój przyczyniają się różne czynniki, ale najprościej można je ująć jako elementy triady: nauki, regulacji i praktyki. W obszarze nauki chodzi przede wszystkim o prace naukowe o charakterze koncepcyjnym, analitycznym, opisującym lub opiniującym. W tym opracowaniu ze względu na jego charakter, rolę nauki ograniczamy do wspierania procesów stanowienia norm i standardów dla praktyki rachunkowości, której jednym z celów, ale oczywiście nie jedynym, jest sporządzanie i prezentacja sprawozdań finansowych jednostek sprawozdawczych.

tj. w okresie od 70 do 75 lat istnienia Katedry Rachunkowości UŁ). Zagadnienia w opracowaniu obejmują przedstawienie wkładu pracowników Katedry w rozwój standaryzacji rachunkowości w Polsce, tj. wkładu w stanowienie Krajowych Standardów Rachunkowości, przyjmowanych przez Komitet Standardów Rachunkowości (KSR) oraz syntezę i ocenę zmian przyjętych w MSSF i w UE, co obejmuje także zmiany w dyrektywie 34 w zakresie raportowania danych niefinansowych, zwanych wcześniej sprawozdawczością ESG (ang. *Environment, Social and Governance*), a obecnie sprawozdawczością w zakresie zrównoważonego rozwoju (ang. *Sustainable Reporting*).

Na opracowanie składają się dwie części, zawarte w odrębnych rozdziałach:

1. Stanowienie Krajowych Standardów Rachunkowości, w których aktywnie uczestniczyli pracownicy Katedry jako autorzy lub współautorzy projektów standardów lub stanowisk KSR.
2. Istota i analiza zmian wprowadzonych w MSSF oraz w UE, obejmujące w szczególności nowe rozwiązania UE w zakresie raportowania o zrównoważonym rozwoju, które wcześniej w unijnym systemie regulacyjnym sprawozdawczości finansowej zwane było raportowaniem niefinansowym lub raportowaniem ESG (ang. *Environmental, Social and Corporate Governance*).

Przedstawione rozwiązania, w tym stanowisko UE, w szczególności Komisji Europejskiej, w zakresie wprowadzonych zmian w krajowych i międzynarodowych regulacjach rachunkowości uwzględnia ich stan na lipiec 2023 r.

1. Stanowienie Krajowych Standardów Rachunkowości – udział pracowników Katedry w budowie i doskonaleniu polskiego systemu regulacji rachunkowości

---

1.1. Wartości niematerialne i prawne – projekt standardu KSR³

1.1.1. Wprowadzenie

Aktywa są definiowane w art. 3 ust. 1 p. 12 u.o.r.⁴, jako kontrolowane przez jednostkę zasoby majątkowe o wiarygodnie określonej wartości, powstałe w wyniku przeszłych zdarzeń, które spowodują w przyszłości wpływ do jednostki korzyści ekonomicznych.

Zdecydowanie szerzej aktywa są definiowane w regulacjach MSR⁵, w szczególności w *Założeniach koncepcyjnych sprawozdawczości finansowej* (IASB, 2018g), gdzie została kompleksowo objaśniona ogólna definicja wskazująca, że składnikiem aktywów jest bieżący zasób kontrolowany przez jednostkę w rezultacie przeszłych zdarzeń, natomiast zasobem ekonomicznym jest prawo posiadające potencjał generowania korzyści ekonomicznych. Podkreślono, że prawo wskazywane przy definiowaniu zasobu ekonomicznego może przyjmować formę m.in. praw do wykorzystywania własności intelektualnej. Określenie zasób (zarówno w świetle ustawy o rachunkowości, jak i MSR) nie oznacza zatem, iż aktywa muszą przyjmować postać fizyczną⁶. Szczególnym rodzajem aktywów są bowiem aktywa niematerialne, które w polskich regulacjach rachunkowości są określane jako wartości niematerialne i prawne (dalej określane również jako

3 W dalszej części niniejszego podrozdziału stosowane są zamiennie określenia projekt KSR „Wartości niematerialne i prawne” oraz projekt standardu. Podrozdział ten został opracowany głównie na podstawie materiałów roboczych powstałych w trakcie prac nad projektem ww. standardu.

4 Ustawa o rachunkowości dalej zamiennie określana u.o.r.

5 Pod pojęciem MSR – zgodnie z art. 2 ust. 3 u.o.r. – należy rozumieć Międzynarodowe Standardy Rachunkowości, Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej oraz związane z nimi interpretacje ogłoszone w formie rozporządzeń Komisji Europejskiej. Na potrzeby niniejszego podrozdziału określenie MSR obejmuje również *Założenia koncepcyjne...* (IASB, 1989; 2010b; 2018g).

6 Brak fizycznej postaci jest szczególnie wyraźnie podkreślany w MSR 38 (par. 9 i 10), gdzie wskazano szeroki katalog zasobów niematerialnych, podkreślając jednocześnie, że nie wszystkie zasoby niematerialne spełniają kryteria definicji składnika wartości niematerialnych (bazującej na ogólnej definicji aktywów), czyli wymóg możliwości identyfikacji takiego składnika, sprawowania nad nim kontroli oraz istnienia przyszłych korzyści ekonomicznych.

WNiP) i definiowane w art. 3 ust. 1 p. 14 ustawy o rachunkowości jako nabyte przez jednostkę, zaliczane do aktywów trwałych⁷, prawa majątkowe nadające się do gospodarczego wykorzystania, o przewidywanym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż rok, przeznaczone do używania na potrzeby jednostki, a w szczególności:

- 1) autorskie prawa majątkowe, prawa pokrewne, licencje, koncesje,
- 2) prawa do wynalazków, patentów, znaków towarowych, wzorów użytkowych oraz zdobniczych,
- 3) know-how.

Zgodnie z ustawą o rachunkowości do wartości niematerialnych i prawnych zalicza się również nabytą wartość firmy oraz koszty zakończonych prac rozwojowych. Jednocześnie należy zauważyć, że odrębną kategorię od wartości niematerialnych i prawnych stanowią inwestycje w wartości niematerialne i prawne⁸, czyli takie WNiP, które są posiadane w celu osiągnięcia korzyści z tytułu wzrostu ich wartości lub innych pożytków (w tym z tytułu ich sprzedaży).

Nie wszystkie szeroko rozumiane aktywa niematerialne spełniają definicję aktywów i mogą być ujęte w bilansie (np. marka wytworzona we własnym zakresie czy kompetencje pracowników), jednak we współczesnej gospodarce, której podstawy stanowi wiedza, odgrywają coraz większą rolę⁹. W świetle raportu PIE (*Aktywa niematerialne w Polsce*, 2020) inwestycje polskich firm w aktywa niematerialne osiągnęły w 2019 r. poziom ponad 133 mld zł, co stanowiło ponad 6% PKB¹⁰. Chociaż, jak wskazano w przywołanym raporcie, znaczna część inwestycji w aktywa niematerialne nie jest uwzględniana w rachunkach narodowych, to nawet w świetle danych GUS

7 Do WNiP zalicza się również aktywa trwałe spełniające powyższą definicję, które są używane przez jednostkę na podstawie umowy najmu, dzierżawy lub leasingu spełniającej warunki określone w ust. 4 u.o.r.

8 Inwestycje w WNiP stanowią część szerszej kategorii – inwestycje w nieruchomości i wartości niematerialne i prawne.

9 Przykładowo: Urbanek (2007, s. 18) uważa, że przedsiębiorstwa chcące tworzyć trwałą wartość dla akcjonariuszy oraz innych interesariuszy muszą koncentrować się nie tylko na wynikach finansowych osiągniętych w krótkim okresie, lecz także na tworzeniu potencjału rozwojowego, o którym decyduje jakość aktywów niematerialnych. Autor ten dodaje, że na początku 2005 r. aktywa materialne stanowiły jedynie ok. 40% kapitalizacji spółek notowanych na Warszawskiej Giełdzie Papierów Wartościowych, a w spółkach informatycznych wskaźnik ten kształtuje się często poniżej 10%. Kaplan i Norton (2011, s. 115) wyrażają natomiast opinię, iż aktywa niematerialne (m.in. kapitał ludzki) stanowią niemal 80% całkowitej wartości przedsiębiorstwa w globalnej gospodarce bazującej na wiedzy.

10 W raporcie tym przyjęto autorską metodykę określenia wartości inwestycji w aktywa niematerialne (opartą na metodyce stosowanej w badaniach innych autorów), ponieważ znaczna część nakładów na szeroko rozumiane aktywa niematerialne (zwłaszcza na tzw. kompetencje ekonomiczne) nie jest uwzględniana w rachunkach narodowych (*Aktywa niematerialne w Polsce*, 2020).

z 2022 r. inwestycje w wartości niematerialne i prawne osiągnęły i tak znaczący poziom 19,8 mld zł¹¹ (*Wyniki finansowe...*, 2022).

Uwzględniając powyższe dane, nawet tylko takie aktywa niematerialne, które wypełniają kryteria uznania za aktywa (i są uwzględniane w rachunkach narodowych), są istotne z perspektywy gospodarki jako całości, jak i poszczególnych pojedynczych przedsiębiorstw. Ustawa o rachunkowości z uwagi na swój ogólny charakter nie reguluje natomiast szczegółowo zagadnień związanych z wartościami niematerialnymi i prawnymi, co powoduje w praktyce wiele problemów i wątpliwości dotyczących właściwego zaklasyfikowania określonych praw do WNiP, ustalenia ich wartości, w szczególności w przypadku WNiP, które są wytwarzane przez jednostkę we własnym zakresie (co ustawa o rachunkowości określa mianem kosztów zakończonych prac rozwojowych).

Brak szczegółowych wytycznych dotyczących WNiP w polskich regulacjach rachunkowości stał się przyczyną, dla której Komitet Standardów Rachunkowości działający przy Ministerstwie Finansów podjął decyzję o opracowaniu krajowego standardu rachunkowości (KSR) poświęconego tej tematyce. Uchwałę w sprawie zlecenia i warunków opracowania projektu tego KSR podjęto 19 lutego 2019 r. w trakcie 3. posiedzenia Komitetu Standardów rachunkowości X kadencji. Opracowania projektu KSR „Wartości niematerialne i prawne” podjął się zespół pracowników Katedry Rachunkowości UŁ w składzie: prof. dr hab. Ewa Walińska, dr Agnieszka Wencel, dr Marcin Michalak, dr Przemysław Czajor, Witold Bojanowski¹². Zespół ten przygotował wcześniej projekt KSR nr 11 „Środki trwałe”, który spotkał się z pozytywnym przyjęciem przez praktyków rachunkowości, a pewna zbieżność rozwiązań (wynikająca z regulacji ustawowych) w zakresie rachunkowości środków trwałych oraz WNiP stanowiła dodatkową przyczynę powierzenia tego zadania tym samym autorom. Podobnie jak w przypadku prac nad projektem KSR nr 11 „Środki trwałe”, opiekunem projektu z ramienia Komitetu Standardów Rachunkowości został prof. dr hab. Jerzy Gierusz.

Stopień złożoności tematyki wartości niematerialnych i prawnych, a także pośrednio pandemia COVID-19 spowodowały, że prace nad projektem trwały do 2023 r. Tym samym, nad końcową wersją projektu KSR „Wartości niematerialne i prawne”

11 W ramach ogólnej wartości 19,8 mld zł nakładów na WNiP nakłady na autorskie prawa majątkowe, prawa pokrewne, licencje i koncesje stanowiły 11,4 mld zł (z czego 4,6 mld zł stanowiły nakłady na oprogramowanie komputerowe). Należy zauważyć, że jest to z jednej strony kwota wyższa jedynie o 126 mln zł w porównaniu do 2021 r., stanowiąca 9,3% wszystkich inwestycji dokonanych w 2022 r. przez przedsiębiorstwa niefinansowe zatrudniające co najmniej 10 osób (co stanowi spadek w porównaniu do 10,8% w 2021 r.), ale jednocześnie znacząco wyższa niż przed pandemią, kiedy w 2019 r. inwestycje w aktywa niematerialne wyniosły 11 mld zł, co stanowiło 6,4% wszystkich inwestycji (Główny Urząd Statystyczny, 2020; 2022; 2023; *Inwestycje w aktywa niematerialne...*, 2023).

12 Witold Bojanowski był pracownikiem Katedry Rachunkowości UŁ w latach 1997–2002. W późniejszych latach aktywnie współpracował z Katedrą i m.in. prowadził wykłady na studiach podyplomowych prowadzonych przez Katedrę Rachunkowości. Witold Bojanowski zginął tragicznie w wypadku 6 kwietnia 2023 r.

dyskutowano już w ramach posiedzeń Komitetu Standardów Rachunkowości XI kadencji. W dalszej części niniejszego podrozdziału zostaną przedstawione wybrane rozwiązania wskazane w projekcie standardu, które doprecyzowują i uszczegółwiają rozwiązania wynikające z ustawy o rachunkowości.

1.1.2. Zakres projektu KSR „Wartości niematerialne i prawne”

Projekt standardu obejmuje całość zagadnień związanych z wartościami niematerialnymi i prawnymi od momentu ich początkowego ujęcia w księgach rachunkowych (w tym uznania, czy określony składnik stanowi wartość niematerialną i prawną¹³) wraz z ustaleniem wartości początkowej (szczególną uwagę zwracając na wartości niematerialne i prawne wytwarzane we własnym zakresie). Następnie w projekcie standardu objaśniono zasady wyceny wartości niematerialnych i prawnych po ich początkowym ujęciu, jak również odniesiono się do kosztów ponoszonych w trakcie ich dalszego użytkowania. Końcowa część projektu standardu obejmuje zagadnienia związane z zaprzestaniem ujmowania składników WNiP, w tym ich przekwalifikowaniem do inwestycji, jak również dotyczące prezentacji i ujawniania informacji na temat WNiP w sprawozdaniu finansowym, uszczegółwiając wymagania ustawowe.

Niezależnie od kompleksowości rozwiązań przyjętych w projekcie standardu nie obejmuje on wszystkich zagadnień odnoszących się do wartości niematerialnych i prawnych, zwłaszcza w sytuacji, gdy zagadnienia te są przedmiotem regulacji innych stanowisk/standardów (zamiana składnika WNiP na inny składnik aktywów niepieniężnych, składniki aktywów powstałe w wyniku porozumień publiczno-prawnych). W trakcie prac nad projektem KSR „Wartości niematerialne i prawne” uznano również, że standard ten nie będzie obejmował zagadnień dotyczących ustalania wartości początkowej wartości firmy oraz wartości początkowej WNiP w transakcjach nabycia innej jednostki lub jej zorganizowanej części, jak również w drodze łączenia lub podziału jednostek. Stopień złożoności tych zagadnień wymagałby znacznego rozbudowania treści standardu, a ponadto ich istota jest związana z transakcjami połączeń jednostek, które zdaniem autorów projektu (uzgodnionym z Komitetem Standardów Rachunkowości) powinny być uregulowane odrębnymi przepisami szczegółowymi.

13 Projekt KSR „Wartości niematerialne i prawne” obejmuje również część definicyjną, w której uwzględniono definicje oraz inne objaśnienia dotyczące określonych składników niematerialnych występujące w inne regulacjach prawnych, jak m.in. Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. z 2021 r., poz. 1062 ze zm.), Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej (Dz.U. z 2021 r., poz. 324), Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. z 2022 r., poz. 1233), Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2023 r., poz. 221).

Z zakresu projektu KSR „Wartości niematerialne i prawne” wyłączono również zagadnienia dotyczące kryptoaktywów. W trakcie prac nad projektem tego standardu uznano, że zagadnienia te powinny stanowić przedmiot odrębnych szczegółowych regulacji, a jednocześnie projektowany KSR nie powinien przesądzać, czy kryptoaktywa stanowią, czy nie stanowią wartości niematerialnych i prawnych¹⁴.

Wartości niematerialne stanowią przedmiot regulacji MSR 38 „Wartości niematerialne”. Projekt KSR „Wartości niematerialne i prawne” nie stanowi odzwierciedlenia rozwiązań tego standardu, natomiast jego rozwiązania są w znacznym stopniu zgodne z rozwiązaniami przyjętymi w MSR 38. Podstawowe różnice między opisywanym projektem standardu a postanowieniami MSR (w szczególności MSR 38) polegają na tym, że projekt standardu nie przewiduje:

- 1) możliwości nieamortyzowania WNiP,
- 2) możliwości wyceny WNiP w wartości przeszacowanej,
- 3) wyłączenia z WNiP kategorii aktywów przeznaczonych do sprzedaży lub do zwrotu właścicielom.

Projekt KSR „Wartości niematerialne i prawne” w odróżnieniu od MSR 23 „Koszty finansowania zewnętrznego” przewiduje natomiast możliwość ujęcia w wartości początkowej WNiP ujemnych lub dodatnich różnic kursowych wynikających z zobowiązań w walucie obcej, zaciągniętych w celu finansowania pozyskania WNiP¹⁵.

1.1.3. Warunki uznania składnika aktywów za wartość niematerialną i prawną

Projekt standardu określa warunki uznania składnika majątku za wartość niematerialną i prawną. Określony składnik musi przede wszystkim spełniać kryteria uznania za składnik aktywów, czyli jednostka musi nad nim sprawować kontrolę, musi być

14 Należy w tym miejscu podkreślić, że pojęcie kryptoaktywów (jak również powiązanych z nimi kryptozobowiązań) jest szersze niż powszechne postrzeganie kryptoaktywów głównie jako kryptowalut opartych na technologii *blockchain*. Podjęciu decyzji o wyłączeniu kryptoaktywów z zakresu projektu standardu pomogła analiza kompleksowej ekspertyzy w zakresie rachunkowości kryptoaktywów i kryptozobowiązań przeprowadzonej na zlecenie Ministerstwa Finansów przez dra Macieja Frendzla z Katedry Rachunkowości UŁ.

Natomiast w świetle regulacji MSR Komitet ds. Interpretacji Międzynarodowej Sprawozdawczości Finansowej uznał na posiedzeniu w dniach 11–12 czerwca 2019 r., że MSR 38 *Wartości niematerialne* ma zastosowanie do kryptowalut, o ile nie są one przeznaczone do sprzedaży w toku normalnej działalności jednostki. Jeżeli jednostka przeznacza kryptowaluty do sprzedaży, wówczas zastosowanie powinien mieć MSR 2 *Zapasy* (IFRS Interpretations Committee, 2019a).

15 W świetle rozwiązań MSR do kosztów finansowania zewnętrznego można zaliczyć różnice kursowe jedynie w takim stopniu, w jakim są uznawane za korektę kosztów odsetek (par. 6E MSR 23).

możliwość wiarygodnego ustalenia jego wartości początkowej¹⁶ oraz w przyszłości muszą być uzyskane korzyści ekonomiczne z tytułu wykorzystywania danego składnika. Dodatkowo określono warunki szczególne uznania składnika majątku za WNiP, wynikające z definicji wartości niematerialnych i prawnych zawartej w ustawie o rachunkowości, jak również wynikające z innych ustaw. W ramach warunków szczególnych wskazano, że:

- 1) musi istnieć możliwość identyfikacji składnika WNiP;
- 2) składnik aktywów musi mieć charakter nabytego prawa majątkowego, przysługującego jednostce do dóbr niematerialnych i prawnych lub stanowić nabytą wartość firmy, nabyte know-how albo koszty zakończonych prac rozwojowych;
- 3) składnik aktywów musi być przeznaczony do użytkowania na własne potrzeby jednostki¹⁷;
- 4) jednostka musi posiadać zamiar użytkowania danego składnika przez okres dłuższy niż rok.

Projekt standardu zwraca uwagę na postać wartości niematerialnych i prawnych i wskazuje, że zazwyczaj WNiP posiada postać nierzeczową i niepieniężną. W niektórych sytuacjach jednostka musi natomiast określić, czy określony składnik stanowi WNiP, czy inny składnik aktywów. Przykład stanowią licencje OEM przypisane do konkretnych urządzeń, które nie stanowią odrębnych składników WNiP, a są uwzględniane w wartości określonych środków trwałych. Innymi przykładami są spółdzielcze prawo do lokalu oraz prawo wieczystego użytkowania, które są również zaliczane do środków trwałych.

Ogólna definicja wartości niematerialnych i prawnych zawarta w ustawie o rachunkowości została w projekcie standardu doprecyzowana i rozbudowana, zwłaszcza w odniesieniu do know-how. Wyjaśniono, że samo pojęcie know-how jest bardzo szerokie, jednak niekoniecznie każdy tytuł know-how spełnia kryteria uznania za składnik aktywów, a tym samym ujęcia go jako składnik WNiP. Przykładami szeroko rozumianej wiedzy, mogącej być postrzegana jako know-how, ale niestanowiącej wartości niematerialnych i prawnych, są m.in.: strategie przedsiębiorstwa, procedury i metody

16 Podobnie jak w przypadku środków trwałych w projekcie KSR „Wartości niematerialne i prawne” wskazano, że jednostka może określić dolną granicę wartości WNiP, poniżej której wartość początkowa składnika WNiP podlega jednorazowemu odpisaniu w ciężar kosztów amortyzacji w terminie określonym dla rozpoczęcia amortyzacji.

17 Wykorzystanie na potrzeby własne jednostki oznacza sytuację, w której dany składnik aktywów służy prowadzonej przez jednostkę działalności operacyjnej lub realizacji funkcji pomocniczych i wspierających, w tym również na potrzeby zarządzania czy realizacji pozostałej działalności operacyjnej lub działalności finansowej, a także przyczynia się pośrednio do uzyskiwania korzyści ekonomicznych. Dlatego składniki aktywów posiadające postać WNiP, ale nabyte w celu uzyskania korzyści ekonomicznych typowych dla inwestycji są zaliczane do inwestycji w wartości niematerialne i prawne. Z kolei składniki aktywów (posiadające postać WNiP) nabyte w celu bezpośredniej sprzedaży stronom trzecim są z reguły uznawane za składniki zapasów.

związane z zarządzaniem przedsiębiorstwem, metodologie wewnętrznej sprawozdawczości finansowej, wiedza w dziedzinie obrotu towarowego, bazy danych (w tym bazy klientów), relacje z klientami, jednorazowe płatności z tytułu przejścia prawa do dystrybucji na danym rynku (tzw. *exit fee*).

Projekt standardu podaje również przykłady praw, które nie stanowią wartości niematerialnych i prawnych. W szczególności do WNiP nie zalicza się m.in.:

- 1) ograniczonych i nieograniczonych rzeczowych praw majątkowych, jak prawo własności lub współwłasności, użytkowanie i użytkowanie wieczyste, służebność gruntowa, służebność przesyłu, zastaw, hipoteka, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu;
- 2) praw majątkowych do wierzytelności oraz roszczeń;
- 3) praw majątkowych wynikających ze świadectw pochodzenia energii wytworzonej w odnawialnych źródłach energii;
- 4) praw niemajątkowych (np. praw osobistych, w tym autorskich praw osobistych, tajemnicy przedsiębiorstwa, która nie spełnia definicji know-how);
- 5) praw mieszanych (stanowiących jednocześnie prawa majątkowe i niemajątkowe), jak uprawnienia wynikające z posiadania akcji czy prawa udziałowe w spółkach;
- 6) opłat za dalsze okresy ochrony patentów i wzorów użytkowych;
- 7) kosztów poniesionych na wytworzenie filmów, oprogramowania i innych podobnych produktów stanowiących produkty wielokrotnej sprzedaży i które zgodnie z art. 34 ust. 3 u.o.r. są zaliczane do aktywów obrotowych.

W projekcie standardu wskazano jednocześnie, że określone prawa i inne szeroko rozumiane wartości, które nie stanowią składników WNiP i często nie podlegają w ogóle ujęciu w sprawozdaniu finansowym (np. lojalność klientów, udział w rynku, kompetencje pracowników), mogą być uwzględnione w wycenie nabytej wartości firmy.

Istotnym zagadnieniem, któremu poświęcono uwagę w projekcie standardu, jest okres ekonomicznej użyteczności składnika aktywów dla jednostki. Składnik aktywów może być uznany za wartość niematerialną i prawną jedynie wtedy, gdy okres ten jest dłuższy niż rok. Długość okresu ekonomicznej użyteczności wynika z jednej strony z cech danego składnika¹⁸ (np. umowy, na podstawie której jednostka sprawuje nad nim kontrolę), a z drugiej strony – z zamiaru jednostki odnośnie do okresu, przez jaki będzie go użytkować. Wartość niematerialnego składnika, który nie spełnia

---

¹⁸ W trakcie prac nad projektem KSR „Wartości niematerialne i prawne” zwrócono uwagę na istotność określenia okresu ekonomicznej użyteczności z perspektywy określenia okresu amortyzacji składników WNiP. W wyjątkowych przypadkach jednostka może bowiem nie być w stanie wiarygodnie oszacować tego okresu. W projekcie standardu zaleca się, żeby w takiej sytuacji (uwzględniając jednocześnie brak innych ograniczeń dotyczących okresu użytkowania) przyjąć rozwiązanie wskazane w art. 33 ust. 3 oraz 44b ust. 10 u.o.r. w odniesieniu do kosztów zakończonych prac rozwojowych oraz nabytej wartości firmy, których okresu ekonomicznej użyteczności nie można ustalić w sposób wiarygodny. Zgodnie z ustawą okres dokonywania odpisów amortyzacyjnych nie powinien być wówczas dłuższy niż pięć lat.

kryteriów uznania za WNiP z uwagi na krótszy niż jeden rok okres jego ekonomicznej użyteczności dla danej jednostki, może być:

- 1) ujęta w kosztach okresu w momencie jego nabycia (ewentualnie podlegać rozliczeniu w czasie, jeżeli istnieje ekonomiczne uzasadnienie do obciążenia kosztów dwóch kolejnych okresów sprawozdawczych, w których składnik taki jest wykorzystywany),
- 2) uwzględniona w koszcie wytworzenia innego składnika aktywów albo
- 3) ujęta jako wartość początkowa zapasu, jeżeli jednostka zamierza go zbyć po zakończeniu użytkowania (trwającego krócej niż jeden rok).

Przykładowo, jeżeli jednostka nabyła licencję na program komputerowy na okres jednego roku, wówczas cała wartość licencji zostanie jednorazowo ujęta jako koszty okresu. Licencja taka spełnia co do zasady warunki uznania za wartość niematerialną i prawną, ale jeżeli okres jej trwania nie przekracza roku, wówczas nie może zostać uznana za składnik majątku trwałego¹⁹. Wartość 12-miesięcznej licencji może być natomiast ujęta jako czynne rozliczenie międzyokresowe kosztów, jeżeli okres jej użytkowania przypada na dwa okresy sprawozdawcze, a odniesienie jej wartości w ciężar kosztów tylko jednego okresu mogłoby zniekształcić wynik finansowy. W przypadku licencji (czy innych praw), które podlegają przedłużeniu po wniesieniu kolejnych opłat, ale wydłużenie okresu ekonomicznej użyteczności nie przekracza jednego roku, każdorazowo opłaty takie są odnoszone w ciężar kosztów (bądź rozliczane w czasie przez kolejne dwa okresy sprawozdawcze, czy też w szczególnych przypadkach zaliczane do kosztu wytworzenia innych aktywów). W projekcie KSR „Wartości niematerialne i prawne” wskazano jednocześnie, że jeżeli opłata wniesiona po pierwszym roku użytkowania spowodowałaby wydłużenie okresu ekonomicznej użyteczności danego prawa o więcej niż jeden rok, wówczas kwota takiej opłaty powinna zostać ujęta jako odrębny obiekt inwentarzowy WNiP²⁰.

W projekcie standardu zwrócono również uwagę na licencje subskrybowane, które dotyczą zazwyczaj tzw. aplikacji chmurowych. W takich przypadkach uznano, że zawierając umowę na użytkowanie aplikacji chmurowej, jednostka nabywa usługę, a nie składnik WNiP. Główną przyczyną takiego rozwiązania jest fakt, że w przypadku aplikacji chmurowych nie można uznać, że jednostka sprawuje kontrolę nad takim

¹⁹ W projekcie standardu wskazano, że w szczególnych przypadkach można ująć jako wartość niematerialną i prawną określone prawo, którego okres ekonomicznej użyteczności nie przekracza jednego roku, o ile jednak istnieje możliwość przedłużenia tego okresu oraz istnieją uzasadnione przesłanki i prawdopodobieństwo, że jednostka go przedłuży.

²⁰ W projekcie KSR „Wartości niematerialne i prawne” wyraźnie podkreślono, że wartość początkową takiego obiektu inwentarzowego stanowiłaby kwota opłaty poniesionej w celu wydłużenia okresu użytkowania danego prawa. Kwota ujęta pierwotnie w kosztach (dotycząca pierwszej opłaty) nie może bowiem zostać doliczona do wartości początkowej ujmowanego składnika WNiP.

składnikiem majątku²¹. Opłaty ponoszone w związku z użytkowaniem takich aplikacji będą zatem obciążać koszty okresu, w którym zostały poniesione (ewentualnie mogą podlegać rozliczeniu w czasie).

1.1.4. Wartości niematerialne i prawne wytwarzane we własnym zakresie²²

Wytwarzanie WNiP we własnym zakresie przez jednostkę (samodzielnie bądź z udziałem jednostek zewnętrznych) stanowi złożone zagadnienie, któremu poświęcono wiele spotkań roboczych z członkami Komitetu Standardów Rachunkowości, jak również temat ten był wielokrotnie omawiany na oficjalnych posiedzeniach Komitetu X i XI kadencji.

Szczególnym rodzajem WNiP, wskazanym bezpośrednio w ustawie o rachunkowości, są koszty zakończonych prac rozwojowych. Jeżeli prace prowadzone przez jednostkę nie spełniają kryteriów uznania ich za prace rozwojowe, koszty ponoszone w związku z prowadzonymi działaniami obciążają koszty okresu. Należy także podkreślić, że jeżeli prace rozwojowe są prowadzone głównie w celu ich sprzedaży bądź przekazania ich rezultatów do używania przez inne podmioty zewnętrzne (czyli bez zamiaru ich wykorzystania na własne potrzeby) wówczas nakłady na takie prace powinny zostać ujęte jako zapasy i podlegać rozliczeniu zgodnie z art. 34 ust. 3 u.o.r. (jako tzw. produkty wielokrotnej sprzedaży)²³. W projekcie standardu wskazano również, że do prac

21 Podobne stanowisko zajął Komitet ds. Interpretacji Międzynarodowej Sprawozdawczości Finansowej, wskazując, że jeśli umowa przekazuje klientowi jedynie prawo do otrzymania dostępu do oprogramowania dostawcy w okresie obowiązywania umowy, klient nie otrzymuje wartości niematerialnej w postaci oprogramowania w dniu rozpoczęcia umowy. Prawo do otrzymania w przyszłości dostępu do oprogramowania dostawcy nie daje klientowi w dniu rozpoczęcia umowy uprawnień do uzyskiwania przyszłych korzyści ekonomicznych płynących z samego oprogramowania i ograniczania innym dostępu do tych korzyści. W konsekwencji Komitet uznał, że umowa, która przekazuje klientowi jedynie prawo do uzyskania dostępu do oprogramowania dostawcy w przyszłości, jest umową o świadczenie usług (IFRS Interpretations Committee, 2019b).

22 Niniejszy podrozdział odnosi się do składników niematerialnych spełniających (bądź mogących spełniać) kryteria uznania za składniki aktywów. Projekt standardu nie dotyczy bowiem, co wskazano wcześniej, takich „wartości”, które mogą przyczyniać się do osiągnięcia przez jednostkę znaczących korzyści ekonomicznych, a wynikają pośrednio z wewnętrznych „zasobów” jednostki (np. marka wytworzona we własnym zakresie, reno, reputacja itp.).

23 Podjęcie decyzji, czy nakłady poniesione na prace rozwojowe powinny podlegać aktywowaniu jako WNiP, czy też zostać ujęte jako koszt wytworzenia zapasów, wymaga często przeprowadzenia osądu. W projekcie standardu przedstawiono przykład spółki z branży gier komputerowych, która podjęła prace badawcze w celu opracowania tzw. silnika oprogramowania, służącego do produkcji bardziej zaawansowanych produktów (gier komputerowych). Koszty poniesione w związku z tymi pracami mogą podlegać aktywowaniu jako WNiP, jeżeli zostały spełnione warunki określone w projekcie standardu,

rozwojowych nie zalicza się także prac prowadzonych przez instytuty badawcze w ramach ich działalności podstawowej, jeżeli rezultaty tych prac są ukierunkowane na bezpośrednią komercjalizację bądź uzyskiwanie przychodów w postaci subwencji, dotacji czy innych form finansowania prowadzonej działalności.

Odnosząc się do aktywowania kosztów prac rozwojowych jako składnika wartości niematerialnych i prawnych projekt standardu, doprecyzowuje te warunki, wskazując, że kluczowa jest identyfikacja etapów prowadzonych prac umożliwiająca rozróżnienie prac badawczych i prac rozwojowych, a kryteria pozwalające na identyfikację poszczególnych etapów prac powinny zostać określone w dokumentacji polityki (zasad) rachunkowości. W celu ułatwienia określenia kryteriów rozróżniających etapy prac badawczych i prac rozwojowych w projekcie standardu wprowadzono definicje obydwu rodzajów prac²⁴.

Ogólne zasady warunkujące możliwość zaliczenia kosztów zakończonych prac rozwojowych do wartości niematerialnych i prawnych określa art. 33 ust. 2 u.o.r. Projekt standardu doprecyzowuje zapisy ustawy, wskazując, że do WNiP zalicza się koszty prac rozwojowych, jeżeli zostały spełnione łącznie następujące warunki:

- 1) prace mają charakter prac rozwojowych zgodnie z definicją przedstawioną w projekcie standardu;

---

nawet gdy licencja na wytworzone oprogramowanie będzie podlegała sprzedaży innym podmiotom. W przykładzie wskazano jednocześnie, że jeśli skala sprzedaży będzie na tyle istotna, że przychody ze sprzedaży licencyjnej są wyższe niż przychody uzyskane z tytułu wykorzystania tego oprogramowania na własne potrzeby, wówczas poniesione koszty powinny być uznane za koszt wytworzenia produktów wielokrotnej sprzedaży.

24 W świetle definicji zawartej w projekcie standardu prace badawcze nie mają charakteru bezpośrednio aplikacyjnego, natomiast stanowią innowacyjne i zaplanowane działanie ukierunkowane na poszukiwanie i przyswojenie nowej wiedzy. Charakter prac badawczych jest głównie koncepcyjny, doświadczalny, eksperymentalny, a prawdopodobieństwo uzyskania spodziewanych rezultatów jest trudne do przewidzenia lub relatywnie niskie.

Natomiast prace rozwojowe są działaniem obejmującym nabywanie, łączenie, kształtowanie i wykorzystywanie dostępnej aktualnie wiedzy i umiejętności. W definicji wskazano również, że do prac rozwojowych nie zalicza się działań obejmujących rutynowe i okresowe zmiany wprowadzane do istniejących produktów, procesów lub usług, nawet jeżeli takie zmiany mają charakter ulepszeń. Jako przykłady działań zaliczanych do prac rozwojowych wskazano: a) projektowanie, wytworzenie i testowanie modeli lub prototypów doświadczalnych (przed ich wdrożeniem do normalnego stosowania), jak również opracowanie oprogramowania komputerowego przeznaczonego do wykorzystania na własne potrzeby jednostki, b) projektowanie narzędzi, urządzeń, przyrządów do obróbki, form i matryc z wykorzystaniem nowej technologii, c) projektowanie, wykonanie i użytkowanie linii próbnej, której wielkość nie umożliwia prowadzenia ekonomicznie uzasadnionej produkcji przeznaczonej na sprzedaż, d) projektowanie, wykonanie i testowanie skonkretyzowanych rozwiązań w zakresie nowych lub udoskonalonych materiałów, urządzeń, produktów, procesów lub usług.

W definicji prac rozwojowych podkreślono, że ich końcowym efektem muszą być takie składniki aktywów, które spełniłyby definicję wartości niematerialnych i prawnych (z wyłączeniem wartości firmy), gdyby zostały nabyte od podmiotów zewnętrznych.

- 2) prace są prowadzone na własne potrzeby jednostki;
- 3) koszty zostały poniesione przed ich wdrożeniem lub przekazaniem do użytkowania i rozpoczęciem wykorzystywania ich rezultatów w działalności własnej jednostki;
- 4) zamierzone rezultaty prac są ściśle ustalone i skonkretyzowane w postaci dokumentacji technicznej lub równoważnej;
- 5) koszty realizacji prac rozwojowych konieczne do osiągnięcia wskazanych powyżej rezultatów zostały wiarygodnie określone w postaci budżetu, kosztorysu lub innej równoważnej formie planu finansowego, zatwierdzonego przez upoważnione do tego osoby w jednostce;
- 6) przydatność zamierzonych rezultatów prac rozwojowych została stwierdzona i odpowiednio udokumentowana, np. w wyniku przeprowadzonego studium wykonalności technicznej, badań rynkowych, rozpoznania rynku itp.²⁵;
- 7) koszty prac rozwojowych według przewidywań jednostki zostaną pokryte przychodami ze sprzedaży wyrobów lub usług powstałych dzięki zastosowaniu rezultatów tych prac albo ze sprzedaży towarów, której one służyły, albo z tytułu optymalizacji kosztów, osiągniętej na skutek ich zastosowania, jak również ze sprzedaży tych prac po zakończeniu ich użytkowania;
- 8) jednostka posiada lub jest w stanie zapewnić niezbędne środki finansowe do przeprowadzenia wdrożenia rezultatów tych prac rozwojowych, np.: promesę kredytową, odpowiednie zasoby własnych aktywów finansowych, wysoką zdolność kredytową, finansowanie właściciela itp.;
- 9) na podstawie danych wynikających z dokumentacji, o której mowa powyżej, jednostka podjęła decyzję o zastosowaniu rezultatów prac rozwojowych w prowadzonej przez siebie działalności, w tym do wytwarzania nowych lub unowocześnionych produktów lub usług, usprawnienia procesów operacyjnych itp.

Jeżeli jednostka nie jest w stanie udokumentować spełnienia powyższych warunków i jednoznacznie wykazać, że prowadzone prace nie stanowią prac badawczych, wówczas koszty ponoszone w związku z prowadzonymi pracami odnoszone są w ciężar kosztów bieżącego okresu.

W trakcie prac nad rozwiązaniami dotyczącymi aktywowania kosztów prac rozwojowych istotnym problemem okazało się określenie zasad postępowania w sytuacji, gdy po rozpoczęciu aktywowania kosztów tych prac wystąpiły zmiany w którymkolwiek z wcześniej wymienionych warunków (np. znaczne przekroczenie pierwotnie przyjętego budżetu bądź potencjalne zmniejszenie popytu mogące doprowadzić do sytuacji,

---

²⁵ W projekcie standardu wyjaśniono, że w sytuacji, gdy rezultatem prac rozwojowych ma być produkt lub technologia wymagająca zatwierdzenia przez organ odpowiedzialny za dopuszczanie danej technologii do obrotu, warunek ten uznaje się za spełniony, gdy takie dopuszczenie nastąpiło lub jest oceniane jako wysoce prawdopodobne na podstawie stopnia zaawansowania projektu oraz dotychczasowych decyzji organu zatwierdzającego.

w której przyszłe przychody uzyskane przez jednostkę z tytułu wykorzystania rezultatów prac rozwojowych nie będą w stanie pokryć poniesionych kosztów). Projekt standardu wskazuje na dwa możliwe rozwiązania (ostateczna decyzja zostanie podjęta przez Komitet Standardów Rachunkowości przed skierowaniem projektu standardu do publicznej dyskusji):

- 1) dokonanie odpisu z tytułu utraty wartości zgodnie z zasadami określonymi w KSR nr 4 „Utrata wartości aktywów”;
- 2) usunięcie składnika aktywów z ksiąg rachunkowych i odpisanie jego wartości w całości, chyba że istnieje możliwość częściowego odzyskania aktywowanych kosztów prac rozwojowych – wówczas dokonany zostałby odpis z tytułu utraty wartości (zgodnie z KSR nr 4).

Drugi z wariantów reprezentuje stanowisko, zgodnie z którym ustanie możliwości aktywowania kosztów prac rozwojowych jest stanem trwałym, a możliwość odzyskania nawet części poniesionych kosztów jest mało prawdopodobna. W wariantcie tym przyjmuje się również, iż po dokonaniu odpisu z tytułu utraty wartości kosztów prac rozwojowych nie ma możliwości jego późniejszego odwrócenia. W sytuacji, gdyby nawet w przyszłości wystąpiły okoliczności pozwalające na dalsze aktywowanie kosztów prac rozwojowych ponoszonych w związku z określonym projektem, aktywowaniu podlegałyby jedynie koszty poniesione po ponownym spełnieniu kryteriów.

W trakcie prac zespołu Katedry Rachunkowości UŁ nad rozwiązaniami uszczegóławiającymi kwestie ujmowania kosztów zakończonych prac rozwojowych i dyskusji na ten temat podczas obrad Komitetu Standardów Rachunkowości zwrócono również uwagę na zagadnienie istotne z perspektywy praktyki gospodarczej, jakim jest sposób aktywowania kosztów w trakcie ich ponoszenia, zanim zostaną spełnione warunki umożliwiające ujęcie powstałych wartości niematerialnych i prawnych pod pozycją „kosztów zakończonych prac rozwojowych”. Problem ten dotyczy również sytuacji nabywania wartości niematerialnych wytwarzanych przez jednostki zewnętrzne (np. oprogramowanie wytwarzane na rzecz danej jednostki przez zewnętrzną firmę informatyczną, a którego czas wytwarzania może przekraczać, niekiedy znacznie, jeden rok).

W czasie prac nad projektem KSR „Wartości niematerialne i prawne” zwrócono uwagę na analogię takiej sytuacji do przypadku budowy środków trwałych. Ustawa o rachunkowości przewiduje aktywowanie kosztów wytworzenia środków trwałych jako środków trwałych w budowie, do momentu aż zostaną spełnione kryteria uznania określonego składnika za środek trwały, a tym samym jego przyjęcia do użytkowania i rozpoczęcia amortyzacji. Ustawa o rachunkowości nie wskazuje natomiast bezpośrednio możliwości ujęcia „wartości niematerialnych i prawnych w budowie”. Dotychczasowa praktyka polega zazwyczaj na tworzeniu czynnych rozliczeń międzykresowych kosztów w okresie „wytwarzania” określonego składnika aktywów niematerialnych, a następnie ich „przeniesieniu”

do WNiP²⁶ dopiero po zakończeniu prac i przyjęciu takiego składnika do użytkowania. W projekcie standardu wartości niematerialne i prawne na etapie ich tworzenia określono terminem „wartości niematerialne i prawne w realizacji”²⁷ i wskazano, że zgodnie z art. 50 ust. 1 u.o.r. jednostka może rozszerzyć bilans o dodatkową, dobrowolną pozycję aktywów trwałych – A.I.5. „Wartości niematerialne i prawne w realizacji, w tym koszty prac rozwojowych w realizacji”. Dopiero po zakończeniu prac rozwojowych, potwierdzeniu ich przydatności oraz możliwości przyjęcia do eksploatacji następowaloby przekwalifikowanie wartości z pozycji „WNiP w realizacji” do pozycji „koszty zakończonych prac rozwojowych” bądź innej odpowiedniej pozycji wartości niematerialnych i prawnych. Przeklasyfikowanie oraz rozpoczęcie dokonywania odpisów amortyzacyjnych powinno nastąpić nie później niż w momencie rozpoczęcia uzyskiwania korzyści ekonomicznych z tytułu danego składnika WNiP. Przykładem jest sytuacja, gdy jednostka nabyła określone prawo, ale jeszcze nie rozpoczęła jego użytkowania²⁸, wówczas do momentu rozpoczęcia korzystania z danego prawa jego wartość będzie pozostawała ujęta jako „WNiP w realizacji”.

1.1.5. Amortyzacja i inne koszty ponoszone w trakcie użytkowania wartości niematerialnych i prawnych

Rozpoczęcie użytkowania składnika WNiP warunkuje możliwość rozpoczęcia jego amortyzacji. Wartości niematerialne i prawne podlegają amortyzacji przez okres ich ekonomicznej użyteczności dla jednostki, który w większości przypadków jest możliwy do identyfikacji (np. okres, na jaki została przyznana licencja, okres obowiązywania patentu itp.). Jedynie w sytuacji, gdy nie istnieją obiektywne czynniki pozwalające na identyfikację tego okresu, jednostka może przyjąć, że okres ten nie jest możliwy

26 Z technicznego punktu widzenia polega to na przeksięgowaniu poniesionych nakładów z kont zespołu 6 (Produkty i rozliczenia międzyokresowe) na konta zespołu 0 (Aktywa trwałe) z wykorzystaniem kont obrotów wewnętrznych.

27 Wartość niematerialną i prawną w realizacji zdefiniowano w projekcie standardu jako WNiP na etapie jej tworzenia, który kończy się w momencie oddania do użytkowania. Obejmuje ona koszty ponoszone na nabycie bądź wytworzenie WNiP, które będą stanowić wartość początkową WNiP po jej przyjęciu do użytkowania. Szczególną kategorią wartości niematerialnych i prawnych w realizacji są koszty prac rozwojowych poniesione od momentu spełnienia warunków (uznania za prace rozwojowe) opisanych w projekcie standardu, do momentu zakończenia tych prac oraz przyjęcia ich do używania. Wartości niematerialne i prawne w realizacji, w tym koszty prac rozwojowych w realizacji, stanowią szczególnie przypadek ogólnej kategorii aktywów „wartości niematerialne i prawne”. Jednocześnie podkreślono, że „WNiP w realizacji” nie stanowią zaliczki przekazane na poczet wartości niematerialnych, które są osobną kategorią (pozycją) bilansową mającą zastosowanie w sytuacji, gdy tworzony składnik WNiP nie jest jeszcze kontrolowany przez nabywającego, ale pozostaje pod kontrolą wykonawcy.

28 Sytuacja taka może wystąpić np. gdy jednostka nabędzie licencję, a data określająca początek możliwości korzystania z tej licencji będzie późniejsza od daty nabycia.

do określenia. Projekt standardu zaleca w takich przypadkach przyjęcie okresu amortyzacji nie dłuższego niż pięć lat, co jest rozwiązaniem ustawowym (jak wskazano wcześniej) w sytuacji braku możliwości wiarygodnego ustalenia okresu ekonomicznej użyteczności nabytej wartości firmy²⁹ oraz kosztów zakończonych prac rozwojowych. Jednostka może natomiast przyjąć okres dłuższy (dla składników WNiP innych niż nabyta wartość firmy lub koszty zakończonych prac rozwojowych), jeśli uzna to za zasadne, jednak zobowiązana jest wówczas uzasadnić taką decyzję i ją odpowiednio udokumentować. Niezależnie od powyższych ustaleń jednostka jest zobowiązana do okresowej weryfikacji okresu amortyzacji składników wartości niematerialnych i prawnych.

Wartością podlegającą amortyzacji jest zazwyczaj wartość początkowa składnika WNiP, gdyż zazwyczaj jego wartość końcowa jest równa zero. Projekt standardu wskazuje, że wartość końcowa wartości niematerialnej i prawnej inna niż zero³⁰ może wystąpić jedynie w szczególnych okolicznościach³¹, do których zalicza się m.in.: wyraźny zamiar i możliwość zbycia danego składnika po zakończeniu jego użytkowania przez jednostkę oraz występowanie aktywnego rynku na określone WNiP.

Podstawową metodą amortyzacji wskazywaną przez projekt standardu w odniesieniu do WNiP jest, podobnie jak w przypadku środków trwałych, metoda liniowa. Inna metoda amortyzacji jest możliwa do zastosowania jedynie wtedy, gdy pozwala na lepsze odzwierciedlenie sposobu czerpania korzyści ekonomicznych z tytułu użytkowania danego składnika WNiP. Przykład może stanowić zastosowanie metody degresywnej w odniesieniu do takich WNiP, które z uwagi na szybki postęp techniczny, zmiany informatyczne itp. są podatne na szybką utratę potencjału generowania korzyści ekonomicznych. Wykorzystanie metody degresywnej zmniejsza wówczas ryzyko wystąpienia potrzeby dokonania odpisu z tytułu trwałej utraty wartości danego WNiP.

Jedynie w przypadku praw do emisji projekt standardu wskazuje na konieczność zastosowania metody naturalnej³², co wynika z zasad określonych w stanowisku KSR

29 W projekcie standardu wskazano, że czynnikami, jakie należy uwzględnić przy szacowaniu okresu ekonomicznej użyteczności nabytej wartości firmy, są m.in.: a) przewidywany okres działania, okres zatrudnienia kluczowych pracowników nabytej jednostki, do której odnosi się wartość firmy, b) okres sprawowania kontroli nad przejętą firmą oraz regulacje prawne bądź wynikające z umów i przepisów uwarunkowania mające wpływ na okres czerpania korzyści z przejętej firmy, c) wyraźne powiązanie wartości firmy z możliwymi do zidentyfikowania składnikami aktywów.

30 Wartość końcowa WNiP może pomniejszać wartość podlegającą amortyzacji, o ile jest wielkością istotną w świetle poziomu istotności przyjętego przez jednostkę i określonego w dokumentacji zasad (polityki) rachunkowości.

31 Zdecydowanie częściej występującą sytuacją jest uwzględnianie wartości końcowej środków trwałych, które ze względu na swoją materialną postać mają zazwyczaj potencjał do ich użytkowania przez długi okres (dłuższy niż okres ekonomicznej użyteczności dla danej jednostki), jak i łatwiejsze jest ich zbycie przez jednostkę.

32 Kwotę amortyzacji praw do emisji ustala się jako iloczyn praw wykorzystanych w danym okresie oraz jednostkowej ceny nabycia tych praw.

w sprawie praw do emisji. Metoda naturalna jest natomiast zalecana w przypadku takich WNiP, w których podstawowy czynnik ograniczający czerpanie korzyści ekonomicznych jest wyrażony w jednostkach policzalnych innych niż czas (np. koncesja na wydobycie określonej ilości surowca). W projekcie standardu wskazano jednak, że należy przeprowadzić ocenę, czy każde zdarzenie policzalne powoduje taki sam wpływ korzyści ekonomicznych, czy też wpływ ten za każdym razem może być inny³³. Szczególnym przypadkiem metody naturalnej amortyzacji jest metoda oparta na przychodach. Może mieć ona zastosowania wtedy, gdy przychód stanowi główny czynnik ograniczający czerpanie korzyści ekonomicznych ze składnika WNiP³⁴.

Podobnie jak w przypadku amortyzacji środków trwałych, która została szczegółowo objaśniona w KSR nr 11 „Środki trwałe”, projekt standardu pozwala na tworzenie

³³ Projekt standardu ilustruje ten problem dwoma przykładami.

W pierwszym przypadku jednostka (stacja radiowa) nabywa licencję na emisję określonego utworu muzycznego 1000 razy bez ograniczeń w odniesieniu do okresu i częstotliwości emitowania utworu. Z uwagi na charakter utworu każdorazowa emisja nie jest związana z mniejszym zainteresowaniem ze strony słuchaczy, a stacja radiowa osiąga korzyści ekonomiczne z tytułu sprzedaży reklam emitowanych na antenie. Dlatego właściwą metodą amortyzacji rozważanej licencji będzie metoda naturalna, a kwota odpisu amortyzacyjnego obciążającego koszty okresu będzie wprost proporcjonalna do liczby odtworzeń tego utworu w danym okresie.

W drugim przypadku jednostka (stacja telewizyjna) nabyła prawo do 3-krotnej emisji filmu w okresie dwóch lat. Stacja telewizyjna osiąga korzyści ekonomiczne z tytułu sprzedaży reklam (w tym w trakcie emisji filmu). Z uwagi na charakter emitowanych treści każdorazowa emisja filmu przyciąga mniej widzów, zatem przychody z tytułu reklam również ulegają zmniejszeniu. Dlatego stacja telewizyjna może uznać, że ani metoda liniowa, ani metoda naturalna nie będą w pełni odzwierciedlały rozkładu korzyści ekonomicznych generowanych z tytułu odtwarzania rozważanego filmu. Na podstawie danych historycznych dotyczących oglądalności filmów przy ich kilkukrotnej emisji można określić wskaźniki oglądalności stanowiące podstawę do ustalenia wysokości odpisów amortyzacyjnych przy każdorazowej emisji (np. 80% wartości początkowej przy pierwszej emisji, 15% przy drugiej oraz 5% przy trzeciej emisji tego samego filmu).

³⁴ Sytuacja taka może wystąpić, jeżeli możliwość użytkowania danego prawa jest określona nie poprzez odniesienie do czasu czy innej wielkości naturalnej, ale poprzez określenie kwoty przychodu możliwej do uzyskania przez jednostkę. Przykładem zastosowania metody amortyzacji opartej na przychodach, opartym na przykładzie przedstawionym w par. 98C MSR 38, jest sytuacja, w której jednostka nabyła koncesje na obsługę odcinka autostrady, za co przysługuje jej wynagrodzenie w formie opłat pobieranych na brankach wjazdowych na ten odcinek. Zgodnie z koncesją jednostka zachowuje całość opłat, aż suma przychodów nie przekroczy 100 mln zł. Koszt amortyzacji ujęty w danym okresie będzie wówczas obliczany według wzoru: wartość początkowa koncesji × (przychody ze sprzedaży w okresie / 100 mln zł). Należy podkreślić, że zdaniem IASB (2014a) zasadniczo zakłada się, że przychody nie stanowią odpowiedniej podstawy do pomiaru czerpania korzyści ekonomicznych zawartych w składniku wartości niematerialnych. Jednak w pewnych ograniczonych okolicznościach założenie to może zostać odrzucone i można zastosować metodę amortyzacji opartą na przychodach. Nie jest natomiast możliwe zastosowanie metody amortyzacji opartej na przychodach w przypadku środków trwałych. Zdaniem IASB przychody generowane w toku prowadzenia działalności, która obejmuje użytkowanie środków trwałych, zazwyczaj odzwierciedlają czynniki inne niż konsumpcja korzyści ekonomicznych zawartych w składniku środków trwałych.

zbiorczych obiektów inwentarzowych WNiP i ich amortyzację jedną stawką lub stopą amortyzacji. Rozwiązanie takie umożliwia amortyzację składników WNiP o niskiej cenie jednostkowej, które jako obiekty jednostkowe przypuszczalnie zostałyby zamortyzowane jednorazowo w momencie przyjęcia ich do użytkowania. Projekt standardu wskazuje bowiem również na możliwość dokonania jednorazowego odpisu amortyzacyjnego w przypadku WNiP o niskiej jednostkowej wartości początkowej. Rozwiązanie takie wymaga natomiast określenia przez jednostkę w dokumentacji zasad (polityki) rachunkowości poziomu istotności dla amortyzacji jednorazowej. Należy jednak podkreślić (co wskazano już wcześniej), że niezależnie od wartości początkowej określonego składnika niematerialnego zamiar jego wykorzystywania przez okres krótszy niż 12 miesięcy oznacza obowiązek ujęcia tej wartości (ceny nabycia) w kosztach okresu bądź w kosztach wytworzenia innego składnika aktywów wytwarzanego przy wykorzystaniu danego składnika niematerialnego.

Pomimo wielu podobieństw dotyczących rachunkowości wartości niematerialnych i prawnych oraz środków trwałych, po rozpoczęciu użytkowania składnika WNiP nie jest możliwa aktualizacja³⁵ jego wartości początkowej, jak może mieć to miejsce w przypadku ulepszenia środka trwałego. Koszty ponoszone w związku z określonym składnikiem WNiP w okresie jego użytkowania mogą być ujmowane jedynie jako koszty okresu bądź jako kolejne obiekty inwentarzowe WNiP (o ile samodzielnie spełniają definicję wartości niematerialnych i prawnych oraz przekraczają próg istotności przyjęty przez jednostkę). W projekcie standardu wskazano, że takie rozwiązanie powinno być stosowane nawet w przypadku WNiP ujętych jako zbiorczy obiekt inwentarzowy – dokupienie kolejnych składników nie zostanie ujęte jako zwiększenie wartości początkowej istniejącego zbiorczego obiektu, ale jako odrębny obiekt lub kolejny zbiorczy obiekt inwentarzowy.

1.1.6. Podsumowanie

Przedstawione w niniejszym podrozdziale rozwiązania proponowane w projekcie KSR „Wartości niematerialne i prawne” nie wyczerpują treści tego projektu. Odnosi się on również do innych zagadnień, takich jak: zasady ustalania obiektów (tytułów) WNiP, zasady zaprzestania ujmowania WNiP w księgach rachunkowych, dokumentacja obrotu czy specyfikacja inwentaryzacji wartości niematerialnych i prawnych.

Obecnie (lipiec 2023 r.) nie jest przesądzone, czy opisywane rozwiązania zostaną przyjęte w dokładnie takiej samej postaci, jak również czy opublikowane zostaną

³⁵ Za aktualizację wartości początkowej nie uznaje się w świetle projektu standardu zmiany wartości początkowej WNiP, jeżeli wynika to z błędów popełnionych wcześniej przy ustalaniu tej wartości albo z uzyskania z opóźnieniem upustu od ceny nabycia.

przykłady, do których odwoływano się w tym podrozdziale (przykłady zawarte w krajowych standardach rachunkowości mają na celu ułatwić zrozumienie standardu, ale nie stanowią jego integralnej treści)?

Tematyka dotycząca rachunkowości wartości niematerialnych i prawnych jest rozwojowa³⁶, a zmiany i modyfikacje istniejących rozwiązań są pochodną zmian zachodzących w rozwoju technologicznym. Sytuacja występująca w Polsce, gdzie podstawowy akt prawny, czyli ustawa o rachunkowości, jedynie określa ogólne zasady rachunkowości WNiP, pozwala na wprowadzenie rozwiązań szczegółowych w drodze publikacji krajowego standardu rachunkowości (albo stanowiska w przypadku wąskiego zakresu zagadnień, jak np. stanowisko KSR w sprawie praw do emisji). Rozwiązanie takie wydaje się bardzo przydatne z praktycznego punktu widzenia. Ewentualna potrzeba dostosowania istniejących przepisów bądź ich aktualizacji jest bowiem łatwiejsza w przypadku krajowego standardu rachunkowości bądź stanowiska, niż w sytuacji, gdyby wymagana była nowelizacja ustawy o rachunkowości.

1.2. Działalność zaprzestana w prezentacji sprawozdań finansowych – projekt stanowiska KSR

W latach 2021–2023 Przemysław Kabalski opracowywał na zlecenie Komitetu Standardów Rachunkowości Stanowisko nt. prezentacji działalności zaprzestanej. W art. 47 ust. 3 u.o.r. stwierdza się, iż „w przypadku gdy jednostka przewiduje zaprzestanie określonego zakresu działalności mającego wpływ na przychody i koszty przyszłych okresów sprawozdawczych, przy zachowaniu zasady kontynuacji – odpowiednie przychody i koszty z tym związane należy wykazać odrębnie od przychodów i kosztów działalności kontynuowanej”. Jednak ani ustawa, ani przepisy wykonawcze do ustawy nie definiują działalności przewidzianej do zaprzestania ani nie określają szczegółowo, jakie informacje na jej temat powinny być prezentowane w sprawozdaniu finansowym (lub ujawnione w dodatkowych informacjach i objaśnieniach).

Projekt stanowiska otrzymał nazwę „W sprawie wykazywania działalności przewidzianej do zaprzestania lub zaprzestanej oraz ujawniania informacji na ten temat”.

36 Wartości niematerialne stanowiły jeden z tematów diskutowanych podczas spotkania Accounting Standards Advisory Forum w dniach 10–11 lipca 2023, na którym przedstawiono rekomendacje i informacje zwrotne przygotowane przez EFRAG na podstawie dokumentu dyskusyjnego opublikowanego w sierpniu 2021 r., do którego uwagi zainteresowane strony mogły zgłaszać do 22 czerwca 2022 r. (EFRAG, 2023). Wnioski wynikające z powyższego opracowania nie mają wiążącego charakteru, a jedynie charakter zaleceń, jakie sugerowane są do uwzględnienia przez IASB w trakcie przyszłych prac.

Autor projektu jako podstawę do opracowywania treści stanowiska przyjął założenie, że jednostka powinna prezentować i ujawnić informacje, które umożliwią użytkownikom sprawozdań finansowych ocenę wpływu zaprzestania określonego zakresu działalności (które już się dokonało lub które dokona się wkrótce) na jej wynik finansowy i sytuację finansową. Informacje na temat działalności przewidzianej do zaprzestania lub zaprzestanej, a zwłaszcza na temat jej wyniku finansowego mają dużą wartość prognostyczną (ułatwiają przewidywanie przyszłych wyników działalności jednostki, w tym w wymiarze kasowym, o ile jednostka sporządza sprawozdanie z przepływów pieniężnych). Jednocześnie założył, że wymogi stanowiska nie powinny powodować nadmiernych kosztów prowadzenia rachunkowości.

Pierwszym etapem prac autora nad projektem stanowiska była analiza treści zapisów ustawy o rachunkowości (zarówno zasadniczej części, jak i załączników) dotyczących działalności przewidzianej do zaprzestania. Należało bowiem prawidłowo zinterpretować zawarte w nich (lecz nie zdefiniowane) określenia: „przewiduje”, „zaprzestanie” oraz „określony zakres działalności”, tak aby stanowisko wyjaśniało postanowienia ustawy, a nie tworzyło dodatkowe wymagania. Podstawą do interpretacji tych określeń były ich uznane znaczenie słownikowe z uwzględnieniem kontekstu (chodzi oczywiście o kontekst ekonomiczny). Jednocześnie szczegółowej analizie poddano tekst *MSSF 5 Działalność zaniechana...*³⁷. Rozwiązania regulacji międzynarodowych nie mogły być rzecz jasna przeniesione bezpośrednio do projektu stanowiska, ale mogły stanowić użyteczny punkt odniesienia przy jego opracowywaniu.

Projekt stanowiska składa się z ośmiu części. W pierwszej części określono przedmiot, cel i zakres stanowiska. W drugiej szczegółowo zdefiniowano działalność przewidzianą do zaprzestania. Przyjęto, że jest to część działalności jednostki:

- 1) która została zaprzestana w bieżącym okresie sprawozdawczym lub która w ciągu dwunastu miesięcy od dnia bilansowego jest przewidziana do zaprzestania przez organ jednostki władny podjąć taką decyzję;
- 2) której przedmiot lub geograficzny obszar działalności jest odrębny od reszty działalności jednostki;
- 3) która jest wydzielona w jednostce dla celów zarządczych (sprawozdawczości wewnętrznej) lub której wydzielenie w tych celach jest zasadne i praktycznie możliwe ze względu na wielkość i zróżnicowanie działalności jednostki, a pominięcie takiego

³⁷ Analiza, interpretacja i objaśnianie międzynarodowych regulacji sprawozdawczości finansowej (przede wszystkim MSSF/MSR) jest od kilkudziesięciu lat jednym z głównych obszarów działalności Katedry Rachunkowości WZ UŁ, w ostatnich latach szczególnie w Zakładzie Rachunkowości Międzynarodowej kierowanym przez dra hab. Radosława Ignatowskiego, prof. UŁ. Efektem tych prac jest kilkadziesiąt książek i artykułów (wiele z nich powstało na zlecenie Stowarzyszenia Księgowych w Polsce lub Polskiej Izby Biegłych Rewidentów).

wydzielenia w sprawozdaniu finansowym spowodowałoby niespełnienie zasady rzetelnego i jasnego obrazu;

4) która jest istotna.

Definicja została tak skonstruowana, aby jej użycie gwarantowało dostarczenie użytecznej informacji w sprawozdaniu finansowym, ale nie powodowała konieczności tworzenia w jednostkach dodatkowej ewidencji kosztów lub konieczności ich specjalnego rozliczania.

W trzeciej części projektu określono, w jaki sposób należy prezentować lub ujawniać przychody i koszty związane z działalnością przewidzianą do zaprzestania. Przede wszystkim stwierdzono, że w rachunku zysków i strat jednostka wykazuje przychody netto ze sprzedaży produktów (w tym usług), towarów i materiałów działalności przewidzianej do zaprzestania lub zaprzestanej oraz jej koszty operacyjne. Ponadto w rachunku zysków i strat jednostka powinna wykazać kwotę zysku (straty) brutto przypadającą na działalność przewidzianą do zaprzestania lub zaprzestaną. Przyjęto, że ta kwota powinna uwzględniać nie tylko przychody ze sprzedaży produktów (w tym usług), towarów i materiałów oraz koszty operacyjne tej działalności, lecz także inne przychody i koszty z nią związane, np. odpisy aktualizujące wartość jej aktywów nieujęte w kosztach działalności operacyjnej, przychody ze sprzedaży środków trwałych i odpowiadające im koszty, rezerwy restrukturyzacyjne i inne rezerwy odnoszące się do tej działalności, koszty obsługi zobowiązań zaciągniętych w celu finansowania tej działalności itd. Te inne przychody i koszty działalności przewidzianej do zaprzestania lub zaprzestanej jednostka ujawnia w dodatkowych informacjach i objaśnieniach.

W czwartej części projektu wskazano informacje o działalności przewidzianej do zaprzestania, które należy ujawnić w dodatkowych informacjach i objaśnieniach. Są to przede wszystkim kwoty aktywów i pasywów oraz przepływów pieniężnych z działalności operacyjnej, inwestycyjnej i finansowej, przy czym przyjęto, iż należy je ujawnić tylko wtedy, gdy informacje takie są łatwo dostępne. Dodatkowo projekt przewiduje obowiązek ujawnienia m.in.: ogólnego opisu charakteru działalności zaprzestanej, informacji o tym, kto i kiedy podjął decyzję o jej zaprzestaniu, ogólnych przyczyn jej zaprzestania oraz sposobu przypisania poszczególnych przychodów i kosztów do działalności przewidzianej do zaprzestania lub zaprzestanej, w tym podstawy rozliczania najbardziej istotnych kosztów wspólnych. Nie jest jednak wymagane ujawnienie informacji, które stanowią tajemnicę przedsiębiorstwa.

Ostatnie cztery części projektu stanowiska dotyczą kwestii dodatkowych lub porządkowych. Są to: kwestia podawania informacji porównawczych, określenie postępowania w sytuacji, gdy decyzja o zaprzestaniu działalności została podjęta po dniu bilansowym, wykazywanie i ujawnianie działalności przewidzianej do zaprzestania w sprawozdaniach łącznych oraz wyjaśnienie dotyczące nazywania działalności zaprzestanej w zależności od jej statusu.

Projekt stanowiska dostał pozytywne recenzje, a w konsultacjach społecznych nie było do niego żadnych istotnych uwag i zastrzeżeń. Jego przyjęcie przez KSR (które nastąpi już po złożeniu tej monografii do publikacji) zapewni, iż jednostki stosujące ustawę o rachunkowości będą prezentowały istotne, wiarygodne i porównywalne informacje na temat działalności zaprzestanej lub przewidzianej do zaprzestania.

1.3. Wartość godziwa w połączeniach jednostek rozlicznych metodą nabycia – projekt stanowiska KSR

1.3.1. Wprowadzenie

Wycena w wartości godziwej jest od wielu lat przedmiotem analiz różnych gremiów regulacyjnych (np. Radych Międzynarodowych Standardów Rachunkowości, amerykańskiej Financial Accounting Standard Board czy ciała doradczego Komisji UE, tj. European Financial Reporting Advisory Group – EFRAG), jak również przedmiotem badań wielu autorów³⁸. Warto wspomnieć, że samo pojęcie „wartości godziwej” ewoluje w rachunkowości, a szczególne zmiany w tym zakresie pojawiły się wraz z wprowadzeniem w życie MSSF 13 *Ustalenie wartości godziwej*, który ukierunkował interpretację wartości godziwej na rynkową cenę sprzedaży (w odniesieniu do aktywów). Wprowadzenie wskazanego standardu, choć istotne dla zrozumienia pojęcia wartości godziwej w Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej (MSSF), nie doprowadziło do pełnego ujednoczenia przepisów rachunkowości – zarówno w regulacjach międzynarodowych, jak i krajowych (ustawie o rachunkowości, nawet w brzmieniu z 2023 r., oraz przepisach wykonawczych do niej) widoczne są różnice zarówno w ujęciu definicyjnym, jak również w zakresie szczegółowych zasad określania wartości godziwej.

Niniejszy podrozdział podejmuje problematykę ustalania wartości godziwej w kontekście przepisów art. 44b ust. 4 u.o.r. oraz projektu stanowiska Komitetu Standardów Rachunkowości w sprawie ustalania wartości godziwej dla potrzeb rozliczania

38 Wycena w wartości godziwej była przedmiotem szeroko prowadzonych badań na całym świecie, zob. np. Carroll, Linsmeier, Petroni, 2003; Dickinson, Liedtke, 2004; Landsman, 2006; 2007; Melis, Melis, Pili, 2006; Beatty, 2007; Barth, Hodder, Stubben, 2008; Ramanna, 2008; Yamamoto, 2008; Kohlbeck, Cohen, Holder-Webb, 2009; So, Smith, 2009; Wier, 2009; Barth, Taylor, 2010; Chakraborty, 2010. W Polsce badania w odniesieniu do wyceny w wartości godziwej podejmowali m.in. Mazur, 2009; 2010; 2011; Kucharczyk, 2009; Frenzel, 2011; Jędrzejczyk, 2011.

połączeń jednostek metodą nabycia (2023), które opracowane zostało dla potrzeb wyjaśnienia zasad wskazanych w tych przepisach. Celem opracowania jest omówienie koncepcyjnych podstaw wskazanego projektu oraz przybliżenie jego kluczowych rozwiązań. Opracowanie przygotowano na podstawie studiów literaturowych oraz metody analizy i syntezy.

1.3.2. Wartość godziwa w regulacjach międzynarodowych i krajowych

Podstawowym standardem (międzynarodowym) definiującym wartość godziwą i określającym praktyczne przesłanki jej szacowania jest MSSF 13 *Ustalanie wartości godziwej*, który wszedł w życie 1 stycznia 2013 r. Standard ten wprowadził zmienioną definicję wartości godziwej, zgodnie z którą wartość godziwa to „cena, którą otrzymano by za sprzedaż składnika aktywów lub zapłacono by za przeniesienie zobowiązania w transakcji między uczestnikami rynku przeprowadzonej na zwykłych warunkach na dzień wyceny”³⁹. Przytoczona definicja dotyczy zasad ustalania wartości godziwej w kontekście większości pozycji bilansowych i określonych transakcji, np.:

- 1) wyceny początkowej i bilansowej instrumentów finansowych,
- 2) wyceny bilansowej rzeczowych aktywów trwałych, jeżeli jednostka stosuje odpowiedni model wyceny,
- 3) wyceny bilansowej nieruchomości inwestycyjnych, jeżeli jednostka stosuje odpowiedni model wyceny,
- 4) rozliczania połączeń jednostek gospodarczych itp.

Analizowana definicja jednoznacznie odnosi się do rynku poprzez wskazanie na uczestników rynku oraz jednoznacznie wskazuje na wartość wyjścia (ang. *exit price*). Uwypuklenie uczestników rynku jako punktu odniesienia do ustalania wartości godziwej oznacza, że ustalając wartość godziwą, jednostka powinna uwzględnić cechy charakterystyczne dla tych podmiotów i osób⁴⁰. Zasadniczo wartość godziwa w świetle analizowanego standardu powinna być ustalana przy założeniu spełnienia wszystkich

³⁹ Załącznik A MSSF 13, Rozporządzenie 1126/2008.

⁴⁰ Standard wskazuje, że uczestnicy rynku są podmiotami niezależnymi wobec jednostki i wobec siebie (podmioty niepowiązane), w konsekwencji czego zawierają transakcje we własnym interesie, nie zaś na ustalonych z góry warunkach np. dla optymalizacji wyniku całej grupy kapitałowej. Uczestnicy rynku są również stronami dobrze poinformowanymi – znają i rozumieją wszystkie dostępne informacje (w tym również te, które można uzyskać w drodze dokładniejszych analiz normalnych dla danej transakcji) o danym składniku oraz transakcji. Dodatkowo istotne znaczenie ma również założenie, że uczestnicy rynku są zainteresowani przeprowadzeniem transakcji, jak również że są w stanie ją przeprowadzić. Zainteresowane strony są zmotywowane do przeprowadzenia transakcji, lecz nie są do zobligowane lub przymuszone.

oczekiwań i założeń, które uczestnicy rynku uwzględniliby w trakcie dokonywania wyceny, nie zaś na podstawie oczekiwań i zamierzeń samej jednostki gospodarczej. Ustalając wartość godziwą, jednostka nie identyfikuje konkretnych uczestników rynku, lecz określa, jakie cechy uczestnicy rynku wzięliby pod uwagę przy wycenie, co pozwala na określenie tego podejścia jako „perspektywy abstrakcyjnego uczestnika rynku”.

Perspektywa abstrakcyjnego uczestnika rynku koncepcyjnie jest w pewnym stopniu podważana w kontekście wyboru rynku (głównego, a w przypadku jego braku najkorzystniejszego rynku), ponieważ wybór rynku odniesienia powinien uwzględniać możliwość dostępu do niego przez jednostkę sprawozdawczą. Co więcej, wykorzystanie rynku najkorzystniejszego z perspektywy jednostki wprowadza element ukierunkowania wyceny na ten podmiot, ponieważ rynek odniesienia uzależniony jest m.in. od kosztów transakcyjnych, które są lub mogą być uzależnione od tego podmiotu (jednostka będąca uczestnikiem danego rynku może ponosić nieco inne koszty transakcyjne niż inni uczestnicy rynku). W związku z takim rozwiązaniem wartość godziwa w niektórych przypadkach może tracić część swojej rynkowej obiektywności jako ceny równowagi, zwłaszcza gdy dostęp do rynku głównego lub najkorzystniejszego jest ograniczony dla większości podmiotów bądź gdy wolumen transakcji jest na nim niewielki.

Drugim istotnym elementem definicji wartości godziwej jest odniesienie do wartości wyjścia. Koncepcyjnie zrównanie wartości godziwej z wartością wyjścia, czyli z wartością, która zostałaby uzyskana w momencie realizacji danego składnika aktywów w drodze jego sprzedaży, eliminuje wątpliwości związane z określeniem perspektywy jej ustalania⁴¹. Wartość wyjścia w postaci czystej wartości realizacji (kwoty uzyskanej ze zbycia) oznaczała jednak konieczność odjęcia od ceny rynkowej danego składnika wszelkich kosztów potrzebnych do dostosowania składnika do sprzedaży. Rozwiązanie takie wydaje się nieuzasadnione w przypadku, gdy jednostka posiada i użytkuje dany składnik w ramach grupy aktywów. Na przykład gdy jednostka posiada zakład produkcyjny, który generuje korzyści ekonomiczne jako całość – wycena poszczególnych składników według rynkowych cen sprzedaży pomniejszonych o koszty dostosowania do sprzedaży (np. deinstalacji) powodowałaby, że składniki te nie odzwierciedlałyby użytkowania składników w ramach całej grupy. Rada MSR (IASB) wyeliminowała ten problem poprzez wprowadzenie podejścia najpełniejszego i najlepszego wykorzystania (ang. *the highest and best use*)⁴², które zakłada takie wykorzystania danego składnika

41 Wartość godziwa powinna uwzględniać wszystkie cechy charakterystyczne dla danego składnika aktywów/zobowiązań lub grupy takich pozycji, które uwzględniliby uczestnicy rynku przy dokonywaniu ich wyceny, a więc bieżący stan składnika, jego umiejscowienie oraz inne ograniczenia wpływające na wycenę; wątpliwości może budzić wycena składnika, który wymagałby istotnego dostosowania do sprzedaży (jest np. zainstalowany), a przeznaczony byłby do wykorzystania w prowadzonej działalności.

42 Podejście najpełniejszego i najlepszego wykorzystania stosowane jest przede wszystkim dla pozycji niefinansowych.

jako pojedynczej pozycji lub pozycji w grupie aktywów (lub/i zobowiązań), które maksymalizowałyby wartość dla uczestników rynku i które jest fizycznie, prawnie i od strony ekonomicznej dopuszczalne i zasadne. Podejście najlepszego i najpełniejszego wykorzystania jest stosowane, nawet jeśli składnik jest przeznaczony do innego wykorzystania przez posiadającą go jednostkę gospodarczą. Konceptyjnie, stosując podejście najlepszego i najpełniejszego wykorzystania, jednostka powinna rozważyć dwie perspektywy, z których maksymalizowana jest wartość dla uczestnika rynku – perspektywę użytkowania (ang. *in use*) oraz perspektywę wymiany (ang. *in exchange*). W pierwszym przypadku wartość składnika jest maksymalizowana poprzez użytkowanie tej pozycji z innymi zasobami, natomiast w drugim składnik maksymalizuje wartość dla posiadacza jako pojedyncza pozycja z jej sprzedaży. Określenie wartości z perspektywy użytkowania oznacza, że wartość pozycji określana jest przy założeniu, że uczestnik rynku ma dostęp do innych aktywów koniecznych do użytkowania wycenianej pozycji. W wyniku takiego podejścia wartość godziwa nie odzwierciedla wartości likwidacyjnej, np. wartości ze złomowania, jeżeli dany składnik byłby przydatny w określonym typie działalności dla abstrakcyjnego uczestnika rynku, nawet jeżeli jednostka gospodarcza planuje go zezłomować. Analogicznie, wartość godziwa składnika, którego wartość maksymalizowana byłaby przez uczestników rynku poprzez jego użytkowanie w grupie aktywów, może nie być ustalana jako jego rynkowa cena sprzedaży pomniejszona o koszty dostosowania do sprzedaży, a raczej jako cena rynkowa powiększona o koszty dostosowania do potrzeb wykorzystania w grupie (np. koszty montażu). Stanowi to koncepcyjne odejście od ustalenia wartości godziwej jako wartości wyjścia.

Jeśli jednostka posiada specyficzny składnik aktywów, który może być użytkowany tylko w jeden określony sposób, cena sprzedaży dla takiej pozycji powinna być ustalona przy założeniu, że uczestnik rynku posiada lub ma możliwość pozyskania pozostałych aktywów potrzebnych do użytkowania tego specjalistycznego składnika. Wskazanie na dostępność abstrakcyjnemu uczestnikowi rynku innych aktywów koniecznych do użytkowania danej pozycji wprowadza kolejny element koncepcyjnie wątpliwy do pojęcia wartości godziwej. Jednostka użytkująca dany składnik aktywów może posiadać pewne specyficzne umiejętności, wiedzę, markę, umowy długoterminowe itp., które nie są dostępne innym uczestnikom rynku, a które są konieczne do realizacji korzyści z danego zasobu. Dla takiego podmiotu określony składnik aktywów może mieć inną wartość niż dla innych podmiotów rynkowych ze względu na możliwość realizacji innych korzyści. Ustalenie wartości godziwej składnika, przy założeniu, że uczestnik rynku miałby dostęp do innych zasobów koniecznych do realizacji korzyści, może zatem uwzględniać okoliczności specyficzne dla jednostki. Przykładowo jednostka może posiadać gazociąg, który wykorzystywany jest w związku z zawartymi umowami długoterminowymi na przesył gazu. Bez wiążących umów gazociąg sam

w sobie jest bezużyteczny, np. na rynku nie ma podmiotów zainteresowanych przesyłem gazu w lokalizacji, w której gazociąg się znajduje, a jego przeniesienie jest ekonomicznie nieuzasadnione i technicznie niemożliwe. W przedstawionej sytuacji kwestią dyskusyjną jest oszacowanie wartości godziwej gazociągu przy założeniu, że potencjalny nabywca miałby dostęp do zasobów potrzebnych do użytkowania składnika, czyli m.in. długoterminowych umów na przesył gazu, których w danych okolicznościach rynkowych nie mógłby zawrzeć w ogóle bądź na korzystnych warunkach abstrakcyjny uczestnik rynku. Przez analogię można rozpatrywać inne aktywa użytkowane przez jednostkę w grupie, których wartość dla jednostki jest ściśle związana z wartościami niematerialnymi np. długoterminowymi umowami, licencjami, znakami towarowymi itp. W niektórych przypadkach wykorzystanie składnika aktywów bez takich wartości niematerialnych wiążących się ściśle z szeroką grupą aktywów lub specyfiką firmy może być nieracjonalne. Uznanie, że użytkownicy rynku mają lub mogliby mieć dostęp do innych aktywów koniecznych do użytkowania danej pozycji (w tym wartości niematerialnych jednostki), zbliża wartość godziwą od strony koncepcyjnej do wartości specyficznej dla jednostki. Takie podejście może jednak oznaczać uwzględnienie w wartości godziwej części aktywów niematerialnych, których realizacja jest możliwa dzięki danemu składnikowi, natomiast zrównanie wartości godziwej z kwotą, którą dana spółka byłaby skłonna zapłacić za składnik aktywów w przypadku jego braku, sprowadza wartość godziwą do wartości wejścia.

Przyjęte rozwiązania wskazują, że ustalenie wartości godziwej w kontekście stosowania MSSF 13 uzależnione jest od oceny (zazwyczaj hipotetycznej) najlepszego i najpełniejszego wykorzystania, czyli możliwości maksymalizowania wartości dla abstrakcyjnego uczestnika rynku w związku z danym składnikiem. Wartość godziwa nie oznacza zatem wartości rynkowej pomniejszonej o koszty konieczne do dostosowania składnika do przeprowadzenia sprzedaży (np. koszty deinstalacji tej pozycji), jeśli najlepsze i najpełniejsze użytkowanie tej pozycji (z uwzględnieniem jego bieżącego stanu) byłoby inne z perspektywy abstrakcyjnego uczestnika rynku. W takim przypadku wartość godziwa może być odzwierciedlona przez odwrotne wręcz rozwiązanie – wartość rynkową powiększoną o koszty instalacji i dostosowania do użytkowania. Rozwiązanie takie (bazujące na rynkowym koszcie zastąpienia) wskazane zostało w projekcie standardu w części poświęconej technikom wyceny (par. 38–40 MSSF 13).

Zastosowane w MSSF 13 podejście budzi pewne wątpliwości koncepcyjne – z jednej strony wartość godziwa definiowana jest jako wartość wyjścia (cena sprzedaży), z drugiej zaś jednostka w pewnych okolicznościach powinna ustalać ją na poziomie wartości wejścia (podejście kosztu zastąpienia), jeśli bieżące wykorzystanie maksymalizuje wartość składnika z perspektywy użytkownika rynku, co zazwyczaj będzie miało miejsce w przypadku aktywów specyficznych. W ocenie Rady MSR (IASB) nie ma tutaj konfliktu, ponieważ wartość godziwa odzwierciedla wartość na poziomie

najlepszego i najpełniejszego użytkownika składnika aktywów. W par. BC60 RMSR (IASB) stwierdza: „Jeśli najpełniejsze i najlepsze wykorzystanie składnika wynika z »użytkowania«, nabywcy będący uczestnikami rynku byłiby skłonni zapłacić cenę, która odzwierciedla takie użytkowanie, a sprzedawcy będący uczestnikami rynku nie byłoby gotowi zaakceptować niższej ceny. Z tego względu perspektywa wykorzystania uwzględnia przepływy pieniężne, które uczestnicy rynku mogliby oczekiwać z użytkowania składnika”. Przedstawione rozważania Rady nie rozwiewają jednak wątpliwości, zwłaszcza gdy na przepływy istotny wpływ mają wartości niematerialne (wartość godziwa może uwzględniać część wartości niematerialnych). Wskazanie kosztu zastąpienia jako wyznacznika ceny rynkowej (w kontekście definicji wartości godziwej jako wartości wyjścia) mogłoby być uznane za pragmatyczne rozwiązanie w przypadku braku możliwości określenia wartości godziwej na poziomie ceny rynkowej lub wartości dochodowej, a nie za równorzędną technikę pomiaru wartości godziwej. Innym rozwiązaniem mogłoby być zdefiniowanie wartości godziwej nie jako wartości wyjścia, lecz wartości rynkowej, bez jednoznacznego wskazania na wartość wejścia lub wyjścia. W takim przypadku odpowiednia perspektywa wyceny mogłaby być wybierana poprzez odniesienie do najpełniejszego i najlepszego wykorzystania, w tym z uwzględnieniem perspektywy użytkowania i wymiany. Przyjmując takie rozwiązanie, należałoby się również odnieść do możliwości wykorzystania składnika z aktywami, do których w rzeczywistości ma dostęp. Innym podejściem mogłoby być wskazanie na brak możliwości ustalenia wartości godziwej składnika w niektórych przypadkach (zwłaszcza gdy jest on specyficzny dla jednostki, np. marka, umiejętności itp.). W takim przypadku możliwe byłoby wskazanie substytutów wartości godziwej (np. kosztu zastąpienia lub zamortyzowanego kosztu).

Na uwagę zasługuje fakt, że omówiona powyżej definicja nie dotyczy wszystkich zasad ustalania wartości godziwej – znaczącym wyjątkiem w zakresie jej obowiązywania są wytyczne dotyczące leasingu (MSSF 16) i płatności w formie akcji (MSSF 2). W kontekście tych standardów obowiązuje definicja wartości godziwej powszechnie wykorzystywana w MSSF przed 1 stycznia 2013 r., która określa ten parametr wyceny jako „kwotę, za jaką na warunkach rynkowych składnik aktywów mógłby zostać wymieniony, zobowiązanie uregulowane, a przyznany instrument kapitałowy wymieniony, między zainteresowanymi, dobrze poinformowanymi i niepowiązanymi stronami transakcji”. Oznacza to, że w regulacjach międzynarodowych wyraźny jest dualizm w zakresie rozumienia i definiowania wartości godziwej, co może oznaczać, że wycena identycznych pozycji może się różnić w zależności od tego, który standard międzynarodowy ma zastosowanie.

Ustawa o rachunkowości (2023) definiuje wartość godziwą (art. 28 ust. 6) jako „kwotę, za jaką dany składnik aktywów mógłby zostać wymieniony, a zobowiązanie uregulowane na warunkach transakcji rynkowej, pomiędzy zainteresowanymi i dobrze

poinformowanymi, niepowiązanymi ze sobą stronami”. Przedstawiona definicja jest zbliżona do definicji stosowanej powszechnie w Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej⁴³ sprzed dnia wejścia w życie MSSF 13 (i obowiązującej obecnie w kontekście MSSF 16 i MSSF 2). Na uwagę zasługuje fakt, że definicja zawarta w ustawie o rachunkowości odnosi się do warunków rynkowych, a więc rynku, jako punktu odniesienia przy ustalaniu wartości godziwej, co należy uznać za znaczący postęp w porównaniu z przytoczonymi definicjami zawartymi obecnie w MSSF 2 i MSSF 16. Odniesienie do rynku nie jest tożsame z przyjęciem perspektywy abstrakcyjnego uczestnika rynku, ponieważ przeprowadzenie transakcji na warunkach rynkowych może być również interpretowane jako przeprowadzenie transakcji wymiany przez daną jednostkę sprawozdawczą jako uczestnika rynku. W konsekwencji tego przepisy ustawowe pozwalają na analizę danego parametru wyceny z różnej perspektywy. Dodatkowo ustawa nie zawiera wytycznych i zasad, tak szeroko wprowadzonych i omówionych w MSSF 13 (np. koncepcji najpełniejszego i najlepszego wykorzystania, wykorzystania rynku głównego lub najkorzystniejszego itp.).

Definicja przyjęta w ustawie bazuje na „wymianie” dla aktywów i „uregulowaniu” zobowiązań, jednak kolejne postanowienia zawarte w ust. 6 art. 28 modelują to pojęcie w stronę wartości wyjścia – w przepisie ustawowym stwierdza się, że „wartość godziwą instrumentów finansowych znajdujących się w obrocie na aktywnym rynku stanowi cena rynkowa pomniejszona o koszty związane z przeprowadzeniem transakcji, gdyby ich wysokość była znacząca” oraz że „cenę rynkową aktywów finansowych posiadanych przez jednostkę oraz zobowiązań finansowych, które jednostka zamierza zaciągnąć, stanowi zgłoszona na rynku bieżąca oferta kupna, natomiast cenę rynkową aktywów finansowych, które jednostka zamierza nabyć, oraz zaciągniętych zobowiązań finansowych stanowi zgłoszona na rynek bieżąca oferta sprzedaży”. Tak użyte sformułowanie sugeruje, że przypadku instrumentów finansowych wartość godziwą uwzględnia znaczące koszty transakcyjne, co nie tylko pozycjonuje wartość godziwą jako wartość wyjścia, lecz także utożsamia ją z wartością godziwą netto (wartością godziwą pomniejszoną o koszty transakcyjne lub zbycia).

Uwzględnienie kosztów transakcyjnych przy ustalaniu wartości godziwej i pozycjonowanie jej w stronę wartości wyjścia są dodatkowo wzmocnione przez ustawową definicję ceny sprzedaży netto (zawartą w art. 28 ust. 5 u.o.r., wyróżnienia własne):

Za cenę (wartość) sprzedaży netto składnika aktywów przyjmuje się możliwą do uzyskania na dzień bilansowy cenę jego sprzedaży, bez podatku od towarów i usług i podatku akcyzowego, pomniejszoną o rabaty, opusty i inne podobne zmniejszenia oraz koszty związane z przystosowaniem składnika aktywów do sprzedaży i dokonaniem

⁴³ Na przykład definicje zawarte w MSR 2, MSR 16, MSR 19, MSR 38, MSR 40, MSR 41 i MSSF 3 w wersji obowiązującej do 31 grudnia 2012 r.

tej sprzedaży, a powiększoną o należną dotację przedmiotową. Jeżeli nie jest możliwe ustalenie ceny sprzedaży netto danego składnika aktywów, należy **w inny sposób określić jego wartość godziwą** na dzień bilansowy.

Przedstawiony przepis w zdaniu drugim stwierdza, że w przypadku braku możliwości ustalenia ceny sprzedaży netto, należy w inny sposób określić wartość godziwą na dzień bilansowy. Oznacza to, że cena sprzedaży netto jest zrównana z „polską” wartością godziwą. Co więcej, przedstawiony zapis nie jest ograniczony jedynie do instrumentów finansowych, jak wskazane wcześniej zdanie drugie i trzecie ust. 6. W analogiczny sposób do wartości godziwej podchodzi kolejny ustęp odnoszący się do trwałej utraty wartości – „[t]rwała utrata wartości zachodzi wtedy, gdy istnieje duże prawdopodobieństwo, że kontrolowany przez jednostkę składnik aktywów nie przyniesie w przyszłości w znaczącej części lub w całości przewidywanych korzyści ekonomicznych. Uzasadnia to dokonanie odpisu aktualizującego doprowadzającego wartość składnika aktywów wynikającą z ksiąg rachunkowych **do ceny sprzedaży netto**, a w przypadku jej braku – **do ustalonej w inny sposób wartości godziwej**” (podkreślenia własne)⁴⁴.

W świetle przedstawionych przepisów interpretacja wartości godziwej w odniesieniu do kosztów transakcyjnych wydaje się jednoznaczna – wartość godziwa uwzględnia sama w sobie koszty m.in. transakcyjne (ustawa nie wykorzystuje stwierdzenia „wartość godziwa pomniejszona o koszty związane z dokonaniem sprzedaży”) i reprezentuje wartość wyjścia. W takim przypadku zrównanie wartości godziwej dla posiadanych aktywów finansowych z bieżącą rynkową ofertą kupna (art. 28 ust. 6 u.o.r.) jest w pełni uzasadnione. Uwzględnienie w wartości godziwej kosztów transakcyjnych zbliża ją do wartości netto możliwej do realizacji, ustalonej z perspektywy rynku. Takie podejście oznacza koncentrację wyceny na kwotach możliwych do zrealizowania w wyniku natychmiastowej sprzedaży (na warunkach rynkowych) składnika aktywów, a nie kwotach możliwych do zrealizowania z pozostawienia tej pozycji (np. utrzymania obligacji do dnia wykupu). Użyte sformułowania nie narzucają ceny sprzedaży z perspektywy abstrakcyjnego uczestnika rynku ani jednostki sprawozdawczej jako podmiotu dokonującego transakcji sprzedaży na warunkach rynkowych.

Nieco inną (od ustawowej) interpretację wartości godziwej przyjmuje KSR nr 4, który w par. 2.10 wskazuje, że wartość godziwą należy dopiero pomniejszyć „o spodziewane do poniesienia i dające się bezpośrednio przyporządkować do czynności zbycia obiektu oceny utraty wartości wydatki środków pieniężnych stanowiące łącznie przewidywane koszty sprzedaży (zbycia/likwidacji) tego obiektu [...]”. Przyjęte w KSR nr 4

44 W literaturze przedmiotu pojawiają się w tym kontekście stwierdzenia, że wartość godziwa jest „subsytytem wartości rynkowej do wyceny pozycji sprawozdawczych wszędzie tam, gdzie nie istnieje rynek aktywny” (Hasik, 2005). Warto również wspomnieć, że krajowy standard KSR nr 5 wydaje się zrównywać pojęcie wartości godziwej i wartości rynkowej.

podejście utożsamia wartość godziwą z wartością wyjścia, jednak wartość godziwa nie uwzględnia sama w sobie kosztów transakcyjnych. Późniejsze zapisy tego standardu nie są jednak już tak jednoznaczne. Paragraf 6.1.2 utożsamia wartość rynkową z ceną sprzedaży netto, które to z kolei są zrównane z wartością godziwą poprzez wykorzystanie sformułowania „inaczej oszacowaną wartością godziwą”. Co ciekawe paragraf ten po części odnosi się do Rozporządzenia Ministra Finansów z 2001 r. w sprawie instrumentów finansowych, które zawiera definicję wartości rynkowej – jest to „możliwa do uzyskania cena (wartość) sprzedaży albo cena nabycia instrumentu finansowego, ustalona na aktywnym rynku”. Nie zmienia to jednak podejścia przyjętego w KSR nr 4 – traktuje on wartość rynkową nie tylko jako wartość wyjścia, lecz także uwzględnia w niej koszty transakcyjne⁴⁵.

Inne podejście prezentuje KSR nr 4 w odniesieniu do rzeczowych aktywów obrotowych⁴⁶ – dla tych pozycji wartość godziwa jest zrównana z ceną sprzedaży (bez uwzględniania kosztów sprzedaży). Przedstawiony w odniesieniu do rzeczowych aktywów obrotowych sposób ustalania ceny sprzedaży wskazuje, że nie musi być to wartość rynkowa rozumiana wąsko, jako rynkowa cena równowagi – standard mówi zarówno o notowaniach giełd towarowych i cenach stosowanych przez konkurentów, jak i o cenach ustalonych według cennika jednostki lub cenach wynikających z umów z odbiorcami, jeżeli są one wiarygodne.

W kontekście przepisów ustawowych warto zwrócić uwagę na przepisy art. 44b ust. 4 u.o.r., które wskazują zasady ustalania wartości godziwej dla potrzeb rozliczania połączeń jednostek gospodarczych. Przepisy te w specyficzny sposób odnoszą się do ustalania wartości godziwej różnych zidentyfikowanych pozycji bilansowych. Analiza rozwiązań ustawowych pozwala na stwierdzenie, że nie stanowią one spójnej metodologicznie koncepcji ustalania tego parametru wyceny. Dodatkowo przyjęte podejście stanowi mieszankę różnych metod, technik i parametrów, których nie można uznać za spójne i uporządkowane. W tym kontekście na uwagę zasługują następujące obszary⁴⁷:

- 1) ustawa o rachunkowości nie zawiera koncepcyjnej podstawy ustalania wartości godziwej, bazującej na zasadach, która określałaby ogólne cele przeprowadzanej wyceny;
- 2) ustawa o rachunkowości nie zawiera hierarchii w zakresie ustalania wartości godziwej w przypadku, gdy jednostka dysponuje różnymi źródłami danych, pozwalających na ustalenie wartości godziwej;

45 Inne podejście zawiera KSR nr 5, który utożsamia wartość rynkową z wartością określoną w umowie. Dopiero w przypadku braku wartości określonej w umowie jednostka odnosi się do cen rynkowych.

46 Zob. par. 6.3.10 KSR nr 4.

47 Zob. szerzej *Projekt stanowiska KSR w sprawie ustalania wartości godziwej dla potrzeb rozliczania połączeń jednostek metodą nabycia* (2023).

- 3) przepisy art. 44b ust. 4 nie zawierają wyraźnego ukierunkowania wyceny na „jednostkę przejmującą”, jako podmiot odniesienia w zakresie szacowania wartości godziwej poszczególnych grup rodzajowych aktywów i zobowiązań;
- 4) przepisy ustawowe nie zawierają jednoznacznego kryterium czasowego klasyfikacji poszczególnych kategorii rodzajowych aktywów lub zobowiązań przejętej jednostki;
- 5) ustawa zawiera niejednoznaczne pojęcia wykorzystane w przedmiotowym przepisie ustawy;
- 6) przepisy ustawowe zawierają niespójności w zakresie zasad wyceny z rozwiązaniami praktycznymi, np. pkt 2 ust. 4 przedmiotowego art. 44b ustawy wskazuje zasadę wyceny dla „nienotowanych papierów wartościowych”, według której za wartość godziwą uznaje się „wartość oszacowaną, uwzględniającą takie czynniki, jak współczynnik cena do zysku i stopa dywidendy porównywalnych papierów wartościowych wyemitowanych przez spółki o podobnych charakterystykach”, podczas gdy nienotowane papiery wartościowe mogą obejmować papiery dłużne, dla których techniki wyceny na rynku są inne niż zaproponowane we wskazanym przepisie (bliżej im do rozwiązań z pkt 3 ust. 4);
- 7) w ustawie o rachunkowości brak jest ukierunkowania wyceny w przypadku, gdy istnieje możliwość zastosowania różnych technik w zakresie ustalania wartości godziwej, np. spółka może oszacować wartość godziwą inwestycji w nieruchomości (nieruchomości inwestycyjnej) z wykorzystaniem podejścia dochodowego, porównawczego lub odtworzeniowego bądź może dysponować informacjami o cenach transakcyjnych nienotowanych papierów wartościowych, które może uznawać za bardziej wiarygodne niż podejście mnożnikowe, sugerowane w pkt 2 ust. 4;
- 8) w ustawie nie ma zasad ustalania wartości godziwej w odniesieniu do niektórych pozycji aktywów i zobowiązań (nieuwzględnionych w przepisie ustawowym), np. niebędących papierami wartościowymi udziałów, rezerw, instrumentów pochodnych (niezaliczonych do należności lub zobowiązań);
- 9) w ustawie o rachunkowości brak jest jednoznacznego wskazania, czy podstawą rozliczenia są dane jednostkowe, czy skonsolidowane, co może powodować różnice w wartości firmy na poziomie sprawozdania finansowego jednostki i jej grupy (skonsolidowanego sprawozdania finansowego), gdy połączenie ekonomiczne i prawne pojawia się w tym samym momencie, a jednostka przejmowana wykazuje udziały/akcje jednostek zależnych, których wartość godziwa różni się od wartości godziwej aktywów netto tych jednostek.

Wskazane czynniki stanowiły podstawę do opracowania stanowiska przez Komitet Standardów Rachunkowości, odnoszącego się do zasad ustalania wartości godziwej przejmowanych aktywów i zobowiązań w ramach transakcji połączeń jednostek (ich przedsiębiorstw lub ich zorganizowanych części), rozliczanych metodą nabycia.

1.3.3. Konceptyjne założenia stanowiska KSR dotyczącego ustalania wartości godziwej dla potrzeb rozliczania połączeń metodą nabycia⁴⁸

Prace nad stanowiskiem KSR rozpoczęły się w 2020 r. i u ich podstaw założono, że opracowanie to nie będzie stanowić podręcznika określającego szczegółowe zasady ustalania wartości godziwej poszczególnych grup aktywów i zobowiązań, lecz że stanowić będzie ono koncepcyjne objaśnienie zasad ustalania wartości godziwej wraz z wyjaśnieniami w zakresie zidentyfikowane w poprzednim punkcie problemy. W związku z tym stanowisko zostało podzielone na 7 części. Tabela 1 zawiera ich zestawienie z krótkim omówieniem poszczególnych obszarów.

Tabela 1. Struktura stanowiska KSR dotyczącego ustalania wartości godziwej dla potrzeb rozliczania połączeń metodą nabycia

Część	Tytuł	Zakres tematyczny
I	Cel stanowiska	Cel stanowiska wskazujący jego ukierunkowanie (rozliczanie połączeń metodą nabycia)
II	Zakres stanowiska	Ograniczenie zakresu stanowiska do połączeń jednostek gospodarczych
III	Definicje pojęć i ich objaśnienia	Omówienie definicji wykorzystanych w stanowisku
IV	Koncepcja wartości godziwej dla potrzeb rozliczania połączeń metodą nabycia	Wskazanie koncepcyjnych uwarunkowań ustalania wartości godziwej
V	Wartość godziwa składników aktywów jednostki przejętej	Omówienie i doprecyzowanie szczegółowych zasad ustalania wartości godziwej poszczególnych aktywów
VI	Wartość godziwa składników zobowiązań (i rezerw) jednostki przejętej	Omówienie i doprecyzowanie szczegółowych zasad ustalania wartości godziwej poszczególnych zobowiązań
VII	Ujawnianie informacji na temat wartości godziwej i jej ustalania	Ujawnienia informacji na temat zasad ustalania wartości godziwej

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Projektu stanowiska KSR w sprawie ustalania wartości godziwej dla potrzeb rozliczania połączeń jednostek metodą nabycia* (2023).

Przygotowując stanowisko, założono, że nie będzie ono dotyczyć kwestii związanych z identyfikacją pozycji bilansowych, które podlegają wycenieniu. W związku z tym pominięto aspekty związane z np. oceną, które pozycje spełniają definicję aktywów i zobowiązań i w związku z tym, czy podlegają one wycenieniu. Kwestie te wynikają z art. 44b ust. 1 i ust. 2 i nie wchodzą w zakres analizowanego stanowiska.

W związku z faktem, że przepisy art. 44b ust. 4 są na tyle specyficzne, że ich zastosowanie w innych obszarach sprawozdawczości finansowej (dla innych celów niż

⁴⁸ Niniejszy punkt został opracowany na podstawie dokumentów roboczych i innych materiałów źródłowych (m.in. dyskusji), które prowadzono w trakcie prac nad stanowiskiem.

rozliczanie połączeń metodą nabycia, stanowiącej także podstawę rozliczania skutków przejścia kontroli, współkontroli lub wywierania znaczącego wpływu dla celów sprawozdawczości skonsolidowanej) mogło budzić wątpliwości, Komitet podjął decyzję o zawężeniu zakresu stosowania stanowiska i wprowadzeniu odpowiedniego zastrzeżenia w tym zakresie w części określającej jego zakres. W tym kontekście uznano, że definicja wartości godziwej, zawarta w zdaniu pierwszym w art. 28 ust. 6 ustawy, stanowi swoistą normę ogólną, natomiast przyjęte w art. 44b ust. 4 podstawy wyceny konkretnych pozycji aktywów i zobowiązań stanowią normę szczególną, która ma przedmiotowe zastosowanie w rozliczaniu połączeń jednostek (lub przejęć zorganizowanych ich części).

Przygotowując projekt stanowiska, Komitet uznał, że wycena zidentyfikowanych w jednostce przejmowanej (lub przejmowanej zorganizowanej części jednostki) pozycji aktywów i zobowiązań (oraz innych pasywów) powinna odbywać się z perspektywy jednostki przejmującej jako uczestnika rynku, a nie abstrakcyjnego uczestnika rynku. Za przyjęciem takiej perspektywy przemawia fakt, że przepisy art. 44b ust. 4 zostały wprowadzone do ustawy o rachunkowości w 2000 r. ustawą z dnia 9 listopada 2000 r. o zmianie ustawy o rachunkowości i weszły w życie 1 stycznia 2002 r. Proces legislacyjny zmiany ustawy zapoczątkowany został inicjatywą ustawodawczą Rady Ministrów (rządowy projekt ustawy) z sierpnia 1999 r. i obowiązujące od ponad 20 lat przepisy art. 44b ust. 4 u.o.r. nie ulegały przez ten czas żadnym zmianom merytorycznym. Ich treść stanowi powielenie postanowień MSR 22 *Połączenia jednostek gospodarczych* w wersji z 1998 r., o czym świadczy nie tylko porównanie przepisów ustawowych z par. 39 i 40 MSR 22, lecz także sam fakt wskazania tego podejścia w *Uzasadnieniu projektu zmiany w ustawie o rachunkowości*, wskazanym w druku sejmowym nr 1311 z 1999 r. (*Uzasadnienie*, s. 6), dostępnym w archiwum na stronie internetowej Sejmu RP.

MSR 22 przewidywał inne zasady ustalania wartości godziwej, niż określa to przyjęty dopiero w 2011 r. MSSF 13 *Ustalanie wartości godziwej*. Podobnie jak w przypadku art. 44b ust. 4 u.o.r., postanowienia MSR 22 różnicowały podejście do wyceny w zależności od rodzaju zidentyfikowanego składnika, jak również przyjmowały dla niektórych z nich perspektywę wartości wejścia (a nie wyjścia) czy jednostki sprawozdawczej (przejmującej). W tym kontekście Komitet uznał, że ujednoczenie rozwiązań krajowych w zakresie ustalania wartości godziwej dla potrzeb rozliczania połączeń z wytycznymi obecnie obowiązujących Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (głównie MSSF 13) byłoby możliwe jedynie po zmianie ustawy o rachunkowości (przeredagowaniu art. 28 ust. 6 oraz przeredagowaniu lub usunięciu art. 44b ust. 4).

Za przyjęciem perspektywy jednostki sprawozdawczej jako uczestnika rynku przemawiają również niektóre przepisy art. 44b ust. 4, których treść jednoznacznie wskazuje, iż wycenę niektórych pozycji bilansowych należy przeprowadzać z perspektywy jednostki przejmującej. Takie rozwiązania dotyczą m.in. zapasów produktów gotowych

i towarów oraz zapasów produktów w toku, które wyceniane są w cenie sprzedaży netto pomniejszonej o opust marży zysku wynikający z kosztów doprowadzenia przez spółkę przejmującą do sprzedaży zapasu lub znalezienia nabywcy (w odniesieniu do zapasów produktów gotowych i towarów), lub w cenie sprzedaży netto produktów gotowych pomniejszonej o koszty zakończenia produkcji i opust marży zysku wynikający z kosztów doprowadzenia przez spółkę przejmującą zapasów do sprzedaży lub znalezienia nabywcy w przypadku produkcji w toku.

Biorąc pod uwagę przedstawione powyżej fakty i okoliczności, Komitet uznał, że właściwą perspektywą ustalania wartości godziwej aktywów i zobowiązań w kontekście rozliczania połączeń jednostek jest perspektywa jednostki przejmującej. W celu dostosowania tego podejścia w możliwie jak największym stopniu do bieżącego rozumienia wartości godziwej (m.in. w standardach międzynarodowych) zaproponowano, aby przyjąć w stanowisku koncepcję jednostki sprawozdawczej (przejmującej) jako uczestnika rynku.

W pewnych okolicznościach przyjęta w stanowisku perspektywa jednostki przejmującej jako uczestnika rynku może powodować różnice w wycenie niektórych pozycji bilansowych w porównaniu z wymaganiami Międzynarodowych Standardów Rachunkowości. Przykładowo zastosowanie jako podstawy wyceny perspektywy jednostki przejmującej jako uczestnika rynku może przyczynić się do ustalenia wartości godziwej znaku towarowego, który nie będzie przez jednostkę przejmującą wykorzystywany (będzie wygaszony) w kwocie niższej niż kwota, którą ustalono by z perspektywy abstrakcyjnego uczestnika rynku. W tym kontekście uznano, że zaproponowane podejście ma wartość dodatnią dla użytkowników informacji finansowej, ponieważ wycena z perspektywy jednostki przejmującej jako uczestnika rynku pozwala na odzwierciedlenie założeń i oczekiwań kierownictwa jednostki przejmującej wobec przejętego majątku jednostki przejmowanej. W konsekwencji tego wygaszenie znaku towarowego (dla którego założono takie rozwiązanie w momencie przejścia) nie spowoduje ujęcia znaczącego kosztu w efekcie jego odpisu, jeżeli jednostka przejmująca będzie generować korzyści (i oczekuje ich generowania w przyszłości) w wyniku wygaszenia tego znaku, np. poprzez zwiększenie sprzedaży produktów oznaczonych jej znakiem towarowym.

1.3.4. Podsumowanie

Przyjęcie przez Komitet Standardów Rachunkowości stanowiska pozwala na ujednoczenie zasad ustalania wartości godziwej w kontekście połączeń jednostek gospodarczych. Cel ten realizowany jest przede wszystkim poprzez:

- 1) wprowadzenie podstaw koncepcyjnych ustalania wartości godziwej;

- 2) uporządkowanie pojęć i koncepcji stosowanych w kontekście ustalania wartości godziwej;
- 3) wprowadzenie hierarchii w zakresie ustalania wartości godziwej w przypadku, gdy jednostka dysponuje różnymi źródłami danych, pozwalających na ustalenie wartości godziwej i w kontekście przepisów szczegółowych możliwe jest wskazanie takiej hierarchii;
- 4) wprowadzenie wyraźnego ukierunkowania wyceny na „jednostkę przejmującą”, jako podmiot odniesienia w zakresie szacowania wartości godziwej poszczególnych grup rodzajowych aktywów i zobowiązań.

2. Zmiany w międzynarodowych regulacjach rachunkowości – MSSF i UE. Istota i analiza zmian według Łódzkiej Szkoły Rachunkowości

---

2.1. Wprowadzenie

W tym rozdziale opracowania zostaną przedstawione i poddane analizie zmiany w MSSF, jakie zostały wprowadzone przez IASB⁴⁹ w okresie objętym monografią (2019–2023)⁵⁰. Obejmują one te, których okres obligatoryjnego zastosowania rozpoczynał się 1 stycznia 2019 r. lub później. Tu jednak nie odnosimy się w szczególności do MSSF 17 *Umowy ubezpieczeniowe* z maja 2017 r., który miał pierwsze zastosowanie przy sporządzaniu sprawozdań finansowych za okresy sprawozdawcze rozpoczynające się 1 stycznia 2023 r. lub później⁵¹. Mówiąc o okresie obligatoryjnego zastosowania wprowadzonych zmian,

---

49 IASB (International Accounting Standards Board) – Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości.

50 W podrozdziałach 2.1–2.11 wykorzystano autorskie opracowanie, zawarte w drugiej części książki autorstwa W. Fałowskiego, R. Ignatowskiego (2020).

51 Data pierwszego, obligatoryjnego zastosowania tego standardu była zmieniana. W pierwotnej wersji standard miał zostać zastosowany z początkiem 2021 r. Obecna wersja standardu obejmuje także niewielkie zmiany, wprowadzone w czerwcu 2020 r. oraz w grudniu 2021 r. (te dotyczą zasad wdrożenia standardu w powiązaniu z MSSF 9 w zakresie prezentacji danych porównawczych). Standard ten ma bardzo wąskie zastosowanie w Polsce i wymaga specjalistycznej wiedzy z zakresu ubezpieczeń, w czym Katedra Rachunkowości UŁ się nie specjalizuje. W podsumowaniu wymogów tego standardu można stwierdzić, że określa on zasady ujmowania, wyceny, prezentacji i ujawniania umów ubezpieczeniowych, umów reasekuracyjnych i umów zawierających uznaniowe udziały w zyskach. Jego celem jest zapewnienie, aby zakłady ubezpieczeń w swoich sprawozdaniach finansowych dostarczały istotnych informacji w sposób wiernie odzwierciedlających te kontrakty, co umożliwi użytkownikom tych sprawozdań ocenę podmiotów i kontraktów. Podstawowe wymagania MSSF 17 są następujące (Fałowski, Frendzel, 2019, s. 87): 1) Identyfikacja umów ubezpieczeniowych. Umowa ubezpieczeniowa to umowa, na podstawie której jednostka akceptuje znaczące ryzyko ubezpieczeniowe od innej strony (ubezpieczającego) poprzez wyrażenie zgody na wyrównanie roszczenia ubezpieczającego, jeżeli określone niepewne przyszłe zdarzenie (zdarzenie objęte ubezpieczeniem) niekorzystnie wpływa na ubezpieczającego; 2) Wyodrębnienie określonych wbudowanych instrumentów pochodnych, odrębnych elementów inwestycji i odrębnych zobowiązań do świadczenia z umów ubezpieczeniowych; 3) Podział umów na grupy, które będą podlegać ujmowaniu i pomiarowi; 4) Ujęcie i pomiar grup umów ubezpieczeniowych w skorygowanej o ryzyko wartość bieżącą przyszłych przepływów pieniężnych (przepływy środków pieniężnych z realizacji), które uwzględniają wszystkie dostępne informacje o realizacji przepływów pieniężnych spójnie z możliwymi do zaobserwowania informacjami rynkowymi. Wielkość ta jest powiększana (w przypadku zobowiązania) lub pomniejszana (w przypadku składnika aktywów) o kwotę stanowiącą niezrealizowany zysk na grupie kontraktów (marżę); 5) Ujęcie zysku z grupy umów ubezpieczeniowych w okresie, w którym jednostka zapewnia ochronę ubezpieczeniową i gdy jednostka jest zwolniona z ryzyka.

mamy na myśli przede wszystkim ich zastosowanie przy sporządzaniu rocznych sprawozdań finansowych, rozpoczynających się 1 stycznia 2019 r. lub później. Trzeba mieć jednak na uwadze to, że niektóre z nich, np. zmiany w MSSF 3 z października 2018 r. w zakresie definicji przedsięwzięcia (biznesu), weszły w życie do rozliczania połączeń gospodarczych, których przejęcia przedsięwzięcia (biznesu) lub odpowiednio nabycia zbioru aktywów niespełniających definicji przedsięwzięcia (biznesu) miały miejsce w dniu lub po dniu rozpoczęcia pierwszego rocznego okresu sprawozdawczego, rozpoczynającego się 1 stycznia 2020 r. lub później. Jeśli datą pierwszego obligatoryjnego zastosowania jest rok obrotowy, rozpoczynający się 1 stycznia 2020 r. lub po tym dniu, to oznacza to, że sporządzając śródroczne raporty finansowe, zgodnie z postanowieniami MSR 34 *Śródroczna sprawozdawczość finansowa*, a których formę i okres śródroczny wyznaczają właściwe regulacje krajowe – zwykle są to przepisy rozporządzenia Ministra Finansów o raportach bieżących i okresowych emitentów regulowanego rynku kapitałowego – zarząd emitenta, spółki publicznej, może podjąć decyzję o stosowaniu nadal rozwiązań, zawartych w MSSF, które nie obejmują jeszcze przyjętych zmian.

Przykładowo, jeśli spółka publiczna, której wyemitowane akcje są notowane na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie, czyli emitent regulowanego rynku kapitałowego, jest zobowiązana do sporządzenia swojego indywidualnego raportu finansowego za pierwsze półrocze 2020 r. w zgodności z MSR (MSSF dopuszczonymi do stosowania w Unii Europejskiej), to może on – na podstawie podjętej decyzji – analizując poziom istotności zdarzeń i pozycji, wymaganych do zaprezentowania w sprawozdaniu finansowym, albo:

- 1) zastosować się do nowych rozwiązań, przewidzianych w dokumencie *Definicja pojęcia „istotne” – Zmiany MSR 1 i MSR 8 z października 2018 r.*, nie wprowadzając przy tym przekształcenia danych porównawczych, albo
- 2) zignorować te nowe rozwiązania i przedstawić półroczne sprawozdanie finansowe na podstawie dotychczas stosowanych rozwiązań.

Takie bowiem rozstrzygnięcie znajduje się w par. 139T MSR 1 i 54H MSR 8, zmienionych dokumentem o istotności danych finansowych, które obligują do perspektywnego ich zastosowania przy sporządzaniu rocznych sprawozdań finansowych, ale pozwalają także na wcześniejsze zastosowanie nowych rozwiązań, zobowiązując przy tym zarząd spółki do wskazania na ten fakt.

Jeśli jednak przedmiotowa spółka nabyła zorganizowaną część przedsiębiorstwa innej spółki w pierwszym półroczu 2020 r., za które ma sporządzić zarówno swoje

---

Jeżeli grupa kontraktów przynosi straty, jednostka ujmuje stratę niezwłocznie; 6) Prezentacja oddzielnie przychodów z umów ubezpieczeniowych, kosztów usług ubezpieczeniowych oraz przychodów lub kosztów finansowych ubezpieczenia; 7) Ujawnianie informacji m.in. na temat kwot ujętych w sprawozdaniu finansowym z umów ubezpieczenia, znaczących osądów i ich zmiany oraz charakteru i zakresu ryzyk wynikających z umów objętych MSSF 17.

odrębne półroczne sprawozdanie finansowe, jak i półroczne skonsolidowane sprawozdanie finansowe grupy kapitałowej, której jest jednostką dominującą, to na mocy par. 64P MSSF 3, wprowadzonego zmianami w tym standardzie dokumentem *Definicja przedsięwzięcia – Zmiany w MSSF 3 z października 2018 r.*, w sporządzanych i upublicznianych półrocznych sprawozdaniach finansowych powinna zastosować się do nowych rozwiązań, przewidzianych w tym dokumencie. Nie musi przy tym poddawać ponownej analizie wcześniej (przed 1 stycznia 2020 r.) nabyte zorganizowane części przedsiębiorstw innych spółek lub wcześniejszych połączeń gospodarczych, chyba że taką wolę wyrazi, ponieważ taką możliwość daje przedmiotowy dokument o zmianach w MSSF 3.

2.2. Zakres zmian w Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej w okresie 2019–2023

Poniżej przedstawiony jest wykaz oryginalnych dokumentów, wprowadzających zmiany w MSSF, wchodzących w życie 1 stycznia 2019 r. lub później (w kolejności ich wydania z podziałem na lata ich pierwszych, obligatoryjnych zastosowań).

Zmiany w MSSF, które weszły w życie w 2019 r.

- 1) *Plan Amendment, Curtailment or Settlement. Amendments to IAS 19*, wydane w lutym 2018 r.;
- 2) *IFRIC 23 „Uncertainty over Income Tax Treatments”*, interpretacja wydana w czerwcu 2017 r.;
- 3) *Amendments to IAS 28. Long-term Interests in Associates and Joint Ventures*, wydane w październiku 2017 r.;
- 4) *Annual Improvements to IFRS Standards 2015–2017 Cycle*, wydane w grudniu 2017, obejmujące zmiany w:
  - a) MSSF 3 *Połączenia gospodarcze* – nowy par. 42A – Połączenia wieloetapowe;
  - b) MSSF 11 *Wspólne ustalenia umowne* – nowy par. B33CA – Nabycie udziałów we wspólnych operacjach;
  - c) MSR 12 *Podatek dochodowy* – nowy par. 57A – skreślony par. 52B;
  - d) MSR 23 *Koszty finansowania zewnętrznego* – zmiany w par. 14 – Koszty aktywowane.

Zmiany w MSSF, które weszły w życie w 2020 r.

- 1) *Amendments to References to the Conceptual Framework in IFRS Standards*, wydane w marcu 2018 r.;
- 2) *Definition of Business. Amendments to IFRS 3*, wydane w październiku 2018 r.;

- 3) *Definition of Material. Amendments to IAS 1 and IAS 8*, wydane w październiku 2018 r.;
- 4) *Amendments to IFRS 9, IAS 39 and IFRS 17. Interest Rate Benchmark Reform*, wydane we wrześniu 2019 r.;
- 5) *Amendments to IFRS 16 „Leases”. Covid 19-Related Rent Concessions*, wydane w maju 2020 r.
Zmiany w MSSF, które weszły w życie w 2021 r.
- 1) *Interest Rate Benchmark Reform – Phase 2. Amendments to IFRS 9, IAS 39 and IFRS 17*, wydane we wrześniu 2019 r.;
- 2) *Amendments to IFRS 4 „Insurance Contracts” – deferral of IFRS 17*, wydane w czerwcu 2020 r.;
- 3) *Covid–19-Related Rent Concessions beyond 30 June 2021. Amendments to IFRS 16*, wydane w marcu 2021 r.
Zmiany w MSSF, które weszły w życie w 2022 r.
- 1) *Amendment to IAS 16 „Property, Plant and Equipment”. Proceeds before Intended Use*, wydane w maju 2020 r.;
- 2) *Annual Improvements to IFRSs 2018–2020*, wydane w maju 2020 r.;
- 3) *Amendments to IAS 37 Onerous Contracts – Cost of Fulfilling a Contract*, wydane w maju 2020 r.;
- 4) *Reference to the Conceptual Framework. Amendments to IFRS 3*, wydane w maju 2020 r.;
- Zmiany w MSSF, które weszły w życie w 2023 r.:
- 1) IFRS 17 „Insurance Contracts”, standard wydany w maju 2017 r., wraz z poprawkami z czerwca 2020 r. (IASB, 2020a) oraz z grudnia 2021 r. (ISAB, 2021e);
- 2) *Amendments to IAS 8 „Accounting policies”, Changes in Accounting Estimates and Errors: Definition of Accounting Estimates*, wydane w lutym 2021 r.;
- 3) *Disclosure of Accounting policies. Amendments to IAS 1 „Presentation of Financial Statements” and IFRS Practice Statement 2*, wydane w lutym 2021 r.;
- 4) *Deferred Tax related to Assets and Liabilities arising from a Single Transaction. Amendments to IAS 12*, wydane w maju 2021 r.;
- Wykaz zmian w MSSF, które wchodzi w życie w 2024 r.
- 1) *Lease Liability in a Sale and Leaseback. Amendments to IFRS 16*, wydane we wrześniu 2022 r.;
- 2) *Classification of Liabilities as Current or Non-current, Amendments to IAS 1*, wydane w styczniu 2020 r. wraz z poprawkami z lipca 2020 r. (dotyczą przesunięcia daty obowiązywania – pierwszego zastosowania na 1 stycznia 2023 r., ale niższa zmiana przesunęła datę wejścia w życie na 1 stycznia 2024 r.);

- 3) *Amendments to IAS 1. Non-current Liabilities with Covenants*, wydane w październiku 2022 r., stanowiący dopełnienie zmian poprzednio wskazanych w zakresie klasyfikacji zobowiązań do krótko- lub długookresowych;
- 4) *International Tax Reform – Pillar Two Model Rules. Amendments to IAS 12*, wydane w maju 2023 r.;
- 5) *Supplier Finance Arrangements. Amendments to IAS 7 and IFRS 7*, wydane w maju 2023 r.

W tabeli 2 przedstawiono podstawowe dane o wprowadzonych zmianach w MSSF, w tym ich sygnatury prawne w systemie prawa Unii Europejskiej, o ile zostały przyjęte do stosowania na mocy rozporządzenia Unii Europejskiej z 2002 r. o stosowaniu Międzynarodowych Standardów Rachunkowości. Jeśli w tabeli wskazano, że dany dokument nie został jeszcze przyjęty (włączony w system prawny Unii Europejskiej), to tytuł polski jest tłumaczeniem własnym. Skrót SF oznacza sprawozdania finansowe⁵².

---

⁵² Wszystkie tabele zawarte w tej części opracowania są autorskie i powstały głównie na podstawie treści tych MSSF (w szerokim, ogólnym rozumieniu, w tym oficjalnej literatury im towarzyszącej, jak np. *Project Summary*), których dotyczą.

Tabela 2. Podstawowe dane o przyjętych zmianach w MSSF dla ich stosowania od 2019 r. (stan na 1 lipca 2023 r.)

Dokument IASB Tytuł polski	Wejście w życie	Wpływ na inne MSSF	Sposób wejścia w życie	Publikacja w Dz.Urz. UE
IFRS 17 <i>nsurance Contracts</i> (IASB, 2017b). MSSF 7 <i>Umowy ubezpieczeniowe</i> .	1 stycznia 2021. Roczne SF. Dozwolone wcześniejsze zastosowanie.	<ul style="list-style-type: none"> – Wycofanie z użycia MSSF 4 <i>Umowy ubezpieczeniowe</i> – MSSF 1 <i>Zastosowanie MSSF po raz pierwszy</i> – MSSF 3 <i>Połączenia jednostek</i> – MSSF 5 <i>Aktywa trwałe przeznaczone do zbycia i działalność zaniechana</i> – MSSF 7 <i>Instrumenty finansowe: ujawnienie informacji</i> – MSSF 9 <i>Instrumenty finansowe</i> – MSF 15 <i>Przychody z umów z klientami</i> – MSR 1 <i>Prezentacja sprawozdań finansowych</i> – MSR 7 <i>Sprawozdanie z przepływów pieniężnych</i> – MSR 16 <i>Rzeczowe aktywa trwałe</i> – MSR 19 <i>Świadczenia pracownicze</i> – MSR 28 <i>Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych i innych przedsięwzięciach</i> – MSR 32 <i>Instrumenty finansowe: prezentacja</i> – MSR 36 <i>Utrata wartości aktywów</i> – MSR 37 <i>Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe</i> – MSR 38 <i>Wartości niematerialne</i> – MSR 40 <i>Nieruchomości inwestycyjne</i> – SKI–27 <i>Ocena istoty transakcji wykorzystujących formę leasingu</i> 	Retrospektywnie (wymagane przekształcenie danych porównawczych), o ile jest praktycznie wykonalne. Dozwolone ograniczone zastosowanie retrospektywne oraz przewidziane liczne postanowienia przejściowe.	Rozporządzenie KE 2021/2036 z dnia 19 listopada 2021 r., Dz.Urz. UE z dnia 23 listopada 2021 r., L 416, s. 3–78.

Dokument IASB Tytuł polski	Wejście w życie	Wpływ na inne MSSF	Sposób wejścia w życie	Publikacja w Dz.Urz. UE
<p><i>Amendments to References to the Conceptual Framework in IFRS Standards.</i></p> <p><i>Zmiany w odniesieniach do Założeń koncepcyjnych w Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej.</i></p>	<p>1 stycznia 2020. Roczne SF. Dozwolone wcześniejsze zastosowanie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – MSSF 2 <i>Płatności w formie akcji</i> – MSSF 3 <i>Połączenia jednostek gospodarczych</i> – MSSF 6 <i>Poszukiwanie i ocena zasobów mineralnych</i> – MSSF 14 <i>Odroczone rozliczenia działalności regulowanej</i> – MSR 1 <i>Prezentacja sprawozdań finansowych</i> – MSR 8 <i>Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów</i> – MSR 34 <i>Śródroczna sprawozdawczość finansowa</i> – MSR 37, MSR 38, KIMSF 12 <i>Umowy na usługi koncesjonowane</i>, KIMSF 19 <i>Regulowanie zobowiązań finansowych przy pomocy instrumentów kapitałowych</i>, – KIMSF 20 <i>Koszty usuwania nadkładu na etapie produkcji w kopalniach odkrywkowych</i>, – KIMSF 22 <i>Transakcje w walucie obcej oraz wynagrodzenie wypłacane lub otrzymywane z góry</i> – SKI–32 <i>Wartości niematerialne – koszt witryny internetowej</i> 	<p>Retrospektywnie</p> <p>Prospektywnie</p> <p>Retrospektywnie, o ile jest praktycznie wykonalne</p> <p>Retrospektywnie</p> <p>Retrospektywnie</p> <p>Retrospektywnie</p> <p>Zasada nieokreślona – bez znaczenia.</p> <p>Retrospektywnie</p>	<p>Rozporządzenie KE 2019/2075, Dz.Urz. UE z dnia 6 grudnia 2019 r., L 310, s. 10–18.</p>

Dokument IASB Tytuł polski	Wejście w życie	Wpływ na inne MSSF	Sposób wejścia w życie	Publikacja w Dz.Urz. UE
<i>Definition of Business. Amendments to IFRS 3</i> (IASB, 2018d). <i>Definicja przedsięwzięcia. Zmiany w MSSF 3.</i>	1 stycznia 2020. Dozwolone wcześniejsze zastosowanie.	Zmiany tylko w ramach MSSF 3, w tym: <i>Uzasadnienie wniosków i Przykłady ilustrujące</i>	Prospektywnie (nie jest wymagane przekształcenie danych porównawczych).	Rozporządzenie KE 2021/1080 z dnia 28 czerwca 2021 r., L 234, s. 90–98.
<i>Interest Rate Benchmark Reform. Amendments to IFRS 9, IAS 39 and IFRS 17</i> (IASB, 2019b). <i>Reforma wskaźnika referencyjnego stopy procentowej. Zmiany MSSF 9, MSR 39 i MSSF 17.</i>	1 stycznia 2020. Roczne SF. Dozwolone wcześniejsze zastosowanie.	Zmiany tylko w ramach MSSF 9, MSR 39 i MSSF 7, w tym <i>Uzasadnienia wniosków</i>	Retrospektywnie (ale wymagane jedynie do aktywnych umów o instrumenty finansowe). Prezentacja danych porównawczych dla ujawnień informacji zgodnie z MSSF 7 nie jest wymagana.	Rozporządzenie KE 2020/34, Dz.Urz. UE z dnia 16 stycznia 2020 r., L 12, s. 5–12.
<i>Definition of Material. Amendments to IAS 1 and IAS 8</i> (IASB, 2018e). <i>Definicja pojęcia „istotne”. Zmiany MSR 1 i MSR 8.</i>	1 stycznia 2020. Roczne SF. Dozwolone wcześniejsze zastosowanie.		Prospektywnie (nie jest wymagane przekształcenie danych porównawczych).	Rozporządzenie KE 2019/2104, Dz.Urz. UE z dnia 10 grudnia 2019 r., L 318, s. 74–78.
<i>Classification of Liabilities as Current or Non-current, Amendments to IAS 1</i> (IASB, 2020d). <i>Klasyfikacja zobowiązań do krótko- lub długoterminowych. Zmiany w MSR 1 (2020).</i>	Pierwotnie 1 stycznia 2022. Roczne SF. Dozwolone wcześniejsze zastosowanie. W dokumencie IASB ze stycznia i lipca 2020 r. odroczone datę pierwszego obligatoryjnego zastosowania do 1 stycznia 2023 r.		Retrospektywnie (wymagane przekształcenie danych porównawczych).	Rozporządzenie KE 2021/2036 z dnia 19 listopada 2021 r., L 416, s. 3–78.

Dokument IASB Tytuł polski	Wejście w życie	Wpływ na inne MSSF	Sposób wejścia w życie	Publikacja w Dz.Urz. UE
<i>Annual Improvements to IFRSs 2018–2020</i> (IASB, 2020b) <i>Coroczne zmiany w MSSF w cyklu 2018–2020.</i>	1 stycznia 2022. Roczne SF. Dozwolone wcześniejsze zastosowanie.	Obejmują zmiany w: – MSSF 1 <i>Pierwsze zastosowanie MSSF</i> – MSSF 9 <i>Instrumenty finansowe</i> – MSSF 16 <i>Leasing – Przykłady ilustrujące</i> – MSR 41 <i>Rolnictwo</i>	Retrospektywnie (wymagane przekształcenie danych porównawczych, o ile ma to zastosowanie – w przypadku MSR 41). Prospektywnie – zmiany w MSSF 9.	Rozporządzenie KE 2021/1080 z dnia 28 czerwca 2021 r., L 234, s. 90–98.
<i>Amendments to IAS 16 „Property, Plant and Equipment”: Proceeds before Intended Use</i> (IASB, 2020).	1 stycznia 2022 r. Roczne SF. Dozwolone wcześniejsze zastosowanie.		Retrospektywnie, ale tylko w odniesieniu do pozycji rzeczowych aktywów trwałych, które są doprowadzone do miejsca i stanu umożliwiającego ich działanie w sposób zamierzony przez kierownictwo w dniu rozpoczęcia najwcześniejszego okresu prezentowanego w sprawozdaniu finansowym, w którym jednostka po raz pierwszy stosuje zmiany, lub po nim. Jednostka ujmuje łączny skutek początkowego zastosowania zmian jako korektę bilansu otwarcia zysków zatrzymanych (lub, w stosownych przypadkach, innego składnika kapitału własnego) na początku najwcześniejszego prezentowanego okresu.	Rozporządzenie KE 2021/1080 z dnia 28 czerwca 2021 r., L 234, s. 90–98.
<i>Amendment to IFRS 16 „Leases”: Covid 19-Related Rent Concessions.</i> <i>Zmiany w MSSF 16 Leasing – Ulgi w czynszach związane z COVID–19.</i>	1 czerwca 2020. Roczne SF. Dozwolone wcześniejsze zastosowanie.		Retrospektywnie (nie jest wymagane przekształcenie danych porównawczych), choć z ujęciem skutków zmian BO zysków zatrzymanych (ewentualnie odpowiednich innych pozycji kapitału własnego) roku sprawozdawczego, w którym zastosowano zmianę po raz pierwszy.	Rozporządzenie KE 2020/1434 z dnia 9 października 2020 r., L 331, s. 20–23.

Dokument IASB Tytuł polski	Wejście w życie	Wpływ na inne MSSF	Sposób wejścia w życie	Publikacja w Dz.Urz. UE
<i>Amendment to IAS 37 „Onerous Contracts” Cost of Fulfilling a Contract.</i> <i>Zmiany w MSR 37. Umowy rodzące obciążenia – koszty wykonania umowy.</i>	1 stycznia 2020 r. Roczne SF. Dozwolone wcześniejsze zastosowanie.		Jednostka stosuje te zmiany do umów, w odniesieniu do których nie wypełniła jeszcze wszystkich swoich zobowiązań na początek rocznego okresu sprawozdawczego, w którym po raz pierwszy zastosuje zmiany (data pierwszego zastosowania). Jednostka nie przekształca danych porównawczych. Zamiast tego jednostka ujmuje łączny skutek początkowego zastosowania zmian jako korektę bilansu otwarcia zysków zatrzymanych lub, w stosownych przypadkach, innego składnika kapitału własnego na dzień pierwszego zastosowania.	Rozporządzenie KE 2021/1080 z dnia 28 czerwca 2022 r., L 234, s. 90–98.
<i>Amendments to IFRS 4 „Insurance Contracts” – deferral of IFRS 9.</i> <i>Zmiany w MSSF 4 Umowy ubezpieczeniowe – odroczenie zastosowania MSSF 17.</i>	1 stycznia 2021. Roczne SF. Dozwolone wcześniejsze zastosowanie.		Ubezpieczyciele, spełniający określone wymogi, mają prawo do odroczenia rozpoczęcia stosowania MSSF 9 do 1 stycznia 2023 r. Podobnie, ubezpieczyciele stosujący MSR 28 <i>Inwestycje w jednostki stowarzyszone i wspólne przedsięwzięcia</i> mogą nie stosować postanowień tego standardu dotyczących jednolitej polityki rachunkowości przy stosowaniu metody praw własności do końca 2022 r.	Rozporządzenie KE 2020/2097 z dnia 15 grudnia 2020 r., L 425, s. 10–12.

Dokument IASB Tytuł polski	Wejście w życie	Wpływ na inne MSSF	Sposób wejścia w życie	Publikacja w Dz.Urz. UE
<p><i>Amendments to IFRS 9, IAS 39, IFRS 7, IFRS 4 and IFRS 16 Interest Rate Benchmark Reform – Phase 2.</i> <i>Reforma wskaźnika referencyjnego stopy procentowej – Etap 2 – Zmiany MSSF 9, MSR 39, MSSF 7, MSSF 4 i MSSF 16.</i></p>	<p>1 stycznia 2021. Roczne SF. Dozwolone wcześniejsze zastosowanie.</p>	<p>Zmiany tylko w ramach MSSF 9, MSR 39, MSSF 7, MSSF 4 i MSSF 16, w tym: <i>Uzasadnienia wniosków</i></p>	<p>Ograniczone podejście retrospektywne (ale wymagane jedynie do aktywnych umów o instrumenty finansowe), ale możliwe, o ile praktycznie wykonalne. Prezentacja danych porównawczych dla ujawnień informacji zgodnie z MSSF 7 nie jest wymagana. Dla wyznaczanych nowych zabezpieczeń (MSSF 9, MSR 39) podejście prospektywne. Zastosowanie do umów ubezpieczeniowych (MSSF 4) i leasingowych (MSSF 16) zasadniczo z dniem pierwszego zastosowania, bez obowiązku przekształcania danych porównawczych, ale z prawem do wcześniejszego zastosowania i przekształcenia danych, o ile praktycznie możliwe bez podejścia prezentyzmu.</p>	<p>Rozporządzenie KE 2021/25 z dnia 13 stycznia 2021 r., L 11, s. 7–18.</p>
<p><i>Amendments to IAS 8 „Accounting policies, Changes in Accounting Estimates and Errors”: Definition of Accounting Estimates (IASB, 2021c).</i> <i>Zmiany w MSR 8 Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany w wartościach szacunkowych i korygowanie błędów – Definicja wartości szacunkowych.</i></p>	<p>1 stycznia 2023. Roczne SF. Dozwolone wcześniejsze zastosowanie.</p>		<p>Podejście prospektywne – skutki zastosowania zmian w wartościach szacunkowych (oszacowaniach księgowych) ujmowane z chwilą zastosowania się do wprowadzonych zmian – bez przeliczeń ujętych wcześniejszych zmian lub przyjętych oszacowań.</p>	<p>Rozporządzenie KE 2022/357 z dnia 2 marca 2022 r., L 68, s. 1–9.</p>

Dokument IASB Tytuł polski	Wejście w życie	Wpływ na inne MSSF	Sposób wejścia w życie	Publikacja w Dz.Urz. UE
<p><i>Disclosure of Accounting policies. Amendments to IAS 1 „Presentation of Financial Statements” and IFRS Practice Statement 2 (IASB, 2021d).</i> Zmiany w MSR 1 Prezentacja sprawozdań finansowych i Stanowisku praktycznym nr 2 do MSSF Ujawnienia polityki rachunkowości.</p>	<p>1 stycznia 2023. Roczne SF.</p>	<p>Odniesienia do Założeń koncepcyjnych w Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej (dotyczące powołania w MSR 1) MSSF 7 Instrumenty finansowe: ujawnienia informacji MSR 26 Rachunkowość i sprawozdawczość programów świadczeń emerytalnych MSR 34 Śródroczna sprawozdawczość finansowa Wytyczne stosowania MSSF 8 Segmenty operacyjne Wytyczne stosowania MSR 1 Prezentacja sprawozdań finansowych</p>	<p>Podejście zasadniczo prospektywne – Ujawnienia informacji o przyjętej i stosowanej polityce rachunkowości powinny na bieżąco wskazywać nie tylko na nią samą, lecz także wskazywać, dlaczego, kiedy i w jakich okolicznościach zmiany wystąpiły – jeśli zostały wprowadzone w okresach, objętych sprawozdaniem finansowym.</p>	<p>Rozporządzenie KE 2022/357 z dnia 2 marca 2022, Dz.Urz. UE z dnia 3 marca 2022 r., L 68, s. 1–9.</p>
<p><i>Amendments to IFRS 16. Covid–19-Related Rent Concessions beyond 30 June 2021 (IASB, 2021a).</i> Zmiany w MSSF 16 Leasing – Ulgi w czynszach związane z COVID–19 po 30 czerwca 2021.</p>	<p>1 kwietnia 2021. Roczne SF. Dozwolone wcześniejsze zastosowanie.</p>		<p>Retrospektywnie (nie jest wymagane przekształcenie danych porównawczych), choć z ujęciem skutków zmian BO zysków zatrzymanych (ewentualnie odpowiednich innych pozycji kapitału własnego) roku sprawozdawczego, w którym zastosowano zmianę po raz pierwszy.</p>	<p>Rozporządzenie KE 2021/1421 z dnia 30 sierpnia 2021 r., L 305, s. 17–20.</p>

Dokument IASB Tytuł polski	Wejście w życie	Wpływ na inne MSSF	Sposób wejścia w życie	Publikacja w Dz.Urz. UE
<p><i>Amendments to IAS 12 „Income Taxes”. Deferred Tax related to Assets and Liabilities arising from a single transaction (IASB, 2021b).</i> <i>Zmiany w MSR 12 Podatki dochodowe – Odroczone podatek dochodowy w związku z aktywami i zobowiązaniami powstałymi w ramach pojedynczej transakcji.</i></p>	<p>1 stycznia 2023. Roczne SF.</p>		<p>Do transakcji, które mają miejsce w dniu rozpoczęcia lub po rozpoczęciu najwcześniejszego prezentowanego okresu porównawczego. Ale także retrospektywnie w stosunku do aktywów i rezerw podatkowych od różnic przejściowych związanych z aktywami z tytułu prawa do użytkowania i zobowiązaniami z tytułu leasingu oraz zobowiązaniami z tytułu wycofania z eksploatacji, rekultywacji i zobowiązaniami o podobnym charakterze oraz odpowiadającymi im kwotami ujętymi jako część kosztu powiązanego z nimi składnika aktywów oraz ujmując skumulowany efekt zastosowania nowego rozwiązania na BO kapitału własnego najwcześniej prezentowanego okresu porównawczego.</p>	<p>Rozporządzenie KE 2022/1392 z dnia 11 sierpnia 2022 r., Dz.Urz. UE z dnia 12 sierpnia 2022 r., L 211, s. 78–82.</p>

Dokument IASB Tytuł polski	Wejście w życie	Wpływ na inne MSSF	Sposób wejścia w życie	Publikacja w Dz.Urz. UE
<p><i>Amendments to IFRS 16 „Leases”. Lease Liability in a Sale and Leaseback (IASB, 2020i).</i></p> <p><i>Zmiany w MSSF 16 Leasing – Zobowiązania leasingowe w umowach sprzedaży i leasingu zwrotnego.</i></p>	<p>Roczne SF. Dozwolone wcześniejsze zastosowanie. 1 stycznia 2024.</p>		<p>Retrospektywne zastosowanie (wymagane przekształcenie danych porównawczych), ale dotyczy tych umów leasingowych z opcją sprzedaży lub leasingu zwrotnego, które zawarto po dniu wejścia w życie MSSF 16.</p> <p>Zobowiązania leasingowe należy ustalić tak, jakby zostały one ustalone według zmienionych zasad, ale tylko z tych umów, które zostały zawarte po pierwszym zastosowaniu się do postanowień MSSF 16 (zwykle po 1 stycznia 2019 r.).</p>	<p>Nieprzyjęte</p>
<p><i>Amendments to IAS 1. Non-current Liabilities with Covenants.</i></p> <p><i>Zmiany w MSR 1. Zobowiązania długoterminowe z umów z kowenantami.</i></p>	<p>Roczne SF. Dozwolone wcześniejsze zastosowanie. 1 stycznia 2024, podobnie jak zmiany z 2020 r. w MSR 1 w zakresie klasyfikacji zobowiązań do krótko- lub długo- terminowych.</p>		<p>Retrospektywnie (wymagane przekształcenie danych porównawczych).</p>	<p>Nieprzyjęte</p>

Dokument IASB Tytuł polski	Wejście w życie	Wpływ na inne MSSF	Sposób wejścia w życie	Publikacja w Dz.Urz. UE
<i>Amendments to IAS 12 „Income taxes”: International Tax Reform – Pillar Two Model Rules (IASB, 2023a). Zmiany w MSR 12 Podatek dochodowy Międzynarodowa Reforma Podatkowa – Zasady modelu „dwu filarów”.</i>	1 stycznia 2023. Roczne SF.		Zastosowanie retrospektywne. Spółki stosują wprowadzony wyjątek (co do obowiązku ujmowania podatku odroczonego i ujawniania informacji o podatkach wynikających z „modelu dwu filarów”) ^a od razu po publikacji dokumentu, ale wymogi dotyczące ujawnień informacji są wymagane dla rocznych sprawozdań finansowych rozpoczynających się 1 stycznia 2023 r. lub po tej dacie.	Nieprzyjęty
<i>Amendments to IAS 7 „Statement of Cash” Flows and IFRS 7 „Financial Instruments: Disclosures”. Supplier Finance Arrangements (IASB, 2023b). Zmiany w MSR 7 Sprawozdanie z przepływów pieniężnych i MSSF 7 Instrumenty finansowe: ujawnienia – Umowy finansowania z dostawcami^b.</i>	1 stycznia 2024. Dozwolone wcześniejsze zastosowanie. Roczne SF.		Podjęcie prospektywne – nie są wymagane ujawnienia informacji porównawczych. Zmiany w MSR 7 i MSSF 7 muszą być zastosowane równolegle.	Nieprzyjęty

^a Model dwu filarów podatkowych został wypracowany i przyjęty przez kraje należące do OECD i określa globalne zasady modelu przeciwdziałania tzw. erozji bazowej. Prawie wszystkie kraje należące do grupy G20 wraz z OECD podpisały wspólne oświadczenie polityczne w sprawie uzgodnionych elementów modelu dwu filarów, stanowiących uzgodnione podejście do globalnej reformy podatkowej. Filar drugi określa globalne minimalne zasady podatkowe mające na celu zapewnienie, że duże międzynarodowe przedsiębiorstwa będą płacić minimalną efektywną stawkę podatku w wysokości 15% od dochodów we wszystkich krajach. Od 2023 r. zasada włączenia dochodu filaru drugiego będzie miała zastosowanie do dużych międzynarodowych przedsiębiorstw o skonsolidowanych przychodach grupy w wysokości co najmniej 750 mln EUR rocznie. Grupy objęte zakresem tego uzgodnienia będą musiały płacić minimalną efektywną stawkę podatku w wysokości 15% w każdym kraju, w którym prowadzą działalność. Grupy z efektywnymi stawkami podatkowymi poniżej minimum w danej

jurysdykcji będą zobowiązane do zapłaty podatku wyrównawczego. Od 2024 r. w przypadkach, w których zasada włączenia dochodu nie ma zastosowania do przedsiębiorstwa, reguła niedostatecznie opodatkowanych płatności będzie miała zastosowanie jako element dodatkowy. Zob. OECD, b.r.

^b Zgodnie z nowym par. 44 MSR 7 umowy finansowania z dostawcami charakteryzują się tym, że jeden lub więcej dostawców usług finansowych oferuje zapłatę kwot, które jednostka jest winna swoim dostawcom, a jednostka zgadza się zapłacić zgodnie z warunkami umowy w tym samym dniu, w którym dostawcy otrzymują zapłatę lub w terminie późniejszym. Umowy te zapewniają jednostce wydłużone terminy płatności lub dostawcom jednostki wcześniejsze terminy płatności w porównaniu z terminem płatności faktury. Umowy finansowania dostawców są często określane jako finansowanie łańcucha dostaw, finansowanie zobowiązań lub umowy faktoringu odwrotnego. Źródło: opracowanie własne na podstawie przedmiotowych dokumentów IASB oraz UE.

2.3. Kilka uwag o stosowaniu MSSF w Unii Europejskiej i w Polsce

Dla przypomnienia, MSSF, formalnie w ustawie o rachunkowości (art. 2 ust. 3) nazywane Międzynarodowymi Standardami Rachunkowości (w skrócie MSR), stały się z początkiem 2005 r. (dla niektórych jednostek z początkiem 2007 r. – zasadniczo tych, które sporządzały sprawozdania finansowe na potrzeby amerykańskiego rynku kapitałowego według US GAAP) podstawą sporządzania statutowych (obligatoryjnych) skonsolidowanych sprawozdań finansowych przez jednostki dominujące, będące emitentami papierów wartościowych, notowanych na regulowanych rynkach Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG: kraje UE, Islandia, Liechtenstein i Norwegia) lub bankami. Podstawą wprowadzenia tego obowiązku było Rozporządzenie (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 19 lipca 2002 r. w sprawie stosowania Międzynarodowych Standardów Rachunkowości, a którego postanowienia zostały implementowane do polskiego porządku prawnego Ustawą z dnia 27 sierpnia 2004 r. o zmianie ustawy o rachunkowości oraz zmianie ustawy o biegłych rewidentach i ich samorządzie (dodany ust. 6a w art. 55 u.o.r.). Wskazana ustawa z 2004 r. wprowadziła także prawo do stosowania MSR (MSSF przyjętych do stosowania w UE) przy sporządzaniu:

- 1) skonsolidowanych sprawozdań finansowych przez emitentów papierów wartościowych ubiegających się o ich dopuszczenie do obrotu na jednym z rynków regulowanych krajów EOG (dodany ust. 6b w art. 55 ustawy, obecnie ust. 6) lub przez jednostki wchodzące w skład grupy kapitałowej, w której jednostka dominująca wyższego szczebla sporządza skonsolidowane sprawozdanie finansowe zgodnie z MSR (dodany ust. 6c w art. 55 ustawy, obecnie ust. 7);
- 2) sprawozdań finansowych jednostki (zwanym potocznie jednostkowymi sprawozdaniami finansowymi)⁵³, o których mowa powyżej (dodane ust. 1a i 1b w art. 45 ustawy).

⁵³ Pojęcie jednostkowych sprawozdań finansowych w MSR jest ściśle określone jako sprawozdania finansowe, prezentowane przez jednostkę, w których może ona ujmować swoje inwestycje w jednostkach

Jednakże, w wyniku późniejszych zmian w ustawie o rachunkowości, wprowadzonych Ustawą z dnia 29 lipca 2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych oraz Ustawą z 18 marca 2008 r. o zmianie ustawy o rachunkowości, rozszerzono krąg jednostek, które mogą stosować MSR jako podstawę do sporządzania statutowych sprawozdań finansowych, zarówno skonsolidowanych, jak i nieskonsolidowanych. Należą do nich:

- 1) emitenci papierów wartościowych zamierzający ubiegać się o ich dopuszczenie do obrotu na jednym z rynków regulowanych krajów EOG (zmienione ust. 1a i 1b art. 45 oraz ust. 6b i 6c art. 55 ustawy, obecnie ust. 6), którzy uzyskali takie prawo przy sporządzaniu sprawozdań finansowych już za 2005 r.;
- 2) oddziały przedsiębiorców zagranicznych, jeżeli przedsiębiorcy ci sporządzają sprawozdania finansowe zgodnie z MSR (dodany ust. 1e w art. 45 ustawy), którzy uzyskali takie prawo przy sporządzaniu sprawozdań finansowych już za 2009 r.

Dla podkreślenia, emitenci, którzy wprowadzili emitowane papiery wartościowe do obrotu na rynkach zorganizowanych, ale wyłącznie na rynkach nieregulowanych (alternatywnych, takich jak np. rynek Catalyst spółki BondSpot S.A. lub NewConnect GPW S.A.) nie mają ani obowiązku, ani prawa do stosowania MSR lub MSSF (Międzynarodowych Standardów Rachunkowości: MSSF w wersji oryginalnej, w tym np. *MSSF dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw*) przy sporządzaniu statutowych sprawozdań finansowych, chyba że takie prawo nabyli na mocy innych przepisów, będąc np. spółką zależną od emitenta sporządzającego sprawozdania według MSSF, jak np. spółka Modern Commerce S.A., wcześniej Air Market S.A., która nabyła takie uprawnienia, będąc wcześniej spółką zależną od spółki AerFinance PLC (UK), czy są spółkami zarejestrowanymi w innych krajach, w których MSSF są dozwolone, jak np. czeska spółka Photon Energy.

Drugim ważnym zagadnieniem dla przypomnienia, w kontekście analizy zmian w MSR, jest stosowanie MSSF, w tym standardów i innych dokumentów publikowanych przez IASB, ich twórcę oraz biuro IASB. Zgodnie z wymogami ustawy o rachunkowości, w tym przepisami art. 2 ust. 3 w powiązaniu ze stosowanymi przepisami z art. 45 (o stosowaniu MSR przy sporządzaniu nieskonsolidowanych sprawozdań finansowych)

---

zależnych, we wspólnych przedsięwzięciach i w jednostkach stowarzyszonych – z zastrzeżeniem wymogów określonych w MSR 27 *Jednostkowe sprawozdania finansowe* – według kosztu, zgodnie z MSSF 9 *Instrumenty finansowe*, albo przy użyciu metody praw własności opisanej w MSR 28 *Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach* (MSR 27, par. 4). Oznacza to, że w środowisku MSSF jednostkowym sprawozdaniem finansowym nie można nazywać nieskonsolidowanego sprawozdania finansowego, które nie jest sporządzane i prezentowane przez wskazane jednostki nadrzędne (jednostki dominujące, wspólników wspólnych przedsięwzięć lub inwestorów podmiotów stowarzyszonych ze znaczącym wpływem). Nieskonsolidowane sprawozdania tych innych jednostek nazywa się po prostu sprawozdaniami finansowymi (używa się także określenia: indywidualnych sprawozdań finansowych).

i art. 55 (o stosowaniu MSR przy sporządzaniu skonsolidowanych sprawozdań finansowych), w zakres podstawy prawnej wchodzi tylko te z MSSF (oryginalnych standardów: MSR i MSSF oraz interpretacji: SKI i KIMSF), które zostały przyjęte do stosowania w Unii Europejskiej w trybie stosownych rozporządzeń Komisji Europejskiej i opublikowanych w Dzienniku Urzędowym UE w jednym z języków urzędowych UE, czyli także w języku polskim. Na tym gruncie pojawiają się różne problemy, dotyczące także relacji między prawem UE a MSR. Chodzi np. o to, jak ma postąpić jednostka w sytuacji, w której analizując obowiązek sporządzenia sprawozdania finansowego w zgodności z MSR rozważa przypadki kontroli, określone w MSSF 10 i te, określone w art. 3 ust. 1 pkt 37 ustawy, które w kontekście przepisów art. 55 ust. 1 obligują ją jako jednostkę dominującą do sporządzenia skonsolidowanych sprawozdań finansowych.

Jak wiadomo, sama definicja kontroli z ustawy (art. 3 ust. 1 pkt 34), wyznaczająca przez to uznanie jednostki za jednostkę dominującą oraz przypadki wskazujące na jej spełnienie (art. 3 ust. 1 pkt 37), znacząco się różnią od tych, jakie przyjęte są w MSSF 10. Przykładowo, zgodnie z ustawą kontrolę nad inną jednostką – z perspektywy obowiązku sporządzania skonsolidowanych sprawozdań finansowych – może sprawować jedynie jednostka będąca przedsiębiorstwem państwowym lub spółką prawa handlowego (kapitałowa lub osobowa) nad jednostką, będącą jedynie spółką prawa handlowego (lub o podobnym statusie, gdy jest zarejestrowana w innym kraju). Według MSR status prawny zarówno jednostki dominującej, jak i zależnej nie ma znaczenia. Stąd, np. jednostka będąca towarzystwem ubezpieczeń wzajemnych – według przepisów ustawy – ani nie jest uznawana za jednostkę dominującą, ani za jednostkę zależną, mimo tego, że może spełniać warunki sprawowania kontroli nad inną jednostką lub sama może być kontrolowana przez inną jednostkę. I dlatego – według przepisów ustawy – jako jednostka nie podlega obowiązkowi sporządzania skonsolidowanych sprawozdań finansowych oraz nie może być objęta skonsolidowanym sprawozdaniem finansowym grupy kapitałowej, do której należy (jeśli nie byłaby brana pod uwagę forma prawna towarzystwa). Według MSSF 10 towarzystwo ubezpieczeń wzajemnych jest uznawane za jednostkę dominującą, podobnie jak np. spółdzielnia (działająca na podstawie ustawy o spółdzielniach) – i przez to powinno sporządzać skonsolidowane sprawozdania finansowe, lub odpowiednio za jednostkę zależną – i przez to jego dane finansowe powinny być objęte skonsolidowanymi sprawozdaniami finansowymi⁵⁴. Podobnie wygląda

54 Podany przykład towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych nie jest hipotetyczny – takie przypadki występują na polskim rynku. Przykładowo, w ramach podmiotów powiązanych ze spółką giełdową PGNiG S.A. istnieje Polski Gaz Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych (Tuw), które powołało do życia w 2019 r. Polski Gaz Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych na Życie. Polski Gaz Tuw był jedynym założycielem Polski Gaz Tuw na Życie. Gdyby rozpatrywać obowiązki sprawozdawcze wyłącznie na podstawie ustawy, PGNiG S.A. nie mógłby uznać ani Polski Gaz Tuw, ani Polski Gaz Tuw na Życie za jednostki zależne (tym samym za jednostki powiązane) i nie mógłby (ani nie byłby zobowiązany) do ujęcia w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym swej grupy danych z tych dwu towarzystw. Samo zaś

sytuacja z funduszami inwestycyjnymi, które z założenia nie są spółkami prawa handlowego – są osobami prawnymi, których odrębny status prawny i zasady prowadzenia ich działalności wyznaczają przepisy Ustawy z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi. Są one powoływane przez towarzystwa funduszy inwestycyjnych, które z założenia prawnego są spółkami akcyjnymi i mogą spełniać ustawową definicję jednostki dominującej, ale zarządzane przez nie fundusze inwestycyjne – inaczej niż według MSSF – za jednostki zależne uznane – według obecnie obowiązującej ustawy – być nie mogą.

Podobnym problemem, co do jego istoty, może być zakres zwolnień z obowiązku sporządzania skonsolidowanych sprawozdań finansowych oraz wyłączeń jednostek zależnych z obowiązku obejmowania ich danych finansowych metodami konsolidacji w skonsolidowanych sprawozdaniach finansowych. Zwolnienia oraz wyłączenia takie przewidują zarówno przepisy ustawy (art. 56–58), jak i MSR (par. 4 i 3 MSSF 10). W przypadku MSR, np. par. 31 MSSF 10 pozwala na nieobejmowanie skonsolidowanym sprawozdaniem jednostek zależnych, które nie są kontrolowane przez inwestycyjny podmiot dominujący i niepełniących funkcji wspierającej w działalności inwestycyjnej tych jednostek (chodzi np. o podmiot prowadzący i obsługujący rejestr inwestycji oraz transakcji obrotu inwestycyjnego). Oznacza to, że jeśli inwestycyjny podmiot dominujący kontroluje wyłącznie jednostki zależne, wśród których nie ma żadnej jednostki wspierającej jej działalność (inwestycyjną), to nie musi on (na podstawie par. 31 MSSF 10) sporządzać skonsolidowanych sprawozdań finansowych. Co więcej, jednostka dominująca względem inwestycyjnego podmiotu dominującego może – po spełnieniu pewnych warunków, o których mowa w par. 4 MSSF 10 – zwolnić ten inwestycyjny podmiot dominujący z obowiązku sporządzania i publikacji skonsolidowanych sprawozdań finansowych. Tymczasem, zwolnień takich nie przewidują przepisy ustawy o rachunkowości, co skutkuje tym, że gdyby inwestycyjny podmiot dominujący i jego jednostka dominująca miały stosować się w tym zakresie do MSR, to grupa kapitałowa inwestycyjnego podmiotu dominującego nie musiałaby sporządzać i publikować swych skonsolidowanych sprawozdań finansowych – inaczej niż według przepisów ustawy.

Polski Gaz TUV nie tworzyłoby grupy kapitałowej z Polski Gaz TUV na Życie i nie byłoby zobowiązane do sporządzania skonsolidowanych sprawozdań finansowych. Jednakże PGNiG S.A., jako spółka giełdowa, jest zobowiązana do sporządzania skonsolidowanych sprawozdań finansowych w zgodności z MSSF, a te uznają oba towarzystwa za jednostki zależne i ich dane finansowe powinny być objęte tym sprawozdaniem. Ponieważ jednak Polski Gaz TUV nie jest emitentem publicznym, nie może sporządzać sprawozdań finansowych według MSSF. PGNiG S.A. nie może ponadto narzucić obowiązku sporządzania sprawozdań finansowych przez Towarzystwa zgodnie z MSR i oba Towarzystwa sporządzają je w zgodności z ustawą. Oznacza to, że Polski Gaz TUV nie sporządza skonsolidowanych sprawozdań finansowych, gdyż nie spełnia ustawowej definicji jednostki dominującej – PGNiG, 2019.

Powróćmy jednak do pierwszego z sygnalizowanych wcześniej wątków relacji MSSF jako systemu globalnych standardów rachunkowości a MSR przyjętymi do stosowania w Unii Europejskiej w drodze formuły kontrolno-weryfikacyjnej (m.in. opiniowanie standardów i interpretacji przez Europejską Grupę Doradcą ds. Sprawozdawczości Finansowej EFRAG i przez Europejski System Nadzoru Finansowego ESMA oraz publikacja przyjętych MSR w dzienniku urzędowym w oficjalnych językach UE). Spółka stosująca MSR powinna rozważyć, czy podstawą sporządzenia statutowych sprawozdań finansowych powinny być wyłącznie MSR, czy cały system MSSF, obejmujący przecież także *Założenia koncepcyjne sprawozdawczości finansowej*, stanowiska praktyczne (obecnie: *Management Commentary. A Framework for Presentation* (IASB, 2010a), tj. *Komentarz zarządu. Założenia koncepcyjne prezentacji i Making Materiality Judgements. Practice Statement 2* (IASB, 2017c), tj. Stanowisko Praktyczne nr 2 – *Osądy na temat istotności*) i – co równie ważne – elementy standardów i interpretacji, które nie stanowią ich integralnej części, ale zwierają często niezwykle ważne ich składowe, jak np. *Uzasadnienie wniosków (Basis for Conclusions)* lub *Przykłady ilustrujące (Illustrative Examples)*. Inne pojawiające się pytanie: czy spółka powinna stosować się również do MSSF jeszcze nieprzyjętych do stosowania w UE? Sporządzając przecież sprawozdania finansowe w zgodności z MSSF, należy zastosować się m.in. do wszystkich wydanych i obowiązujących na dzień bilansowy standardów i interpretacji, czego dać trzeba wyraz w bezwarunkowym oświadczeniu o zgodności z MSSF (o czym stanowi par. 16 MSR 1)⁵⁵, a w razie niezastosowania się do wydanego, lecz jeszcze nieobowiązującego standardu lub interpretacji, należy o tym fakcie poinformować, podając przy tym także inne, wymagane informacje (o czym i w zakresie których stanowi par. 30 i 31 MSR 8).

Na te i wcześniejsze pytania dają odpowiedzi zawarte m.in. w dokumencie Komisji Europejskiej z 2003 r. o relacjach między dyrektywami Unii Europejskiej a MSR⁵⁶. Co może dziwić, dokument ten jak dotąd nie został przetłumaczony na język polski i tu należycie rozpropagowany. Można z dużą dozą pewności stwierdzić, że większość praktyków (choć pewnie i spore grono akademików) nie wie w ogóle o istnieniu tego dokumentu. A w tym dokumencie rozstrzygnięto wiele ważnych spraw, m.in., że:

1. Obowiązki sporządzania sprawozdań finansowych wynikają z prawa krajowego członków UE, których źródłem są regulacje unijne, w tym dyrektywy o sprawozdawczości

55 Oczywiście takie bezwarunkowe oświadczenie składa się wówczas, gdy nie zaszła potrzeba odstąpienia od zastosowania się do konkretnych postanowień MSR w myśl realizacji zasady rzetelnej prezentacji.

56 Comments concerning certain Articles of the Regulation (EC) No. 1606/2002 of the European Parliament and of the Council of 19 July 2002 on the application of international accounting standards and the Fourth Council Directive 78/660/EEC of 25 July 1978 and the Seventh Council Directive 83/349/EC of 13 June 1983 on accounting, Commission of the European Communities, Brussels 2003, obecnie dostępny np. na stronie ESMA: <http://esma.europa.eu>.

finansowej. Jednak sposób (metodykę) wypełnienia tych obowiązków, jeśli dotyczy sprawozdań finansowych, określają MSR.

Oznacza to – w kontekście wcześniej postawionych pytań – że nie mają zastosowania regulacje MSR o obowiązku i zwolnieniach z obowiązku sporządzania skonsolidowanych sprawozdań finansowych, zawarte w MSSF 10, przez co towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych (także fundusze inwestycyjne) nie są zobowiązane do sporządzania skonsolidowanych sprawozdań finansowych, także w zgodności z MSR, ponieważ obowiązek taki nie wynika z przepisów ustawy. Jednak sporządzając sprawozdanie skonsolidowane przez jednostkę dominującą, która także jest zaangażowana kapitałowo w towarzystwo ubezpieczeń wzajemnych (lub fundusz inwestycyjny) – rozpatrując swą pozycję wobec tego towarzystwa lub funduszu – powinna uwzględnić, czy spełnia kryteria ich kontroli (także wywierania znaczącego wpływu), określone w MSSF 10. Z kolei nie mają zastosowania regulacje MSSF 10 o zwolnieniu inwestycyjnego podmiotu dominującego z obowiązku sporządzania skonsolidowanych sprawozdań finansowych, ponieważ takiego przypadku ustawa nie przewiduje.

2. Jakie MSSF stosować i jakie oświadczenie o zgodności z nimi złożyć? Sporządzając sprawozdania finansowe według MSR, należy złożyć oświadczenie o ich zgodności z MSR, tj. MSSF przyjętymi do stosowania w Unii Europejskiej. Jeśli zaś zastosowane MSR pokrywają się z MSSF, można dodatkowo oświadczyć, że sprawozdanie finansowe jest zgodne z MSSF. Mimo jednak oświadczenia o zgodności z MSR, w sprawozdaniu finansowym należy wskazać – zgodnie z wymogami par. 30A MSR 8 – na te z MSSF, które nie zostały przez jednostkę zastosowane, a zostały wydane. Chodzi zarówno o MSSF przyjęte do porządku prawnego UE (MSR), jak i te, które nie zostały jeszcze (lub w ogóle) przyjęte jako MSR. W obu przypadkach mają zastosowanie wymogi par. 30B i 31 MSR 8, obligujące m.in. do wskazania szacowanego wpływu (jakościowo i – o ile to możliwe – wartościowo) niezastosowanych jeszcze MSSF na sprawozdania finansowe okresu, w którym jednostka zastosuje się do tych nowych rozwiązań.

Przykładowo, w odniesieniu do nowego standardu MSSF 17 *Umowy ubezpieczeniowe*, jednostka, która nie zamierzała wdrożyć postanowień tego standardu przed okresem jego obligatoryjnego zastosowania, tj. przy sporządzaniu rocznych sprawozdań finansowych za rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2021 r. lub później, w sporządzanych sprawozdaniach finansowych za okresy wcześniejsze, np. za rok obrotowy 2020 r., dla sprostania wymogom par. 30 i 31 MSR 8, powinna:

- 1) wskazać na wydanie tego standardu (maj 2017);
- 2) wskazać, że nie został on jeszcze przyjęty do porządku prawnego UE;
- 3) zwięźle opisać, czym charakteryzują się rozwiązania tego nowego standardu, co może być lepiej przyjęte przez użytkowników sprawozdania, jeśli jednostka wskaże, czym różnią się te rozwiązania od dotąd przyjętych lub stosowanych;

- 4) wskazać, że sporządzając roczne sprawozdanie finansowe za 2020 r., nie zastosowała się do postanowień tego standardu;
- 5) wskazać, że jednostka zastosuje się do przewidzianych rozwiązań w tym standardzie po raz pierwszy przy sporządzaniu rocznego sprawozdania finansowego za 2021 r. i/albo:
  - a) wskazać, w jaki sposób rozwiązania nowego standardu wpłyną na pozycje, wykazywane w sprawozdaniu finansowym, sporządzonym za okres, w którym zastosuje się do niego po raz pierwszy, albo
  - b) oświadczyć, że nie jest na obecną chwilę w stanie ocenić wpływu zastosowania się do postanowień tego standardu na pozycję finansową, dokonania finansowe i przepływy pieniężne jednostki na moment zastosowania się po raz pierwszy do postanowień tego standardu⁵⁷.

Jeśli jednak kierownictwo jednostki uważa, że zastosowanie się do nowego standardu, który nie został jeszcze przyjęty do stosowania w UE lub zastosowanie się do nowego standardu przed czasem jego obligatoryjnego zastosowania po raz pierwszy (o ile na to zezwala dany MSSF) wpłynie na jakość prezentowanych informacji, to ma do tego prawo. W pierwszym przypadku powinna jednak wskazać, że stosowany standard nie należy do MSR i traktuje jego postanowienia jako swoiste nieurzędowe regulacje dodatkowe lub uzupełniające. W drugim musi sprawdzić, czy wcześniejsze zastosowanie jest możliwe. Przykładowo, w przypadku MSSF 17 zachodziły obie ze wskazanych przesłanek.

Trzeba także podkreślić, że rzetelne sporządzenie raportów finansowych, w tym sprawozdań finansowych w zgodności z MSR nie jest możliwe bez odniesienia się m.in. do pełnego instrumentarium MSSF, w tym: *Założeń koncepcyjnych sprawozdawczości finansowej*, stanowisk praktycznych IASB (o sprawozdaniach zarządu z działalności i o istotności) oraz tych części MSSF, które nie stanowią MSR. Formułując jednak podstawy sporządzenia sprawozdań finansowych, nie ma obowiązku powoływać się na nie, ale takie powołanie na pewno zwiększy przejrzystość sprawozdań i poziom podstawy dla ich zrozumienia, przez co nada im wyższą użyteczność. Wniosek taki płynie z generalnych zasad stosowania i przestrzegania regulacji prawnych. W jego system wchodzić przecież nie tylko same akty prawne, lecz także inne elementy i dokumenty, jak np. linia orzecznicza. System prawny wzbogaca także jego wykładnia, czyli proces zmierzający do ustalenia znaczenia danych przepisów i ustalenia treści

⁵⁷ Tę formę oświadczenia można najczęściej spotkać w praktyce spółek stosujących MSR. Przykładowo, w przedmiotowej sprawie zarząd spółki PZU S.A. w rocznym skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym za 2018 r. oświadczył, że „Grupa jest w trakcie analizy wpływu tych zmian na skonsolidowane sprawozdanie finansowe” (Grupa Kapitałowa Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Spółki Akcyjnej. Skonsolidowane sprawozdanie finansowe za rok zakończony dnia 31 grudnia 2018 r. sporządzone zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej, 2019, s. 43).

zawartych w nich norm. Ma to szczególne znaczenie w przypadku MSSF przyjętych do stosowania w UE (MSR), w których – zgodnie z postanowieniami rozporządzenia nr 1606/2002 o stosowaniu Międzynarodowych Standardów Rachunkowości – przewiduje się m.in. niedopuszczanie niektórych MSSF do porządku prawnego UE lub ograniczenie niektórych postanowień przyjmowanych MSSF⁵⁸.

Problemem powiązaniem z analizowanymi tu kwestiami odnoszenia się do systemu MSSF (a nie tylko stosowania się do MSR) jest problem treści MSR, które publikowane są w Dzienniku Urzędowym UE we wszystkich oficjalnych językach Unii. Zwyczajowo, na gruncie Polski obowiązują przepisy wydawane w języku polskim, w Niemczech i Austrii – w języku niemieckim, a do czasu członkostwa Wielkiej Brytanii w UE – w języku angielskim itd. Oczywiście, MSSF w języku angielskim odpowiadają w swej warstwie językowej oryginalnym IFRS, które przecież źródłowo są wydawane w języku angielskim. Nietrudno się domyślić, że poszczególne wersje językowe w pewnej liczbie przypadków różnią się – zasadniczo w niewielkim merytorycznym zakresie, ale zdarzają się przypadki dość istotnych różnic. Zastosowanie się do polskojęzycznej wersji może skutkować odmiennym podejściem do problemu niż zastosowanie się do wersji anglojęzycznej. Przykładem tego jest np. par. B42 MSSF 3, wprowadzony do tego standardu jako efekt przyjęcia MSSF 16 (ujmowanie/nieujmowanie aktywów jako skutek korzystnych/niekorzystnych umów leasingowych). Innym, jest przypadek z par. 146 MSR 19 i par. 41A MSR 21 (w miejsce zobowiązań wersja unijna stanowi o wszystkich pasywach), par. 5.6.5 MSSF 9 (gdzie w miejsce aktywów wycenianych w wartościach godziwych przez inne składniki całkowitego dochodu pisze się o aktywach finansowych wycenianych w wartościach godziwych przez wynik finansowy) lub par. 99 i 100 MSSF 15 (gdzie w miejsce amortyzacji pisze się jedynie o okresie amortyzacji). W takich sytuacjach – naszym zdaniem, podzielanym przez liczne, choć pewnie niepełne grono komentatorów i użytkowników MSR – problem powinien być rozwiązany na podstawie treści oryginalnych MSSF, a nie MSR w wersji polskojęzycznej. Ponadto wersję oryginalną wzbogacają – jak było to już wskazywane – liczne źródłowe materiały uzupełniające, jak *Uzasadnienie wniosków* lub *Przykłady ilustrujące*, a także inna literatura, pochodząca czy to z samej Fundacji IFRS, w której IASB jest usadowione, czy z literatury eksperckiej, chociażby takiej, jaką właśnie

58 W dotychczasowej praktyce UE nie przyjęła do stosowania interpretacji IFRIC 3 „*Emission Rights*” (2004), regulującej problematykę ujmowania certyfikatów o uprawnieniach do emisji do powietrza gazów cieplarnianych i obrotu nimi (co w efekcie krytyki sprawiło, że ta interpretacja została wycofana z systemu MSSF, zanim jej postanowienia weszły w życie) oraz IFRS 14 „*Regulatory Deferral Accounts*” (IASB, 2014b), ponieważ standard jedynie w wycinkowym zakresie reguluje zagadnienia rachunkowości w regulowanym środowisku cenowym. Z kolei ograniczoną wersję MSSF przyjęto w odniesieniu do MSR 39 *Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena*, z którego wyłączono regulacje dotyczące portfeliowego zabezpieczenia ryzyka zmienności stóp procentowych, uznając, że te rozwiązania mogłyby zachwiać stabilnością finansową rynków UE.

studiuje czytelnik tego opracowania. Na podstawie takiej literatury można sobie wyrobić właściwe zdanie o idei, istocie i sensie regulacji, także tej, która jest niedokładnie odwzorowana w przekładzie językowym IFRS na MSR⁵⁹.

Dokumentem IASB (niestanowiącym ani MSSF, ani MSR) o ważnej roli stosowania MSR w systemach legislacyjnych krajów EOG, a dotyczącym uprawnień do wyjaśniania, wykładni lub w niektórych przypadkach nawet interpretowania postanowień IASB, zawartych w MSSF, jest *Statement of Best Practice: Working Relationships between the IASB and other Accounting Standard-Setters*, przyjęty już w 2006 r. Cel tego dokumentu stanowi zasadniczo potwierdzenie porozumienia pomiędzy IASB a innymi ciałami ustanawiającymi standardy rachunkowości⁶⁰. Jest szczególnie istotne dla organów ustanawiających standardy w systemach prawnych, które przyjęły MSSF lub do nich się zbliżają (w procesie zwanym konwergencją) lub są w trakcie przyjmowania lub zbliżania się do MSSF. Porozumienie określa zakres działań, które zdaniem IASB i innych organów ustanawiających standardy rachunkowości powinny zostać podjęte w interesie ułatwienia ciągłego przyjmowania lub konwergencji z MSSF (IASB, 2006).

W przypadku stosowania MSSF nieuchronnie pojawią się pytania dotyczące interpretacji zawartych w nich postanowień. W tym kontekście – jak wiadomo, MSSF mają zastosowanie na całym świecie, niezależnie od lokalnego otoczenia prawnego i regulacyjnego. Jednak niektóre kwestie, zdarzenia, transakcje lub narzucone w systemie prawnym na jednostki decyzje administracyjne lub wymogi prawne mogą dotyczyć tylko jednej lub dwóch jurysdykcji i mogą odnosić się do określonych wymogów prawnych lub innych wymogów lokalnych – na przykład prawa podatkowego charakterystycznego dla danej jurysdykcji. W takich przypadkach, które IASB uznaje za rzadkie, inne organy ustanawiające standardy rachunkowości mogą podjąć decyzję o wydaniu

59 O problemach związanych z tłumaczeniami IFRS na język polski i tego konsekwencjach pisał m.in. P. Kabalski, (2012, s. 143–184). Z kolei w autorskiej publikacji *Instytucjonalne uwarunkowania i otoczenie globalnych standardów rachunkowości* (Ignatowski, 2009), autor opisywał m.in. wszystkie aspekty i problemy formalno-prawne, związane ze stosowaniem MSSF w Polsce, UE i na całym świecie, w tym w USA.

60 Wyrażenie „inne organy ustanawiające standardy rachunkowości” odnosi się do organizacji, które są odpowiedzialne za ustalanie standardów rachunkowości na poziomie krajowym, w tym tych, których obowiązki obejmują, ale nie wykraczają poza konwergencję lub przyjęcie MSSF, oraz na poziomie międzynarodowym, w szczególności Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości Sektora Publicznego. Obejmuje również te organizacje, które są odpowiedzialne za ustanawianie standardów rachunkowości w wielu krajach w regionie, i te, które odgrywają podczas realizacji tego zadania bezpośrednią rolę (*Statement of Best Practice...*, 2006, s. 3). W tym znaczeniu w skali UE są to jej organy prawodawcze, np. Parlament Europejski lub Komisja Europejska, natomiast w przypadku Polski, poza Ministerstwem Finansów, chodzić może o Komitet Standardów Rachunkowości, jako że w obszarze jego działania leży – prócz stanowienia krajowych standardów – także „podejmowanie innych działań mających na celu harmonizację i standaryzację zasad rachunkowości”. Zob. par. 2, w szczególności pkt 6 Rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 28 listopada 2001 r. w sprawie zakresu działania i sposobu organizacji Komitetu Standardów Rachunkowości (2021).

własnych interpretacji. Należy jednak zachować ostrożność, aby kwestie te nie miały szerszego znaczenia. Rozważając własne kwestie, inne organy ustanawiające standardy rachunkowości powinny współpracować z KIMSF, a jeśli uznają za konieczne wydanie interpretacji, powinny unikać niezgodności z MSSF (*Statement of Best Practice...*, 2006, s. 14). W przypadku Polski przykładem kwestii, która mogłaby być rozwiązana przez resort finansów (w formie komentarza, zalecenia, komunikatu) lub KSR (np. w formie stanowiska) może być prawo wieczystego użytkowania gruntów czy rozwiązania przyjęte w czasie pandemii COVID-19 lub problemów z produktami rolnymi, wynikające z napaści Rosji na Ukrainę. Komitet Standardów Rachunkowości podjął się prac nad wskazanymi tematami, ale jedynie w obszarze stosowania rozwiązań określonych w ustawie o rachunkowości (i powiązanych z nią aktów wykonawczych czy KSR). Nie zajął jednak stanowiska w odniesieniu do jednostek sporządzających sprawozdania finansowe w zgodności z MSR (lub MSSF). Być może powodem tego jest przekonanie, że do takich interpretacji uprawniony jest jedynie KIMSF (Komitet ds. Interpretacji Międzynarodowych Standardów Rachunkowości), działający w ramach systemu MSSF. Według naszej wiedzy do resortu finansów lub KSR (także Komisji Europejskiej na szczeblu UE) nie wpłynęły, jak dotąd, także żadne zapytania ze strony jednostek stosujących MSR (lub MSSF), co może potwierdzać tezę, że znajomość punktów porozumienia IASB z innymi organizacjami stanowiącymi standardy rachunkowości, przyjętego w 2006 r., jest niewystarczająca.

2.4. Podstawowe charakterystyki kluczowych, nowych standardów

System MSSF ulega ciągłym zmianom. Wynikają one z wielu przyczyn, ale głównie z postępu cywilizacyjnego, którego elementem jest rozwój rynków finansowych i towarowych, oraz podążającego za nim postępu myśli rachunkowej. Inną przyczyną jest dążenie systemu MSSF do doskonałości: niwelowania niejasności i czasem występujących sprzeczności, czego wyrazem jest np. wprowadzanie poprawek w MSSF, objętych projektami „Doskonalenia standardów”. Stąd w ostatnich latach wprowadzono wiele zmian w istniejących standardach oraz przyjęto całą gamę nowych standardów, zastępując nimi wcześniej obowiązujące, w tym MSSF 9 o ujęciu i wycenie instrumentów finansowych (zastępujący MSR 39), MSSF 15 o ujmowaniu przychodów z umów z klientami (zastępujący m.in. MSR 18 i MSR 11), MSSF 16 o umowach leasingowych (wcześniej MSR 17) i MSSF 17 o umowach ubezpieczeniowych (zastępujący MSSF 4). Dla wygody czytelnika przedstawiamy albo w krótkim opisie, albo w tabelach podstawowe informacje o nowych standardach, które stosowane są niemalże w każdej jednostce: MSSF 9, MSSF 15 i MSSF 16. Tabele przedstawiają

w sposób syntetyczny nowe zasady i są one zestawiane z tymi, które obowiązywały wcześniej. Dlatego też czytelnik musi zdawać sobie sprawę z ich wybiórczości i dość ogólnego charakteru.

2.4.1. MSSF 9 *Instrumenty finansowe*

MSSF 9 w pełnej wersji został przyjęty w lipcu 2014 r., ale od tego czasu był kilkakrotnie modyfikowany: ostatnia zmiana miała miejsce w październiku 2017 r. projektem „Wcześniejsze spłaty z ujemną rekompensatą. Zmiany w MSSF 9”. Jednak pierwsze rozdziały standardu (klasyfikacja i wycena) zostały przyjęte już w 2009 r. i mogły być stosowane w miejsce odpowiednich części MSR 39 już z chwilą ich wydania⁶¹. Pełna wersja MSSF 9 powinna być zastosowana retrospektywnie (z pewnymi wyjątkami) po raz pierwszy dla sprawozdań finansowych sporządzanych za okresy roczne, rozpoczynające się 1 stycznia 2018 r. lub po tym dniu⁶². Kluczową zmianą podejścia IASB do ujmowania i wyceny instrumentów finansowych było odejście od dość sztywnej klasyfikacji instrumentów finansowych (zasadniczo aktywów finansowych) i jej uproszczenie (w miejsce czterech kategorii wprowadzono trzy) z wprowadzeniem ogólnej zasady o możliwościach zmiany kategorii (przeklasyfikowania, czasem nazywanej też reklasyfikacją) w przypadku zmiany modelu biznesu jednostki w zarządzaniu instrumentami finansowymi. Kryteria klasyfikacji instrumentów finansowych o charakterze reguł, jakie obowiązywały według MSR 39, zostały zastąpione kryterium opartym na generalnej zasadzie dwustopniowego testu modelu biznesu jednostki i testu umownych (kontraktowych) przepływów pieniężnych. Podstawy wyceny instrumentów finansowych zostały zasadniczo zachowane: wartość godziwa i zamortyzowany koszt (pod MSR 39 nazywany także skorygowaną ceną nabycia), ale odrzucono koszt jako podstawę wyceny (uznając jedynie bardzo ograniczone możliwości jego uznania za „skromnego krewnego” wartości godziwej), oraz wprowadzono istotne zmiany w zakresie wyceny (także na moment początkowego ujęcia), związane z wprowadzeniem obowiązku szacowania i ujmowania skutków oczekiwanych strat kredytowych (w miejsce strat poniesionych). MSSF 9 pozwala na utrzymanie w jednostce polityki rachunkowości w zakresie zabezpieczeń według MSR 39, choć w swych postanowieniach nieco je różnicuje, pozwalając na rozszerzenie zakresu użycia instrumentów zabezpieczających i pozycji zabezpieczanych. Kluczowe jednak wydaje się odejście od ilościowo

61 Zobacz uwagi o stosowaniu MSSF nieprzyjętych do porządku prawnego UE z poprzedniego podrozdziału.

62 Unia Europejska zatwierdziła MSSF 9 do stosowania dopiero po wydaniu jego pełnej wersji z 2014 r. Stało się to w listopadzie 2016 r. (Dz.Urz. UE z dnia 29 listopada 2016 r., L 321, s. 1–164). Uznano za prawo unijne także zmiany w MSSF 9 z 2017 r. (Dz.Urz. UE z dnia 26 marca 2018 r., L 82, s. 3–7).

określonego w MSR 39 kryterium efektywności (skuteczności) zabezpieczenia (w przedziale 80–125%) na rzecz własnych osądów i racjonalnych założeń jednostki. Nowe, często znaczącej rangi, jakościowe zasady ujmowania i wyceny instrumentów finansowych zwiększają poziom osądów i oszacowań, jakie są konieczne do uwzględnienia, co z kolei ma wpływ na wzrost liczby i zakresu informacji o instrumentach finansowych i zarządzaniu nimi, co skutkuje zmianami w MSSF 7.

Tabela 3. Ujmowanie i wycena instrumentów finansowych według MSR 39 i MSSF 9

Zagadnienie	MSR 39	MSSF 9
<p>Klasyfikacja aktywów finansowych dla potrzeb wyceny i ogólna zasada ich wyceny</p>	<p>Klasyfikacja czyniona dla potrzeb wyceny, uzależniona od dość sztywnych reguł standardu, ale pozwalająca także wyznaczyć niektóre aktywa finansowe do określonej kategorii.</p> <p>1. Aktywa finansowe w wartości godziwej przez wynik finansowy (WGpWF). Zwykle kwalifikowane, gdy przeznaczone do obrotu, ale możliwe wyznaczenie innych instrumentów do tej kategorii. Na moment początkowego ujęcia wycena w wartości godziwej bez kosztów transakcyjnych. Zyski/straty z preceny ujmowane w wynik finansowy.</p>	<p>Klasyfikacja oparta na ogólnych zasadach. Podstawą jest podejście dwuetapowe: test modelu biznesu jednostki i test umownych (kontraktowych) przepływów pieniężnych. W teście modelu biznesu składnik aktywów finansowych jest analizowany pod kątem celu jego utrzymywania: 1) dla przepływów pieniężnych wynikających z umowy, 2) dla przepływów pieniężnych wynikających zarówno z umowy, jak i ze sprzedaży. W teście umownych przepływów pieniężnych analizuje się, czy składnik aktywów finansowych daje podstawy do uzyskiwania w określonych dniach przepływów pieniężnych, sprowadzających się wyłącznie do spłaty kwoty bazowej i odsetek. Na podstawie powyższych testów aktywa finansowe klasyfikuje się jako: 1. Aktywa finansowe wyceniane w zamortyzowanym koszcie. Aktywa spełniające test przepływów pieniężnych i utrzymywane wyłącznie dla przepływów pieniężnych z tytułu umowy. Zwykle są to inwestycje w proste instrumenty dłużne, pod MSR 39 kwalifikowane do inwestycji utrzymywanych do terminu wymagalności oraz pożyczek i należności. Początkowo wyceniane w wartości godziwej z uwzględnieniem kosztów transakcyjnych. Późniejsza wycena w zamortyzowanym koszcie z uwzględnieniem oczekiwanych strat kredytowych. Zyski/straty z preceny ujmowane w wyniku finansowym.</p>

Zagadnienie	MSR 39	MSSF 9
	<p>2. Inwestycje (aktywa finansowe) utrzymywane do terminu wymagalności. Aktywa niepochodne, notowane na zorganizowanych rynkach, ze stałymi lub wyznaczanymi płatnościami, które jednostka zamierza utrzymywać do terminu ich wykupu. Na moment początkowego ujęcia wyceniane w ich wartości godziwej z uwzględnieniem kosztów transakcyjnych. Później wyceniane w zamortyzowanym koszcie (skorygowanej cenie nabycia). Zyski/straty z przecenę ujmowane w wynik finansowy.</p> <p>3. Pożyczki i należności. Aktywa niepochodne, nienotowane na żadnych zorganizowanych rynkach, ze stałymi lub wyznaczanymi płatnościami, które jednostka zwykle zamierzała utrzymywać do terminu ich wykupu (niezaliczone do przeznaczonych do obrotu). Na moment początkowego ujęcia wyceniane w ich wartości godziwej z uwzględnieniem kosztów transakcyjnych. Później wyceniane w zamortyzowanym koszcie (skorygowanej cenie nabycia) na podstawie efektywnej stopy procentowej. Zyski/straty z przecenę ujmowane w wynik finansowy.</p>	<p>2. Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez inne składniki całkowitego dochodu ICD. Aktywa, które spełniają test przepływów pieniężnych, a w teście modelu biznesu potwierdzają uzyskiwanie korzyści zarówno z umownych przepływów pieniężnych, jak i ich sprzedaży. Zwykle są to proste instrumenty dłużne, które jednostka niekoniecznie będzie utrzymywać do terminu wykupu (pod MSR 39 kwalifikowane do aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży). Początkowo wyceniane w wartości godziwej z uwzględnieniem kosztów transakcyjnych. Późniejsza wycena w wartości godziwej z ujęciem zysków/strat na przecenie w wyniku finansowym (odsetki, odpisy na oczekiwane straty kredytowe) oraz ICD (przeszacowania do wartości godziwej oraz odpisy na oczekiwane straty kredytowe). ICD reklasyfikowane na wynik finansowy m.in. w przypadku zbycia lub rozliczenia pozycji.</p> <p>3. Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy. Aktywa finansowe, które nie spełniły testu przepływów pieniężnych albo zdały test przepływów pieniężnych, ale są utrzymywane w celu ich sprzedaży. Kategoria obejmuje: a) aktywa finansowe przeznaczone do obrotu, b) aktywa finansowe niezaliczone do jednej z wcześniejszych kategorii. Początkowo wyceniane w wartości godziwej bez kosztów transakcyjnych. Późniejsza wycena w wartości godziwej. Zyski/straty z przecenę ujmowane w wartości godziwej przez wynik finansowy.</p>

Zagadnienie	MSR 39	MSSF 9
	<p>4. Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży. Aktywa niepochodne wyznaczone do tej kategorii lub niezaliczone do żadnej z wyższych wskazanych kategorii. Na moment początkowego ujęcia wyceniane w ich wartości godziwej z uwzględnieniem kosztów transakcyjnych. Później wyceniane w wartości godziwej. Zyski/straty z przeceny (poza odsetkami lub dywidendami oraz stratami z utraty wartości) ujmowane w inne składniki całkowitego dochodu (ICD).</p>	<p>Niezależenie od ww. trzech kategorii opartych na teście przepływów pieniężnych i modelu biznesowym jednostka może dokonać dobrowolnego nieodwołalnego wyznaczenia inwestycji w instrumenty kapitałowe (które w innych okolicznościach byłyby klasyfikowane jako „wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy”) na „aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez ICD”.</p> <p>Zwykle są to akcje/udziały nieprzeznaczone do obrotu, nieodwoływalnie wyznaczone dobrowolnie decyzją kierownictwa jednostki do tej kategorii na moment początkowego ujęcia (lub pierwszego zastosowania). Początkowo wyceniane w wartości godziwej z uwzględnieniem kosztów transakcyjnych. Dywidendy ujmowane w wyniku finansowym, z wyjątkiem sytuacji, gdy zostały zidentyfikowane jako zwrot wartości początkowej. Późniejsza wycena w wartości godziwej z ujęciem zysków/strat na przecenie w ICD. ICD nie podlegają reklasyfikacji do wyniku finansowego (mogą być przeniesione w ramach innych kapitałów np. w przypadku zbycia pozycji).</p> <p>W określonych okolicznościach (opisanych dalej) aktywa finansowe, które spełniają test przepływów pieniężnych, a na podstawie celu ich utrzymywania powinny być zaklasyfikowane jako wyceniane w zamortyzowanym koszcie albo w wartości godziwej przez ICD, mogą być w momencie początkowego ujęcia wyznaczone na „wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy”.</p> <p>Początkowo wyceniane w wartości godziwej bez kosztów transakcyjnych. Późniejsza wycena w wartości godziwej. Zyski/straty z przeceny ujmowane w wartości godziwej przez wynik finansowy.</p>

Zagadnienie	MSR 39	MSSF 9
<p>Klasyfikacja zobowiązań finansowych dla potrzeb wyceny i ogólna zasada ich wyceny</p>	<p>Zobowiązania finansowe w wartości godziwej przez wynik finansowy. Zwykle kwalifikowane, gdy były przeznaczone do obrotu, ale możliwe było wyznaczenie innych instrumentów do tej kategorii. Mogły także obejmować wyznaczone do tej kategorii zobowiązania z umów gwarancji finansowych, niezaliczonych do umów ubezpieczeniowych pod reżimem MSSF 4.</p> <p>Na moment początkowego ujęcia wyceniane w wartości godziwej bez uwzględnienia kosztów transakcyjnych. Zyski/straty z przeceny ujmowane w wynik finansowy.</p> <p>Zobowiązania finansowe w zamortyzowanym koszcie (pozostałe zobowiązania finansowe).</p> <p>Niezaliczone do pierwszej kategorii zobowiązania finansowe podlegające MSR 39. Na moment początkowego ujęcia wyceniane w wartości godziwej z uwzględnieniem kosztów transakcyjnych. Późniejsza wycena w zamortyzowanym koszcie.</p> <p>Niezaliczone do wcześniejszych kategorii specyficzne zobowiązania, dla których wprowadzono odrębne zasady wyceny. Przykładowo, zobowiązania z umów gwarancji finansowych, niezaliczone do umów ubezpieczeniowych pod reżimem MSSF 4, zobowiązania finansowe związane z aktywami finansowymi, które nie zostały usunięte z ksiąg, zobowiązania do udzielenia pożyczek.</p>	<p>Zasadniczo analogiczne zasady wyceny jak w MSR 39.</p> <p>Znaczące różnice:</p> <p>w przypadku dobrowolnego wyznaczenia zobowiązania do wyceny w wartości godziwej przez wynik finansowy, ujmowane na dzień sprawozdawczy zyski/straty z przeceny do wartości godziwej podlegają podziałowi na dwie części. Te, które wynikają ze zmian w ryzyku kredytowym jednostki, są ujmowane w innych składnikach całkowitego dochodu; pozostałe są ujmowane w wyniku finansowym. Kwoty zysków/strat ujętych w LCD na moment usunięcia zobowiązania finansowego nie podlegają recyklingowi (przekwalifikowaniu na wynik finansowy), dla gwarancji finansowych oraz zobowiązań do udzielenia pożyczek (ang. <i>loan commitment</i>) liczone są oczekiwane straty kredytowe.</p>

Zagadnienie	MSR 39	MSSF 9
<p>Wyznaczenie aktywów finansowych do wyceny w wartości godziwej przez wynik finansowy (WGpWF)</p>	<p>Możliwość wyznaczenia dowolnych aktywów finansowych do tej kategorii, o ile:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) umowa zawiera jeden lub więcej wbudowanych instrumentów pochodnych, 2) wyznaczenie eliminuje lub w znaczący sposób ogranicza niespójność ujmowania („niedopasowanie księgowie”), 3) grupa aktywów finansowych, zobowiązań finansowych lub jednych i drugich jest łącznie zarządzana, a jego skutki są oceniane na podstawie wartości godziwej. 	<p>Możliwość wyznaczenia dowolnych aktywów finansowych do tej kategorii, o ile wyznaczenie eliminuje lub w znaczący sposób ogranicza niespójność ujmowania („niedopasowanie księgowie”).</p>
<p>Reklasyfikacja instrumentów finansowych</p>	<p>Występuje wiele określonych przypadków reklasyfikacji instrumentów z jednej kategorii do innej; przykładowo nastąpiła zmiana zamiarów lub możliwości zastosowania przyjętej pierwotnie klasyfikacji, którą uznaje się za niewłaściwą; pojawia się lub zanika możliwość wiarygodnego oszacowania wartości godziwej.</p> <p>Występują ograniczenia w reklasyfikacji składnika do kategorii WGpWF po początkowym ujęciu.</p>	<p>Istnieje jedna generalna zasada dla reklasyfikacji aktywów finansowych; reklasyfikacja jest wymagana jedynie wówczas, gdy jednostka zmienia swój model biznesu w zarządzaniu nimi, co – jak się zakłada – będzie występować wyjątkowo rzadko, np. w sytuacji, gdy jednostka nabyła, zbyła lub zaprzestała prowadzenia jakiejś linii biznesowej (działalności).</p> <p>Nie jest zatem możliwa reklasyfikacja aktywów finansowych, które w momencie początkowym zostały nieodwołalnie wyznaczone na „wyceniane w wartości godziwej przez ICD” albo na „wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy”.</p> <p>Nie jest dozwolona reklasyfikacja zobowiązań finansowych.</p>

Zagadnienie	MSR 39	MSSF 9
Wycena w koszcie	<p>1. Dozwolona wycena niektórych aktywów finansowych, o ile:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) nie występują kursy (notowania) rynkowe z aktywnych rynków (brak aktywnych rynków dla tych aktywów), b) wartość godziwa nie może być wiarygodnie ustalona w obliczu: <ul style="list-style-type: none"> • znacząco rozbieżnych racjonalnie przeprowadzonych oszacowań wartości godziwej lub • w oszacowaniu wartości godziwej rozkład prawdopodobieństwa różnych oszacowań nie może być wiarygodnie oceniony. 	<p>1. Z reguły nie dopuszcza się wyceny instrumentów finansowych w koszcie, a wszystkie instrumenty kapitałowe powinny być wyceniane w wartościach godziwych.</p> <p>Jednakże wskazuje się, że w wyjątkowych okolicznościach koszt może być uznany za surogat wartości godziwej, szczególnie wtedy, gdy:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) brak jest wystarczającej ilości aktualnych informacji dla oszacowania wartości godziwej lub b) istnieje szeroki przedział możliwych oszacowań wartości godziwej a koszt reprezentuje najlepsze jej oszacowanie w tym przedziale. <p>Standard wskazuje ponadto sytuacje (par. B5.2.4), w których nie można uznać kosztu za surogat wartości godziwej, np. gdy w jednostce, w której dokonano inwestycji, istnieją problemy, takie jak: nadużycia finansowe, spory handlowe, postępowania sądowe, zmiany w jej zarządzaniu bądź strategii.</p>
	<p>2. Narzucona wycena w koszcie tych pochodnych zobowiązań finansowych, które są powiązane z i muszą być rozliczone przez dostarczenie nienotowanych instrumentów kapitałowych, których nie można wiarygodnie oszacować wartości godziwej.</p>	<p>3. Nie ma odstępstwa od wyceny w wartości godziwej zobowiązań finansowych, jeżeli zobowiązania takie muszą być wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy (WGpWF).</p>
Wycena zobowiązań z umów gwarancji finansowych	<p>Niezaliczone do zobowiązań finansowych w wartości godziwej przez wynik finansowy zobowiązania z umów gwarancji finansowych (jeżeli podlegały MSR 39) były wyceniane u wystawcy w kwocie wyższej z wartości ustalonej na podstawie MSR 37 (według najbardziej właściwego oszacowania nakładów na wypełnienie obowiązku na dzień wyceny) i wartości początkowej pomniejszonej o skumulowane odpisy dochodów ujęte zgodnie z MSR 18.</p>	<p>Zasadniczo tak jak w MSR 39, z tym że wystawione gwarancje finansowe podlegające MSSF 9 (niezaliczone do wyceny w WGpWF) są wyceniane u wystawcy w kwocie wyższej z kwoty odpisu na oczekiwane straty kredytowe i wartości początkowej pomniejszonej o skumulowane odpisy dochodów ujęte zgodnie z MSSF 15.</p>

Zagadnienie	MSR 39	MSSF 9
<p>Straty kredytowe przy utracie wartości aktywów finansowych</p>	<p>Ujęcie strat kredytowych następowало dopiero w chwili zajścia zdarzenia je powodującego (podejście <i>ex-post</i>).</p>	<p>Całkowicie nowe podejście do strat kredytowych. Te brane są pod uwagę już na etapie początkowego ujęcia składnika aktywów finansowych – odnoszą się do strat oczekiwanych (OSK, podjęcie <i>ex-ante</i>), a nie poniesionych (podejście <i>ex-post</i>). Szacowanie OSK następuje z uwzględnieniem ważonych prawdopodobieństwem utraconych przepływów, kosztu pieniądza – jego wartości w czasie i innych ważkich informacji.</p> <p>Standard przewiduje trzystopniowe ogólne podejście do szacowania OSK, ale dopuszcza także podejście alternatywne: podejście uproszczone bez liczenia 12-miesięcznych OSK, m.in. dla należności handlowych i leasingowych oraz dla składników aktywów finansowych zakupionych lub utworzonych dotkniętych utratą wartości ze względu na ryzyko kredytowe.</p>
<p>Rachunkowość zabezpieczeń</p>	<p>Rachunkowość zabezpieczeń jest dobrowolna. Jej zastosowanie wpływa na moment (przez to okres) ujęcia zysków/strat z tytułu zabezpieczenia, przez co pozwala zniwelować różnice w ujęciu w czasie zysków/strat na pozycji zabezpieczanej z zyskami/stratami na instrumencie zabezpieczającym, jakie mogą wystąpić w razie niestosowania rachunkowości zabezpieczeń. Niezastosowanie rachunkowości zabezpieczeń skutkuje kwalifikowaniem instrumentów zabezpieczających według ogólnej klasyfikacji, co zazwyczaj powoduje ujmowanie strat związanych ze spadkiem wartości pozycji zabezpieczającej w wynik finansowy. Efektywne (skuteczne) zabezpieczenie przepływów pieniężnych pozwala na ujęcie strat w innych całkowitych dochodach. Za efektywne zabezpieczenie uznaje się sytuację, gdy relacja zmian wartości (lub przepływów) pozycji zabezpieczanej i instrumentu zabezpieczającego mieści się w przedziale 80–125%.</p>	<p>Zbliżony zakres stosowania, tożsame pojęcia i ogólne zasady. Wyrażna jest jednak zmiana koncepcji – zastosowanie rachunkowości zabezpieczeń ma się wpisywać w zasady zarządzania ryzykiem w jednostce. Zmiany dotyczą również określonych rozwiązań, np. dotyczą one zakresu pozycji zabezpieczanych i instrumentów zabezpieczających – według MSSF 9 są one szersze, niż według MSR 39, według którego nie można wykorzystywać np. niepo pochodnych pozycji wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy jako instrumentów zabezpieczających, jak ma to miejsce w MSSF 9.</p> <p>Dodatkowo MSSF 9 przewiduje, że w zabezpieczeniu wartości godziwej, jeśli pozycją zabezpieczaną jest instrument kapitałowy wyceniany w wartości godziwej przez ICD, zmiany w wartości godziwej instrumentu zabezpieczającego też ujmowane są w ICD i nie podlegają korektom rekasyfikacyjnym (recyklingowi). Ta zasada nie obowiązywała według MSR 39.</p>

Zagadnienie	MSR 39	MSSF 9
	<p>Zastosowanie rachunkowości zabezpieczeń wymaga rzetelnej dokumentacji.</p> <p>Wyróżnione kategorie dla rachunkowości zabezpieczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) wartość godziwa, 2) przepływy pieniężne, 3) inwestycje netto. <p>W zabezpieczeniu wartości godziwej zyski/straty na pozycjach zabezpieczanych i instrumentach zabezpieczających ujmowane są w wynik finansowy.</p> <p>W zabezpieczeniu przepływów pieniężnych, jak wskazano wyżej, zyski/straty z instrumentu zabezpieczającego w sposób efektywny ujmowane są jako inne składniki całkowitego dochodu.</p> <p>W zabezpieczeniu inwestycji netto (udziałów w aktywach netto inwestycji zagranicznych) stosuje się podobne zasady do zabezpieczenia przepływów pieniężnych. W razie zbycia (lub usunięcia inwestycji netto z bilansu wobec utraty wpływów) różnice kursowe z przeliczenia są reklasyfikowane z ICD na wynik finansowy. Podobnie, poprzednio ujęte zyski/straty na instrumentach zabezpieczających w celu ich skorelowania z różnicami kursowymi z przeliczenia.</p>	<p>W zabezpieczeniu przepływów pieniężnych, jak w przypadku MSR 39 zyski/straty na instrumencie zabezpieczającym ujmowane są jako ICD w kapitale rezerwowym z zabezpieczenia przepływów pieniężnych (ustalane w kwocie niższej z kwoty: (A) skumulowanych zysków/strat na instrumencie zabezpieczającym od momentu zabezpieczenia i (B) skumulowanych zmian w wartości godziwej oczekiwanych przepływów pieniężnych z instrumentu zabezpieczanego od momentu zabezpieczenia), o ile uznane są za zabezpieczenie efektywne.</p> <p>MSSF 9 – w przeciwieństwie do MSR 39 – nie określa ilościowego (procentowo określonego) progu efektywności zabezpieczenia – zależy ona od własnych osądów i racjonalnych założeń jednostki. Ponadto w sytuacji znaczącej nieefektywności zabezpieczenia – <i>under-hedge</i> [(A) < (B)] lub <i>over-hedge</i> (np. 30% lub 150%) w dalszym ciągu można stosować rachunkowość zabezpieczeń i ujęte zyski/straty na instrumencie zabezpieczającym mogą być kwalifikowane do ICD. W takim przypadku MSSF 9 dopuszcza na przekształcenie zabezpieczenia (ang. <i>rebalancing</i>), aby uzyskać pożądaną efektywność.</p>

Źródło: opracowanie własne na podstawie przedmiotowych MSSF.

2.4.2. MSSF 15 *Przychody z umów z klientami*

Przed przyjęciem MSSF 15 ujmowanie przychodów (tj. dochodów uzyskiwanych z normalnej, operacyjnej działalności gospodarczej jednostki) przeprowadzane było na podstawie wielu MSSF, w tym oczywiście kluczowego MSR 18 *Przychody* oraz MSR 11 *Umowy o usługę budowlaną*. Postanowienia tych standardów uzupełniały treści interpretacji: SKI-31 *Przychody – Transakcje barterowe obejmujące usługi reklamowe*, KIMSF 13 *Programy lojalnościowe klientów*, KIMSF 15 *Umowy o budowę nieruchomości*, KIMSF 18 *Przekazanie aktywów przez klientów*. Z chwilą przyjęcia do stosowania MSSF 15 (najpóźniej przy sporządzaniu sprawozdań finansowych za okresy roczne rozpoczynające się 1 stycznia 2018 r. lub po tej dacie) wszystkie wskazane MSSF przestały obowiązywać. MSSF 15 nie ma zastosowania do umów objętych MSSF 16 *Leasing*, MSSF 4 *Umowy ubezpieczeniowe*, MSSF 9 *Instrumenty finansowe* (w tym z odsetek, dywidend), MSSF 10 *Skonsolidowane sprawozdania finansowe*, MSSF 11 *Wspólne ustalenia umowne*, MSR 27 *Jednostkowe sprawozdania finansowe* i MSR 28 *Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach* oraz do ujmowania ewentualnych przychodów z zamiany aktywów niepieniężnych między jednostkami prowadzącymi taki sam rodzaj działalności mających na celu ułatwienie sprzedaży klientom lub potencjalnym klientom. Klientem – według MSSF 15 – jest strona, która zawarła umowę z jednostką w celu otrzymania – w zamian za wynagrodzenie – dóbr lub usług, które są wynikiem działalności operacyjnej jednostki.

Podstawową zasadą ujmowania przychodów według nowego standardu jest ich ujęcie w taki sposób, aby odzwierciedlić przekazanie przyrzeczonych dóbr lub usług na rzecz klienta w kwocie, która odzwierciedla wynagrodzenie, do którego – zgodnie z oczekiwaniem jednostki – będzie ona uprawniona w zamian za te dobra lub usługi. Uznaje się, że nastąpiło przekazanie przyrzeczonych dóbr lub usług, gdy nastąpiło przekazanie nad nimi kontroli, co dotyczy w szczególności przypadków świadczeń realizowanych w punkcie czasu.

Standard wprowadził jednolity – dla każdego rodzaju umów z klientem – pięciostopniowy model ujmowania przychodów. Sprowadza się on ogólnie do:

1. Identyfikacji umowy z klientem, co obejmuje m.in. ustalenie praw, obowiązków stron umowy, w tym jej przedmiotu (przekazywanych dóbr lub usług) oraz należnego wynagrodzenia i prawdopodobieństwa jego otrzymania, jak również ustalenia, czy umowa niesie za sobą treść ekonomiczną, tj. można oczekiwać, że w wyniku umowy ulegnie zmianie ryzyko, rozkład w czasie lub kwota przyszłych przepływów pieniężnych jednostki.
2. Identyfikacji świadczeń do wykonania w ramach umowy, tj. określenia przyrzeczonych do przekazania wyodrębnionych z umowy dóbr lub wyświadczenia usług na rzecz klienta, których wykonanie dopiero daje podstawy do ujęcia przychodu.

Świadczenia mogą być wykonywane w punkcie czasu lub w przedziale czasu, nawet jeśli dotyczą dostawy dóbr.

3. Ustalenia ceny transakcyjnej z uwzględnieniem warunków umowy i stosowaną praktyką w branży. Jest nią kwota wynagrodzenia, na jakie liczy jednostka za wykonanie świadczeń, objętych umową (dostawę dóbr lub wykonanie usług), z włączeniem płatności na rzecz stron trzecich (np. podatkowych z tytułu VAT lub podatku akcyzowego, opłat celnych itp.) (*Skonsolidowane sprawozdanie finansowe za 2018 r., 2019*)⁶³. Wynagrodzenie może mieć charakter stały lub zmienny, jako że może być uzależnione od określonych w umowie skont, rabatów, kar lub podobnych dopłat, lub odliczeń. Wynagrodzenie nie zawsze jest równe umówionej do zapłaty kwocie wyrażonej w pieniądzu. Różnica na rzecz niższego wynagrodzenia może wynikać z ujęcia w cenie transakcyjnej istotnego czynnika finansowania, przez co – ustalając wynagrodzenie – trzeba uwzględnić czynnik ceny pieniądza i jego zmienności w czasie (dyskonto płatności do wartości bieżącej).
4. Przypisania (alokacji) ceny transakcyjnej do zidentyfikowanych w umowie świadczeń do wykonania. Jednostka przypisuje cenę transakcyjną do każdego zobowiązania do wykonania świadczenia (lub do odrębnego dobra, lub odrębnej usługi) w kwocie, która odzwierciedla kwotę wynagrodzenia, jakie – zgodnie z oczekiwaniami jednostki – przysługuje jej w zamian za przekazanie przyrzeczonych dóbr lub usług klientowi. Alokacja ceny transakcyjnej obejmuje także alokację zmiennego wynagrodzenia oraz skont i rabatów.
5. Ujęcia przychodu na moment wykonania określonych lub wynikających z umowy świadczeń, czyli spełnienia wymogu dostawy dóbr lub usług, która ma miejsce wówczas, gdy zostaje przekazana kontrola nad przedmiotem dostawy. Kontrola nad dobrem odnosi się do możliwości bezpośredniego użycia dobra i uzyskania zasadniczo wszystkich innych korzyści z nim związanych. Ta może nastąpić w razie przekazania znaczących korzyści i ryzyka związanego z przedmiotem dostawy, ale

63 W tym zakresie nowy standard nie różni się od MSR 18. Może przy tym budzić uzasadnioną wątpliwość praktyka zarządu Grupy Żywiec S.A., która w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym grupy za 2018 r. w jednym miejscu stwierdza, że „Podatek akcyzowy nie zawiera się w wartości przychodów ze sprzedaży produktów [...]” (Grupa kapitałowa Żywiec S.A., 2019a, s. 18), by w innym oświadczyć, że Grupa dokonała zmiany prezentacji podatku akcyzowego – pozycja ta została przeniesiona do linii kosztów, co skutkowało powiększeniem prezentowanych przychodów za rok 2018 o 979 mln złotych i jednoczesnym wzrostem kosztów operacyjnych w tej samej kwocie – bez wpływu na wynik finansowy (Grupa kapitałowa Żywiec S.A., 2019a, s. 22). Taka praktyka nie znalazła wyrazu w sprawozdaniu niezależnego rewidenta z badania tego sprawozdania, który nie dostrzegł tego, nie uznał za kluczową sprawę badania i nie uznał za istotne zniekształcenie, co w kontekście par. 6 Krajowego Standardu Badania 705 (Z) w brzmieniu Międzynarodowego Standardu Badania 705 (Zmienionego) *Modyfikacje opinii w sprawozdaniu niezależnego biegłego rewidenta* powinno skutkować wydaniem opinii kwalifikowanej. Doliczenie kwot podatku akcyzowego do przychodów Grupa Żywiec S.A. kontynuuje do dzisiaj (Grupa kapitałowa Żywiec S.A., 2019b).

także w innych przypadkach, np. w razie fizycznego przekazania klientowi zamówionego dobra lub przekazania tytułu prawnego do jego posiadania.

Standard, wzorem swych poprzedników, szczególnie MSR 11, określa także zasady ujmowania kosztów związanych z realizacją umów z klientami, które obejmują zarówno koszty związane z zawarciem umowy, jak i jej wykonania. Te pierwsze (krańcowe koszty zawarcia umowy) także mogą być aktywowane, o ile jednostka spodziewa się, że w wyniku realizacji warunków umowy zostaną one pokryte. W innym przypadku koszty poniesione przed zawarciem umowy, do której nie doszło, ujmowane są w wynik finansowy, chyba że koszty te wyraźnie obciążają klienta bez względu na to, czy umowa zostanie zawarta.

Zastosowanie MSSF 15 w miejsce poprzednich MSSF może prowadzić (i praktyka jego stosowania w niektórych przypadkach to potwierdziła) do zmiany wzorców ujmowania przychodów z tych, które ujmowane były dotąd w przedziale czasu na przychody ujmowane w punkcie czasu (lub odwrotnie, choć rzadziej). Podobnie w wielu przypadkach może dojść do przesunięcia momentu ujęcia przychodów realizowanych w punkcie czasu. Przeprowadzona na użytek tych stwierdzeń krótka analiza wpływu MSSF 15 na ujmowanie przychodów wśród spółek notowanych na GPW w Warszawie wskazuje, że w wielu przypadkach spółki uznały, że wpływ ten jest mało lub prawie nieistotny⁶⁴. Takie osądy wyraziły spółki bankowe, jak np. Bank Pekao lub PKO Bank Polski (2019), co do których można mieć pewność ze względu na fakt, iż podstawowe przychody banków mają charakter przychodów finansowych, a ujmowanie tych reguluje przede wszystkim MSSF 9. Opinię o nieistotnym wpływie MSSF 15 wyraziły także spółki sektora paliwowego, jak np. PKN Orlen (2019), ale także sektora budowlanego, jak np. spółka Budimex. W tym sektorze jednak inna ze spółek – Polimex Mostostal, wskazała, że MSSF 15 przyczynił się, choć w niewielkim stopniu, do wyodrębnienia niektórych świadczeń do wykonania w ramach umów wieloelementowych, przez co skorygowane zostały także przychody z tych z nich, które po wyodrębnieniu okazały się jeszcze niezrealizowane (Grupa kapitałowa Polimex Mostostal, 2019). Inne ze spółek, jak PZU czy Agora, również potwierdziły brak wpływu nowych rozwiązań na ujmowanie przychodów. Zmian w podejściu do ujmowania przychodów można było się spodziewać po segmencie telekomunikacyjnym. Jednakże Cyfrowy Polsat oświadczył, że wpływ MSSF 15 jest dla spółki i jej grupy bez znaczenia (Grupa kapitałowa Cyfrowy Polsat, 2019), Orange Polska wykazał zaś, że wpływ ten przejawia się nie tyle w kwotach ujmowanych przychodów, przypisywanych do poszczególnych okresów, ile w ich alokacji między różnymi elementami świadczonych usług wieloelementowych (sprzedaż urządzeń i świadczenie usług telekomunikacyjnych) (Grupa Kapitałowa Orange Polska, 2020).

64 Podane tu informacje zostały zaczerpnięte ze skonsolidowanych sprawozdań finansowych grup kapitałowych spółek, wskazanych w tym akapicie. Ich źródłowe dane są przedstawione w spisie literatury.

2.4.3. MSSF 16 *Leasing*

MSSF 16, który zastąpił MSR 17, obowiązuje dla rocznych okresów sprawozdawczych rozpoczynających się 1 stycznia 2019 r. lub później, przy czym możliwe było wcześniejsze jego zastosowanie, o ile zastosowano także MSSF 15. Celem MSSF 16 jest dostarczenie informacji, które: a) wiernie reprezentują transakcje leasingowe oraz b) stanowią podstawę dla użytkowników sprawozdań finansowych do oceny kwoty, terminów i niepewności przepływów pieniężnych wynikających z leasingu. Warto podkreślić, że leasing (transakcja leasingowa) jest w rachunkowości (zarówno w MSSF, jak i regulacjach polskich) rozumiana szerzej, niż wynikałoby to z przepisów o leasingu, o których mowa w Kodeksie cywilnym (art. 709¹–7019¹⁸). Aby zrealizować cel określony w nowym standardzie, leasingobiorca powinien ujmować aktywa i zobowiązania wynikające z leasingu. MSSF 16 wprowadził jednolity model rozliczania umów leasingowych i wymaga od leasingobiorcy ujmowania aktywów i zobowiązań dla wszystkich umów leasingu na okres dłuższy niż 12 miesięcy, chyba że przedmiotowe (bazowe) aktywa mają niską wartość. Standard nie określa ilościowego (kwotowo wyrażonego) kryterium wartości przedmiotu leasingu. Wskazuje, że wartość odnosi się do nowego składnika, bez względu na wiek przedmiotowego, homogenicznego składnika, a leasingobiorca może uzyskiwać korzyści ekonomiczne z jego odrębnego użytkowania lub wraz z innymi zasobami, które są dla niego łatwo dostępne. W każdym innym przypadku leasingobiorca jest zobowiązany do ujęcia składnika aktywów z tytułu prawa do użytkowania reprezentującego jego prawo do użytkowania bazowego przedmiotu leasingu oraz zobowiązania z tytułu leasingu reprezentującego jego obowiązek wnoszenia płatności leasingowych na rzecz leasingodawcy.

Leasingobiorca wycenia aktywa z tytułu prawa do użytkowania podobnie jak inne aktywa niefinansowe (takie jak rzeczowe aktywa trwałe) i zobowiązania z tytułu leasingu podobnie jak inne zobowiązania finansowe. W konsekwencji leasingobiorca ujmuje amortyzację prawa do użytkowania oraz odsetki od zobowiązania z tytułu leasingu. Amortyzacja będzie zwykle dokonywana liniowo. W rachunku przepływów pieniężnych leasingobiorca oddziela całkowitą kwotę wydatkowanych środków pieniężnych na kwotę główną (prezentowanych w ramach działalności finansowej) i odsetki (prezentowane w ramach działalności operacyjnej lub finansowej) zgodnie z MSR 7.

Aktywa i zobowiązania wynikające z leasingu są początkowo wyceniane według wartości bieżącej. Wycena obejmuje nieodwoływalne opłaty leasingowe (w tym płatności powiązane z inflacją), a także obejmuje płatności, które mają być dokonane w okresach opcjonalnych, jeżeli leasingobiorca ma uzasadnioną pewność, że skorzysta z opcji przedłużenia leasingu lub nie skorzysta z opcji rozwiązania umowy leasingu. Początkowa wartość składnika aktywów z tytułu leasingu jest w większości przypadków równa kwocie zobowiązania z tytułu leasingu. Przedmiotem leasingu jest prawo do użytkowania bazowego składnika aktywów i jest ono prezentowane w sprawozdaniu

z sytuacji finansowej (bilansie) albo jako składnik rzeczowych aktywów trwałych, albo jako osobna pozycja. Decyzję w sprawie osobnej prezentacji w bilansie praw do użytkowania bazowego przedmiotu leasingu podejmuje zarząd spółki, kierując się własnym osądem co do użyteczności takiej informacji. Jeśli jednak prawa do użytkowania bazowego składnika aktywów nie są prezentowane oddzielnie, należy je wykazać odrębnie w informacji dodatkowej.

MSSF 16 zasadniczo przenosi wymogi rachunkowości leasingodawcy zawarte w MSR 17 *Leasing*. W związku z tym leasingodawca nadal klasyfikuje swoje umowy leasingowe jako umowy leasingu operacyjnego lub finansowego oraz w różny sposób rozlicza te dwa rodzaje leasingu.

MSSF 16 zawiera następujące przepisy przejściowe, według których:

- 1) istniejące umowy leasingu finansowego nadal powinny być traktowane jak umowy leasingu finansowego, a
- 2) istniejące umowy leasingu operacyjnego powinny być przeliczone według opcji pełnego lub ograniczonego retrospektywnego przekształcenia w celu odzwierciedlenia wymogów MSSF 16.

W związku z sytuacją pandemiczną COVID-19, jaka rozwinęła się z początkiem 2020 r. i trwała formalnie do połowy 2023 r., IASB podjęła kroki zmierzające do złagodzenia jej skutków w wymiarze księgowym. Rada w maju 2020 r., a następnie w marcu 2021 r. wprowadziła pewne zmiany w MSSF 16, które nieco zmodyfikowały pierwotnie przyjęte postanowienia MSSF 16 w zakresie płatności leasingowych, w szczególności w sytuacji ich terminowego zawieszenia przez leasingodawców. Szczegóły wprowadzonych zmian w MSSF 16 w tym zakresie są przedstawione i poddane analizie w podrozdziale 2.9. *Międzynarodowa sprawozdawczość finansowa w warunkach COVID-19*.

Tabela 4. Ujmowanie w sprawozdaniach finansowych umów leasingowych. Podejście leasingobiorcy

Zagadnienie	MSR 17	MSSF 16
Podstawowe formy leasingu	<p>1. Leasing operacyjny</p> <p>2. Leasing finansowy</p> <p>Podstawą wyróżnienia jest test znaczącego ryzyka i korzyści przypisywanego własności. Jeśli test wypada pozytywnie, tzn. znaczące korzyści i ryzyko przeniesione są na leasingobiorcę, wówczas jest to leasing finansowy. W przeciwnym razie – leasing operacyjny. Standard zawiera przykłady warunków, których spełnienie uznaje się za przeniesienie znaczącego ryzyka i korzyści, np. okres leasingu stanowi większą część ekonomicznego okresu użytkowania składnika aktywów, nawet jeżeli tytuł prawny nie ulega przeniesieniu, lub na mocy umowy leasingowej następuje przeniesienie na leasingobiorcę własności danego składnika przed końcem okresu leasingu.</p>	<p>Każda umowa leasingu traktowana księgowo jednolicie, o ile dotyczy:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) umowy zawartej na okres dłuższy niż 12 miesięcy i 2) przedmiot leasingu nie ma niskiej wartości.
Wyłączenie z zakresu jednolitego podejścia	<p>Nie dotyczy, jako że podejście jednolite zostało wprowadzone w MSSF 17. Sposób podejścia do leasingu operacyjnego zawiera opis do wyłączeń dla MSSF 17 (kolumna obok).</p>	<p>W razie umów do 12 miesięcy lub leasingu składnika niskiej wartości jednostka może zastosować odstępstwa od jednolitego podejścia. W takich przypadkach leasingobiorca nie uznaje bilansowo przedmiotu leasingu, a jedynie ujmuje opłaty leasingowe jako koszty metodą liniową w trakcie okresu leasingu lub w wyjątkowych przypadkach w inny systematyczny sposób – rozwiązanie tożsame z podejściem do leasingu operacyjnego według MSR 17.</p>
Okres leasingu	<p>Nieodwoływalny okres, na który leasingobiorca zobowiązał się umową do leasingu danego składnika aktywów, wraz z okresami, w których leasingobiorca ma prawo kontynuować leasing składnika aktywów, pod warunkiem że w chwili rozpoczęcia leasingu jest wystarczająco pewne, że leasingobiorca skorzysta z tego prawa.</p>	<p>Nieodwoływalny okres, przez który leasingobiorca ma prawo do użytkowania bazowego składnika aktywów, wraz z:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) okresami, na które można przedłużyć leasing, jeżeli można z wystarczającą pewnością założyć, że leasingobiorca skorzysta z tego prawa, oraz 2) okresami, w których można wypowiedzieć leasing, jeżeli można z wystarczającą pewnością założyć, że leasingobiorca nie skorzysta z tego prawa.

Zagadnienie	MSR 17	MSSF 16
Opłaty leasingowe	<p>Termin definiowany jedynie w formie minimalnych opłat leasingowych. Przez te rozumie się opłaty wnoszone w trakcie okresu leasingu, do uiszczenia których leasingobiorca jest lub może być obowiązany, z wyłączeniem warunkowych opłat leasingowych oraz kosztów usług i podatków płaconych przez leasingodawcę i zwracanych mu, jak również (w przypadku leasingobiorcy) wszelkie kwoty gwarantowane przez leasingobiorcę lub podmiot powiązany z leasingobiorcą.</p> <p>Opłaty leasingowe nie obejmują nakładów na usługi serwisowe przedmiotu leasingu i jego ubezpieczenia. Można przyjąć, że jest to łączna kwota płatności, jaką ustala leasingodawca do pokrycia przez leasingobiorcę w okresie leasingu. Obejmują one wszelkie początkowe koszty bezpośrednie leasingobiorcy i w przypadku leasingu finansowego są one doliczane do ujmowanego składnika aktywów (przedmiotu leasingu).</p>	<p>Opłaty z tytułu prawa do użytkowania bazowego składnika aktywów w okresie leasingu obejmujące:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) stałe opłaty leasingowe (w tym zasadniczo stałe opłaty leasingowe) pomniejszone o zachęty (upusty) leasingowe, 2) zmienne opłaty leasingowe, które zależą od indeksu lub stawki, 3) cenę wykonania opcji kupna, jeżeli można z wystarczającą pewnością założyć, że leasingobiorca skorzysta z tej opcji oraz 4) kary pieniężne za wypowiedzenie leasingu, jeżeli w warunkach leasingu przewidziano, że leasingobiorca może skorzystać z opcji wypowiedzenia leasingu. <p>W przypadku leasingobiorcy opłaty leasingowe obejmują również kwoty, których zapłaceniu przez leasingobiorcę oczekuje się w ramach gwarantowanych wartości końcowych. Opłaty leasingowe nie obejmują opłat z tytułu elementów nieleasingowych umowy (np. serwis lub ubezpieczenie), chyba że leasingobiorca postanowił połączyć elementy nieleasingowe z elementami leasingowymi i ująć je jako pojedynczy element leasingowy.</p>

Zagadnienie	MSR 17	MSSF 16
Początkowe ujęcie umowy leasingu	Na dzień rozpoczęcia leasingu leasingobiorca ujmuje leasing finansowy w bilansie jako aktywa i zobowiązania w kwotach równych wartości godziwej przedmiotu leasingu ustalonej na dzień rozpoczęcia leasingu lub w kwotach równych wartości bieżącej minimalnych opłat leasingowych ustalonej na dzień rozpoczęcia leasingu, jeżeli jest ona niższa od wartości godziwej.	Na dzień rozpoczęcia leasingu leasingobiorca ujmuje składnik aktywów z tytułu prawa do użytkowania oraz zobowiązanie z tytułu leasingu. Podstawą ujęcia (wyceny) składnika aktywów z tytułu prawa do użytkowania jest koszt, na który składają się: <ol style="list-style-type: none"> 1) wartość początkowa zobowiązania z tytułu leasingu, 2) wszelkie opłaty leasingowe zapłacone w dniu rozpoczęcia lub przed tą datą, pomniejszone o wszelkie otrzymane zachęty (upusty) leasingowe, 3) wszelkie początkowe koszty bezpośrednie poniesione przez leasingobiorcę oraz 4) szacowane nakłady, które mają zostać poniesione przez leasingobiorcę w związku z demontażem i usunięciem bazowego składnika aktywów, renowacją miejsca (jak w MSR 16 dla środków trwałych). Na dzień rozpoczęcia leasingu leasingobiorca wycenia zobowiązanie z tytułu leasingu w wysokości wartości bieżącej opłat leasingowych pozostających do zapłaty w tej dacie.
Późniejsza wycena zobowiązań leasingowych	Minimalne opłaty leasingowe (wyznaczające kwotę zobowiązania z tytułu leasingu finansowego) rozdziela się pomiędzy koszty finansowe i zmniejszenie niespłaconego salda zobowiązania. Najczęściej stosowane metody rozdziału: metoda wewnętrznej stopy zwrotu IRR (stopy leasingu), metoda sumy cyfr okresu leasingu.	Po dacie rozpoczęcia leasingu leasingobiorca wycenia zobowiązanie z tytułu leasingu poprzez: <ol style="list-style-type: none"> 1) jego zwiększenie w celu odzwierciedlenia odsetek od zobowiązania z tytułu leasingu, 2) jego zmniejszenie w celu uwzględnienia zapłaconych opłat leasingowych oraz 3) zaktualizowanie jej wyceny w celu uwzględnienia wszelkiej ponownej oceny lub zmiany leasingu lub w celu uwzględnienia zaktualizowanych zasadniczo stałych opłat leasingowych.
Późniejsza wycena przedmiotu leasingu/prawa do używania bazowego składnika aktywów	Przedmiot leasingu podlega wycenie tak, jak składnik aktywów, do których jest zaliczany (środek trwałe, aktywa niematerialne), przez co mają zastosowanie zasady określone w MSR 16 lub MSR 38 (czyli z uwzględnieniem MSR 36).	Po dacie rozpoczęcia leasingu leasingobiorca wycenia składnik aktywów z tytułu prawa do użytkowania, stosując model kosztu (jak w MSR 16 lub MSR 38), ale z ewentualną korektą kwoty zobowiązania leasingowego lub model wartości przeszacowanej (jak w MSR 16, MSR 40 lub MSR 38).

Źródło: opracowanie własne na podstawie przedmiotowych MSSF.

2.5. Odniesienia w MSSF do *Założeń koncepcyjnych sprawozdawczości finansowej*

System MSSF obejmuje nie tylko standardy i interpretacje, o czym była mowa wcześniej. Jednym z kluczowych elementów systemu MSSF są *Założenia koncepcyjne sprawozdawczości finansowej* (IASB, 1989; dalej: *Założenia koncepcyjne*), które określa się często mianem teorii sprawozdawczości międzynarodowej. Pierwsza ich wersja: *Założenia koncepcyjne sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych*, została wydana przez IASC (poprzednika IASB) w 1989 r. W 2010 r. zostały one w znaczącej części zmienione, a w 2018 r. przyjęto ich pełną, nową wersję, w której wykorzystano znaczną część *Założeń koncepcyjnych* z 2010 r. (IASB, 2018g). Cele *Założeń koncepcyjnych* są określone w nich samych. Głównym ich celem – zasadniczo niezmiennym od chwili wydania ich wersji pierwotnej – określonym w par. SPI.1, jest:

- 1) wspieranie IASB w tworzeniu i rozwoju systemu MSSF, głównie w formie wydawanych standardów i interpretacji, w taki sposób, by u ich podstaw leżały spójne koncepcje;
- 2) wspieranie sporządzających sprawozdania finansowe w tworzeniu i rozwoju spójnych polityk rachunkowości, szczególnie wówczas, gdy aktualne MSSF nie zawierają rozwiązania problemów, z jakimi się oni spotykają w swej praktyce gospodarczej, oraz wówczas, gdy obecny system MSSF pozwala na wybór określonych elementów tych polityk rachunkowości;
- 3) wspieranie wszystkich zainteresowanych w rozumieniu i właściwym interpretowaniu systemu MSSF, szczególnie rozwiązań w nich zawartych.

Założenia koncepcyjne zawierają swoiste – dla sprawozdawczości finansowej – paradygmaty, które stanowić powinny podstawę do tworzenia regulacji w zakresie sprawozdawczości finansowej dla IASB oraz podstawę dla sporządzających sprawozdania finansowe, szczególnie w tych sytuacjach, w których zmuszeni są oni do przyjęcia takiego elementu własnej polityki rachunkowości, który nie jest objęty standardem (lub interpretacją), ale także wówczas, gdy uznają, że zastosowanie się do konkretnego rozwiązania, zawartego w MSSF, nie realizuje celu sprawozdania finansowego: „dostarczenia informacji na temat sytuacji finansowej, efektywności finansowej i przepływów pieniężnych jednostki, które są użyteczne dla szerokiego kręgu użytkowników przy podejmowaniu przez nich decyzji gospodarczych (par. 9 MSR 1) i – na mocy par. 19 MSR 1 – zmuszeni są odstąpić od zastosowania tego rozwiązania i zastosować własne⁶⁵. W obecnych, blisko 300-stronicowych *Założeniach koncepcyjnych*, w zasadniczej ich części, podzielonej na osiem rozdziałów, rozważa się:

65 Nieco kuriozalne jest, że pkt 1.2 *Założeń koncepcyjnych* nieco inaczej definiuje cel sprawozdawczości finansowej. Jest nim „dostarczanie informacji o jednostce sprawozdawczej, które mają być użyteczne dla obecnych i potencjalnych inwestorów, kredytodawców i innych pożyczkodawców w podejmowaniu przez nich decyzji, odnoszących się do przekazywania zasobów dla tej jednostki”.

- 1) cel sprawozdawczości finansowej ogólnego przeznaczenia,
- 2) cechy jakościowe użytecznej informacji finansowej,
- 3) sprawozdania finansowe a podmiot sprawozdawczy,
- 4) składniki sprawozdań finansowych,
- 5) ujmowanie i usuwanie składników sprawozdań finansowych,
- 6) wycenę,
- 7) prezentację i ujawnianie informacji,
- 8) koncepcje kapitału i jego zachowania.

Ponieważ *Założenia koncepcyjne* nie są standardem (ani interpretacją żadnego z nich), nie stanowią elementu MSR – nie zostały włączone w system prawny UE. Jednakże, o czym była także mowa wcześniej, trudno jest wyobrazić sobie sytuację, by sporządzający sprawozdania finansowe w zgodności z MSSF nie znali ich treści i nie wykorzystywali ich w swej pracy. Założenie to dotyczy także biegłych rewidentów, oceniających te sprawozdania finansowe pod kątem zgodności z MSSF. W dokumencie z 2003 r., przywoływanym wcześniej w pkt 2.3, Komisja Europejska zaleciła jednak stosowanie się do *Założeń koncepcyjnych*. Jest to o tyle naturalne, o ile w MSR znajdują się przecież odwołania (referencje) do *Założeń koncepcyjnych*. Przykładowo, w MSSF 3 odwołań do *Założeń koncepcyjnych* jest blisko 30, a kluczowe z nich odnosi się do zasady ujmowania aktywów i zobowiązań podejmowanego przedsięwzięcia (biznesu), identyfikowanych na dzień przejścia, które – w myśl par. 11 MSSF 3 – „aby mogły zakwalifikować się do ujęcia przy zastosowaniu metody przejścia, muszą na dzień przejścia spełniać definicję aktywów i zobowiązań zawartą w *Założeniach koncepcyjnych*. Innymi przykładami mogą być przywołania lub powołania się na *Założenia koncepcyjne* w 50 przypadkach w MSR 1, a w 20 przypadkach w MSR 8.

W nowych *Założeniach koncepcyjnych*⁶⁶:

- 1) wprowadzono nowe elementy, odnoszące się do:
  - a) koncepcji wyceny składników sprawozdań finansowych, w tym wskazanie czynników, jakie powinny być uwzględniane w wyborze podstaw i metod wyceny,
  - b) koncepcji prezentacji i ujawniania informacji, w tym odnoszące się do klasyfikowania dochodów i kosztów do innych składników całkowitego dochodu,
  - c) wytycznych wskazujących, w jakich okolicznościach aktywa i zobowiązania powinny być usuwane ze sprawozdań finansowych;
- 2) wprowadzono zmiany w stosunku do wcześniejszych postanowień w zakresie:
  - a) definicji aktywów i zobowiązań,
  - b) kryteriów ujmowania aktywów i zobowiązań w sprawozdaniach finansowych;
- 3) wprowadzono dodatkowe wyjaśnienia dotyczące:
  - a) zasady ostrożności,

⁶⁶ Syntetyczny opis nowych *Założeń koncepcyjnych* zawiera dokument *Conceptual Framework for Financial Reporting. Project Summary* (IASB, 2018c).

- b) funkcji powierniczej kierownictwa podmiotu,
- c) niepewności w wycenie,
- d) zasady przewagi treści ekonomicznej nad formę prawną transakcji.

Ogólny, syntetyczny obraz treści zawartych w nowych *Założeniach koncepcyjnych* przedstawia tabela 7, zamieszczona na końcu tego punktu rozdziału.

Przyjęcie nowych *Założeń koncepcyjnych* z 2018 r. stało się asumptem dla IASB do równoległego wydania dokumentu o zmianach w odniesieniach do *Założeń koncepcyjnych*. Objęły one stosowne zmiany w tych z MSSF, w których takie odwołania się znajdują. Stąd zmiany objęły (patrz także tabela 5) dziewięć MSSF i MSR: MSSF 2, MSSF 3, MSSF 6, MSSF 14, MSR 1, MSR 8, MSR 34, MSR 37 i MSR 38 i pięć interpretacji: KIMSF 12, KIMSF 19, KIMSF 20, KIMSF 22 i SKI-32. Wprowadzone zmiany do wyżej wymienionych MSSF przedstawia tabela 5. Nie zawierają one dodanych paragrafów, określających zasady wprowadzenia zmian, w tym postanowień przejściowych. Stosowne zasady w tym zakresie są przedstawione w tabeli 5.

Tabela 5. Zmiany w MSSF wynikające z przyjęcia nowych *Założeń koncepcyjnych*

MSSF	Paragraf	Istota zmiany	Uwagi
MSSF 2	<i>Załącznik A</i>	Zmieniono przypis do definicji instrumentu kapitałowego poprzez odwołanie do nowej definicji zobowiązań.	Zmiana o mało istotnej konsekwencji.
MSSF 3	11	W odnośniku przeredagowano ogólny przypis do <i>Założeń koncepcyjnych</i> z 1989 r., przyjętych przez IASB w 2001 r., utrzymując przy tym zasadę, że dla celów ujmowania nabytych aktywów i zobowiązań w przejęciach gospodarczych te muszą spełniać definicje, określone w <i>Założeniach koncepcyjnych</i> z 2001 r.	Zmiana utrzymuje odwołanie do definicji aktywów i zobowiązań przejętego przedsięwzięcia (biznesu), określonych we wcześniejszych <i>Założeniach koncepcyjnych</i> . Nowe <i>Założenia koncepcyjne</i> początkowo nie miały tu wyjątkowo swego zastosowania ^a .
MSSF 6	10	Skreślono przypis do dotychczasowych <i>Założeń koncepcyjnych</i> z 2010 r., zastępując w treści paragrafu odniesienie do nowych <i>Założeń koncepcyjnych</i> .	Wprowadzona zmiana w konsekwencji powoduje, że w ocenie spełnienia zasad ujmowania nakładów na prace rozwojowe związane z działalnością poszukiwawczą i wydobywczą należy odnosić się do wytycznych nowych <i>Założeń koncepcyjnych</i> (oraz MSR 38).
MSSF 14	13	W odnośniku uporządkowano odniesienia do wcześniejszych <i>Założeń koncepcyjnych</i> i wprowadzono odniesienie do nowych.	Zmiana nie wnosi istotnych konsekwencji. Potwierdza jedynie, że w dyskusji nad pojęciem „wiernej prezentacji” (ang. <i>faithful representation</i>), stosowanym w obecnych <i>Założeniach koncepcyjnych</i> i tych wydanych w 2010 r. to obejmuje zasadnicze cechy, które w pierwotnych <i>Założeniach koncepcyjnych</i> (1989) nazywane były wiarygodnością (ang. <i>reliability</i>).

MSSF	Paragraf	Istota zmiany	Uwagi
MSR 1	7	Usunięto odniesienie do <i>Założeń koncepcyjnych</i> w dyskusji nad cechami użytkowników sprawozdań finansowych.	Zmiana zasadniczo bez żadnych konsekwencji.
	15	Zmieniono odniesienie do nowych <i>Założeń koncepcyjnych</i> w dyskusji nad spełnieniem zasady rzetelnej prezentacji.	Zmiana zasadniczo bez żadnych konsekwencji. Dyskusja nad spełnieniem zasady rzetelnej prezentacji przed odwołanie do zasady wiernej prezentacji w <i>Założeniach koncepcyjnych</i> z 2010 r. została zachowana w nowych.
	19 20C 23 24	Zmieniono odniesienie do nowych <i>Założeń koncepcyjnych</i> w dyskusji nad odstąpieniem od stosowania się do MSSF przy powołaniu się na cel sprawozdań finansowych.	Zmiana zasadniczo bez żadnych konsekwencji. Dyskusja nad celem sprawozdań finansowych w <i>Założeniach koncepcyjnych</i> z 2010 r. została utrzymana w nowych.
	28	Zmieniono odniesienie do nowych <i>Założeń koncepcyjnych</i> w dyskusji nad zasadami ujmowania składników sprawozdań finansowych w warunkach zasady memoriału.	Zmiana może mieć pośrednio znaczące konsekwencje, o ile ujęcie konkretnego składnika sprawozdań finansowych (aktywów, zobowiązań, dochodów, kosztów, zysków lub strat) w danym przypadku nie znajduje pokrycia w regulacjach konkretnych MSSF i zasadne jest odniesienie się do <i>Założeń koncepcyjnych</i> , które inaczej je definiują i ustanawiają dość znacząco zmienione, nowe zasady ujmowania składników.
	89	Zmieniono odniesienie do nowych <i>Założeń koncepcyjnych</i> w dyskusji nad zaliczaniem niektórych dochodów i kosztów do innych składników całkowitego dochodu.	Zmiana może mieć pośrednio pewne konsekwencje, o ile ujęcie konkretnego tytułu dochodów lub kosztów, zysków lub strat w danym przypadku nie znajduje pokrycia w regulacjach konkretnych MSSF i zasadne jest odniesienie się do <i>Założeń koncepcyjnych</i> , które nieco inaczej je definiują.
MSR 8	6	Zniesiono odwołanie do <i>Założeń koncepcyjnych</i> w dyskusji nad cechą istotności składników prezentowanych w sprawozdaniach finansowych w perspektywie oceny ich odbiorców.	Zmiana raczej nie ma swych istotnych konsekwencji, ponieważ w dalszej części paragrafu utrzymuje się dyskusję nad założeniem, że użytkownicy sprawozdań finansowych mają wystarczającą wiedzę ekonomiczną i finansową oraz wiedzę o działaniach jednostki.

MSSF	Paragraf	Istota zmiany	Uwagi
	11B	Zmieniono odwołanie do nowych <i>Założeń koncepcyjnych</i> w dyskusji nad doborem źródeł polityki rachunkowości jednostki, w tym definicjami, zasadami ujmowania i metodami wyceny, określonymi w tychże.	Zmiana może mieć pośrednio pewne konsekwencje, jako że, w wyborze polityki rachunkowości zarządy jednostek powinny teraz odnosić się do nowych <i>Założeń koncepcyjnych</i> , które tu w dość znaczący sposób zmieniły podejście IASB do definicji, zasad i kryteriów ujmowania i metod wyceny, określonych w <i>Założeniach koncepcyjnych</i> w stosunku do poprzednio przyjętych.
MSR 34	31	Zmieniono odwołanie do nowych <i>Założeń koncepcyjnych</i> w dyskusji nad definicją i zasadami ujmowania składników sprawozdań finansowych.	Zmiana raczej o mało istotnych konsekwencjach, jako że – mimo dość znaczących zmian w podejściu IASB do zasad i kryteriów ujmowania, określonych w <i>Założeniach koncepcyjnych</i> w stosunku do poprzednio przyjętych – wskazana tu w MSR 8 norma odniesienia się do nieco zmienionej definicji ujmowania – nie zmienia sposobu działania zarządu jednostki w określaniu polityki rachunkowości jednostki, służącej sporządzaniu okresowych (rocznych i śródrocznych) sprawozdań finansowych.
	33	Usunięto odwołanie do zasad ujmowania kosztów i zobowiązań, określonych w <i>Założeniach koncepcyjnych</i> oraz zmieniono odwołanie do nowych w powołaniu na zakaz ujmowania składników sprawozdania z sytuacji finansowej, jeśli te nie spełniają definicji aktywów lub zobowiązań.	Zmiana raczej o mało istotnych konsekwencjach, jako że – mimo dość znaczących zmian w podejściu IASB do zasad ujmowania, określonych w <i>Założeniach koncepcyjnych</i> w stosunku do poprzednio przyjętych – wskazana tu w MSR 8 norma odniesienia się do zmienionych kryteriów ujmowania – nie zmienia tego, że w sprawozdaniu z sytuacji finansowej nie ujmuje się składników, które nie spełniają kryteriów ujmowania.
MSR 37	10	Wprowadzono odnośnik z odniesieniem do nowych <i>Założeń koncepcyjnych</i> , w którym stwierdza się, że użyta w standardzie definicja zobowiązania nie została zmieniona pod wpływem nowej, przyjętej w nowych <i>Założeniach koncepcyjnych</i> .	Zmiana wyjaśnia, że konflikt, jaki występuje wobec definicji zobowiązania w tym standardzie i nowych <i>Założeniach koncepcyjnych</i> , jest świadomy i przyjęcie nowych <i>Założeń koncepcyjnych</i> nie wpłynęło na zmianę jej definicji, użytą w standardzie.
MSR 38	8	Wprowadzono odnośnik z odniesieniem do nowych <i>Założeń koncepcyjnych</i> , w którym stwierdza się, że użyta w standardzie definicja aktywów nie została zmieniona pod wpływem nowej, przyjętej w nowych <i>Założeniach koncepcyjnych</i> .	Zmiana wyjaśnia, że konflikt, jaki występuje wobec definicji aktywów w tym standardzie i nowych <i>Założeniach koncepcyjnych</i> , jest świadomy i przyjęcie nowych <i>Założeń koncepcyjnych</i> nie wpłynęło na zmianę ich definicji, użytą w standardzie.

MSSF	Paragraf	Istota zmiany	Uwagi
KIMSF 12 KIMSF 19 KIMSF 20 KIMSF 22	Odwołania	Doprecyzowano, że odwołanie ma miejsce do <i>Założeń koncepcyjnych</i> , uznanych przez IASB w 2001 r. (z 1989 r.), które były aktualne w chwili wydania interpretacji.	Zmiana o charakterze porządkowym – rozwiązuje wątpliwości co do podstawy wydania interpretacji.
SKI-32	5	Zmieniono odniesienie do nowych <i>Założeń koncepcyjnych</i> w dyskusji nad uznaniem, że nakłady na nabycie miejsca dla witryny internetowej na serwerze spełniają zasady i kryteria ich ujmowania jako koszty okresowe, określone także w tych <i>Założeniach koncepcyjnych</i> .	Zmiana o niewielkich konsekwencjach – precyzuje, że poniesione nakłady związane z wykupieniem miejsca na serwerze dla witryny internetowej (tzw. web hosting), spełniają zasady i kryteria ich ujmowania w koszty okresu także według nowych <i>Założeń koncepcyjnych</i> .

^a Taki stan rzeczy utrzymał się do czasu wydania w maju 2020 r. dokumentu *Amendments to IFRS 3. Reference to the Conceptual Framework*, które zawarte w nim zmiany w MSSF 3 mają zastosowanie od 1 stycznia 2022 r. W tym dokumencie IASB przyjęła następujące postanowienia, zmieniając niektóre paragrafy MSSF 3: 1) Identyfikacja nabytych aktywów i przejętych zobowiązań następuje przy spełnieniu ich definicji, określonych w *Założeniach koncepcyjnych* (2018) (zmieniony par. 11 MSSF 3); 2) Zasady ujmowania rezerw i zobowiązań warunkowych w przejściu, będące regulowanymi MSR 37, należy stosować w odniesieniu do warunków określonych w MSR 37 co do ich występowania na dzień przejścia (nowe par. 21A i 21B MSSF 3); 3) Na dzień przejścia nie należy ujmować aktywów warunkowych przejętego przedsięwzięcia (biznesu) (nowy par. 23AMSSF 3).

Źródło: opracowanie własne na podstawie przedmiotowego MSSF.

Zestawione w tabeli 5 zmiany w odniesieniach do nowych *Założeń koncepcyjnych*, jakie zostały wprowadzone do tych MSSF, które takimi odniesieniami się posilkowały, oraz zawarte w niej komentarze autorskie zasadniczo wskazują, że zmiany nie przyczynią się do istotnych reorientacji w stosowaniu poszczególnych MSSF. Mają one albo charakter porządkujący, albo utrzymują dotąd stosowane podejście w konkretnych standardach. Skoro zostały wydane nowe *Założenia koncepcyjne*, to należało się spodziewać, że używane dotąd odniesienia do starych *Założeń koncepcyjnych* teraz będą czynione w stosunku do nowych. Swoistym wyjątkiem jest wprowadzona zmiana w MSSF 3, w której IASB dobitnie wskazuje, że rozliczając przejścia gospodarcze lub nabycie zbioru aktywów, który nie spełnia definicji przedsięwzięcia (biznesu), mimo przyjęcia nowych *Założeń koncepcyjnych*, należy odnosić się do definicji aktywów i zobowiązań, które określone są we wcześniej przyjętych *Założeniach koncepcyjnych* z 2001 r. (utrzymanych w 2010 r.). Dotyczy to – co ważne – transakcji, które miały lub będą mieć miejsce po wejściu w życie nowych *Założeń koncepcyjnych* i zmian w referencjach w MSSF do nich. Dla wygody czytelnika w tabeli 6 zestawiono stare i nowe definicje aktywów i zobowiązań.

Tabela 6. Definicje aktywów i zobowiązań w starych i nowych *Założeniach koncepcyjnych*

Definicje	Założenia koncepcyjne	
	2010 (1989 i 2001)	2018
Składnik aktywów	Składnik aktywów to zasób kontrolowany przez jednostkę w wyniku zdarzeń przeszłych, z którego – według przewidywań – jednostka osiągnie w przyszłości korzyści ekonomiczne (pkt 4.4a).	Składnik aktywów to obecny zasób ekonomiczny (tj. prawo, które ma zdolność do generowania korzyści ekonomicznych), kontrolowany przez jednostkę jako rezultat zdarzeń przeszłych (pkt 4.3 i 4.4).
Zobowiązanie	Zobowiązanie to obecny obowiązek jednostki powstały w wyniku zdarzeń przeszłych, którego wypełnienie – według przewidywań – spowoduje wpływ z jednostki zasobów zawierających korzyści ekonomiczne (pkt 4.4b).	Zobowiązanie to obecny obowiązek jednostki do przekazania zasobu ekonomicznego jako rezultat zdarzeń przeszłych (pkt 4.26).

Źródło: opracowanie własne na podstawie przedmiotowych dokumentów IASB.

Wstępna ocena starych i nowych definicji aktywów i zobowiązań mogłaby wskazywać, że w gruncie rzeczy są one tożsame. Jednakże kluczowe w nich jest to, że w nowych definicjach pominięty jest aspekt prawdopodobieństwa lub oczekiwań wpływu (aktywa) lub wpływu (zobowiązania) korzyści ekonomicznych. W starych definicjach zawarte były przez to kryteria, które *de facto* odnoszą się do ujmowania tych składników. Aspekt oczekiwanych wpływów lub wpływów niesie w sobie dość subiektywną ocenę, przez co ten sam zasób ekonomiczny, obecnie definiowany jako prawo, które ma zdolność do generowania korzyści ekonomicznych, lub obowiązek mogłyby (i taka była praktyka), w ocenie jednej osoby, być zaliczone do aktywów lub zobowiązań, a przez inną osobę niezaliczone. Nowe definicje w sposób bardziej jednoznaczny odróżniają atrybuty aktywów i zobowiązań od zasad ich ujmowania. Ponadto zawarcie w starej definicji aktywów kryterium oczekiwanych wpływów ograniczało uznanie takiego zasobu za składnik aktywów, który powszechnie za taki się uznaje⁶⁷. Innymi słowy, jeśli podmiot dysponuje zasobem, którego nie zamierza w żaden sposób wykorzystać (np. nabyte prawa niematerialne związane z prawem autorskim), to według definicji aktywów z poprzednich *Założeń koncepcyjnych* nie mógł on zaliczyć tych praw do aktywów mimo tego, że są one nośnikiem korzyści ekonomicznych i z tej perspektywy spełniają obecnie definicję składnika aktywów. To, czy będą one ujęte w systemie rachunkowości podmiotu i wykazane w jego bilansie, zależy od spełnienia kryteriów ujmowania, w tym wiarygodnego pomiaru szacowanych korzyści ekonomicznych z tymi prawami związanymi.

W uzasadnieniu decyzji o utrzymaniu odwołania do dotychczasowych *Założeń koncepcyjnych* IASB stwierdza, że zastosowanie nowych definicji aktywów i zobowiązań

⁶⁷ Szerszą dyskusję na ten temat zawierają m.in. pkt BC4.3–BC4.14 i BC4.23–BC4.70 (IASB, 2018a).

dla ich ewentualnego ujmowania według nowych *Założeń koncepcyjnych* w rozliczaniu przejęć gospodarczych lub zbioru aktywów zgodnie z obecną treścią MSSF 3 mogłyby przyczynić się do ujmowania „jednodniowych” aktywów i zobowiązań, które w chwili po ich ujęciu – na mocy innych standardów, właściwych do zastosowania w stosunku do nich – mogłyby przyczynić się do ich usunięcia i uznania strat w całkowitym dochodzie (obciążając głównie wynik finansowy). Ponadto IASB wyjaśnia, że intencją przyjęcia nowych *Założeń koncepcyjnych* i zmiany w odniesieniach do nich w istniejących MSSF nie było wprowadzanie zbytnich zmian w praktyce gospodarczej, stosowanej na gruncie obecnych MSSF. IASB przyznaje jednak, że odniesienie się do nowych *Założeń koncepcyjnych* w rozliczaniu przejęć gospodarczych i w nabywaniu zbioru aktywów niespełniających definicji przedsięwzięcia (biznesu) może nastąpić – poprzez zmianę podejścia IASB – z chwilą późniejszej, pełniejszej oceny skutków zastosowania się praktyki gospodarczej do obecnie przyjętego stanowiska⁶⁸.

Należy jeszcze wskazać, że wydany przez IASB dokument o zmianach w odniesieniach w MSSF do *Założeń koncepcyjnych*, poza samą treścią standardu i *Uzasadnieniem wniosków (Basis for Conclusions)*, obejmuje także część zwaną *Illustrative Examples, Implementation Guidance and IFRS Practice Statements*. Część ta, podobnie jak *Uzasadnienie wniosków*, nie stanowi jednak MSR, przez co nie jest obecnie wydana w języku polskim. Dokument zawiera zmiany do:

- 1) *Wytyczne stosowania MSSF 4 Umowy ubezpieczeniowe*,
- 2) MSR 34 *Śródroczna sprawozdawczość finansowa – Przykłady ilustrujące*,
- 3) Stanowisko Praktyczne nr 2 – *Osądy o istotności*.

W pierwszym przypadku w pkt IG16 MSSF 4 ulega zmianie powołanie się na zmieniiony równoległe par. 7 MSR 1. W drugim w par. B23 *Przykładów ilustrujących* MSR 34 doprecyzowano, że odniesienie odnosi się do *Założeń koncepcyjnych* z 2010 r. W przypadku Stanowiska Praktycznego 2 o osądach w obszarze istotności skorygowano odniesienia do nowych *Założeń koncepcyjnych* w pkt 5 i 15, zmieniając przy tym numerację powoływanych punktów z nich (wykaz zmienionych wszystkich powołań na nowe *Założenia koncepcyjne* jest podany w załączniku do tego stanowiska praktycznego, s. 8). Ponadto w kilku innych przypadkach (pkt 17, 18, załącznik do stanowiska) usunięto odniesienia do wersji wstępnej lub prac nad nowymi *Założeniami koncepcyjnymi*. Tu zasadniczo wpływ zmian na kształt i treść, a co ważniejsze, zastosowanie wskazanych dokumentów jest znikomy.

⁶⁸ Paragrafy BC114 A i BC 114B *Uzasadnienia wniosków MSSF 3* (IASB, 2018a, s. 7). W realizacji zapowiedzianych działań IASB w maju 2019 r. wydała projekt standardu ED/2019/3 *Reference to the Conceptual Framework. Proposed amendments to IFRS 3*. Proponuje w nim jednak zmianę odniesienia do nowych *Założeń koncepcyjnych* w zakresie ujmowania aktywów i zobowiązań przejętego przedsięwzięcia w ramach połączeń gospodarczych, wskazując przy tym, że w odniesieniu do odrębnie zaciąganych zobowiązań i zobowiązań warunkowych, podlegających MSR 37 lub KIMSF 21, to właśnie te MSSF, a nie *Założenia koncepcyjne*, powinny stanowić podstawę ich ujmowania.

Tabela 7. Kluczowe cechy i postanowienia nowych *Założeń koncepcyjnych*

Rozdział	Istota rozdziału lub główne postanowienia	Uwagi
1. Cel sprawozdawczości finansowej ogólnego przeznaczenia	Celem jest dostarczenie finansowych informacji, które są użyteczne dla ich użytkowników, którzy podejmują decyzje o przekazaniu zasobów dla podmiotu.	Treść rozdziału przeniesiona z poprzednich <i>Założeń koncepcyjnych</i> bez istotnych zmian. Doprecyzowano jednak, dlaczego informacje przekazywane o funkcji powierniczej kierownictwa podmiotu są istotne dla realizacji celu sprawozdań finansowych.
2. Cechy jakościowe użytecznej informacji finansowej	Informacje, aby były użyteczne, muszą być zarówno przydatne (trafne), jak i wiernie reprezentować to, co mają reprezentować. Przydatność i wierna reprezentacja to podstawowe cechy jakościowe użytecznych informacji finansowych. Zapewnienie wierniej reprezentacji gwarantuje informacja, która jest pełna (kompletna), neutralna (niestronnicza) i jest wolna od błędów. Neutralność jest wspierana przez zachowanie ostrożności. Ostrożność polega na zachowaniu rozwagi przy wydawaniu osądów w warunkach niepewności. Ostrożność nie pozwala na zawyżanie lub zaniżanie wartości aktywów, pasywów, dochodów lub kosztów. Jednak użyteczność informacji wzbogacają cztery dodatkowe cechy jakościowe: porównywalność, sprawdzalność, aktualność i ich zrozumienie.	Treść rozdziału przeniesiona z poprzednich <i>Założeń koncepcyjnych</i> bez istotnych zmian. Jednakże doprecyzowano tu, jaką rolę odgrywa ostrożność, niepewność towarzysząca wycenie i zasada treści ekonomicznej nad formą prawną transakcji, zawieranych przez podmiot gospodarczy.
3. Sprawozdania finansowe a podmiot sprawozdawczy	Podmiotem sprawozdawczym jest podmiot, który jest zobowiązany do sporządzania sprawozdań finansowych (SF) lub sam o tym zdecydował. Sprawozdanie finansowe jest szczególną formą prezentacji danych finansowych podmiotu sprawozdawczego, które może być sporządzone jako: 1) skonsolidowane SF – dla podmiotu sprawozdawczego, będącego grupą kapitałową, 2) nieskonsolidowane SF – dla podmiotu sprawozdawczego będącego odrębnym podmiotem gospodarczym, w tym podmiotem dominującym, 3) połączone SF – dla podmiotu sprawozdawczego, będącego co najmniej dwoma podmiotami gospodarczymi, niepowiązanymi ze sobą relacją kontroli.	Całkowicie nowy rozdział.

Rozdział	Istota rozdziału lub główne postanowienia	Uwagi
4. Składniki sprawozdań finansowych	<p>Rozdział definiuje zasadnicze składniki sprawozdań finansowych: aktywa, zobowiązania, kapitał własny, dochody i koszty.</p> <p>Wprowadzono także określenie jednostki rozliczeniowej (ang. <i>unit of account</i>), którą jest prawo (prawa) lub obowiązek (obowiązki), lub zbiór praw i obowiązków, w stosunku do których są stosowane kryteria ujmowania i wyceny.</p> <p>W celu wiarygodnej prezentacji umownych (kontraktowych) praw i obowiązków, sprawozdania finansowe muszą odzwierciedlać ich treść (ekonomiczną). W niektórych przypadkach ich treść ekonomiczna wynika jasno z formy prawnej zawartych umów, ale w innych przypadkach warunki umowy lub zbioru umów mogą wymagać ich analizy w celu ustalenia treści (ekonomicznej) praw i obowiązków podmiotu.</p>	<p>Istotnie zmieniono definicję aktywów i zobowiązań, a definicję dochodów i kosztów zostały nieco zmodyfikowane. Definicja kapitału własnego została przeniesiona z poprzednich <i>Założeń koncepcyjnych</i> bez jej zmiany. Analiza zmian w definicjach aktywów i zobowiązań jest przedstawiona w dalszej części tego punktu rozdziału.</p>
5. Ujmowanie i usuwanie składników sprawozdań finansowych	<p>Ujmowanie jest procesem rozstrzygnięcia dla celów zaliczenia do sprawozdania z sytuacji finansowej lub sprawozdania z dokonań finansowych pozycji, spełniającej definicję składnika sprawozdań finansowych – składnika aktywów, zobowiązania, kapitału własnego, dochodu lub kosztu.</p> <p>Ujmowanie jest właściwe, jeśli skutkuje dostarczeniem zarówno przydatnych informacji o aktywach, pasywach, kapitale własnym, dochodach i kosztach, jak i wiernym przedstawieniu tych pozycji, ponieważ celem jest dostarczenie informacji przydatnych dla inwestorów, pożyczkodawców i innych wierzycieli.</p> <p>Usunięcie polega na wykluczeniu całości lub części ujętego wcześniej składnika aktywów lub zobowiązania ze sprawozdania z sytuacji finansowej podmiotu.</p>	<p>Zmieniono kryteria ujmowania i wprowadzono nowe treści w zakresie usuwania składników aktywów i zobowiązań ze sprawozdań finansowych.</p> <p>Poprzednie kryteria ujmowania polegały na tym, że podmiot powinien ująć jakąś pozycję, gdy ta spełniała definicję składnika (SF), jeżeli prawdopodobne było, że do podmiotu wpłynęłyby korzyści ekonomiczne i jeżeli ta pozycja miała koszt lub wartość, które można było wiarygodnie określić.</p> <p>Zmienione kryteria ujmowania odnoszą się teraz wyraźnie do jakościowych cech użytecznych informacji.</p> <p>Intencją Rady było opracowanie bardziej spójnego zestawu koncepcji, a nie zwiększenie lub zmniejszenie zakresu ujmowanych aktywów i zobowiązań.</p>
6. Wycena	<p>Podstawami dla wyceny (które mogą w konkretnym standardzie być sprecyzowane co do zastosowania konkretnych technik, uproszczeń, modyfikacji) są: koszt historyczny, wartość aktualna (w tym: wartość godziwa, wartość użytkowa, koszt bieżący).</p>	<p>Istotnie zmieniona treść rozdziału. Poprzednia wersja <i>Założeń koncepcyjnych</i> zawierała niewiele wskazówek dotyczących wyceny (pomiaru). Zmienione <i>Założenia koncepcyjne</i> opisują, jakie informacje zapewniają określone podstawy wyceny, i wyjaśniają czynniki, które należy wziąć pod uwagę przy wyborze podstawy wyceny.</p>

Rozdział	Istota rozdziału lub główne postanowienia	Uwagi
7. Prezentacja i ujawnianie informacji	Rozdział zawiera postanowienia w zakresie prezentacji informacji w podstawowych sprawozdaniach finansowych oraz ujawniania innych informacji w informacji dodatkowej. Zawiera także wytyczne w zakresie prezentacji dochodów i kosztów, zaliczanych do wyniku finansowego oraz innych składników całkowitego dochodu, prezentowanych poza sekcją sprawozdania z zysków lub strat. Wskazuje także na ogólne zasady recyklingu (przekwalifikowania) takich dochodów do wyniku finansowego.	Całkowicie nowy rozdział.
8. Koncepcje kapitału i jego zachowania	Rozdział określa dwie koncepcje służące zachowaniu kapitału podmiotu: kapitału nominalnego (finansowego) i kapitału, mierzonego miarami fizycznymi (niefinansowymi). Zachowanie kapitału finansowego. Zgodnie z tą koncepcją zysk jest osiągnięty tylko wtedy, gdy kwota finansowa (lub pieniężna) aktywów netto na koniec okresu przekracza kwotę finansową (lub pieniężną) aktywów netto na początku okresu, po wyłączeniu jakichkolwiek wypłat na rzecz właścicieli, oraz wkłady właścicieli w tym okresie. Zachowanie kapitału finansowego może być mierzone albo w nominalnych jednostkach pieniężnych, albo w jednostkach o stałej sile nabywczej. Zachowanie kapitału fizycznego. Zgodnie z tą koncepcją zysk jest osiągnięty tylko wtedy, gdy fizyczna zdolność produkcyjna (lub zdolność operacyjna) podmiotu (lub zasoby lub fundusze potrzebne do osiągnięcia tej zdolności) na koniec okresu przewyższają fizyczną zdolność produkcyjną na początku okresu, po wyłączeniu wszelkiego podziału i wkładów od właścicieli w tym okresie. Pojęcie utrzymania kapitału dotyczy tego, jak jednostka definiuje kapitał, który chce utrzymać.	Treść rozdziału przeniesiona z poprzednich <i>Założeń koncepcyjnych</i> zasadniczo bez żadnych zmian.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przedmiotowego dokumentu MSSF.

2.6. Zreformowane podejście do referencyjnych stóp procentowych

2.6.1. Kontekst problemu

W połowie 2014 r. Rada Stabilności Finansowej (Financial Stability Board, FSB)⁶⁹ wydała raport (Financial Stability Board, 2014), którego głównym przesłaniem było zwrócenie uwagi na problemy z podstawami, służącymi ustalaniu referencyjnych stóp procentowych⁷⁰, mających kolosalne znaczenie w funkcjonowaniu szeroko pojętych rynków finansowych na całym świecie.

Podstawowe referencyjne stopy procentowe, takie jak LIBOR, EURIBOR lub TIBOR⁷¹, które wspólnie określa się mianem IBOR (ang. *Interbank Offered Rate*) są szeroko stosowane w globalnym systemie finansowym jako punkty odniesienia dla dużej liczby i szerokiej gamy produktów finansowych i umów. Przypadki prób manipulacji na rynku, w tym fałszywego ogłaszania globalnych stóp referencyjnych, a także pokryzysowego spadku płynności na niezabezpieczonych rynkach finansowania międzybankowego, podważyły zaufanie do wiarygodności i solidności istniejących międzybankowych referencyjnych stóp procentowych. Niepewność związana z wiarygodnością tych stóp referencyjnych stanowi potencjalnie poważne źródło wrażliwości i ryzyka systemowego. W tym kontekście G20 zwróciła się do FSB o dokonanie fundamentalnego przeglądu głównych wskaźników referencyjnych stóp procentowych

69 Rada Stabilności Finansowej (FSB), powstała w 2009 r., jest ogólnosiwiatową organizacją, której celem jest promowanie zmian w regulacjach i nadzorze nad rynkami finansowymi. Jest sukcesorem wcześniej działającego Forum Stabilności Finansowej (FSF). Skupia regulatorów i ciała nadzorcze wielu krajów (np. z USA, Kanady, Rosji, Japonii, Chin, Australii) i ponadnarodowych organizacji, jak Unia Europejska, której członkiem jest Europejski Bank Centralny (EBC) i Komisja Europejska, OECD, Bank Światowy, IOSCO i inne. Współpracownikiem FSB jest także IASB. Członkiem Rady są niektóre instytucje centralne z europejskich krajów: Holandii, Francji, Hiszpanii, Niemiec, Szwajcarii, Wielkiej Brytanii, Włoch i Turcji. Żadna z polskich centralnych instytucji finansowych, jak NBP, KNF czy Ministerstwo Finansów, nie są członkami tej organizacji. Więcej informacji o Radzie na jej stronie: <https://www.fsb.org/>.

70 Chodzi o stopy procentowe, które określa się w języku angielskim jako *benchmark rates*. Nie chodzi przy tym o stopę referencyjną NBP, która ustalana jest na podstawie rentowności 7-dniowych bonów pieniężnych, emitowanych przez NBP, a służącą m.in. za podstawę do ustalenia stopy WIBOR – *Warsaw Interbank Offered Rate*, o którą to stopę de facto także chodzi w tym podrozdziale opracowania. WIBOR stanowi podstawę wyznaczania oprocentowania dla większości kredytów udzielanych przez polskie banki, w tym dla gospodarstw domowych i przedsiębiorstw, a także stawką bazową dla obligacji i instrumentów pochodnych. Pojęcie stopy referencyjnej jest stosowane w MSR: par. OS99D, OS99FA, OS124D, MSR 39 i par. B6.3.10D, B6.3.23 MSSF 9.

71 LIBOR – *London Interbank Offered Rate*, EURIBOR – *Euro Interbank Offered Rate*, TIBOR – *Tokyo Interbank Offered Rate*.

i planów reformy w celu zapewnienia, że plany te są spójne i skoordynowane, a wskaźniki referencyjne stóp procentowych są solidne i odpowiednio wykorzystywane przez uczestników rynku.

W realizacji swych celów FSB zdecydowała, powołując do życia Oficjalną Sektorową Grupę Sterującą Wysokiego Szczebla (Official Sector Steering Group, OSSG), aby ta skoncentrowała swoje początkowe prace na wskaźnikach benchmarkowych stóp procentowych, które uważa się za odgrywające najbardziej fundamentalną rolę w globalnym systemie finansowym, a mianowicie LIBOR, EURIBOR i TIBOR. Prace, podjęte przez OSSG, objęły:

1. Przegląd standardów i zasad dotyczących kluczowych wskaźników referencyjnych (benchmarkowych) oraz przygotowanie zaleceń dotyczących przeprowadzania ocen zarządzania i procesów odnoszących się do istniejących wskaźników referencyjnych stóp procentowych przy użyciu jednego skonsolidowanego zestawu standardów i zasad. Ocena odpowiednich wskaźników porównawczych w stosunku do standardów uzgodnionych na szczeblu międzynarodowym ma na celu wykazanie rynkowi i ogółowi społeczeństwa, że skutecznie eliminowane są niedociągnięcia w opracowywaniu wskaźników referencyjnych oraz braki w kluczowych procesach zarządzania, które przyczyniły się do nadużyć w przeszłości dotyczących tych wskaźników. Na zalecenie OSSG FSB zatwierdziła przyjęcie zasad IOSCO dotyczących referencyjnych wskaźników finansowych. FSB zwróciła się do IOSCO z prośbą o przeprowadzenie przeglądu EURIBOR, LIBOR i TIBOR w stosunku do zasad i przekazanie swoich ustaleń OSSG.
2. Zachęcenie sektora prywatnego do określenia dodatkowych stawek referencyjnych i do analizy problemów związanych z przejściem na stawkę alternatywną. Zgodnie z żądaniem FSB, OSSG utworzyła Grupę Uczestników Rynku (Market Participants Group, MPG), aby kontynuować prace.

Przegląd IOSCO (wskazany w pkt 1) wykazał m.in., że konieczne są dalsze prace w zapewnieniu wdrożenia zasad dotyczących projektowania wskaźników referencyjnych, wystarczalności danych i przejrzystości ich ustalania. Z kolei na podstawie prac Grupy uczestników rynku (MPG) OSSG dokonała oceny możliwości zastosowania (użyteczności) i wykonalności zreformowanych i alternatywnych stóp referencyjnych zaproponowanych przez MPG zgodnie z wnioskiem FSB. Aby wesprzeć tę ocenę, OSSG utworzyło pięć podgrup walutowych – euro, funta brytyjskiego, franka szwajcarskiego, dolara amerykańskiego i jena japońskiego – w celu rozważenia i sformułowania zaleceń, biorąc pod uwagę strukturę rynku, instytucje, ramy prawne i regulacyjne w ramach każdego obszaru działania waluty macierzystej. Utworzono również globalną podgrupę, która została poproszona o rozważenie kroków, jakie mogłyby podjąć inne jurysdykcje w celu promowania uporządkowanego przejścia do alternatywnych referencyjnych wskaźników porównawczych zaproponowanych przez podgrupy walutowe.

Podczas gdy w każdym obszarze walutowym występują szczególne warunki, które wpływają na konkretne zalecenia, członkowie uzgadniają ogólne zasady dotyczące reformy i przejścia na alternatywne poziomy odniesienia. Te zasady sugerują podejście oparte na wielu stopach, które jest ściśle zgodne z zaleceniami MPG:

- 1) wzmocnienie istniejących IBOR i innych potencjalnych stóp referencyjnych opartych na niezabezpieczonych kosztach finansowania banków poprzez ich podparcie w największym możliwym stopniu danymi dotyczącymi transakcji; te podwyższone stawki nazywa się „IBOR +”;
- 2) opracowanie alternatywnych, prawie wolnych od ryzyka stóp referencyjnych (ang. *near-Risk Free Rates* – nRFR); członkowie uważają, że istnieją pewne transakcje finansowe, w tym wiele transakcji na instrumentach pochodnych, dla których lepiej nadają się stopy referencyjne bliższe poziomowi wolnemu od ryzyka; opracowanie takich alternatywnych stawek referencyjnych jest zgodne z zasadą zachęcania rynku do wyboru.

Chociaż istnieje szerokie poparcie dla podejścia opartego na wielu stopach procentowych, niekoniecznie będzie istniała heterogeniczność między walutami pod względem sposobu wdrażania tego podejścia. Istnieje kilka przyczyn tej niejednorodności, w tym różna dostępność danych transakcji bazowych, różne rynki dla stóp zbliżonych do wolnych od ryzyka, a także różne poziomy gotowości i zakresu stosowania nadzoru lub innych środków zachęcających uczestników rynku do dostosowania się do podejścia opartego na wielu stawkach.

OSSG zaleca wdrożenie podejścia opartego na wielu stopach zgodnie z uzgodnionymi zasadami, które pomogą w przejściu. Podgrupy walutowe powinny współpracować i kierować sektorem prywatnym we wdrażaniu nowych projektów i metodologii dla IBOR+, a tam, gdzie obecnie ich nie ma, określenie realnych stóp prawie wolnych od ryzyka, wspierane przez solidne metodologie w ich obszarach walutowych. Każda grupa powinna skupić się na wykonalności nowych metodologii stawek, w tym na identyfikacji odpowiednich administratorów i wszelkiej niezbędnej infrastruktury do wsparcia dla tych stawek.

Na zalecenia Rady Stabilności Finansowej zareagowały właściwe organy Unii Europejskiej, czego efektem było przyjęcie Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1011 z dnia 8 czerwca 2016 r. w sprawie indeksów stosowanych jako wskaźniki referencyjne w instrumentach finansowych i umowach finansowych lub do pomiaru wyników funduszy inwestycyjnych i zmieniające dyrektywy 2008/48/WE i 2014/17/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 596/2014, którym wprowadzono wspólne, unijne ramy mające zapewnić dokładność i rzetelność indeksów stosowanych jako wskaźniki referencyjne w instrumentach finansowych i umowach finansowych lub do pomiaru wyników funduszy inwestycyjnych w Unii.

Prace nad reformą referencyjnych stóp procentowych z kolei doprowadziły do niepewności co do przyszłości niektórych istniejących wskaźników, co może wpłynąć na sprawozdawczość finansową przedsiębiorstw.

Podsumowując przedstawioną inicjatywę Forum Stabilności Finansowej z 2014 r., przeprowadzana obecnie na globalnych rynkach światowych reforma IBOR, polegająca głównie na zmianie metodyki ustalania globalnych czy kluczowych referencyjnych stóp procentowych oraz wdrażania stóp alternatywnych – przejścia z IBOR na alternatywne stopy referencyjne, takie jak (prawie) wolne od ryzyka stopy (RFRs), należy do kluczowych wyzwań i przedsięwzięć, przed którym stoi obecny, światowy rynek finansowy. W ten nurt zmian na rynkach finansowych musiała się włączyć IASB.

2.6.2. Wprowadzone zmiany w MSSF 9, MSR 39 i MSSF 772

Wprowadzone zmiany w wymienionych standardach wychodzą naprzeciw powstałym problemom, związanym z reformą podejścia do referencyjnych stóp procentowych i – według opinii IASB – łagodzą potencjalne skutki niepewności wywołanej reformą. Dotyczą one konsekwencji, jakie dla sprawozdawczości finansowej ma reforma wskaźników referencyjnych stóp procentowych dokonana w okresie przed zastąpieniem istniejących wskaźników referencyjnych alternatywnymi stopami referencyjnymi.

Wprowadzone zmiany przewidują tymczasowe i wąskie odstępstwa od wymogów rachunkowości zabezpieczeń zawartych w MSSF 9 i MSR 39, dzięki którym to odstępstwom jednostki stosujące MSSF mogą nadal spełniać obowiązujące wymogi, przy założeniu, że istniejące wskaźniki referencyjne stóp procentowych nie ulegają zmianie w następstwie przeprowadzonej reformy oprocentowania depozytów międzybankowych.

Analizując wprowadzone zmiany, trzeba mieć na uwadze to, że u podstaw tych zmian leżą następujące okoliczności:

1. Na niektóre wymogi rachunkowości zabezpieczeń w MSSF 9 i MSR 39 mogą mieć wpływ niepewności wynikające z wpływu reformy na harmonogram i kwotę wyznaczonych przyszłych przepływów pieniężnych.
2. Ze względu na taką niepewność jednostki mogłyby być zobowiązane do zaprzestania stosowania rachunkowości zabezpieczeń. Jednostki mogą także nie być w stanie wyznaczyć nowych powiązań zabezpieczających.

72 W opracowaniu tej części podrozdziału wykorzystano przede wszystkim oryginalny, źródłowy standard oraz towarzyszący mu dokument *Interest Rate Benchmark Reform. Amendments to IFRS 9, IAS 39 and IFRS 7. Project Summary* (IASB, 2019a). Wykorzystano także polskojęzyczną wersję unijną standardu, w której referencyjne stopy procentowe (ang. *interest rate benchmarks*) określa się mianem „wskaźnika referencyjnego stopy procentowej”.

3. W opinii IASB zaprzestanie stosowania rachunkowości zabezpieczeń wyłącznie z powodu takich niepewności nie zapewniłoby użytecznych informacji użytkownikom sprawozdań finansowych.
4. W związku z tym IASB postanowiła zmienić szczegółowe wymogi rachunkowości zabezpieczeń w MSSF 9 i MSR 39, aby zapewnić wyjątki w tym okresie niepewności, wprowadzając także dodatkowe wymogi w MSSF 7 o ujawnieniach stosownych informacji w zakresie skutków, związanych z wpływem reformy referencyjnych stóp procentowych na jednostkę sprawozdawczą i jej sytuację finansową, dokonania finansowe i przepływy pieniężne w okresie reformy.

Warto przypomnieć, że mimo wejścia w życie MSSF 9, który zasadniczo zastąpił MSR 39, postanowienia tego drugiego standardu są wciąż obowiązujące w tych przypadkach, w których zarządy jednostek stosujących MSR zdecydowały – w ramach wyboru dozwolonej polityki rachunkowości – na mocy par. 5.2.3 MSSF 9, że dalej będą stosować wymogi rachunkowości zabezpieczeń zawarte w MSR 39 w odniesieniu do wszystkich elementów rachunkowości zabezpieczeń⁷³. Wynika to stąd, że IASB nie zakończyła jeszcze swojego projektu dotyczącego rachunkowości makro zabezpieczeń⁷⁴.

IASB – na podstawie prowadzonych konsultacji i prac nad zmianami w standardach – zidentyfikowała dwie grupy problemów księgowych, które mogą mieć wpływ na sprawozdawczość finansową. Są to:

- 1) problemy przed zastąpieniem obecnie ustalanych i stosowanych IBOR – problemy mające wpływ na sprawozdawczość finansową w okresie przed reformą referencyjnych stóp procentowych;
- 2) problemy z zamianą – problemy, które mogą wpłynąć na sprawozdawczość finansową, gdy istniejący poziom odniesienia stopy procentowej zostanie w pełni zreformowany lub zastąpiony.

⁷³ Badanie prowadzone w stosunku do największych spółek, notowanych na GPW w Warszawie, objętych indeksem WIG30 wskazuje, że w ramach 28 (z 30) spółek korzystających z instrumentów pochodnych stosowanie zasad rachunkowości zabezpieczeń wskazały 24 spółki, z czego jedynie dziewięć z nich rozpoczęło od 2018 r. stosowanie zasad rachunkowości zabezpieczeń zgodnych z MSSF 9, natomiast 15 spółek kontynuowało zasady zgodne z MSR 39. W badaniu – ze względów metodycznych – wyłączono spółkę PZU. W przytoczonych tu danych, obejmujących PZU SA, także ta spółka kontynuuje stosowanie MSR 39. Ciekawą obserwacją z badania jest to, że żaden z ośmiu banków, objętych indeksem WIG30 nie zamienił rozwiązań przewidzianych w MSR 39 na rozwiązania określone w MSSF 9. (Czajor i in., 2020, s. 41–71).

⁷⁴ Ponadto jednostki, które stosują się do *MSSF dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw* – na mocy pkt 11.2 tego standardu – też mogą dalej stosować rozwiązania, przewidziane w MSR 39 w odniesieniu do wszystkich aspektów rachunkowości instrumentów finansowych, objętych zakresem MSR 39 *Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena*. Jednakże stosowanie w Polsce *MSSF dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw* nie jest możliwe przy sporządzaniu statutowych sprawozdań finansowych przez żadną jednostkę.

IASB uznała, że kwestie poprzedzające zastąpienie są pilniejsze i postanowiła zająć się następującymi wymogami dotyczącymi rachunkowości zabezpieczeń w pierwszej fazie projektu, które objęte są przedmiotowymi zmianami w MSSF:

- 1) wysoce prawdopodobne wymagania dla zabezpieczeń przepływów pieniężnych,
- 2) oceny perspektywiczne efektywności zabezpieczeń,
- 3) retrospektywna ocena MSR 39 i
- 4) oddzielnie identyfikowalne składniki ryzyka.

Wszystkie pozostałe wymogi rachunkowości zabezpieczeń pozostają niezmiennic.⁷⁵

Wykaz wprowadzonych zmian w MSSF, objętych zrealizowanym projektem prezentuje tabela 8.

Tabela 8. Wykaz wprowadzonych zmian w MSSF w związku z reformą referencyjnych stóp procentowych

Miejsce zmiany		Ogólny charakter zmiany
MSSF 9 Rozdział 16.8	MSR 39 Sekcja	Nowe regulacje o tymczasowych odstępstwach od stosowania szczególnych wymogów rachunkowości zabezpieczeń.
6.8.1	102A	Wskazanie na stosowanie tymczasowych odstępstw według dalszych paragrafów w odniesieniu do wszystkich powiązań zabezpieczających, na które reforma wskaźników referencyjnych stóp procentowych wywiera bezpośredni wpływ ze wskazaniem, kiedy uznaje się, że reforma ma bezpośredni wpływ – prowadzi do powstania niepewności co do: wskaźników referencyjnych stóp procentowych lub harmonogramu, lub kwoty przepływów pieniężnych opartych na tych wskaźnikach, wynikających z pozycji zabezpieczanej lub instrumentu zabezpieczającego.
6.8.2	102B	Wskazanie, że pojęcie reformy wskaźników referencyjnych stóp procentowych odnosi się do wszystkich aspektów globalno-rynkowej zmiany podejścia do tego zagadnienia, w tym będących skutkiem zastosowania się do wniosków i zaleceń raportu Rady Stabilności Finansowej z 2014 r.
6.8.3	102C	Wskazanie, że zawarte w dalszych paragrafach tego rozdziału (sekcji) zwolnienia odnoszą się wyłącznie do wymogów, określonych w tych paragrafach, tj. zasadniczo w stosunku do zabezpieczania przepływów pieniężnych, a inne wymogi rachunkowości zabezpieczeń, na które reforma ma wpływ, powinny być przez jednostkę stosowane jak dotąd.
		Wysoce prawdopodobny wymóg w zakresie zabezpieczeń przepływów pieniężnych
6.8.4	102D	Wskazanie, że w celu ustalenia, czy planowana transakcja jest wysoce prawdopodobna, jednostka zakłada, że odpowiednie wskaźniki referencyjne stóp procentowych, na których opierają się zabezpieczane przepływy pieniężne, nie ulegają zmianie w wyniku reformy.
		Przekwalifikowanie kwoty skumulowanej w rezerwie z tytułu zabezpieczenia przepływów pieniężnych/zyskach lub stratach jako ICD

⁷⁵ W drugiej części projektu (II faza) IASB początkowo jedynie rozważała zajęcie się ewentualnymi zmianami w MSSF w związku z wprowadzeniem w życie zreformowanego podejścia do ustalania i stosowania referencyjnych stóp procentowych. Prace rozpoczęły się w końcu 2019 r.

Miejsce zmiany		Ogólny charakter zmiany
6.8.5	102E	Wskazanie, że w celu ustalenia wymogu, określonego w par. 6.5.12 MSSF 9 (par. 101C MSR 39) (w razie zaprzestania stosowania rachunkowości zabezpieczeń obowiązku przekwalifikowania kwoty skumulowanej w rezerwie/zyskach lub stratach ujętych w innych składnikach całkowitego dochodu z tytułu zabezpieczenia), aby ustalić, czy oczekuje się, że wystąpią zabezpieczane przepływy pieniężne, jednostka zakłada, że odpowiednie wskaźniki referencyjne stóp procentowych, na których opierają się zabezpieczane przepływy pieniężne, nie ulegają zmianie w wyniku reformy.
		Ocena efektywności powiązania ekonomicznego między pozycją zabezpieczaną a instrumentem zabezpieczającym
6.8.6	102F	Wskazanie, że w ocenie skuteczności powiązania ekonomicznego między pozycją zabezpieczaną a instrumentem zabezpieczającym jednostka zakłada, że odpowiednie wskaźniki referencyjne stóp procentowych nie ulegają zmianie w wyniku reformy.
-	102G	Wskazanie, że w realizacji wymogu bieżącej oceny i stwierdzeń o wysokiej efektywności zabezpieczenia we wszystkich okresach sprawozdawczych, na które zabezpieczenie zostało ustanowione (par. 88E MSR 39), nie wymaga się od jednostki, aby zaprzestała stosowania rachunkowości zabezpieczenia przepływów pieniężnych w okoliczności, gdy obecne wyniki zabezpieczenia nie spełniają wymogów efektywności w granicach 80–125%, o czym mowa w par. WS105B. Jednakże jednostka stosuje się do innych wymogów oceny, określonych w par. 88A–D).
		Wyznaczenie komponentu pozycji jako pozycji zabezpieczanej
6.8.7	102H	Wskazanie, że w odniesieniu do zabezpieczenia komponentu pozycji jako zabezpieczanej, który to komponent jest określony inaczej niż w umowie, jednostka stosuje warunek stanowiący (par. 6.3.7A i par. B6.3.8 MSSF 9; par. 81 i par. WS 105B MSR 39), że musi istnieć możliwość wyodrębnienia komponentu – wyłącznie w momencie ustanowienia powiązania zabezpieczającego.
6.8.8	102I	Wskazanie, że w sytuacjach dokonywanych aktualizacji powiązania zabezpieczającego jednostka stosuje wymóg określony w par. 6.3.7A i B6.3.8 MSSF 9 (par. 81 i WS99F MSR 39) stanowiący, że musi istnieć możliwość wyodrębnienia komponentu ryzyka – tylko wtedy, gdy początkowo wyznacza pozycję zabezpieczaną w ramach tego powiązania zabezpieczającego.
		Zaprzestanie stosowania
6.8.9	102J	Wskazanie okoliczności, w których jednostka prospektywnie zaprzestaje stosowania wymogów o niezmienionych referencyjnych stopach procentowych (par. 6.8.4 MSSF 9 lub par. 102D MSR 39) dla wysoce prawdopodobnego poziomu wystąpienia przyszłej transakcji (par. 6.3.3 MSSF 9 lub par. 88C MSR 39): niewystępowanie niepewności wynikającej z reformy lub rozwiązania powiązania zabezpieczającego.
6.8.10	102K	Wskazanie okoliczności, w których jednostka prospektywnie zaprzestaje stosowania wymogów przy założonej stabilności referencyjnych stóp procentowych o przekwalifikowaniu kwot skumulowanych zysków lub strat w innych składnikach całkowitego dochodu (par. 6.8.5 MSSF 9 lub par. 102E MSR 39): niewystępowanie niepewności wynikającej z reformy lub przeniesienia całej kwoty skumulowanych zysków lub strat, związanych z zabezpieczeniem przepływów pieniężnych z innych całkowitych dochodów na wynik finansowy.

Miejsce zmiany		Ogólny charakter zmiany
6.8.11	102L 102M	Wskazanie okoliczności prospektywnego zaprzestania stosowania wymogów w ocenie skuteczności zabezpieczenia (par. 6.8.6 MSSF 9 lub par. 102F i 102G MSR 39) do pozycji zabezpieczanej i instrumentu zabezpieczającego – generalnie ustanie niepewności co do skutków reformy referencyjnych stóp procentowych.
6.8.12	102N	Wskazanie, że przy wyznaczaniu grupy pozycji jako zabezpieczanych lub kombinacji instrumentów finansowych jako instrumentów zabezpieczających jednostka prospektywnie zaprzestaje stosowania rozwiązań, określonych w związku z niepewnością związaną z reformą (par. 6.8.4–6.8.6 MSSF 9 lub par. 102D – 102G MSR 39) wtedy, gdy niepewność wynikająca z reformy wskaźników referencyjnych stóp procentowych już nie występuje w odniesieniu do zabezpieczonego ryzyka lub w odniesieniu do harmonogramu i kwoty przepływów pieniężnych opartych na danym wskaźniku referencyjnym stopy procentowej, wynikających z tej pozycji lub tego instrumentu finansowego.
MSSF 7		
44H		Nowe regulacje o ujawnieniach informacji w związku z niepewnością wynikającą z reformy referencyjnych stóp procentowych, sprowadzające się m.in. do wykazania, które stopy procentowe narażone są na niepewność, zakres ekspozycji na ryzyko, którą zarządza jednostka, na który to zakres reforma wskaźnika referencyjnego stopy procentowej wywiera bezpośredni wpływ, czy wykazanie kwoty nominalnej instrumentów zabezpieczających w ramach tych powiązań zabezpieczających, które objęte są niepewnością.
44DE		Wskazanie na zastosowanie wprowadzonych dodatkowych ujawnień wówczas, gdy jednostka stosuje wprowadzone zmiany.
44DF		Wskazanie, że w okresie sprawozdawczym, w którym zastosowano zmiany, nie są wymagane ilościowe informacje o korektach w poszczególnych pozycjach sprawozdania finansowego, związanych z wprowadzoną zmianą podejścia do stóp procentowych oraz przeliczenia wskaźnika EPS (jak stanowi par. 28F MSR 8).

Źródło: opracowanie własne na podstawie przedmiotowych dokumentów IASB.

Poniżej przedstawione są wyjaśnienia co do istoty i możliwych skutków wprowadzonych zmian w MSSF⁷⁶.

Zakres przyjętych zmian

Jak wskazano wcześniej, w zakres zmian w MSSF w odniesieniu do kontynuacji rachunkowości zabezpieczeń w okresie trwającej reformy wskaźników referencyjnych stóp procentowych, weszły nowe rozwiązania, które mają charakter przejściowy – z chwilą jej zakończenia mogą ulec zmianie wprowadzone obecnie rozwiązania, odnoszące się do niepewności w związku z trwającą reformą, które głównie oddziałują

⁷⁶ Ta część podrozdziału, w tym podane przykłady liczbowe, odnoszące się do zastosowania przyjętych zmian, powstała głównie na podstawie dokumentu towarzyszącego wydanym zmianom: *Interest Rate Benchmark Reform. Amendments to IFRS 9, IAS 39 and IFRS 7. Project Summary* (IASB, 2019a) przytoczony już wcześniej.

na rachunkowość zabezpieczeń przepływów pieniężnych, lub mogą zostać wprowadzone kolejne zmiany tak w stosunku do tego rodzaju zabezpieczeń, jak i innych. W stosunku do obecnie wprowadzonych zmian IASB wskazuje jednak, że wszystkie nowe wyjątki od zaprzestania stosowania rachunkowości zabezpieczeń, związane z niepewnościami co do stabilności stosowanych referencyjnych stóp procentowych, których zmienność może wpływać na zmianę zabezpieczanych przepływów pieniężnych, stosuje się do wszystkich relacji zabezpieczających: pozycji zabezpieczanych i instrumentów je zabezpieczających. Uznaje się, że powiązanie zabezpieczające jest „bezpośrednio dotknięte”, jeśli reforma rodzi wątpliwości dotyczące:

przyjętego i stosowanego wskaźnika referencyjnego stopy procentowej, wyznaczonego jako ryzyko zabezpieczone (określone w umowie lub poza umową) lub harmonogramu lub kwoty przepływów pieniężnych opartych na stopie procentowej zabezpieczanej pozycji lub instrumentu zabezpieczającego.

Wymóg wysokiego prawdopodobieństwa

Zgodnie z par. 6.3.3 MSSF 9 i par. 88C MSR 39, gdy prognozowana transakcja jest wyznaczana jako pozycja zabezpieczana, transakcja ta powinna być uznana za wysoce prawdopodobną. Jednakże w sytuacji niepewności wynikającej z reformy wskaźnika referencyjnego stóp procentowych prognozowane przepływy pieniężne oparte na przyjętym IBOR mogą już nie spełniać wymogu wysokiego prawdopodobieństwa. Wynika to z faktu, że kontrakty bazowe mogą wymagać zmiany, w wyniku czego przyszłe przepływy pieniężne byłyby oparte na alternatywnej stopie wolnej od ryzyka, a nie na IBOR. W związku z tym, na okoliczność niepewności związanej z reformą wprowadzono zmiany w standardach, które stanowią, że przy określaniu, czy prognozowana transakcja jest wysoce prawdopodobna, jednostka zakłada, że konkretny wskaźnik referencyjny stopy procentowej, na którym oparte są zabezpieczone przepływy pieniężne, nie ulegnie zmianie lub nie zostanie zastąpiony innym w wyniku reformy.

Warto podkreślić, że wprowadzona zmiana dotyczy również zabezpieczeń przepływów pieniężnych, które zostały przerwane (zaniechane) z kwotą pozostającą w rezerwie kapitałowej z tytułu zabezpieczenia przepływów pieniężnych, tj. w zyskach lub stratach kwalifikowanych jako inne składniki całkowitego dochodu⁷⁷.

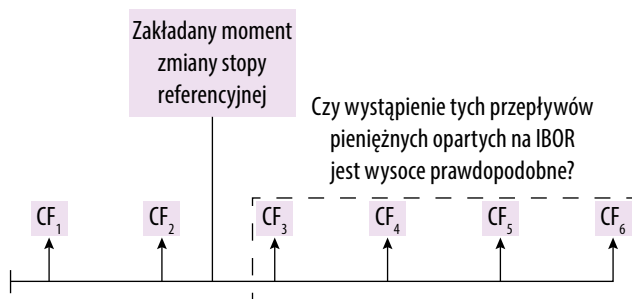
Zastosowanie przyjętej zmiany w standardach ilustruje przykład⁷⁸.

Założmy, że jednostka wyznacza jako pozycję zabezpieczaną prognozowane przepływy pieniężne oparte na dotąd przyjętej referencyjnej stopie procentowej IBOR

77 Istotę i ujęcie kapitałowej rezerwy zabezpieczenia przepływów pieniężnych (ang. *cash flow hedge reserve*) wyjaśnia par. 6.5.11 MSSF 9.

78 Na podstawie IASB, 2019.

(pokazane na rysunku 1 jako „CF”), które powinny wystąpić w związku z przeprowadzaną reformą wskaźnika referencyjnego stóp procentowych.

Rysunek 1. Zmiana referencyjnej stopy procentowej w zakładanym rozkładzie zabezpieczenia przepływów pieniężnych

Źródło: IASB, 2019a, s. 4.

Stosując przyjętą zmianę w standardach, jednostka przyjmie, że wyznaczone prognozowane przepływy pieniężne nie zostaną zmienione w wyniku reformy, tj. nadal będą oparte na IBOR. Jeżeli jednak jednostka przewiduje, że prognozowane przepływy pieniężne nie wystąpią z innych powodów, musi ona – jak dotąd – zaprzestać stosowania rachunkowości zabezpieczeń względem tego zabezpieczenia z konsekwencjami, jakie z tego wynikają.

Prospektywna ocena zabezpieczenia

Powiązanie zabezpieczające kwalifikuje się do rachunkowości zabezpieczeń tylko wtedy, gdy istnieje związek ekonomiczny między pozycją zabezpieczaną a instrumentem zabezpieczającym – opisany w MSSF 9, par. 6.4.1C – oraz oczekuje się, że zabezpieczenie będzie wysoce skuteczne (efektywne) w zakresie kompensowania – opisane w MSR 39, par. 88B. W celu stosowania rachunkowości zabezpieczeń jednostki muszą regularnie wykonywać takie prospektywne (perspektywiczne) oceny (par. BC6.230 MSSF 9).

Obecnie, dokonując tych ocen, jednostki rozważałyby możliwe zmiany przyszłych przepływów pieniężnych z pozycji zabezpieczanych i instrumentów zabezpieczających. Na przyszłość, prospektywne oceny może mieć wpływ niepewność wynikająca z reformy, co potencjalnie – w świetle obowiązujących zasad – może doprowadzić do konieczności zaprzestania stosowania rachunkowości zabezpieczeń. Z tego powodu, odnosząc się do niepewności przepływów pieniężnych wywołanych reformą referencyjnych stóp procentowych, IASB wprowadziło zasadę, by dokonując ocen prospektywnych, jednostka przyjęła założenie, że wskaźnik referencyjnej stopy procentowej, na której opiera

się pozycja zabezpieczana, zabezpieczane ryzyko lub instrument zabezpieczający, nie ulegnie zmianie w wyniku reformy wskaźnika referencyjnego stopy procentowej.

Na przykład, dokonując tych prospektywnych ocen, jednostki musiałyby wziąć pod uwagę możliwe zmiany przyszłych przepływów pieniężnych z pozycji zabezpieczanych i instrumentów zabezpieczających. W pewnym momencie możliwe jest, że jednostki nie będą w stanie wykazać wymaganych ocen prospektywnych, aby kontynuować rachunkowość zabezpieczeń z powodu niepewności wynikającej z reformy.

Na te oceny mogą mieć wpływ niepewności dotyczące terminu i kwoty wyznaczonych przepływów pieniężnych. Na przykład, jednostki mogą nie mieć pewności co do:

- 1) kwot przepływów pieniężnych z instrumentu zabezpieczającego i pozycji zabezpieczanej po reformie i
- 2) kiedy przepływy pieniężne zostaną skorygowane.

Stosując wprowadzoną zmianę, jednostki założą, że wskaźnik referencyjny stopy procentowej związany z pozycją zabezpieczaną, zabezpieczanym ryzykiem lub instrumentem zabezpieczającym nie ulegnie zmianie w wyniku reformy wskaźników referencyjnych stóp procentowych.

Retrospektywna ocena dla potrzeb stosowania MSR 39 w rachunkowości zabezpieczeń

W celu zastosowania rachunkowości zabezpieczeń zgodnie z MSR 39 jednostki muszą wykazać, że faktyczne wyniki zabezpieczenia mieszczą się w przedziale 80–125%. Wymóg ten jest powszechnie znany jako „retrospektywna ocena MSR 39”. Zgodnie z par. 88B i WS105 MSR 39 niespełnienie tego wymogu wymagałoby zaprzestania stosowania rachunkowości zabezpieczeń.

W pracach nad zmianami w MSR 39 w tym zakresie wzięto pod uwagę liczne komentarze zainteresowanych stron, które zwracały uwagę, że niepewności wynikające z reformy mogą wpłynąć na ocenę, czy rzeczywiste wyniki zabezpieczenia mieszczą się w przedziale 80–125%. Uwzględniając różne opinie i komentarze IASB, wprowadzając zmiany, postanowiła, że jednostki muszą nadal wyceniać instrument zabezpieczający i pozycję zabezpieczaną zgodnie z obowiązującymi standardami MSSF. Wyjątek od retrospektywnej oceny MSR 39 nie zmienia obecnego wymogu pomiaru i ujmowania skutków całej nieefektywności w wyniku finansowym, a nie w innych składnikach całkowitego dochodu.

Wprowadzona zmiana w MSR 39 zwalnia jednostki z obowiązku przeprowadzenia retrospektywnej oceny MSR 39 w odniesieniu do powiązań zabezpieczających, na które reforma ma bezpośredni wpływ. Jednostka musi jednak przestrzegać wszystkich innych wymogów rachunkowości zabezpieczeń, określonych w MSR 39, w tym oceny prospektywnej.

Zastosowanie wprowadzonej zmiany w MSR 39 ilustruje przykład.

Załóżmy, że instrument zabezpieczający oparty na IBOR i pozycja zabezpieczana są wyznaczone w powiązaniu zabezpieczającym zgodnie z MSR 39, który był wysoce efektywny – przeszedł okresowe oceny prospektywne, a jego faktyczne wyniki mieściły się w przedziale 80–125%. W pewnym momencie reforma może budzić niepewność co do harmonogramu i wysokości wyznaczonych przepływów pieniężnych opartych na IBOR. W tym scenariuszu możliwe jest, że skuteczność obliczona na potrzeby retrospektywnej oceny MSR 39 nie mieści się w przedziale 80–125% z powodu niepewności związanej z reformą.

Stosując zmianę, jednostka nie jest zobowiązana do stosowania retrospektywnej oceny MSR 39. Oznacza to, że jednostka nie ma obowiązku zaprzestania stosowania rachunkowości zabezpieczeń, jeżeli zabezpieczenie nie mieści się w przedziale 80–125% w okresie niepewności wynikającym z reformy.

Oddzielnie identyfikowalne składniki ryzyka

Chociaż istnieją pewne różnice między MSSF 9 a MSR 39 w zakresie wyznaczania składników ryzyka, oba standardy wymagają, aby składnik ryzyka (lub jego część) był odrębnie identyfikowalny w celu zakwalifikowania go do rachunkowości zabezpieczeń. W tym kontekście jednostka może wyznaczyć pozycję w całości lub element (grupę lub określoną część) pozycji jako pozycję zabezpieczaną w powiązaniu zabezpieczającym. MSSF 9 i MSR 39 wymagają, aby składnik był odrębnie identyfikowalny, aby kwalifikować się jako pozycja zabezpieczana.

Ustalenie, czy składnik ryzyka określony w umowie instrumentu nie został określony oddzielnie, wymaga oceny faktów i okoliczności w określonej strukturze rynku, do której odnosi się to ryzyko. Reforma wskaźnika referencyjnego stóp procentowych może wpłynąć na strukturę rynku, a w konsekwencji wpłynąć na ocenę, czy składniki ryzyka określone w umowie nie są odrębnie identyfikowalne.

W związku ze zmianami w MSSF, wynikającymi z reformy, uwzględniając głosy opinii zainteresowanych stron, IASB zdecydowała, że w przypadku zabezpieczeń nieokreślonego w umowie oddzielnie identyfikowanego ryzyka stopy procentowej jednostka stosuje oddzielnie identyfikowalny wymóg dopiero w momencie ustanowienia takich powiązań zabezpieczających. Oznacza to, że aby sprostać istniejącym wymogom, zmiany w MSSF 9 i MSR 39 idą w kierunku takim, aby jednostka stosowała odrębnie dający się określić wymóg tylko wtedy, gdy instrument został pierwotnie wyznaczony jako pozycja zabezpieczana w relacji „makro-zabezpieczenia”. Pozycja zabezpieczana nie jest poddawana ponownej ocenie przy kolejnym ponownym wyznaczeniu w tym samym powiązaniu zabezpieczającym.

Zastosowanie przyjętej zmiany w standardach ilustruje przykład.

Założmy, że jednostka wyznacza składnik IBOR zobowiązania finansowego o stałym oprocentowaniu jako pozycję zabezpieczaną w zabezpieczeniu wartości godziwej. Na początku, tj. w momencie ustanowienia zabezpieczenia (powiązania zabezpieczającego), jednostka ocenia odpowiednie fakty i okoliczności i stwierdza, że IBOR jest odrębnym składnikiem ryzyka. W miarę zbliżania się reformy może to mieć wpływ na płynność rynku instrumentów opartych na IBOR. Wprowadzona zmiana w MSSF 9 i MSR 39 będzie wymagać od jednostki oceny oddzielnie identyfikowalnego wymogu tylko na początku powiązania zabezpieczającego. Jednostka nie przeprowadza tej oceny przez cały okres istnienia zabezpieczenia.

Zaprzestanie stosowania wprowadzonych wyjątków

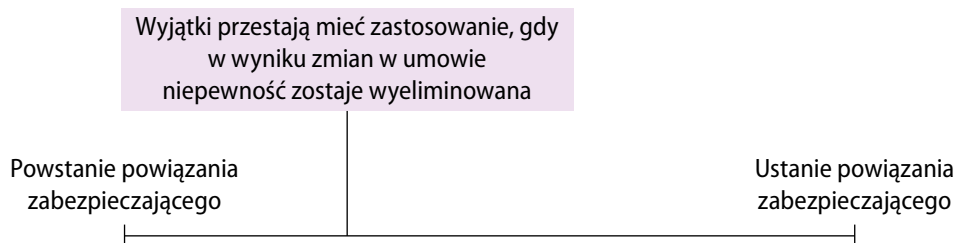
Celem przyjętych zmian jest zapewnienie tymczasowych wyjątków od stosowania określonych wymogów rachunkowości zabezpieczeń w okresie niepewności wynikającym z reformy (chodzi np. o wyjątek, określony w par. 6.8.4 MSSF 9 lub par. 102D MSR 39, dotyczący założenia, że w okresie reformy zajście przyszłej zabezpieczanej transakcji jest wysoce prawdopodobne). Wprowadzone w standardach wyjątki wygasają, gdy niepewność zostanie rozwiana. Oznacza to również, że okres, w którym wyjątki są konieczne i możliwe do zastosowania, może różnić się w zależności od jurysdykcji, którym podlega jednostka.

Wprowadzone w MSSF 9 i MSR 39 zmiany ustanawiają zasadę, według której jednostka przestaje stosować wyjątki, gdy:

- 1) niepewność wynikająca z reformy wskaźników referencyjnych stóp procentowych nie jest już aktualna w odniesieniu do harmonogramu i kwoty przepływów pieniężnych opartych na wskaźniku stopy procentowej lub
- 2) powiązanie zabezpieczające zostaje zerwane.

Zaprzestanie stosowania wyjątków nie dotyczy testu oddzielnie identyfikowalnych składników ryzyka. Jeśli zaś jednostka wyznacza grupę pozycji jako pozycję zabezpieczaną lub kombinację instrumentów finansowych jako instrument zabezpieczający, wymóg zakończenia stosowania wprowadzonych wyjątków powinien odnosić się stosownie do każdej pojedynczej pozycji zabezpieczenia.

W wielu przypadkach w praktyce sposób ustania lub rozwiania niepewności będzie się różnił. W niektórych sytuacjach zmiany w umowie mogą wyeliminować niepewności wynikające z reformy referencyjnych stóp procentowych. Na przykład, jeśli zmiana w umowie określa datę zastąpienia referencyjnej stopy procentowej i określa alternatywną, prawie wolną od ryzyka stopę, na której będą się opierać wyznaczone przepływy pieniężne, niepewność co do terminu i kwoty tych przepływów pieniężnych zostaje wyeliminowana po zmianie umowy. W tym scenariuszu jednostka przestałaby stosować wyjątki po zmianie umowy. Ilustruje to rysunek 2.

Rysunek 2. Wpływ zmiany referencyjnej stopy procentowej na stosowanie wyjątków w rachunkowości zabezpieczeń.

Źródło: opracowanie własne na podstawie ISAB, 2019a.

Niektóre zmiany w umowie mogą jednak nie wyeliminować niepewności (np. gdy nie określono czasu i kwoty zmienionych przepływów pieniężnych lub określono tylko jedną z nich). W takich przypadkach nadal będą obowiązywać wprowadzone wyjątki.

Ujawnienia informacji – zmiany w MSSF 7

W przypadku powiązań zabezpieczających, których dotyczą zmiany, jednostki są zobowiązane do przedstawienia w sprawozdaniach finansowych następujących informacji (nowy par. 24H MSSF 7):

- 1) znaczące referencyjne stopy procentowe, na które narażone są powiązania zabezpieczające jednostki,
- 2) stopień narażenia na ryzyko, którym zarządza jednostka, na który bezpośredni wpływ ma reforma wskaźników referencyjnych stóp procentowych,
- 3) w jaki sposób jednostka zarządza procesem przejścia na alternatywne stopy referencyjne,
- 4) opis znaczących założeń lub osądów dokonanych przez jednostkę przy stosowaniu wyjątków (na przykład założeń lub osądów dotyczących tego, kiedy niepewność wynikająca z reformy referencyjnych stóp procentowych nie jest już aktualna) oraz
- 5) nominalna kwota instrumentów zabezpieczających w tych powiązaniach zabezpieczających.

W związku z tym, że zmiany w MSSF związane z reformą referencyjnych stóp procentowych zostały przyjęte w czwartym kwartale 2019 r. i weszły w życie z początkiem 2020 r., brak jest jeszcze danych o tym, w jaki sposób polskie spółki, stosujące MSR, zastosowały się do tych zmian lub jak oceniają wpływ tych zmian na stosowaną dotąd rachunkowość zabezpieczeń. Dane z NBP, który przecież ustala podstawy do stopy WIBOR, najczęściej stosowanej stopy referencyjnej w rachunkowości zabezpieczeń w Polsce, nie wskazują też, aby reforma miała jakiś wymierny wpływ na podstawową

stopę procentową WIBOR⁷⁹. Może to sugerować, że polskie spółki stosujące rachunkowość zabezpieczeń w dość ograniczony sposób odczują wprowadzone zmiany. Największych można było się spodziewać w obszarze tych zabezpieczeń, które indeksowane są na podstawie LIBOR (ang. *London Interbank Offered Rate*), co wynika z wniosków, jakie zawarte są w raporcie FSB (Financial Stability Board, 2019) o postępie we wdrażaniu reformy wskaźników referencyjnych stóp procentowych.

2.7. Nowa definicja przedsięwzięcia – zmiany w MSSF 3

W październiku 2018 r. wydano zmiany w MSSF 3 *Definicja przedsięwzięcia*. Według zmienionej, a raczej doprecyzowanej definicji, przedsięwzięcie (dalej: biznes)⁸⁰ to „zintegrowany zespół działań i aktywów, który można prowadzić i którym można zarządzać w celu dostarczania towarów lub usług konsumentom, generowania dochodu z inwestycji (np. w formie dywidend lub odsetek) lub generowania innego dochodu ze zwykłych działań” (zmieniony *Załącznik A MSSF 3*).

Zmiany w definicji biznesu konsekwentnie wpływają na wyjaśnienia co do rozumienia i znaczenia biznesu (par. B7 MSSF 3) oraz zawierają dodatkowe wytyczne w zakresie kryteriów kwalifikacji lub nieuznawania zbioru aktywów za biznes (nowe par. B7A–B7C i par. B12A–B12D MSSF 3). W dokumencie IASB zawarto także dziewięć przykładów ilustrujących (nowe par. IE74–IE123 MSSF 3).

Zmiany weszły w życie z początkiem 2020 r.

U podstaw wprowadzonych zmian w MSSF 3 w zakresie definicji biznesu leżała różnorodność interpretacyjna tego pojęcia, która skutkowałą w praktyce różnym podejściem do traktowania zbioru aktywów i działań: albo był on uznawany za biznes, przez co miały zastosowanie postanowienia MSSF 3 o zastosowaniu do przejęcia nad nim kontroli metody przejęcia, w tym ujęcia wartości firmy lub odpowiednio zysku na okazyjnym nabyciu, albo miało miejsce zastosowanie zasady, określonej w par. 2B

⁷⁹ W opublikowanym w grudniu 2019 r. *Raporcie o stabilności systemu finansowego* (2019, s. 131) wskazuje się na przykład, że stawka referencyjna WIBOR 3M z roku 2019 (1,7%) pozostanie niezmienną w kolejnych dwóch latach. W raporcie stwierdza się ponadto, że „Dostosowanie stawek referencyjnych WIBOR i WIBID do wymogów rozporządzenia BMR2 pozostaje ważną kwestią dla krajowego systemu finansowego. Jednak ryzyko z tym związane – sygnalizowane w poprzedniej edycji Raportu – zmalało z uwagi na uzgodnienie w UE przedłużenia terminu na wspomniane dostosowanie oraz zintensyfikowanie przygotowań przez organizatora systemu, spółkę GPW Benchmark” (NBP, 2019, s. 9).

⁸⁰ W oficjalnym unijnym tłumaczeniu MSR angielskie pojęcie *business* tłumaczy się na różne sposoby: albo jako jednostka (jak np. w tytule standardu MSSF 3), albo jako przedsięwzięcie (jak w przytoczonej definicji). Jednak przedsięwzięciem nazywa się także angielskie pojęcie *venture* (patrz MSSF 11). Dla uniknięcia niejednoznaczności w dalszej części tego punktu *business* jest nazywany po prostu biznes.

tęgo standardu, według której „jednostka przejmująca identyfikuje i ujmuje poszczególne możliwe do zidentyfikowania nabyte aktywa [...] oraz przejęte zobowiązania. Koszt grupy jest przypisywany do poszczególnych możliwych do zidentyfikowania aktywów i zobowiązań w proporcji do ich wartości godziwych na dzień nabycia. Transakcja lub zdarzenie tego rodzaju nie prowadzą do powstania wartości firmy”. W tabelce poniżej, dla porównania, są zestawione wcześniejsza i obecna definicja biznesu, z którego wynika m.in. to, że w dotychczasowej definicji występowanie wartości firmy jako składnika zbioru aktywów stanowiło podstawę do jego uznania za biznes. Tymczasem kluczowe jest właśnie to, by na podstawie definicji biznesu rozstrzygnąć, czy możliwe jest ujęcie w rozliczeniu jego przejęcia wartości firmy z nim powiązanej. Dla wygody czytelnika w tabeli 9 zestawiono dotychczasową i nową definicję przedsięwzięcia (biznesu).

Tabela 9. Definicje przedsięwzięcia (biznesu) w MSSF 3

Dotychczasowa definicja biznesu	Obecna definicja biznesu
<p>Zintegrowany zbiór działań prowadzonych i aktywów zarządzanych w celu osiągnięcia: a) zysku przez inwestorów lub b) niższych kosztów lub innych korzyści ekonomicznych, bezpośrednio i proporcjonalnie, przez posiadaczy polis lub uczestników.</p> <p>Przedsięwzięcie obejmuje zwykle pozycje wejściowe, procesy, którym te pozycje wejściowe podlegają, oraz pozycje wyjściowe, które są lub będą wykorzystywane do generowania przychodów. Jeżeli w przekazywanym zbiorze działań i aktywów występuje wartość firmy, zakłada się, że przekazywany zbiór stanowi przedsięwzięcie.</p>	<p>Zintegrowany zespół działań i aktywów, który można prowadzić i którym można zarządzać w celu dostarczania towarów lub usług konsumentom, generowania dochodu z inwestycji (np. w formie dywidend lub odsetek) lub generowania innego dochodu ze zwykłych działań.</p>

Źródło: opracowanie własne na podstawie źródłowych dokumentów IASB.

Przyjęta przeformułowana definicja biznesu skutkuje wprowadzeniem zmian w wyjaśnieniach dotyczących jego charakterystyki (par. B7 MSSF 3), którego kluczowymi elementami w rozważaniach nad nim są:

1. Wkłady (ang. *inputs*) – zasoby ekonomiczne, które tworzą produkty (raczej: efekty, ang. *outputs*) lub mają zdolność do przyczyniania się do tworzenia produktów, jeśli jakiś proces lub procesy będą wobec nich zastosowane.
2. Proces – każdy system, standard, protokół, konwencja lub reguła, które w razie jego zastosowania w stosunku do wkładu lub wkładów tworzy produkty, lub ma zdolność do przyczyniania się do tworzenia produktów.
3. Produkty (ang. *outputs*) – rezultaty wkładów i zastosowanych wobec nich procesów, które dostarczają dobra lub usługi klientom, generują dochody inwestycyjne (takie jak dywidendy lub odsetki) lub generują inne dochody ze zwykłej działalności. Produkty nie są jednak warunkiem koniecznym do uznania zintegrowanego zbioru działań i zasobów za biznes (par. B8 MSSF 3). Podobnie występowanie zobowiązań, przypisanych do takiego zbioru, nie warunkuje jego uznania za biznes (par. B9

MSSF 3). Aby uznać zintegrowany zbiór działań i aktywów za biznes, ten musi obejmować co najmniej wkłady i **zasadniczy proces**, które wspólnie znacząco przyczyniają się do możliwości tworzenia produktów (par. B8A MSSF 3). Przykładem nabytego zbioru działań i aktywów, który nie ma produktów (na dzień przejęcia/nabycia) jest podmiot w początkowej fazie jego działania, który nie rozpoczął jeszcze uzyskiwania przychodów (par. B12A MSSF 3).

Jeśli na dzień przejęcia nabyty zbiór działań i aktywów uzyskiwał przychody, należy uznać, że ten ma produkty, nawet wówczas, gdy później nie będzie dłużej uzyskiwał przychodów od zewnętrznych klientów, np. z powodu jego integracji z nabywającym (par. B12A MSSF 3). Jeśli na dzień przejęcia zbiór **nie ma produktów**, to nabyty proces (grupa procesów) należy uznać za **zasadniczy** tylko wtedy, gdy (par. B12B MSSF 3):

- 1) jest to kluczowe dla możliwości rozwoju lub zamiany nabytych wkładów na produkty oraz
- 2) nabyte wkłady obejmują zarówno zorganizowaną siłę roboczą (ang. *workforce*), posiadającą niezbędne umiejętności, wiedzę lub doświadczenie do prowadzenia tego procesu (grupy procesów), jak i inne wkłady, które ta zorganizowana siła robocza mogłaby rozwijać lub zamieniać na produkty; te **inne wkłady obejmują**:
  - a) zasoby intelektualne, które mogą być użyte w celu rozwoju dóbr lub usług;
  - b) inne zasoby ekonomiczne, które mogą być rozwijane w celu tworzenia produktów (np. technologia, projekty działalności badawczo-rozwojowej w toku) lub
  - c) prawa do uzyskania dostępu do niezbędnych materiałów lub praw, które umożliwiają tworzenie przyszłych produktów.

Jeśli na dzień przejęcia zbiór **ma produkty**, to nabyty proces (lub grupa procesów) należy uznać za **zasadniczy** wtedy, gdy (par. B12C MSSF 3):

- 1) jest to kluczowe dla możliwości kontynuowania produkcji produktów, a nabyte wkłady obejmują zorganizowaną siłę roboczą, posiadającą niezbędne umiejętności, wiedzę lub doświadczenie do prowadzenia tego procesu (grupy procesów) lub
- 2) ten proces znacząco przyczynia się do możliwości kontynuowania wytwarzania produktów (np. dóbr lub świadczenia usług dla klientów) oraz:
  - a) jest uznawany za **wyjątkowy** lub rzadki lub
  - b) **nie może być zastąpiony** bez poniesienia znaczących kosztów, wysiłków lub opóźnienia w zdolności do kontynuowania produkcji produktów.

Opcjonalny test koncentracji

W zmianach o definicji biznesu w MSSF 3 wprowadzono opcjonalny test (**test koncentracji**) dla uproszczonej oceny, czy nabyty zbiór działań i aktywów **nie tworzy** biznesu (par. B7A i B7B MSSF 3). Test koncentracji **może być zastosowany, ale nie musi**

zostać zastosowany dla każdej transakcji nabycia z osobna. Jego zastosowanie skutkuje następującymi konsekwencjami:

1. **Jeśli test koncentracji się sprawdza**, to nabyty zbiór aktywów i działań **nie jest** uznawany za biznes i przez to nie są wymagane żadne dalsze oceny.
2. **Jeśli test koncentracji się nie sprawdza** lub podmiot nie stosuje takiego testu, **to trzeba dokonać oceny**, określonej w dalszych paragrafach (par. B8–B12D MSSF 3).

Uznaje się, że **test koncentracji się sprawdza**, jeśli zasadniczo cała wartość godziwa nabytych aktywów brutto **koncentruje się** na pojedynczym, zidentyfikowanym składniku aktywów lub grupie podobnych, zidentyfikowanych aktywów (par. B7B MSSF 3).

W teście koncentracji (wartości godziwej):

1. **Nabyte aktywa brutto** nie obejmują środków pieniężnych i ich ekwiwalentów, odroczonego aktywów podatkowych i wartości firmy, będącej rezultatem odroczonego rezerw podatkowych.
2. Wartość godziwa nabytych aktywów brutto obejmuje każdą przekazaną zapłatę (wynagrodzenie) (wraz z wartością godziwą udziałów niekontrolujących oraz wartość godziwą wcześniej posiadanych udziałów) ponad wartość godziwą zidentyfikowanych, nabytych aktywów netto.
3. Pojedynczy, zidentyfikowany składnik aktywów obejmuje każdy składnik aktywów lub ich grupę, jakie byłyby ujęte i wycenione jako pojedynczy składnik aktywów w połączeniu gospodarczym.
4. Jeśli jakiś rzeczowy składnik aktywów jest powiązany z innym i nie może być fizycznie od niego rozdzielony lub wykorzystywany odrębnie bez konieczności poniesienia znacznych nakładów lub zmniejszenia jego użyteczności lub wartości godziwej jakiegoś innego składnika aktywów (np. grunt i budynek), to te aktywa uważa się za pojedynczy, zidentyfikowany składnik aktywów.
5. W ocenie podobnych aktywów należy rozważyć charakterystyki i ryzyka, związane z zarządzaniem i tworzeniem produktów każdego z tych aktywów (charakterystyki ryzyka).

Za podobne aktywa nie uznaje się (par. B7BF MSSF 3):

- 1) rzeczowego składnika aktywów i składnika aktywów niematerialnych;
- 2) rzeczowych aktywów z różnych klas (np. zapasy, narzędzia, samochody), chyba że są uznane za pojedynczo zidentyfikowany składnik aktywów na podstawie oceny możliwości ich odrębnego wykorzystania;
- 3) aktywów niematerialnych z różnych klas (np. znaki towarowe, licencje, aktywa niematerialne w fazie wytwarzania);
- 4) składnika aktywów finansowych i niefinansowych;
- 5) aktywów finansowych z różnych klas (np. należności i udziały kapitałowe);
- 6) zidentyfikowanych aktywów z tej samej klasy, ale o różnych charakterystykach ryzyka.

W dokumencie IASB o zmianach w definicji biznesu zawarto także kilka przykładów ilustrujących zastosowanie się do nowej definicji biznesu. Jednym z nich, dla ilustracji ich idei, jest *Przykład E – Nabycie zamkniętego zakładu* (par. IE101–IE103 MSSF 3 – *Przykłady ilustrujące*):

Założenia

1. Nabywca nabywa zamknięty zakład produkcyjny – jego aktywa trwałe – grunty, budynki i maszyny i urządzenia. Mają one zbliżone wartości godziwe.
2. Dla zachowania zgodności z prawem nabywca przejął pracowników tego zakładu, którzy dotąd tu pracowali.
3. Żadne inne procesy, inne działania lub aktywa nie zostały nabyte.
Przed dniem nabycia podmiot sprzedający zaprzestał wytwarzania produktów w tym zakładzie.

Ocena stanu

Nabywca zastosował **test koncentracji** i skonkludował, że:

1. Nabyte maszyny i urządzenia oraz budynek nie są pojedynczym składnikiem aktywów, gdyż maszyny i urządzenia nie są powiązane z budynkiem i mogą być usunięte bez obniżenia użyteczności lub wartości godziwej tych aktywów.
2. Maszyny, urządzenia i budynek należą do różnych klas aktywów rzeczowych.
3. Każda z grup nabytych aktywów ma podobną wartość godziwą. Stąd, wartość godziwa nabytych aktywów brutto nie jest zasadniczo skoncentrowana w pojedynczym lub grupie podobnych aktywów.

Wobec **negatywnego wyniku testu koncentracji** nabywca musi ocenić nabycie zbioru aktywów jako biznesu na podstawie kryteriów ogólnych. Stąd wnioskuje, że nabyty zbiór działań i aktywów **nie ma produktów**, ponieważ podmiot sprzedający zaprzestał produkcji. Stąd, stosując kryterium zawarte w par. B12B MSSF 3, nabywca stwierdza, że **nabył siłę roboczą**, która posiada niezbędne umiejętności, wiedzę i doświadczenie w wykorzystywaniu tych maszyn i urządzeń, ale nie do prowadzenia procesów, które są zasadnicze dla tworzenia produktów, ponieważ nabyty zbiór nie obejmuje własności intelektualnej lub zapasów, które ta siła robocza mogłaby zamienić na produkty, przez co nie jest spełnione to kryterium.

Na tej podstawie nabywca stwierdza, że nabyty zbiór działań i aktywów **nie jest biznesem** i przez to nie może do nabycia zbioru aktywów zastosować metody przejścia, a rozliczyć jego nabycie zgodnie z zasadą, określoną w par. 2B MSSF 3.

2.8. Nowa definicja istotności – zmiany w MSR 1 i Stanowisku Praktycznym nr 2

W polskojęzycznej wersji MSSF, w tym w MSR (MSSF dopuszczonych do stosowania w UE), pojęcie istotności nie jest jednoznacznie przypisane anglojęzycznemu pojęciu *materiality*, które bardziej dosłownie należałoby określać mianem materialności. Pojęcie istotności używane jest więc zarówno w znaczeniu materialności (ang. *material*, np. par. 7, 25, 29, 35, 86 MSR 1, par. 14 MSR 2), najbardziej istotnym (ang. *principal*, par. 13 MSR 1), relewantności (ang. *relevant*, par. 30A MSR 1), jak i jako znaczący (ang. *significant*, np. par. 114C(ii), 118, 121, 123 MSR 1, par. 5 MSR 8). Ta niejednoznaczność stosowanego pojęcia istotności może sprawiać nieco problemów z właściwym zrozumieniem i zastosowaniem się do zasad, określonych w MSSF czy MSR. W idei MSSF można dostrzec swoistą gradację istotności: od materialności (ang. *material*, po prostu istotny), przez pojęcie znaczący (ang. *significant*, bardziej istotny), aż do relewantności (ang. *relevant*, bardzo istotny). Każda relewantność jest istotna, ale nie każda istotność jest relewantna.

W tej części opracowania skupimy się na wniesionych poprawkach do MSSF (MSR 1 i MSR 8) w zakresie pojęcia istotności (ang. *materiality*, materialność), jego rozumienia i właściwego stosowania. Nawet przecież właściwe użycie pojęcia materialności nie daje podstaw do założenia, że jest ono rozumiane właściwie. Materialność stanowi bowiem jakościową cechę informacji, niemającą swej paradygmatycznej podstawy ilościowej, przez co dla jednej osoby uznanie, że jakaś informacja jest istotna lub że transakcja ma charakter istotny, nie oznacza, że taka informacja lub transakcja jest równie istotna lub w ogóle warta uwagi w ocenie drugiej osoby.

Definicja istotności pomaga jednostce ustalić, czy użytkownicy sprawozdania finansowego powinni otrzymać informacje o pozycji, transakcji lub innym zdarzeniu. Jednak jednostki czasami napotykały trudności z wykorzystaniem poprzedniej definicji istotności przy dokonywaniu ocen i osądów o istotności przy sporządzaniu sprawozdania finansowego. IASB, przystępując do pracy nad zmianą definicji istotności, kierował się dość powszechnym zdaniem, że w praktyce problem osądów o istotności ma raczej charakter behawioralny, niż związany ze stosowaniem się do istniejącej definicji istotności, zawartej w MSR 1 (i powielanej w MSR 8). W związku z tym IASB w pierw w 2017 r. wydała drugie stanowisko praktyczne o czynieniu osądów o istotności, a w październiku 2018 r. wydała zmiany do MSR 1 i MSR 8: *Definicja istotności*. Wprowadzone równoległe i tożsamo poprawki do tych standardów wyjaśniają definicję istotności i jej zastosowania poprzez:

- 1) ujednoczenie brzmienia definicji istotności we wszystkich standardach MSSF i innych publikacjach oraz wprowadzenie nieznacznego ulepszenia tego sformułowania;
- 2) uwzględnienie dodatkowych wyjaśnień w MSR 1, które mają pomóc w zrozumieniu pojęcia istotności, aby nadać im większą rangę;

3) bardziej klarowne przedstawienie wyjaśnień towarzyszących definicji istotności.

Wprowadzone zmiany w definicji istotności polegają głównie na jej udoskonaleniu, a nie na zmianie jej koncepcji i przejawiają się w⁸¹:

- 1) zastąpieniu zwrotu „mogłyby wpływać” na „można by racjonalnie oczekiwać, że wpłyną”, przez co w sposób bardziej klarowny i jednoznaczny wyrażają warunek konieczny w spełnieniu całej definicji;
- 2) użyciu zwrotów, pochodzących z *Założeń koncepcyjnych*, które w ocenie wielu komentatorów są bardziej jednoznaczne i zrozumiałe;
- 3) włączeniu w definicję określenia „nieprzejrzystości” (w oryginale *obscuring* – niejasności, zaciemnienia), które jest wykorzystywane w opisie cechy istotności i agregowania w par. 30A MSR 1, z rozwinięciem wyjaśnień do tego nowego elementu definicji w dalszej części standardu;
- 4) przeformułowaniu tekstu w taki sposób, że sama definicja jest oddzielona od wyjaśnień do niej.

IASB zakłada i oczekuje przez to, że wprowadzone zmiany pomogą jednostkom w dokonywaniu lepszych osądów w zakresie istotności bez znaczącej zmiany istniejących wymagań.

Na uwagę zasługuje fakt, iż dokument wprowadza dwa warianty zmian do MSR 1. Jedna z nich jest kierowana do tych jednostek, które zamierzały zastosować się do nich bez względu na zastosowanie się do zmian w odniesieniach do *Założeń koncepcyjnych*. Druga jest kierowana do tych jednostek, które zastosowały się już do zmian w odniesieniach do *Założeń koncepcyjnych*. Różnica sprowadza się tylko do tego, że w pierwszej wersji usunięto odwołania do *Założeń koncepcyjnych*, czego nie zrobiono w wersji drugiej.

W dotychczasowych MSSF (MSR 1 i MSR 8) pojęcie istotności odnosiło się do pominięć i zniekształceń składników i pozycji w sprawozdaniach finansowych, przez co należało je rozumieć za istotne, jeżeli mogą, pojedynczo lub razem, wpłynąć na decyzje gospodarcze podejmowane przez użytkowników na podstawie sprawozdania finansowego. Istotność uzależniona jest od wielkości i rodzaju pominięcia lub zniekształcenia w kontekście towarzyszących okoliczności. Czynnikiem rozstrzygającym może być wielkość lub rodzaj pozycji, lub kombinacja obu tych czynników (par. 7 MSR 1). To pojęcie istotności jest także tożsamo definiowane na potrzeby MSR 8 (par. 5 MSR 8). Nowa, przereklamowana definicja, odnosi się wprost do istotności informacji i jest następująca: „Informacja jest istotna, jeżeli w racjonalny sposób można oczekiwać, że jej pominięcie, zniekształcenie lub jej nieprzejrzystość może wpływać na decyzje głównych użytkowników sprawozdania finansowego ogólnego przeznaczenia podejmowane na podstawie takiego sprawozdania, zawierającego informacje finansowe

81 Pełną analizę zmian i przesłanek stojących za nimi zawierają m.in. par. BC13A–BC13L *Uzasadnienia wniosków MSR 1*.

dotyczące konkretnej jednostki sprawozdawczej”. Dodatkowo definicja istotności jest teraz uzupełniona komentarzem, wyjaśnieniami, podkreślającymi, że (par. 7 MSR 1):

Istotność uzależniona jest od charakteru lub wielkości informacji bądź od obu tych czynników. Jednostka ocenia, czy informacje, same w sobie lub w połączeniu z innymi informacjami, są istotne w kontekście całości sprawozdania finansowego.

Informacje są nieprzejrzyste, jeżeli są przekazywane w sposób, który dla głównych użytkowników sprawozdań finansowych ma podobne skutki jak pominięcie lub zniekształcenie tych informacji. Poniżej przedstawiono przykłady sytuacji, które mogą prowadzić do nieprzejrzystości istotnych informacji:

- 1) informacje dotyczące istotnej pozycji, transakcji lub innego istotnego zdarzenia są ujawniane w sprawozdaniu finansowym, ale użyty język jest niejednoznaczny lub niejasny;
- 2) informacje dotyczące istotnej pozycji, transakcji lub innego istotnego zdarzenia są rozrzucone po sprawozdaniu finansowym;
- 3) niepodobne pozycje, transakcje lub inne zdarzenia są niewłaściwie zagregowane;
- 4) podobne pozycje, transakcje lub inne zdarzenia są niewłaściwie zagregowane oraz
- 5) zrozumiałość sprawozdania finansowego jest ograniczona w wyniku tego, że informacje nieistotne przesłaniają informacje istotne w takim stopniu, że główny użytkownik nie jest w stanie ustalić, które informacje są istotne.

Dotychczasowa i nowa definicja istotności zostały zestawione poniżej tabeli 10.

Tabela 10. Definicje istotności w MSR 1

MSR 1 (przed zmianą)	MSR 1 (po zmianie)
Istotne pominięcia lub zniekształcenia pozycji – są istotne, jeżeli mogą, pojedynczo lub razem, wpłynąć na decyzje gospodarcze podejmowane przez użytkowników na podstawie sprawozdania finansowego. Istotność uzależniona jest od wielkości i rodzaju pominięcia lub zniekształcenia w kontekście towarzyszących okoliczności. Czynnikiem rozstrzygającym może być wielkość lub rodzaj pozycji, lub kombinacja obu tych czynników.	Informacje są istotne, jeżeli w racjonalny sposób można oczekiwać, że ich pominięcie, zniekształcenie lub ich nieprzejrzystość może wpływać na decyzje głównych użytkowników sprawozdania finansowego ogólnego przeznaczenia podejmowane na podstawie takiego sprawozdania, zawierającego informacje finansowe dotyczące konkretnej jednostki sprawozdawczej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie źródłowych dokumentów IASB.

Wprowadzone zmiany w definicji istotności w MSR 1 i MSR 8 w konsekwencji spowodowały także odpowiednie zmiany w innych standardach: par. 21 MSR 10, par. 24 MSR 34, par. 75B MSR 37, par. IG17 *Wytycznych stosowania MSSF 2* i par. IG15 i IG16 *Wytycznych stosowania MSSF 4*.

Analizując wprowadzone zmiany, można podkreślić, że nie są one rewolucyjne, tzn. istnieje przekonanie u autora tych słów, że nie przyczynią się one w sposób znaczący do lepszego zrozumienia i stosowania pojęcia istotności w praktyce gospodarczej. Z tego względu bardziej racjonalnym jest posiłkowanie się w tym zakresie drugim stanowiskiem praktycznym IASB o czynieniu osądów o istotności, w którym – co rozumiało – wprowadzono także stosowne zmiany, wynikające z nieco zmodyfikowanej i przedredagowanej definicji istotności w MSR 1.

2.9. Klasyfikacja zobowiązań do krótko- lub długoterminowych

W styczniu 2020 r. IASB wydała zmiany w MSR 1, odnoszące się do zasad kwalifikowania zobowiązań do krótko- lub długoterminowych, co wpłynąć może na inną niż dotychczas praktykę ich prezentacji w sprawozdaniach finansowych. Zgodnie z przyjętymi zmianami miały one pierwotnie obowiązywać retrospektywnie przy sporządzaniu sprawozdań finansowych z początkiem 2022 r., ale dopuszczono możliwość ich wcześniejszego zastosowania (zob. tabela 11). Unia Europejska jeszcze nie zatwierdziła przyjętych zmian do ich stosowania, ale to tylko kwestia czasu, na który miały wpływ także sygnalizowane przez IASB kolejne zmiany w MSR w zakresie klasyfikacji zobowiązań do krótko- lub długoterminowych w związku z projektem dotyczącym umów z kowenantami⁸².

Wprowadzone zmiany – zgodnie z intencją IASB – mają na celu zwiększenie spójności w stosowaniu wymogów MSR 1, pomagając jednostkom ustalić, czy w sprawozdaniu z sytuacji finansowej zadłużenie i inne zobowiązania o niepewnym lub nieokreślonym terminie rozliczenia powinny zostać zaklasyfikowane jako krótkoterminowe (należne lub potencjalnie wymagalne w ciągu jednego roku) lub długoterminowe. Zmiany obejmują wyjaśnienie wymogów dotyczących klasyfikacji długu, który jednostka może uregulować, przekształcając go w kapitał własny. Jednak warto podkreślić, że wprowadzone zmiany jedynie wyjaśniają, a nie zmieniają istniejące wymagania, a zatem nie oczekuje się, że będą miały znaczący wpływ na sprawozdania finansowe jednostek. Mogą one jednak skutkować przeklasyfikowaniem przez nie niektórych zobowiązań z krótkoterminowych na długoterminowe i odwrotnie. Może to także wpłynąć na zawierane umowy kredytowe jednostek i stosunek do nich. Dlatego, aby dać jednostkom czas na przygotowanie się do zmian, IASB wyznaczyła datę wejścia w życie na styczeń 2022 r. Jak wskazano wyżej, dozwolono wcześniejszego zastosowania przyjętych zmian.

82 Istota tych zmian oraz ich wpływ na wejście w życie zmian w MSR 1 ze stycznia 2020 r. są przedstawione w dalszej części tego podrozdziału.

Zmiany wyjaśniają jedno z kryteriów zawartych w MSR 1 w zakresie klasyfikacji zobowiązania jako długoterminowego – to znaczy, że jednostka ma prawo do odroczenia spłaty zobowiązania o co najmniej 12 miesięcy po okresie sprawozdawczym (par. 69D MSR 1).

Przyjęte zmiany sprowadzają się głównie do:

- 1) określenia, że prawo jednostki do odroczenia zobowiązania musi istnieć na koniec okresu sprawozdawczego;
- 2) wyjaśnienia, że intencje lub oczekiwania kierownictwa jednostki odnośnie do tego, czy skorzysta ono z prawa do odroczenia zobowiązania, nie mają wpływu na klasyfikację zobowiązań do krótko- lub długoterminowych;
- 3) wyjaśnienia, w jaki sposób warunki zaciągania pożyczek (w tym kredytów) wpływają na klasyfikację zobowiązań oraz
- 4) wyjaśnienia wymogów dotyczących klasyfikacji zobowiązań, które jednostka zamierza lub może uregulować poprzez emisję własnych instrumentów kapitałowych.

A oto więcej szczegółów o wprowadzonych zmianach. Ich syntetyczny wykaz przedstawia tabela 11, przy czym przyjęte zmiany nie skutkują zmianami w innych standardach.

W uzasadnieniu wprowadzonych zmian IASB wyjaśnia m.in., że obecny par. 69D stanowi, że aby zaklasyfikować zobowiązanie jako długoterminowe, jednostka musi mieć prawo do odroczenia spłaty zobowiązania o co najmniej 12 miesięcy po okresie sprawozdawczym. IASB wprowadziła zmiany w odpowiedzi na wniosek o pogodzenie widocznych sprzeczności między par. 69D, który wymagał „bezwarunkowego prawa” do odroczenia spłaty zobowiązania, a par. 73, który dotyczył jednostki, która „oczekuje i ma swobodę uznania” refinansowania lub prolongowania zobowiązania⁸³.

Tabela 11. Wykaz wprowadzonych zmian w MSR 1 ze stycznia 2020 r. w zakresie kwalifikacji zobowiązań do krótko- lub długoterminowych

Miejsce zmiany (paragrafy MSR 1)	Ogólny charakter zmiany
69D	Przeredagowany warunek prawa do rozliczenia zobowiązania w jego kwalifikacji do krótkoterminowych.
72A	Nowa regulacja o konieczności istnienia realnego prawa do odroczenia rozliczenia zobowiązania na koniec okresu sprawozdawczego.
73	Zastąpienie oczekiwań i swobody wyboru prawa do refinansowania lub prolongaty zobowiązania warunkiem posiadania prawa na koniec okresu sprawozdawczego.
74	Zastąpienie bezwarunkowego prawa do odroczenia prawem do odroczenia zobowiązania.
75A	Nowa regulacja o nieuwzględnianiu w kwalifikacji zobowiązania prawdopodobieństwa skorzystania z prawa do odroczenia jego rozliczenia.

83 Opracowano na podstawie par. BC48A–BC48H *Uzasadnienie wniosków MSR 1*.

Miejsce zmiany (paragrafy MSR 1)	Ogólny charakter zmiany
76	Zmiany redakcyjne (o niewielkim znaczeniu).
76A	Nowa regulacja o uwzględnieniu w kwalifikacji zobowiązania typu jego rozliczenia: przekazania zasobów ekonomicznych jednostki lub wydania (np. w drodze emisji) własnych instrumentów kapitałowych.
76B	Nowa regulacja o braku wpływu na kwalifikację zobowiązania warunków emisji złożonych instrumentów finansowych z opcją, uznawaną za wydzielony instrument kapitałowy.
139D	Usunięto wskazanie na zmiany w par. 69 z kwietnia 2009 r. i czas zastosowania się do tej zmiany.
139D	Określenie czasu i formy zastosowania się do po raz pierwszy do wprowadzonych zmian: roczne sprawozdania finansowe sporządzane za okresy rozpoczynające się 1 stycznia 2022 r. lub później; zastosowanie retrospektywne (zgodnie z MSR 8) z możliwością wcześniejszego zastosowania.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przedmiotowych dokumentów IASB.

IASB dodała do zasady klasyfikacji w par. 69D i w przykładzie w par. 73 wyjaśnienie, że prawo jednostki do odroczenia zobowiązania musi istnieć na koniec okresu sprawozdawczego. Konieczność istnienia prawa na koniec okresu sprawozdawczego była dotąd zilustrowana w przykładach w par. 74 i 75, ale nie została wyraźnie wyrażona w przyjętej zasadzie klasyfikacji zobowiązań, którą zawiera par. 69.

IASB zauważyła również, że zasada klasyfikacji wymaga oceny, czy jednostka ma prawo odroczyć rozliczenie zobowiązania, a nie czy jednostka skorzysta z tego prawa. Biorąc to pod uwagę, IASB:

- zmieniła treść par. 73, w którym omówiono zobowiązania, w stosunku do których jednostka ma prawo prolongowania na okres co najmniej 12 miesięcy po okresie sprawozdawczym. IASB usunęła z par. 73 sugestię, że aby zaklasyfikować takie zobowiązanie jako długoterminowe, jednostka musi nie tylko mieć prawo do prolongowania zobowiązania, lecz także oczekiwać, że skorzysta z tego prawa. Rada dostosowała również terminologię w par. 73, zastępując słowo „możliwości” (ang. *discretion*) słowem „prawo” (ang. *right*);
- dodała par. 75A, który teraz w sposób dobitny wyjaśnia, że na klasyfikację zobowiązania nie mają wpływu zamiary lub oczekiwania kierownictwa ani rozliczenie zobowiązania w ciągu 12 miesięcy po okresie sprawozdawczym; wskazano tu także, że jeśli prawo do odroczenia rozliczenia zobowiązania jest pochodną spełnienia przez jednostkę określonych w umowie warunków, to prawo to uznaje się za istniejące wtedy, gdy jednostka wypełnia te warunki umowy na koniec okresu sprawozdawczego, ale nawet wówczas, gdy spełnienie tych warunków zostało zweryfikowane lub potwierdzone przez drugą stronę umowy (pożyczkodawcę) dopiero w późniejszym terminie.

IASB rozważyła, czy prawo podmiotu do odroczenia zobowiązania musi być bezwarunkowe. Ponadto IASB zauważyła, że prawa do odroczenia spłaty pożyczki rzadko

kiedy są bezwarunkowe – często są uzależnione od przestrzegania określonych warunków umowy (kovenantów). Wobec tego IASB zdecydowała, że jeżeli prawo jednostki do odroczenia spłaty zobowiązania uzależnione jest od spełnienia przez nią określonych warunków, to jednostka ma prawo do odroczenia spłaty zobowiązania na koniec okresu sprawozdawczego, jeżeli spełnia te warunki na ten dzień. W związku z tym:

- 1) w par. 69D, określającym ogólne zasady klasyfikacji zobowiązania, usunięto słowo „bezwarunkowy”;
- 2) dodano par. 72A w celu wyjaśnienia, że jeśli prawo jednostki do odroczenia zobowiązania zależy od spełnienia określonych warunków, to:
  - a) należy przyjąć, że prawo istnieje na koniec okresu sprawozdawczego tylko wtedy, gdy jednostka spełnia te warunki na koniec okresu sprawozdawczego i
  - b) jednostka musi spełnić te warunki na koniec okresu sprawozdawczego.

Opracowując zmiany omówione wyżej, IASB rozważała, czy zobowiązanie jest „rozliczone”, gdy zostanie prolongowane w ramach istniejącej linii kredytowej. IASB doszła do wniosku, że prolongata zobowiązania nie stanowi rozliczenia, ponieważ stanowi rozszerzenie istniejącego zobowiązania, które nie wiąże się z jakimkolwiek przekazaniem zasobów ekonomicznych. IASB zauważyła również, że zobowiązanie jest zdefiniowane jako obowiązek „przekazania zasobu ekonomicznego” i że niektóre rodzaje zobowiązań są regulowane przez przekazanie zasobów ekonomicznych innych niż gotówka. Na przykład zobowiązania do wykonania świadczenia w ramach MSSF 15 *Przychody z umów z klientami* są rozliczane poprzez przekazanie obiecanych towarów lub usług. IASB zdecydowała, że pomocne będzie wyjaśnienie tych aspektów znaczenia terminu „rozliczenie” (ang. *settlement*) i w tym celu dodała par. 76A, w którym wskazuje, w jakich formach może dojść do rozliczenia zobowiązania: przekazanie środków pieniężnych lub innych zasobów, wydanie instrumentów kapitałowych.

Rozważając znaczenie terminu „rozliczenie”, IASB uwzględniała również zobowiązania, które jednostka ureguluje lub może uregulować, emitując własne instrumenty kapitałowe, czyli, innymi słowy, przekształcając zobowiązanie w kapitał własny. We wcześniejszych zmianach w MSR 1 IASB dodała do par. 69D stwierdzenie, że: „warunki zobowiązania, które według wyboru przez drugą stronę mogą spowodować jego rozliczenie w drodze emisji instrumentów kapitałowych, nie wpływają na jego klasyfikację”. Skutkiem tego stwierdzenia jest to, że obligacja, którą posiadacz może przekształcić w kapitał własny przed terminem wymagalności, jest klasyfikowana jako krótko- lub długoterminowa zgodnie z warunkami obligacji, bez uwzględnienia możliwości wcześniejszego rozliczenia przez jej konwersję na kapitał własny.

IASB doprecyzowała, że dodając stwierdzenie o opcjach konwersji przez drugą stronę, jej intencją było to, aby stwierdzenie to dotyczyło wyłącznie zobowiązań obejmujących opcję zamiany przez drugą stronę, spełniającą definicję instrumentu kapitałowego, i stosując MSR 32 była ujmowana oddzielnie od zobowiązania głównego jako

składnik kapitałowy złożonego instrumentu finansowego. IASB stwierdziła ponadto, że w innych przypadkach – to znaczy, jeżeli obowiązek przeniesienia instrumentów kapitałowych zostanie zaklasyfikowany zgodnie z MSR 32 jako zobowiązanie lub część zobowiązania – przeniesienie instrumentów kapitałowych stanowiłoby rozliczenie zobowiązania dla potrzeb klasyfikacji jako krótko- lub długoterminowe. Aby odzwierciedlić te wnioski, IASB przeniosła stwierdzenie dotyczące opcji konwersji przez drugą stronę z par. 69D do nowego par. 76B.

Jak wskazano wcześniej, projekt dotyczący zmian w klasyfikacji zobowiązań do krótko- lub długookresowych obejmował także prace nad doprecyzowaniem zasad ich kwalifikacji w sytuacji, gdy umowy zawierają pewne warunki, które określa się mianem kowenantów. Prace nad zmianami w MSR 1 w tym zakresie zostały zakończone w październiku 2022 r., kiedy to IASB przyjęła i wydała dokument *Amendments to IAS 1. Non-current Liabilities with Covenants (2022)* (*Zmiany w MSR 1. Zobowiązania długoterminowe z umów z kowenantami*).

Zmiany będą mieć swoje zastosowanie przy sporządzaniu sprawozdań finansowych za okresy roczne rozpoczynające się 1 stycznia 2024 r. lub później. Co prawda pierwotny dzień zastosowania się do wprowadzonych zmian w MSR 1 (styczeń 2020) został wyznaczony na 1 stycznia 2022 r., a w zmianach z lipca 2020 r. termin wprowadzenia zmian został wyznaczony na 1 stycznia 2023 r., to jednak zmiany w MSR 1 z października 2022 r. przesuwają dzień obligatoryjnego zastosowania zmian ze stycznia 2020 r. na 1 stycznia 2024 r. (przy sporządzaniu sprawozdań finansowych za okresy roczne rozpoczynające się tego dnia lub później). Zmiany mogą być jednak zastosowane wcześniej (np. przy sporządzaniu śródrocznych sprawozdań finansowych w roku obrotowym rozpoczynającym się 1 stycznia 2024 r. lub rocznych sprawozdań finansowych za rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2023 r.), o czym jednostka je stosująca powinna poinformować w sporządzanych i prezentowanych sprawozdaniach finansowych.

Wprowadzone zmiany powinny być zastosowane retrospektywnie (zgodnie z wymogami MSR 8), jednakże przy tym uległa również zmiana daty zastosowania się do zmian w zasadach klasyfikacji zobowiązań do krótko- i długookresowych, jakie wprowadzono w MSR 1 w styczniu 2020 r. Zmianę tę należy zastosować równolegle ze zmianą z 2022 r. Jeśli jednostka zastosuje się do zmiany z 2020 r. przed 1 stycznia 2024 r., ale po wydaniu przez IASB zmian z października 2022 r., to te zmiany powinny być również zastosowane. Innymi słowy, obydwie zmiany w zakresie klasyfikacji zobowiązań jako długoterminowych (ze stycznia 2020 r. i października 2022 r.) powinny być zastosowane w tym samym czasie.

Problem, jaki został podjęty w zmianach z października 2022 r., dotyczy sytuacji, w których umowa, w której jednostka staje się dłużnikiem drugiej strony, zawiera pewne ustalenia co warunków spłaty zadłużenia, np. odroczenia płatności. Stąd, gdy jednostka zaciągnęła zobowiązania, w przypadku których prawo do odroczenia

spląty zobowiązania jest uzależnione od przestrzegania przez jednostkę określonych w umowie warunków (ang. *conditions*, w nowych rozwiązaniach zastąpione pojęciem kowenantów, ang. *covenants*) na koniec okresu sprawozdawczego i/lub w jednym lub kilku momentach w ciągu 12 miesięcy następujących po okresie sprawozdawczym, na podstawie obecnej treści MSR 1, może nie być jasne, czy jednostka ma bezwarunkowe prawo do odroczenia spląty zobowiązania o co najmniej 12 miesięcy po okresie sprawozdawczym. W rozstrzygnięciu tego problemu jednostka powinna zastosować się do nowych wytycznych z par. 72A i 72B MSR 1, częściowo zmienionych wytycznych z par. 73 i 74 MSR 1 oraz do wytycznych z par. 75 MSR, rozważając to, czy na koniec okresu sprawozdawczego jednostka ma prawo odroczenia spląty zobowiązania o co najmniej 12 miesięcy po okresie sprawozdawczym. Krótki opis treści nowych i zmienionych wymogów jest taki, że jednostka uwzględnia warunki (kovenanty) w umowie pożyczki, jeżeli jednostka jest zobowiązana do przestrzegania kowenantów na dzień lub przed końcem okresu sprawozdawczego, a nie traktuje kowenantów jako umowę pożyczki, jeżeli jednostka jest zobowiązana do przestrzegania kowenantów dopiero na podstawie faktów i okoliczności po okresie sprawozdawczym. Jednostka powinna przy tym dokonać pewnych ujawnień w przypadku, gdy zakwalifikowała zobowiązanie wynikające z umowy pożyczki jako długoterminowe, a prawo to podlega obowiązkowi wywiązania się jednostki z kowenantów w ciągu dwunastu miesięcy po zakończeniu okresu sprawozdawczego (co wynika z wymogów nowego par. 76ZA MSR 1). Jednostka powinna także zastosować się do rozszerzonych wytycznych (w zmienionym par. 76 MSR 1) dotyczących ujawnień w przypadku zdarzeń nekorygujących zgodnie z MSR 10 *Zdarzenia następujące po okresie sprawozdawczym*.

2.10. Międzynarodowa sprawozdawczość finansowa w warunkach COVID–19 i napaści Rosji na Ukrainę

W tej części opracowania zostanie zwrócona uwaga na pewne wyzwania związane z przygotowaniem, badaniem sprawozdań finansowych i analizą sprawozdań finansowych w dobie podwyższonej niepewności i niestabilności otoczenia, w jakim działają jednostki gospodarcze. Te dotąd niespotykane okoliczności wiążą się z pojawianiem na początku 2020 r. pandemii koronawirusa COVID–19 oraz pod koniec lutego 2021 r. napaści Rosji na Ukrainę.

Na skutki pandemii koronawirusa COVID–19 zareagowała IASB, wydając pewne dokumenty w formie:

- 1) zmian w MSSF, choć dotyczy to zasadniczo obecnie jedynie MSSF 16 *Leasing*, pozwalających na zastosowanie praktycznego podejścia upraszczającego, sprowadzającego się zasadniczo do uznania, że w związku z uzyskaniem „wakacji” w płatnościach leasingowych lub ich redukcji, wynikających z pandemii COVID-19, jednostki nie muszą ponownie analizować tego, czy ma miejsce modyfikacja umowy i czy nastąpiły zmiany w umowach, powodujące konieczność usunięcia księgowych skutków umowy i zastąpienia jej nowo ustalonymi;
- 2) komentarzy, stanowisk lub artykułów, będących efektem prowadzonych analiz oddziaływania COVID-19 na środowisko gospodarcze oraz na analizę konieczności wprowadzenia innych zmian w MSSF.

Trudno przewidzieć, kiedy ustaną skutki gospodarcze wywołane przez COVID-19 i dlatego jednostki będą musiały nadal działać w niepewnym środowisku. Przedłużająca się niepewność sytuacji gospodarczej skutkuje większym zapotrzebowaniem na jasne, przejrzyste i kontekstowe informacje w sprawozdaniu finansowym. Niektóre z jednostek lub inni uczestnicy rynku oczekują też od IASB bardziej zaangażowanej postawy, licząc na dodatkowe zmiany w MSSF, które – na wzór wprowadzonych zmian w MSSF 16 – mogłyby nieco złagodzić skutki kryzysu gospodarczego, wywołanego pandemią COVID-19.

Przegląd całości działania IASB na polu reakcji wobec COVID-19 i wsparcia jednostek w obecnych czasach zarazy jest dostępny pod adresem: <https://www.ifrs.org/search-results/?query=COVID-19#news>.

2.10.1. MSSF 16 *Leasing* i COVID-19

Uwzględnianie koncesji czynszowych związanych z COVID-19 przy zastosowaniu MSSF 16 *Leasing*

W efekcie pojawienia się informacji, jakie dotarły do IASB, o zmianach opłat leasingowych, które nastąpiły lub mają nastąpić w wyniku pandemii COVID-19, Rada postanowiła przyjrzeć się problemowi. Zmiany opłat leasingowych obejmują na przykład leasingodawców zapewniających „wakacje” czynszowe leasingobiorcom komercyjnym. MSSF 16 *Leasing* przewiduje, że mogą wystąpić zmiany w opłatach leasingowych przez okres trwania leasingu. Wymagane ujęcie takich zmian (jeśli są istotne) wiąże się z zastosowaniem osądu i zależy od wielu czynników, w tym, co ważne, od tego, czy zmiany te były częścią pierwotnych warunków leasingu, określonych w umowie. Zmiany mogą wynikać bezpośrednio ze zmian w samej umowie leasingu lub pośrednio – na przykład z działań rządu w odpowiedzi na epidemię COVID-19. Rozliczając zmiany opłat leasingowych, jednostka bierze pod uwagę łącznie umowę leasingu oraz wszelkie mające

zastosowanie przepisy prawa lub regulacje. Innymi słowy, jednostka, stosując MSSF 16, traktuje zmianę opłat leasingowych w ten sam sposób, niezależnie od tego, czy zmiana wynika ze zmiany samej umowy, czy przykładowo ze zmiany obowiązującego prawa lub regulacji. MSSF 16 określa szczegółowe wymogi dotyczące sposobu ujmowania niektórych zmian opłat leasingowych – na przykład tych wynikających ze zmian indeksu lub stawki stosowanej do ustalenia opłat leasingowych. W przeciwnym razie rachunkowość wymagana przez MSSF 16 w przypadku zmiany opłat leasingowych zależy od tego, czy zmiana ta spełnia definicję modyfikacji leasingu.

Ocena, czy zmiana płatności jest modyfikacją leasingu

MSSF 16 definiuje modyfikację leasingu jako zmianę zakresu leasingu lub zapłaty za leasing, która nie była częścią pierwotnie określonych warunków leasingu. Oceniając, czy nastąpiła zmiana zakresu leasingu, jednostka bierze pod uwagę, czy nastąpiła zmiana prawa użytkownika przekazana leasingobiorcy umową – przykłady zmiany zakresu leasingu obejmują dodanie lub wypowiedzenie prawa do korzystania z jednego lub większej liczby aktywów bazowych albo przedłużenie lub skrócenie okresu leasingu. Same „wakacje” czynszowe lub obniżka czynszu nie stanowią zmiany zakresu umowy leasingu. Oceniając, czy nastąpiła zmiana opłaty leasingowej, jednostka bierze pod uwagę całkowity skutek każdej zmiany opłat leasingowych. Na przykład, jeżeli leasingobiorca nie płaci opłat leasingowych przez okres 3 miesiące, opłaty leasingowe za kolejne okresy mogą zostać proporcjonalnie zwiększone w taki sposób, że wynagrodzenie za leasing pozostaje niezmienione. Jeżeli nie nastąpiła zmiana zakresu leasingu ani wynagrodzenia za leasing, wówczas nie ma zmiany umowy leasingu. Jeżeli nastąpiła zmiana zakresu lub ceny leasingu, jednostka następnie rozważa, czy zmiana ta była częścią pierwotnych warunków leasingu. Jednostka stosuje postanowienia zawarte w par. 2 MSSF 16 i bierze pod uwagę zarówno warunki umowy, jak i wszystkie istotne fakty i okoliczności. Istotne fakty i okoliczności mogą obejmować umowy, przepisy ustawowe, inne przepisy lub regulacje mające zastosowanie do umów leasingu. Na przykład, umowy leasingu lub obowiązujące przepisy prawa i inne regulacje mogą zawierać klauzule, które skutkują zmianami płatności w przypadku wystąpienia określonych zdarzeń lub zaistnienia innych, nieprzewidzianych okoliczności. Działania rządu (np. wymaganie zamknięcia sklepów detalicznych na pewien czas z powodu COVID-19) mogą mieć znaczenie dla prawnej interpretacji klauzul, takich jak siła wyższa, które znajdowały się w pierwotnej umowie, obowiązujących przepisach prawa lub innych, im podobnych i równoważnych regulacjach. Zmiany opłat leasingowych, które wynikają z klauzul w pierwotnej umowie lub z obowiązujących przepisów prawa lub regulacji, są częścią pierwotnych warunków leasingu, nawet jeśli skutek tych klauzul (wynikających z wydarzenia takiego jak pandemia COVID-19) nie był wcześniej

rozważany. W takim przypadku nie ma zmiany leasingu w rozumieniu MSSF 16. Jeżeli zmiana opłat leasingowych wynika z modyfikacji leasingu, leasingobiorca stosuje postanowienia par. 44–46 MSSF 16, a leasingodawca stosuje postanowienia par. 79–80 lub odpowiednio par. 87 MSSF 16.

Zmiany opłat, które nie są modyfikacjami leasingu

Jeżeli zmiana opłat leasingowych nie wynika z modyfikacji leasingu, zmiana ta byłaby z reguły rozliczana jako zmienna opłata leasingowa. W takim przypadku leasingobiorca stosuje postanowienia par. 38 MSSF 16 i zasadniczo ujmuje wpływ koncesji na czynsz w wyniku finansowym. W przypadku leasingu operacyjnego leasingodawca ujmuje efekt koncesji na wynajem, ujmując niższe przychody z tytułu leasingu.

Częściowe wygaśnięcie zobowiązania z tytułu leasingu

Jeżeli zmiana opłat leasingowych skutkuje wygaśnięciem części zobowiązania leasingobiorcy określonego w umowie (np. leasingobiorca jest prawnie zwolniony z obowiązku dokonywania określonych płatności), leasingobiorca rozważyłby, czy przesłanka usunięcia z bilansu części zobowiązania z tytułu leasingu jest realizowana zgodnie z par. 3.3.1 MSSF 9 *Instrumenty finansowe*. Utrata wartości aktywów MSR 36 *Utrata wartości aktywów* ma zastosowanie przy ustalaniu, czy nastąpiła utrata wartości aktywów z tytułu prawa do użytkowania (w przypadku leasingobiorców) oraz rzeczowych aktywów trwałych objętych leasingiem operacyjnym (w przypadku leasingodawców). Okoliczności, które prowadzą do obniżenia czynszu w wyniku pandemii COVID-19, mogą wskazywać na utratę wartości aktywów. Na przykład utrata zysków w okresie objętym umową leasingową może wskazywać na utratę wartości odpowiedniego składnika aktywów z tytułu prawa do użytkowania. Podobnie długoterminowe skutki pandemii COVID-19 mogą wpłynąć na oczekiwane bieżące wyniki gospodarcze aktywów objętych prawem do użytkowania. Leasingodawcy będą również musieli wziąć pod uwagę mające zastosowanie wymogi MSSF 9, na przykład przy rozliczaniu utraty wartości należności leasingowych.

Ujawnianie informacji

Leasingobiorcy i leasingodawcy muszą również stosować wymogi dotyczące ujawniania informacji zawarte w MSSF 16 i innych standardach MSSF, takich jak MSR 1 *Prezentacja sprawozdań finansowych*. Na przykład MSSF 16 wymaga od leasingobiorców i leasingodawców ujawniania informacji, które dają użytkownikom sprawozdań finansowych podstawę do oceny wpływu leasingu na ich sytuację finansową, wyniki

finansowe i przepływy pieniężne. Ujawnione informacje będą musiały być wystarczające, aby umożliwić użytkownikom sprawozdań finansowych zrozumienie wpływu zmian opłat leasingowych związanych z COVID-19 na sytuację finansową i wyniki finansowe jednostki (par. 31 MSR 1).

Wprowadzone zmiany w MSSF 16 w 2020 r. pozwalały na zastosowanie wskazanych rozwiązań z początkiem roku obrotowego, rozpoczynającego się 1 czerwca 2020 r. (par. C1A MSSF 16) i miały zastosowanie do płatności leasingowych ustalonych do wnoszenia do 30 czerwca 2021 r. (par. MSSF 16).

Jednakże 31 marca 2021 r. IASB przedłużyła o jeden rok możliwość stosowania praktycznego rozwiązania zawartego w MSSF 16 *Leasing*, aby pomóc leasingobiorcom rozliczającym się z opłat leasingowych w okresie COVID-19. W odpowiedzi na wezwania zainteresowanych stron, jak również z uwagi na to, że pandemia COVID-19 jest nadal u szczytu, Rada przedłużyła zwolnienie o jeden rok, aby utrzymać ulgi w opłatach leasingowych, które zmniejszają jedynie opłaty leasingowe należne do 30 czerwca 2022 r. lub wcześniej. Rozwiązanie to wdrożono, by ułatwić leasingobiorcom rozliczanie się z płatności leasingowych związanych z COVID-19, takich jak prolongaty terminów płatności lub tymczasowe obniżki opłat, a jednocześnie nadal dostarczać inwestorom użytecznych informacji na temat ich umów leasingowych. Wprowadzona w marcu 2021 r. zmiana obowiązuje dla rocznych okresów sprawozdawczych rozpoczynających się 1 kwietnia 2021 r. lub później.

2.10.2. Stosowanie standardów MSSF w okresie pandemii COVID-19

W tej części opracowania są przedstawione zagadnienia i wnioski, jakie wyniknęły z debaty on-line, odbytej pod przewodnictwem członka IASB Mary Tokar, wspieranej przez pracownika technicznego IASB, która odbyła się we wrześniu 2020 r. pt. „Stosowanie MSSF w 2020 r. – wpływ COVID-19”⁸⁴. Podczas debaty z udziałem zainteresowanych stron sprawozdawczością finansową (także piszącego te słowa) poddano przeglądowi niektóre zagadnienia sprawozdawczości finansowej, istotne dla przygotowujących, audytorów, inwestorów i organów regulacyjnych, które wiążą się z gospodarowaniem w czasach COVID-19, a który wywołuje wiele zakłóceń w sprawozdawczości finansowej.

Podczas panelu dyskusyjnego uczestnicy debaty skupili się na następujących zagadnieniach:

⁸⁴ Znaczące fragmenty opisu debaty i wynikających z niej wniosków są dostępne na stronie IASB: <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/news/2020/inbrief-covid19-oct2020.pdf>. W niniejszej części tego opracowania wykorzystano własny materiał.

- 1) „co podmioty muszą wziąć pod uwagę przy przyjmowaniu osądów, opracowywaniu założeń i oszacowań przy sporządzaniu sprawozdań finansowych w czasach podwyższonej niepewności?” i
- 2) „jakie informacje należy ujawnić w sprawozdaniach finansowych na temat przyjętych założeń?”.

Wprowadzenie – określenie kontekstu

Rok 2020 był świadkiem ekstremalnego kryzysu gospodarczego XXI wieku. W przeciwieństwie do recesji zachodzących w ciągu ostatnich dwóch dekad kryzys ten jest wynikiem pandemii spowodowanej przez koronawirus (COVID-19). W przypadku większości podmiotów działalność w trudnym otoczeniu gospodarczym zwiększyła niepewność w i tak dużej złożoności czynników mających wpływ na sporządzanie sprawozdań finansowych.

Wnioski z panelu dyskusyjnego o stosowaniu MSSF w 2020 r.

Uczestnicy panelu zbadali wyzwania, które z jednej strony muszą podjąć jednostki przy sporządzaniu sprawozdań finansowych, a z drugiej audytorzy, analizujący przekazywane informacje podczas ich badania. Inwestorzy zaś muszą zmierzyć się z problemem przy podejmowaniu decyzji na podstawie przekazywanych w sprawozdaniach finansowych informacji. Uczestnicy panelu omówili pewne zasady, jakie w takich okolicznościach powinny być rozważone.

1. Użytkownicy sprawozdań finansowych oczekują, że jednostki oprą swoje szacunki, przyjmowane przy sporządzaniu sprawozdań finansowych, na założeniach zgodnych z oczekiwaniami kierownictwa, dotyczącymi wyników biznesowych i otoczenia operacyjnego na dzień sprawozdawczy.
2. Założenia te powinny być opracowywane z wykorzystaniem rozsądnych i dostępnych dla kierownictwa informacji.
3. Użytkownicy oczekują przejrzystości w kluczowych założeniach. Jednostki powinny dostarczać bezstronnych i jasnych informacji na temat tych kluczowych założeń. Raportowanie informacji w ten sposób pozwala użytkownikom zrozumieć, w jakim stopniu wyniki finansowe mogą pomóc im w przewidywaniu przyszłości.

Dokonywanie oszacowań w warunkach niepewności i uwzględnianie zmieniających się oczekiwań

Podczas panelu omówiono kilka problemów dotyczących przygotowania, audytu i analizy oszacowań w sprawozdaniu finansowym w dobie podwyższonej niepewności.

Co niepewna przyszłość oznacza dla czynienia szacunków przy sporządzaniu sprawozdań finansowych?

Niepewne otoczenie gospodarcze sprawia, że szacowanie kilku pozycji w sprawozdaniu finansowym jest trudniejsze dla jednostek, np.:

- 1) kierownictwo wykorzystuje prognozy przyszłych przepływów pieniężnych podczas testowania utraty wartości aktywów niefinansowych, takich jak wartość firmy;
- 2) problemem jest szacowanie wartości godziwej oraz ujmowanie i pomiar utraty wartości aktywów finansowych;
- 3) zwiększona niepewność wpływa na ocenę, czy założenie kontynuacji działania dla sporządzania sprawozdań jest właściwe.

Przy zwiększonej niepewności co do przyszłości jednostki, kierownictwo może uznać, że niektóre z tych szacunków będą trudniejsze do przyjęcia niż w latach poprzednich.

Jakie wyzwania wiążą się z często zmieniającymi się oczekiwaniami?

Wysoki stopień niepewności w środowisku operacyjnym jednostki może spowodować częstsze zmiany oczekiwań kierownictwa co do przyszłości. Zmiany w środowisku zewnętrznym (na przykład nowe obostrzenia w gospodarce, wprowadzane przez rządy różnych krajów lub łągodzenie takich obostrzeń) mogą powodować konieczność aktualizacji planów operacyjnych kierownictwa. Częste zmiany oczekiwań powodują również zwiększone zapotrzebowanie użytkowników na aktualne informacje. Zarządy lub rady nadzorcze jednostek i audytorzy mogą być zaniepokojeni przygotowaniem i badaniem sprawozdań finansowych w takich okolicznościach.

Członkowie panelu zauważyli, że wzrost niepewności nie jest powodem do „zamrożenia” szacunków w kwotach sprzed COVID-19 i że pomimo trudnego środowiska, w jakich działają jednostki, szacunki nadal wymagają stałej aktualizacji. Wskazano również na potrzebę wzięcia przez zarządy jednostek większej odpowiedzialności za szacunki wykorzystywane przy sporządzaniu sprawozdań finansowych. Podkreślono również konieczność przygotowania przez kadrę zarządzającą solidnych i właściwych procesów oraz systemów w celu wykazania odpowiednich dowodów i podstaw dla tych szacunków.

Czy nie skończy się tak, że regulatorzy i audytorzy będą korzystać z perspektywy czasu i podawać w wątpliwość przyjęte wcześniej oszacowania zarządów?

Dużym wyzwaniem, obecnie niezwykle istotnym, dla gremiów odpowiedzialnych za nadzór, takich jak rady nadzorcze i komitety audytu, będzie obawa przed wykorzystywaniem przez zewnętrznych audytorów faktów, postrzeganych z perspektywy

późniejszej oceny tego, co kilka miesięcy wcześniej nie było znane i stanowiło podstawę do przyjętych oszacowań. Podkreślono przy tym, że globalny organ nadzoru nad obrotem papierów wartościowych IOSCO wydał oświadczenie, w którym przyznał, że nie jest błędem wykorzystywanie potencjalnie niedoskonałych informacji do sporządzania sprawozdań finansowych, o ile kierownictwo wykorzystuje najlepsze dostępne informacje przy przyjmowaniu dobrze uzasadnionych i wspieranych właściwymi źródłami osądów (IOSCO, 2020).

Uczestnicy panelu zauważyli, że najlepszym sposobem, aby kierownictwo nie było narażone na niewłaściwą krytykę przyjętych oszacowań, jest przeprowadzenie solidnego procesu opracowywania założeń, który obejmuje terminowy przegląd i ich krytyczną ocenę zarówno wewnątrz (np. przez komisję rewizyjną lub inaczej zbudowany system kontroli wewnętrznej), jak i na zewnątrz (przez niezależnych audytorów).

Co z ryzykiem, że rzeczywiste wyniki mogą różnić się od szacunków?

Niektóre krajowe organizacje lub regulatorzy sprawozdawczości finansowej podjęły decyzję o wydaniu niewiążących wytycznych, których celem było wspieranie jednostek w opracowywaniu ich najlepszych szacunków⁸⁵. Przy zwiększonych oczekiwaniach użytkowników na informacje, te organizacje lub regulatorzy przypominają również podmiotom o koniecznym ujawnianiu swoich założeń i przyjmowanych oszacowaniach. Uczestnicy panelu zauważyli, że rzeczywisty wynik, który różni się od szacunków, jest prawdopodobny w czasach podwyższonej niepewności i nie oznacza, że oszacowanie było błędem. Podkreślono również znaczenie aktualizacji i ujawniania zmian w kluczowych założeniach lub ujawniania ciągłości przyjętych wcześniej i wciąż utrzymanych założeń i oszacowań.

Jakie założenia jednostka powinna stosować w czasach podwyższonej niepewności?

Uczestnicy panelu wyrazili oczekiwania, że przyjmowane przez jednostki założenia powinny:

- 1) być opracowywane z ukierunkowaniem na rzetelne stosowanie odpowiednich standardów;
- 2) być przyjmowane na podstawie najlepszych dostępnych, rozsądnych i odpowiednio udokumentowanych informacji;

⁸⁵ Działania polskich organów administracji państwowej i profesjonalnych organizacji przedstawiono w pierwszej części tego opracowania.

- 3) być zgodne (spójne) z rozsądnie przyjmowanymi i ocenianymi przez ich zarządy/rady nadzorcze możliwościami prowadzenia działalności, ich perspektywami i poziomem rentowności jednostek i
- 4) pochodzić z dokładnego i dobrze zarządzanego procesu, pod odpowiednim nadzorem ze strony komitetu audytu i ich organów stanowiących.

Czego IASB dowiedziało się od interesariuszy biorących udział w dyskusji panelowej?

Podczas panelu dyskusyjnego uczestnicy (wśród których sporządzający sprawozdania finansowe zostali zidentyfikowani jako największa grupa interesariuszy) zostali zapytani o kwestię sprawozdawczości finansowej, która ich zdaniem była i jest największym wyzwaniem w okresie niepewności otoczenia gospodarczego. Respondenci za najtrudniejsze uznali:

- 1) utratę wartości aktywów finansowych oraz
- 2) ujawnienie istotnych osądów.

Wyniki ankiety uznano za mało zaskakujące, jako że do IASB wpłynęły liczne pytania związane ze stosowaniem MSSF 9 *Instrumenty finansowe* w czasie pandemii. W odpowiedzi na te pytania w marcu 2020 r. opublikowano materiały edukacyjne (ISAB, 2020e), w których powtórzono wymogi zawarte w MSSF 9 dotyczące modelu oczekiwanych strat kredytowych (ECL)⁸⁶. W materiałach edukacyjnych podkreślono, że jednostki powinny wykorzystywać wszystkie rozsądne i możliwe do poparcia informacje, które są dostępne jednostce bez nadmiernych kosztów lub wysiłku przy stosowaniu MSSF 9, zamiast polegać na jakimś mechanistycznym kryterium (np. traktowania zawieszenia obowiązków płatniczych jako automatycznego dowodu na znaczne podwyższenie ryzyka kredytowego) w celu określenia zmian oczekiwanych strat kredytowych.

Skupienie się na ujawnianiu informacji

Podczas panelu podkreślono, że jednostki muszą spełnić rygor przejrzystości w założeniach i szacunkach. Uczestnicy panelu przeanalizowali potencjalne pytania, jakie mogą mieć osoby przygotowujące, audytorzy i inwestorzy na temat ujawniania informacji.

---

⁸⁶ Dokument ten będzie opisany w dalszej części tego podrozdziału.

Wymogi dotyczące ujawniania informacji zawarte w standardach MSSF

Podczas spotkania omówiono wymogi ujawniania informacji w odniesieniu do założeń i szacunków zarówno w rocznych, jak i w śródrocznych sprawozdaniach finansowych. W przypadku podmiotów, które sporządzały sprawozdania na koniec roku kalendarzowego (2019), wpływ COVID-19 pojawił się po raz pierwszy na poziomie ich śródrocznych sprawozdań finansowych. Należy przypomnieć, że MSR 34 nakłada na jednostki obowiązek ujawniania istotnych zmian założeń i wpływu zmian na sprawozdanie finansowe w porównaniu z raportami sporządzonymi za poprzedni okres roczny.

Jednostki są zobowiązane do ujawniania istotnych zmian w stosunku do poprzedniego roku (zob. par. 15–16A MSR 34), na przykład w odniesieniu do:

- 1) utraty wartości aktywów niefinansowych,
- 2) utraty wartości aktywów finansowych (z uwzględnieniem ECL),
- 3) niepewności co do kontynuacji działania i
- 4) wyceny wartości godziwej – poziom 3.

MSR 1 *Prezentacja sprawozdań finansowych* wymaga od jednostek ujawnienia zarówno informacji o wydanych osądach, które mają najbardziej znaczący wpływ na ujęte kwoty i przyjęte założenia, jak i innych głównych źródeł szacowania w warunkach niepewności, które cechuje znaczne ryzyko wystąpienia istotnych korekt w następnym roku obrotowym. Podczas panelu podkreślono, że użytkownicy mogą oczekiwać, że jednostki ujawnią nie tylko ogólne założenia (na przykład założenia makroekonomiczne dotyczące wzrostu PKB i bezrobocia) oraz sposób, w jaki założenia te uległy zmianie w stosunku do poprzedniego okresu sprawozdawczego, lecz także wpływ tych założeń na poszczególne jednostki. Uczestnicy panelu stwierdzili, że użytkownicy sprawozdań finansowych starają się również zrozumieć, jakie inne racjonalnie możliwe założenia są brane pod uwagę przez kierownictwo jednostki i jaki wpływ mogło mieć zastosowanie przyjętych takich alternatywnych założeń na sprawozdania finansowe. Dzięki takim informacjom użytkownicy mogą lepiej zrozumieć związane z tym osądy i dokonać własnej oceny przyszłych wyników, aby móc bardziej wiarygodnie porównać jednostki przez pryzmat ich sprawozdań finansowych.

Jak podmioty powinny myśleć o potrzebach informacyjnych użytkowników – ilustracja

Uczestnicy panelu omówili znaczenie bardziej szczegółowych informacji na temat istotnych założeń, biorąc za przykład oczekiwanych strat kredytowych (ECL) w MSSF 9 *Instrumenty finansowe*. Podejście ECL wymaga od kredytodawców, takich jak banki, stosowania przyszłościowych założeń makroekonomicznych (m.in. wzrostu PKB, stopy bezrobocia, zmian cen mieszkań itp.) jako danych wsadowych w stosowanych modelach.

Założenia te mogą być klasyfikowane przez niektóre zainteresowane strony jako ogólne założenia, ponieważ mogą one odnosić się do czynników niezależnych od banku. Natomiast założenia specyficzne dla jednostki odnoszą się do działań jednostki (np. decyzji o udzieleniu pożyczki lub kredytu) oraz cech (np. jego bazy klientów).

Gdy dwa podobne banki stosują podobne ogólne założenia (np. o ścieżce żywienia gospodarczego) i uzyskują różne wyniki ECL w stosunku do ich własnych wskaźników kredytowych brutto (wskaźnik powszechnie określany jako wskaźnik pokrycia), użytkownicy potrzebują dodatkowych informacji, aby mogli ocenić różnice we wskaźnikach pokrycia. W przypadku każdego banku użytkownicy chcą informacji, które pomogą im zrozumieć, w jakim stopniu każde saldo ECL jest oparte na ogólnych założeniach lub założeniach specyficznych dla jednostki, które mogą odzwierciedlać różnice w charakterystyce klientów (np. detalicznych i komercyjnych), produktach kredytowych, zabezpieczeniach lub innych warunkach kredytu. Użytkownicy uważają, że bez tych informacji mogą mieć trudności w dokonywaniu znaczących porównań. Wymogi określone w MSSF 7 *Instrumenty finansowe: ujawnianie informacji* zostały opracowane z uwzględnieniem potrzeb użytkowników, a MSSF 7 wymaga od podmiotów wyjaśnienia czynników wpływających na pomiar ich ECL.

Jakich informacji użytkownicy oczekują od jednostek na temat przyjętych założeń?

Użytkownicy chcą wiedzieć, jakie założenia są stosowane w wyliczeniach bieżących wyników oraz w jaki sposób mogły lub nie mogły one ulec zmianie w stosunku do poprzednich okresów sprawozdawczych, oraz chcą znać stopień, w jakim założenia te są zgodne z informacjami wykorzystywanymi przez kierownictwo do podejmowania decyzji dotyczących zarządzania przedsiębiorstwem.

Jakich ujawnień informacji na temat założeń jednostka powinna rozważyć w sprawozdaniach finansowych?

Uczestnicy panelu wyrazili swoje oczekiwania dotyczące ujawniania w stosownych przypadkach informacji o:

- 1) kluczowych założeniach,
- 2) zmianach założeń w stosunku do ostatniego okresu sprawozdawczego,
- 3) wpływie zmian założeń z ostatniego okresu sprawozdawczego na wykazywane kwoty w bieżących sprawozdaniach finansowych,
- 4) przyjętym osądzie (np. inne rozważane założenia i powody, dla których kierownictwo jednostki zdecydowało się ich nie używać) oraz
- 5) wrażliwości jednostki na kluczowe założenia.

Tabela 12 ilustruje powiązanie kluczowych elementów w zakresie oszacowań, ich stosowania i ujawniania w sprawozdaniach finansowych.

Tabela 12. Kluczowe elementy ujawnień informacji wynikające ze zwiększonej niepewności działania

Klarowność	Przejrzystość	Treść
Powiedz, jak jest.	Wskaż na spójność z podstawami podejmowanych decyzji przez kierownictwo.	Jakie założenia zostały przyjęte?
Uwypuklij zmiany w stosunku do poprzedniego roku.	Skup się na ogólnym obrazie i wskaż, czy krótki okres działania wpisuje się w ten obraz.	Jaki poziom niepewności został przyjęty w tych założeniach?
–	–	Uaktualnij wszystkie bieżące informacje.

Źródło: IASB, 2020c.

COVID-19 i inne mierniki wartości, niewynikające z regulacji rachunkowości

Oprócz dyskusji na temat opracowywania i aktualizowania założeń stosowanych do sporządzania sprawozdań finansowych, uczestnicy panelu skomentowali również stosowanie rozwiązań niewynikających z przyjętych rozwiązań w regulacjach, które w niektórych jurysdykcjach mogą uzupełniać sprawozdania finansowe. Użytkownicy i organy regulacyjne mogą obawiać się stosowania rozwiązań i mierników niezgodnych z ogólnie przyjętymi zasadami rachunkowości, takich jak skorygowane sumy częściowe zysków lub strat, zwłaszcza jeśli są one oparte na szacunkach „brakujących” dochodów. Poziom sceptycyzmu użytkowników wobec takich mierników jest wyższy w czasach kryzysu, gdy proces zarządzania realizowany jest pod większą presją, aby skorzystać z korekt w celu poprawienia prezentowanych wyników, będących na zbyt niskim poziomie. W oświadczeniu IOSCO na temat sprawozdawczości w warunkach występowania COVID-19 wyjaśniono, że jednostki muszą unikać zaciemniania prezentacji wyników przy użyciu mierników niezgodnych z ogólnie przyjętymi zasadami rachunkowości. Stosowanie takich mierników przez jednostki może być niewłaściwe bez zapewnienia uzasadnionej podstawy do ich dostosowań, jak również z jasnym i klarownym wyjaśnieniem celu stosowania takich mierników.

Większość uczestników konferencji zgodziła się, że wymogi dotyczące ujawniania informacji w MSSF są zadowalające, ale konieczne jest lepsze ich stosowanie w praktyce. Zapewnienie jasności w niepewnych warunkach jest nie tylko konieczne, lecz także wartościowe. Niepewność nie zawiesza konieczności dokonywania i aktualizowania szacunków. Także większość uczestników konferencji (57%) zgodziła się z następującym oświadczeniem o ujawnieniu wpływu COVID-19, przygotowanym przez IASB:

Istniejące wymogi dotyczące ujawniania informacji nie muszą się zmieniać, ale potrzebne jest lepsze stosowanie wymogów dotyczących ujawniania informacji (przez osoby przygotowujące i sporządzające sprawozdania finansowe, audytorów i organy nadzoru).

Tym samym potwierdzono, niewielką przewagą głosów, że obecne MSSF nie wymagają kompleksowych lub nawet szczególnych zmian, które swoje źródło miałyby w kryzysie wywołanym skutkami pandemii COVID-19. Nie znaczy to jednak, że IASB pod wpływem rozwoju sytuacji i nacisków ze strony różnych zainteresowanych nie zmieni zdania i nie podejmie się działań łagodzących skutki pandemii COVID-19 dla jednostek gospodarczych przez pryzmat sprawozdawczości finansowej.

2.10.3. COVID-19 i uwzględnianie oczekiwanych strat kredytowych w świetle bieżącej niepewności wynikającej z pandemii COVID-19

Wielu zainteresowanych sprawozdawczością finansową wyraża przekonanie, że COVID-19 znacząco wpływa na szacowanie wartości instrumentów finansowych, czego dowodem są opinie i poglądy uczestników panelu dyskusyjnego na temat wpływu COVID-19 na sprawozdawczość finansową, przedstawioną w poprzednim punkcie tego opracowania. Problem dostrzega też sama IASB, podejmując dyskusję na temat wpływu pandemii COVID-19 na MSSF 9.

Poniżej przedstawiono podstawowe wnioski, jakie zawarła IASB w sprawie działania jednostek w warunkach COVID-19 i jego wpływu na stosowanie MSSF 9 (IASB, 2020e).

Na wstępie warto podkreślić, że MSSF 9 określa ramy ustalania kwoty oczekiwanych strat kredytowych (ECL), które powinny zostać ujęte w sprawozdaniach finansowych. Według MSSF 9 wymaga się, aby pełnookresowe oczekiwane straty kredytowe były ujmowane w przypadku znacznego wzrostu ryzyka kredytowego (SICR, ang. *Significant Increase in Credit Risk*) związanego z danym instrumentem finansowym. W MSSF 9 nie podaje się jednak wyraźnych wytycznych ani nie popiera mechanistycznego podejścia do określania, kiedy należy ująć straty w całym (pełnym) okresie życia instrumentu. Nie narzuca się tu też dokładnej podstawy, na której jednostki powinny określać scenariusze dotyczące przyszłości, które należy wziąć pod uwagę przy szacowaniu oczekiwanych strat kredytowych ECL. MSSF 9 wymaga zastosowania własnego osądu. Umożliwia jednostkom, a nawet zaleca dostosowanie swojego podejścia do ustalania oczekiwanych strat kredytowych w różnych okolicznościach. Szereg założeń i powiązań leżących u podstaw sposobu, w jaki dotychczas wdrażano

oczekiwane straty kredytowe, może nie mieć już zastosowania w obecnym środowisku COVID-19. Podmioty nie powinny nadal mechanicznie (z automatu) stosować swojej istniejącej, a wypracowanej przed pandemią COVID-19, metodyki w zakresie szacowania i ujmowania oczekiwanych strat kredytowych. Na przykład przedłużenie okresu zwolnienia z wnoszenia opłat (spłat) dla wszystkich pożyczkobiorców w określonych klasach instrumentów finansowych nie powinno automatycznie skutkować uznaniem, że wszystkie te instrumenty zostały objęte SICR. W ocenie SICR MSSF 9 wymaga od jednostek oceny zmian ryzyka niewykonania zobowiązania w oczekiwanym okresie życia instrumentu finansowego. Zarówno ocena SICR, jak i wycena oczekiwanych strat kredytowych muszą opierać się na rozsądnych i możliwych do uzasadnienia informacjach, które są dostępne jednostce bez nadmiernych kosztów lub wysiłków. Podmioty są zobowiązane do opracowywania szacunków na podstawie najlepszych dostępnych informacji o przeszłych wydarzeniach, aktualnych warunkach i prognozach koniunktury. Oceniając prognozowane warunki, należy wziąć pod uwagę zarówno skutki COVID-19, jak i podejmowane znaczące rządowe środki wsparcia.

W tej chwili prawdopodobnie trudno będzie uwzględnić konkretne skutki COVID-19 i rządowych środków wsparcia na rozsądnych i uzasadnionych podstawach. Jednak zmiany koniunktury powinny znaleźć odzwierciedlenie w stosowanych przez podmioty scenariuszach makroekonomicznych i ich wagach. Jeśli efektów COVID-19 nie można odzwierciedlić w modelach, należy rozważyć zastosowanie odpowiednich nakładek na modele lub korekty w stosowanych modelach. Środowisko podlega szybkim zmianom, a aktualne fakty i okoliczności powinny być nadal monitorowane w miarę pojawiania się nowych informacji. Chociaż obecne okoliczności są trudne i powodują wysoki poziom niepewności, jeśli szacunki oczekiwanych strat kredytowych opierają się na rozsądnych i możliwych do udokumentowania informacjach, a MSSF 9 nie jest stosowany mechanicznie, można przekazać przez sprawozdania finansowe przydatne informacje na temat oczekiwanych strat kredytowych. Rzeczywiście, w obecnych warunkach skrajnych MSSF 9 i powiązane ujawnienia mogą zapewnić bardzo potrzebną przejrzystość użytkownikom sprawozdań finansowych. IASB stwierdza, że ściśle współpracowała z wieloma organami nadzoru nad rynkami i obrotem papierami wartościowymi oraz innymi podmiotami w zakresie stosowania MSSF 9 w kontekście pandemii COVID-19. Kilka organów nadzoru nad rynkami papierów wartościowych opublikowało wytyczne dotyczące stosowania MSSF 9 w obecnych warunkach (w tym Europejski Urząd Nadzoru Bankowego, Europejski Bank Centralny, Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych). IASB zachęca podmioty, których organy regulacyjne lub nadzorcze wydały wytyczne, do rozważenia tych wytycznych.

2.10.4. IASB a napaść Rosji na Ukrainę

O ile pandemia COVID-19 wywołała pewne reakcje i działania IASB w kontekście jej wpływu na sprawozdawczość finansową, w tym także przyczyniła się do wprowadzonych poprawek do niektórych MSSF, o tyle napaść Rosji na Ukrainę, trwająca od lutego 2022 r., nie znalazła żadnej reakcji ze strony IASB. Nie komentując takiej postawy IASB, należy stwierdzić, że sytuacja gospodarczo-polityczna z tym związana zmieniła rzeczywistość wielu jednostek gospodarczych sporządzających sprawozdania finansowe w zgodności z MSSF, zarówno tych, które albo działają na terytorium Ukrainy, albo przeprowadzają transakcje z jednostkami, działającymi w krajach objętych napaścią Rosji na Ukrainę (dotyczy to nie tylko samej Ukrainy, lecz także państw aktywnie w tę napaść zaangażowanych: Rosji i Białorusi), jak i tych jednostek, które odczuwają pośrednio skutki terroru wywołanego działaniami Rosji.

Powagę sytuacji oraz ich wpływ na sporządzanie sprawozdań finansowych według MSSF dostrzega wiele organizacji, wydając odpowiednie komunikaty, rekomendacje, zalecenia lub po prostu wskazując na obszary szczególnej troski, które należy uwzględnić podczas sporządzania sprawozdania finansowe. Przykładowo, ESMA⁸⁷ w swoich oświadczeniach (ESMA, 2022a; 2022b) uznaje, że inwazja Rosji na Ukrainę oraz sankcje nałożone na Rosję i Białoruś stanowią istotne wyzwania dla działalności biznesowej i wprowadzają wysoki stopień niepewności co do oczekiwanego rozwoju tej działalności i związanych z nią skutków domina dla systemu gospodarczego i finansowego, zarówno na poziomie europejskim, jak i międzynarodowym. ESMA podkreśla potrzebę dostarczania przez emitentów informacji, które są przydatne dla użytkowników i odpowiednio odzwierciedlają aktualny oraz – w możliwym zakresie – oczekiwany wpływ rosyjskiej inwazji na Ukrainę na sytuację finansową, wyniki i przepływy pieniężne emitentów. ESMA podkreśla również znaczenie dostarczania informacji na temat identyfikacji głównych rodzajów ryzyka i niepewności, na które narażeni są emitenci. Rozważania zawarte w przedmiotowych oświadczeniach mają zastosowanie do raportowania informacji finansowych w okresach śródrocznych sporządzonych zgodnie z MSR 34 *Śródroczna sprawozdawczość finansowa* lub do rocznych sprawozdań finansowych sporządzonych zgodnie z MSR 1 *Prezentacja sprawozdań finansowych*.

ESMA podkreśla, że w celu ułatwienia użytkownikom dostępu do informacji o istotnych skutkach rosyjskiej inwazji na Ukrainę w sprawozdaniach finansowych emitentów zachęca się do umieszczania w jednej nocie wszystkich istotnych informacji, w tym dotyczących oczekiwanych strat kredytowych lub ekspozycji na dotknięte rynki, lub przedstawiania mapowania miejsc, w których różne noty dotyczą inwazji Rosji. Ujawniane informacje powinny być dostosowane do konkretnej sytuacji poszczególnych emitentów. Emitenci prowadzący działalność na dotkniętych rynkach lub mający

87 ESMA – European Securities and Markets Authority – Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych.

znaczącą ekspozycję na towary, na które wpływ miała rosyjska inwazja na Ukrainę (np. sektor energetyczny lub rolniczy), powinni albo wyjaśnić wpływ inwazji, albo są zachęceni do jasnego wyjaśnienia, dlaczego rosyjska inwazja na Ukrainę nie miała istotnego wpływu na ich sprawozdania finansowe pomimo narażenia na znaczące ryzyko. ESMA wzywa organy zarządzające i nadzorcze, w tym komitety audytu, emitentów oraz – w stosownych przypadkach – ich biegłych rewidentów, do należytego uwzględnienia zaleceń zawartych w niniejszym oświadczeniu przy sporządzaniu śródrocznych raportów finansowych. Biorąc pod uwagę złożoność obecnego środowiska, ESMA zachęca komitety audytu do wzmocnienia ich roli nadzorczej, która jest kluczem do tworzenia wysokiej jakości półrocznych sprawozdań finansowych. ESMA przypomina także emitentom o ich obowiązku jak najszybszego ujawnienia wszelkich istotnych informacji na temat wpływu rosyjskiej inwazji na Ukrainę na ich fundamenty, perspektywy lub sytuację finansową zgodnie z ich obowiązkami w zakresie przejrzystości wynikającymi z rozporządzenia w sprawie nadużyć na rynku (ESMA, 2022a; 2022b).

W ślad za oświadczeniami ESMA poszły również odpowiednie oświadczenia lub komunikaty krajowych instytucji nadzoru nad rynkami kapitałowymi lub regulatorów sprawozdawczości finansowej. W przypadku Polski były to m.in.:

- 1) wytyczne Polskiej Agencji Nadzoru Audytowego (PANA): *Wybrane zagadnienia badania sprawozdań finansowych za 2021 r. ze szczególnym uwzględnieniem wpływu wojny w Ukrainie*;
- 2) opracowanie Komitetu Standardów Rachunkowości (KSR): *Sprawozdanie finansowe i sprawozdanie z działalności w warunkach rosyjskiej agresji zbrojnej na Ukrainę – Rekomendacje Komitetu Standardów Rachunkowości*;
- 3) stanowisko Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego (UKNF): *Komunikat UKNF dotyczący obowiązków informacyjnych emitentów w związku z sytuacją polityczno-gospodarczą w Ukrainie*.

We wskazanych publikacjach (Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, 2022; *Sprawozdanie finansowe i sprawozdanie z działalności w warunkach rosyjskiej agresji zbrojnej na Ukrainę – Rekomendacje Komitetu Standardów Rachunkowości*, 2022; Polska Agencja Nadzoru Audytowego, 2022) ich autorzy zgodnie stwierdzają, że jednostki, sporządzając sprawozdania finansowe za 2021 r. (z dniem bilansowym poprzedzającym zbrojną agresję Rosji na Ukrainę), muszą uwzględnić ten fakt, który może mieć znaczenie i wpływać na informacje prezentowane w sprawozdaniach finansowych (także sprawozdań z działalności). Wpływ ten dotyczy przede wszystkim ujawnień informacji w informacji dodatkowej w zakresie zdarzeń, które wystąpiły po dniu bilansowym, głównie zdarzeń o charakterze nekorygującym. Agresja zbrojna Rosji na Ukrainę może mieć także wpływ na uznanie jednostki za niespełniającą zasady kontynuacji działalności lub przynajmniej stwierdzenie kierownika jednostki o potencjalnym, możliwym zagrożeniu kontynuacji działalności. Warto w tym miejscu wskazać, że ocena

kierownika jednostki o zdolności do kontynuacji działalności obejmuje także okres po sporządzeniu sprawozdania finansowego, ale przed jego zatwierdzeniem. Zgodnie bowiem z pkt 4.4 KSR nr 14 „Kontynuacja działalności oraz rachunkowość jednostek przy braku kontynuowania działalności” „wszelkie informacje uzyskane w okresie po sporządzeniu, ale przed zatwierdzeniem sprawozdania finansowego wskazujące, że przyjęte założenie kontynuacji działalności nie jest zasadne, kierownik jednostki traktuje jako zdarzenie korygujące, informuje biegłego rewidenta (jeżeli dotyczy), otwiera księgi rachunkowe i zmienia sprawozdanie finansowe, sporządzając je przy założeniu braku kontynuowania działalności”.

2.11. Inne zmiany w MSSF

2.11.1. Zmiany w MSR 16 w zakresie kosztu wytworzenia środka trwałego – ujmowanie pożytków ze środka trwałego w budowie

W maju 2020 r. wydano zmiany w MSR 16 *Rzeczowe aktywa trwałe – Wpływy przed planowanym wykorzystaniem*.

Kluczowa zmiana polega na ujmowaniu wszelkich pożytków z testowania środka trwałego jako dochodów, a nie – jak dotąd – jako zmniejszenia wartości początkowej środka trwałego (zmieniony par. 11E MSR 16).

Koszt wytworzenia produktów wytwarzanych w drodze testowanego środka trwałego szacuje się zgodnie z MSR 2 (nowy par. 20A MSR 16).

W sprawozdaniu finansowym (a konkretnie w sprawozdaniu z zysku lub straty i innych składnikach całkowitego dochodu) lub informacji dodatkowej ujawnia się kwoty wpływów i kosztów ujętych w rachunku zysków i strat zgodnie z par. 20A, które odnoszą się do wytworzonych produktów, które nie są wynikiem działalności operacyjnej jednostki i których wiersze pozycji w sprawozdaniu z całkowitych dochodów obejmują takie wpływy i koszty (nowy par. 74AB MSR 16).

Wprowadzone zmiany stosuje się retrospektywnie z początkiem 2022 r., ale tylko w odniesieniu do rzeczowych aktywów trwałych, które są dostosowane do miejsca i warunków niezbędnych do umożliwienia im działania w sposób zamierzony przez kierownictwo w dniu lub po dniu rozpoczęcia najwcześniejszego okresu przedstawionego w sprawozdaniu finansowym, w którym jednostka po raz pierwszy zastosowała te zmiany. Jednostka ujmuje łączny efekt pierwszego zastosowania niniejszych zmian jako korektę bilansu otwarcia zysków zatrzymanych (lub w stosownych przypadkach

w innym składniku kapitału własnego) w dniu rozpoczęcia najwcześniejszego okresu przedstawionego w sprawozdaniu finansowym (nowy par. 80D MSR 16).

2.11.2. Zmiany w MSR 37 o zakresie kosztów wykonania umowy rodzącej obciążenia

W maju 2020 r. wydano zmiany w MSR 37 *Umowy rodzące obciążenia – koszty wykonania umowy*.

Kluczowa zmiana polega na doprecyzowaniu zakresu kosztów, jakie obciążają umowę, która z założenia przy jej wykonaniu będzie generować stratę (nowy par. 68A MSR 37). Zgodnie z wprowadzoną zmianą, będącą raczej doprecyzowaniem istniejącej zasady, koszty wypełnienia umowy obejmują koszty bezpośrednio związane z umową, tj.:

przyrostowe koszty wypełnienia tej umowy, np. robocizna i materiały, oraz przypisane inne koszty, które odnoszą się bezpośrednio do wypełnienia umów, np. odpisy amortyzacyjne od składnika rzeczowych aktywów trwałych wykorzystywanego do wypełnienia tej umowy.

Wprowadzone zmiany stosuje się prospektywnie z początkiem 2022 r., przy czym stosuje się je do umów, w odniesieniu do których jednostka sprawozdawcza nie wypełniła jeszcze wszystkich zobowiązań w dniu rozpoczęcia rocznego okresu sprawozdawczego, w którym stosuje wprowadzone zmiany po raz pierwszy (dzień pierwszego zastosowania).

Wprowadzając przyjęte zmiany do swej polityki rachunkowości, jednostka nie ma obowiązku przekształcania danych porównawczych w sporządzanych sprawozdaniach finansowych. Zamiast tego jednostka ujmuje łączny efekt pierwszego zastosowania zmian jako korektę bilansu otwarcia zysków zatrzymanych (ew. innego składnika kapitału własnego) w dniu pierwszego zastosowania (nowy par. 94A MSR 37).

2.11.3. Zmiany w MSSF 16 w zakresie wyceny zobowiązań leasingowych w transakcjach sprzedaży i leasingu zwrotnego

Celem wprowadzonych zmian (zasadniczo dodany nowy par. 102A w MSSF 16) jest wskazanie, w jaki sposób sprzedawca-leasingobiorca wycenia (po początkowym ujęciu skutków umowy leasingowej) transakcje sprzedaży i leasingu zwrotnego, które spełniają wymogi MSSF 15 *Przychody z umów z klientami*, czyli są traktowane z perspektywy rachunkowości jako sprzedaż, przez co dają podstawy do ujęcia przychodu z tego tytułu.

Dotąd MSSF 16 nie zawierał żadnych szczególnych wymogów dotyczących późniejszej wyceny transakcji sprzedaży i leasingu zwrotnego. W związku z tym nie zawsze było jasne, jak wycenić zobowiązanie z tytułu leasingu zwrotnego, w szczególności gdy opłaty z tytułu leasingu zwrotnego obejmują płatności zmienne powiązane z przyszłymi wynikami lub użytkowaniem bazowego składnika aktywów, które w innym przypadku są wyłączone z wyceny zobowiązania z tytułu leasingu niezwiązanego z transakcją sprzedaży i leasingu zwrotnego. W takich okolicznościach, przed wprowadzonymi zmianami w MSSF 16, sprzedawca-leasingobiorca mógł ująć zysk lub stratę z tytułu prawa do użytkowania bazowego składnika aktywów (przedmiotu leasingu), które zachowuje wyłącznie z powodu ponownej wyceny (na przykład po modyfikacji postanowień umowy leasingu lub zmianie okresu leasingu), gdyby zastosował późniejsze wymogi wyceny zobowiązań leasingowych niezwiązanych z transakcją sprzedaży i leasingu zwrotnego.

Przyjęte poprawki w MSSF 16 nie wprowadzają zmian co do początkowej wyceny składnika aktywów z tytułu prawa do użytkowania i zobowiązania z tytułu leasingu zwrotnego. W uzasadnieniu tego Rada stwierdziła, że MSSF 16 zawiera obecnie wymogi w tym zakresie, ale wprowadzono nowy par. 102A do MSSF 16, który zawiera wyjaśnienia dotyczące późniejszej wyceny (po początkowym ujęciu).

Stosując wprowadzoną regulację z par. 102A MSSF 16, sprzedawca-leasingobiorca:

- 1) stosuje istniejące wymogi zawarte w par. 100A w zakresie początkowego ujęcia składnika aktywów z tytułu prawa do użytkowania oraz zysku lub straty wynikającej ze sprzedaży i leasingu zwrotnego oraz ujmuje stratę lub zysk tylko w stosunku do prawa przeniesionego w transakcji (czyli stosuje rozwiązanie dotychczas obowiązujące);
- 2) stosuje wymogi określone w par. 29–35 w celu późniejszej wyceny (po początkowym ujęciu) składnika aktywów z tytułu prawa do użytkowania wynikającego z leasingu zwrotnego oraz par. 36–46 w celu późniejszej wyceny zobowiązania z tytułu leasingu wynikającego z leasingu zwrotnego, tj. stosuje się do nowej regulacji zawartej w nowym, dodanym par. 102A);
- 3) stosując par. 36–46, sprzedawca-leasingobiorca ustala opłaty leasingowe lub skorygowane opłaty leasingowe w taki sposób, aby sprzedawca-leasingobiorca nie ujął żadnej kwoty zysku lub straty związanej z prawem do użytkowania zatrzymanego przez sprzedającego-leasingobiorcę, tj. stosuje się do nowej regulacji zawartej w nowym, dodanym par. 102A).

Ponadto w *Przykładach ilustrujących zastosowanie MSSF 16* dodano nowy przykład ilustrujący transakcję sprzedaży i leasingu zwrotnego ze zmiennymi płatnościami, które nie zależą od indeksu lub stawki (nowy przykład 25). Zmodyfikowano także nieco istniejący przykład 24, w którym podkreślono, że obejmuje on transakcję leasingu (ze sprzedażą i leasingiem zwrotnym), zawartą ze stałą stawką leasingową i powyżej ceny rynkowej odnośnego składniki aktywów. Nowy przykład przedstawia dwa alternatywne podejścia do ustalania opłat leasingowych w taki sposób, aby nie ujmować

żadnej kwoty zysku odnoszącego się do prawa użytkowania, które sprzedający-leasingobiorca zachowuje. Nowy przykład ilustrujący zawiera również dalsze wyjaśnienia, w jaki sposób sprzedawca-leasingobiorca wycenia składnik aktywów oraz zobowiązanie leasingowe na moment początkowego ujęcia leasingu – stosując istniejące wymogi MSSF 16 – oraz jak wycenia na moment późniejszy bilansowy – stosując dodany par. 102A – składnik aktywów z tytułu prawa do użytkowania i zobowiązanie z tytułu leasingu zwrotnego wynikające z transakcji sprzedaży i leasingu zwrotnego.

Wprowadzone zmiany będą mieć swoje zastosowanie przy sporządzaniu sprawozdań finansowych za okresy roczne rozpoczynające się 1 stycznia 2024 r. lub później. Zmiany mogą być jednak zastosowane wcześniej (np. przy sporządzaniu śródrocznych sprawozdań finansowych w roku obrotowym rozpoczynającym się 1 stycznia 2024 r. lub rocznych sprawozdań finansowych za rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2023 r.), o czym jednostka je stosująca powinna poinformować w sporządzanych i prezentowanych sprawozdaniach finansowych.

Wprowadzone zmiany powinny być zastosowane retrospektywnie (zgodnie z wymogami MSR 8), jednakże podejście takie dotyczy tych umów leasingowych z opcją sprzedaży lub leasingu zwrotnego, które zawarto po dniu wejścia w życie MSSF 16 – zobowiązania leasingowe z nich wynikające trzeba po prostu przeliczyć i skutki tego ująć retrospektywnie, czyli zobowiązania leasingowe ustalić tak, jakby zostały one ustalone według zasad, określonych we wprowadzonych zmianach z 2022 r., ale dotyczy to tylko tych umów, które zostały zawarte po pierwszym zastosowaniu się do postanowień MSSF 16 (zwykle po 1 stycznia 2019 r.).

2.11.4. Zmiany w MSR 1 i Stanowisku Praktycznym nr 2 – Ujawnienia na temat polityki rachunkowości jednostki sprawozdawczej

W lutym 2021 r. wydano zmiany w MSR 1 i Stanowisku Praktycznym nr 2 – *Ujawnienia polityki (zasad) rachunkowości*:

Kluczowa zmiana polega na skorelowaniu pojęcia zasad (polityki) rachunkowości z ich definicją z MSR 8 (nowy punkt w par. 7 MSR 1).

Pojęcie zasady (polityka) rachunkowości zdefiniowano w par. 5 MSR 8 *Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów* i jest ono stosowane w tym standardzie w tym samym znaczeniu.

Zmieniono przy tym inne odwołania do zasad (polityki) rachunkowości, np. w par. 10E MSR 1 wskazano, że w SF informacja dodatkowa powinna zawierać istotne (wcześniej: znaczące) informacje dotyczące zasad (polityki) rachunkowości oraz inne informacje objaśniające.

Zmianie polega także doprecyzowanie znaczenia pojęcia i rangi ujawniania informacji o istotnych (oraz nieistotnych) elementach polityki rachunkowości (zmiany w sekcji Ujawnienia polityki rachunkowości – par. 117–124 MSR 1). Zgodnie z wprowadzonym nowym par. 117 MSR 1 (wyciąg):

[...] Informacje dotyczące zasad (polityki) rachunkowości są istotne, jeżeli w racjonalny sposób można oczekiwać, że rozpatrywane wspólnie z innymi informacjami zawartymi w sprawozdaniu finansowym jednostki będą wpływać na decyzje głównych użytkowników sprawozdania finansowego ogólnego przeznaczenia podejmowane na podstawie takiego sprawozdania.

Jednostka stosuje te zmiany w odniesieniu do rocznych okresów sprawozdawczych rozpoczynających się 1 stycznia 2023 r. i później. Dopuszcza się jednak wcześniejsze stosowanie. Jednostka stosuje te zmiany w odniesieniu do zmian wartości szacunkowych oraz zmian zasad (polityki) rachunkowości, które mają miejsce z początkiem lub po rozpoczęciu pierwszego rocznego okresu sprawozdawczego, w którym jednostka stosuje te zmiany (nowe: par. 139V MSR 1 i par. 54I MSR 8).

Zmiany w MSR 1 związane z ujawnieniami polityki rachunkowości, w tym oparte na istotnych osądach księgowych, przyniosły także zmiany w Stanowisku Praktycznym nr 2 *Osądy na temat istotności* (nowy rozdział *Informacje o polityce rachunkowości*) – par. 88A – 88G). Dla przypomnienia, stanowiska praktyczne IASB nie stanowią elementu MSR (MSSF dopuszczonych do stosowania w UE), co nie znaczy jednak, że – sporządzając sprawozdania finansowe według MSR – nie należy ich brać pod uwagę.

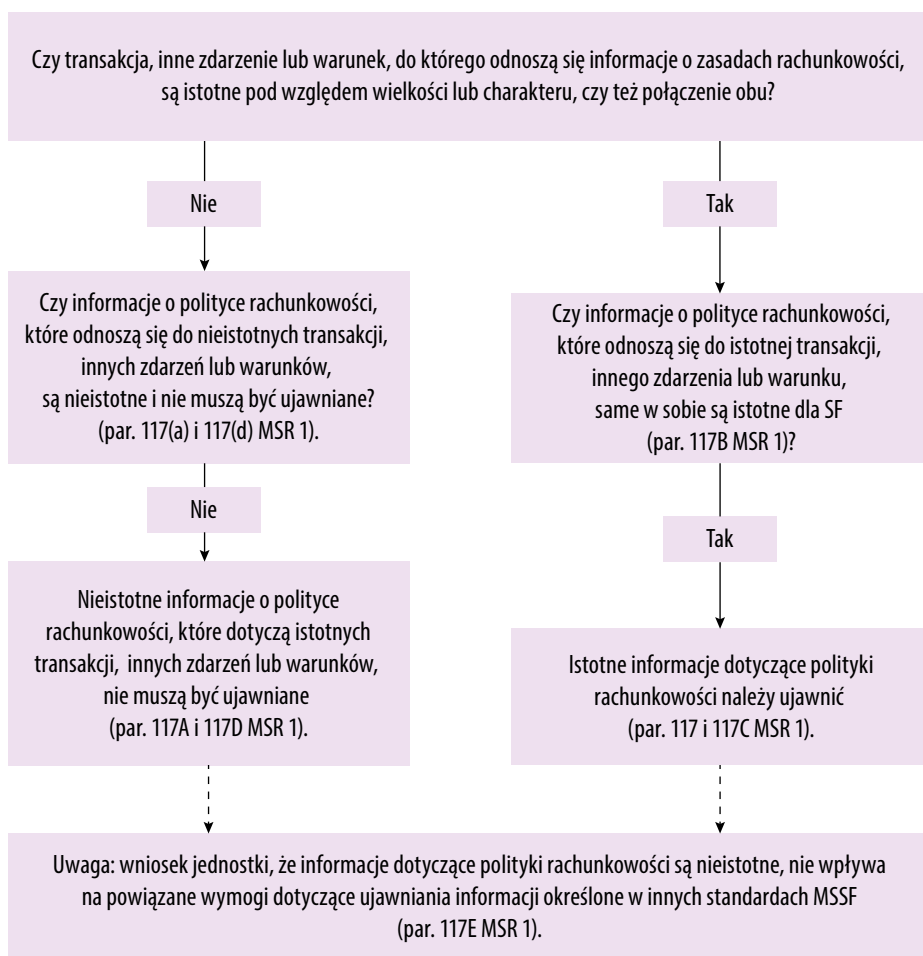
Stanowisko Praktyczne nr 2 (dalej także: PS2) podobnie do pierwszego – *Komentarz zarządu*, nie ma mocy wiążącej i – w przeciwieństwie do *Komentarza zarządu* – nie wyznacza nowych norm, zasad dla sprawozdawczości finansowej. Rozwija te określone w MSSF, wyjaśnia je – stanowi przewodnik w ustalaniu tego, co jest istotne w prezentacji sprawozdań finansowych.

W nowym par. 88B PS2 wskazano, że jednostka jest zobowiązana do ujawnienia informacji o polityce rachunkowości dotyczących istotnych transakcji, innych zdarzeń lub warunków, jeżeli informacje te są istotne dla sprawozdania finansowego. Oceniając, czy informacje dotyczące zasad (polityki) rachunkowości są istotne dla jej sprawozdań finansowych, jednostka powinna rozważyć, czy ich użytkownicy potrzebowaliby tych informacji, aby zrozumieć inne istotne informacje, zawarte w sporządzanych sprawozdaniach finansowych. Jednostka dokonuje tej oceny w taki sam sposób, w jaki ocenia inne informacje: poprzez uwzględnienie czynników jakościowych i ilościowych (nowy par. 88C PS2).

Zmieniony PS2 zawiera dodatkowo dwa przykłady ilustrujące osądy na temat istotności ujawnień informacji o polityce rachunkowości:

1. Przykład S – dokonywanie osądów co do istotności i skupianie się na informacjach specyficznych dla jednostki przy jednoczesnym unikaniu standardowych (wzorcowych) informacji o polityce rachunkowości.
2. Przykład T – dokonywanie osądów co do istotności informacji o polityce rachunkowości, które tylko powielają wymogi zawarte w standardach MSSF.

Poniżej przedstawiony jest decyzyjny schemat postępowania co do oceny tego, czy informacja o danym elemencie polityki rachunkowości jednostki powinna być ujawniona w sporządzanych przez nią sprawozdaniach finansowych.

Schemat 1 Schemat decyzyjny o ujawnieniu elementu polityki rachunkowości jednostki

Źródło: opracowanie własne na podstawie IASB, 2021d, s. 11).

2.11.5. Zmiany w MSR 12 – Odroczony podatek dochodowy w związku z aktywami i zobowiązaniami powstałymi w ramach pojedynczej transakcji

W maju 2021 r. wydano zmiany w MSR 12 – *Odroczony podatek dochodowy z aktywów i zobowiązań wynikających z pojedynczych transakcji*:

Zmiany odnoszą się do szczególnych tytułów umów oraz transakcji: związanych z ujmowaniem leasingu: prawa do używania aktywów i zobowiązań leasingowych z tego tytułu (MSSF 16), powodujących ujęcie zobowiązań z tytułu likwidacji, rekultywacji i podobnych oraz odpowiadających im kwot ujętych jako część kosztu powiązanego składnika aktywów (zasadniczo MSR 16, MSR 40).

Zmiany znoszą niepewność (par. 15, 22, 24 MSR 12) (i tym samym różne praktyczne podejście) co do obowiązku ujmowania aktywów lub rezerw na odroczony podatek dochodowy w sytuacji, gdy na moment początkowego ujęcia skutków transakcji (zarówno składnika aktywów, jak i zobowiązania) powstają jednakowe różnice przejściowe podlegające opodatkowaniu i odliczeniu.

Zmieniony MSR 12 reguluje tę kwestię, wymagając ujęcia podatku odroczonego w powyższej sytuacji poprzez wprowadzenie dodatkowych regulacji, że zwolnienie z początkowego ujęcia nie ma zastosowania, jeżeli jednostka jednocześnie ujmuje składnik aktywów i równoznaczny składnik zobowiązań, a każdy z nich tworzy różnicę przejściową (nowe punkty lub frazy w par. 15B(iii), 22C, 24CMSR 12) oraz nowy par. 22A, według którego:

Transakcja [...] może prowadzić do początkowego ujęcia składnika aktywów i zobowiązania i – w momencie zawarcia transakcji – nie ma wpływu ani na zysk, ani dochód do opodatkowania. Np. w dniu rozpoczęcia leasingu leasingobiorca zazwyczaj ujmuje zobowiązanie z tytułu leasingu i odpowiadającą mu kwotę jako część kosztu składnika aktywów z tytułu prawa do użytkowania. [...] przy początkowym ujęciu składnika aktywów i zobowiązania w takiej transakcji mogą powstać jednakowe różnice przejściowe podlegające opodatkowaniu i odliczeniu. Zwolnienie przewidziane w par. 15 i 24 nie ma zastosowania do takich różnic przejściowych i jednostka ujmuje wszelkie wynikające z tego zobowiązania i aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

Zmiany w MSR 12 mają zastosowanie po raz pierwszy z początkiem 2023 r. przy sporządzaniu rocznych SF w stosunku do (nowe par. 98J–98L MSR 12):

- 1) transakcji, które mają miejsce w dniu rozpoczęcia lub po rozpoczęciu najwcześniejszego prezentowanego okresu porównawczego, ale także
- 2) retrospektywnie w stosunku do aktywów (o ile zasadne) i rezerw podatkowych (wymagane ujęcie) od różnic przejściowych związanych z:

- a) aktywami z tytułu prawa do użytkowania i zobowiązaniami z tytułu leasingu oraz
 b) zobowiązaniami z tytułu wycofania z eksploatacji, rekultywacji i zobowiązaniami o podobnym charakterze oraz odpowiadającymi im kwotami ujętymi jako część kosztu powiązanego z nimi składnika aktywów,
 ujmując skumulowany efekt zastosowania nowego rozwiązania na bilansie otwarcia kapitału własnego (zysków zatrzymanych) najwcześniej prezentowanego okresu porównawczego.

2.11.6. Zmiany ujęte w projekcie doskonalenia MSSF – zmiany w cyklu 2015–2017 i w cyklu 2018–2020

Prócz zmian wynikających z postępu w rozwoju samych MSSF w IASB (w gruncie rzeczy – w biurze fundacji, w ramach której działa Rada, w którym przygotowuje się wszystkie projekty MSSF) prowadzone są stale prace w zakresie doskonalenia standardów już wydanych. Jest to projekt zwany „Doskonaleniem MSSF” (*Improvements to IFRSs*).

Ostatnie wydania projektu „Doskonalenia MSSF” pochodzą z:

- 1) grudnia 2017 r. *Annual Improvements to IFRS Standards 2015–2017 Cycle* (IASB, 2017a) oraz
- 2) maja 2020 r. *Annual Improvements to IFRS Standards 2018–2020 Cycle* (IASB, 2020b).

Doskonalenie MSSF w cyklu 2015–2017

Tabela 13. Zmiany MSSF w cyklu 2015–2017

Zmienione MSSF	Zmienione paragrafy	Przedmiot zmian
MSSF 3 <i>Połączenia jednostek</i>	Nowy par. 42A	Wcześniej posiadane udziały we wspólnej operacji
MSSF 11 <i>Wspólne ustalenia umowne</i>	Nowy par. B33CA	
MSR 12 <i>Podatek dochodowy</i>	Usunięty par. 52B Nowy par. 57A	Konsekwencje podatkowe wynikające z płatności z posiadanych instrumentów finansowych kwalifikowanych do kapitałowych
MSR 23 <i>Koszty finansowania zewnętrznego</i>	Rozbudowany par. 14	Koszty finansowania zewnętrznego możliwe do aktywowania

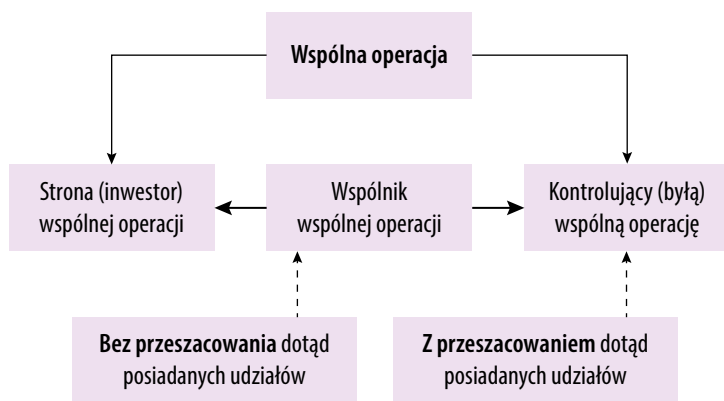
Źródło: opracowanie własne na IASB, 2017a.

Zmiany w MSSF 3 *Połączenia jednostek* oraz w MSSF 11 *Wspólne ustalenia umowne* – *Rachunkowość nabycia udziałów we wspólnych operacjach*

Do chwili wydania poprawek w przedmiotowych standardach nie jasne było to, czy w sytuacji zmiany charakteru zaangażowania inwestora we wspólnej operacji z wywierania znaczącego wpływu na nią (stowarzyszenie) lub odpowiednio współnika wspólnej operacji ze współkontroli na kontrolę, np. w drodze nabyciu nabycia dodatkowych

udziałów, dotąd posiadane udziały powinny być przeceniane do ich wartości godziwych z dnia zmiany charakteru zaangażowania w taką inwestycję. Jak zaobserwowała Rada, praktyka w tym zakresie była różna i stało się to powodem koniecznego doprecyzowania ujęcia skutków takich zdarzeń. Odpowiednio:

- 1) w MSSF 3, w nowym par. 42A stwierdza się, że w razie uzyskania kontroli nad wspólnym przedsięwzięciem, które spełnia definicję biznesu w rozumieniu MSSF 3, należy uznać, że takie zdarzenie jest klasyfikowane do przejść wieloetapowych, co wymaga – m.in. na podstawie par. 42 MSSF 3 – do jego rozliczenia w drodze przeszacowania dotychczas posiadanych udziałów do ich wartości godziwych;
- 2) w MSSF 11, w nowym par. B33CA, stwierdza się, że inwestor (podmiot), będący dotąd stroną wspólnej operacji, który uzyskuje wspólną kontrolę nad nią i spełnia ona definicję biznesu (*Załącznik A* i par. B7 MSSF 3), nie powinien przeliczać dotychczas posiadanych udziałów na dzień uzyskania współkontroli; u podstaw decyzji, jak wskazuje Rada (par. BC45P *Uzasadnienie wniosków MSSF 11*), leży to, że taka operacja jest podobna do zmiany statusu stowarzyszenia na wspólną kontrolę, a w takich przypadkach par. 24 MSR 28 zakazuje przeszacowania dotychczasowych udziałów. Schemat 2 ilustruje sytuacje, które zostały doprecyzowane wprowadzonymi zmianami w MSSF 3 i MSSF 1

Schemat 2. Skutki zmiany statusu inwestora we wspólnej operacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie IASB, 2017a.

Zmiany w MSR 12 – ujęcie podatku odroczonego w związku z płatnościami z wyemitowanych instrumentów kapitałowych

Przed wprowadzeniem zmiany niejasne było ujęcie konsekwencji podatkowych z tytułu płatności z praw wynikających z instrumentów finansowych sklasyfikowanych jako kapitał własny; czy jednostka powinna ujmować je w sprawozdaniu z zysku lub straty,

czy w kapitale własnym, przez co praktyka była zróżnicowana. Wobec tego skierowano ten problem na Radzie, pytając, czy wymogi określone w par. 57A (par. 52B przed wprowadzeniem zmian) mają zastosowanie tylko w okolicznościach opisanych w par. 52A (np. gdy istnieją różne stawki podatkowe dla zysków podzielonych i niepodzielonych) lub czy wymogi te mają zastosowanie tak długo, jak wypłaty z tytułu instrumentów finansowych klasyfikowanych jako kapitał własny stanowią wypłaty z zysku (par. BC63 MSR 12). W tych okolicznościach IASB zdecydowała się na wprowadzenie zmian, tj. usunięto par. 52B i dodano nowy par. 57A), wskazując przez to, że:

Jednostka ujmuje skutki podatkowe dywidend zgodnie z MSSF 9, gdy ujmuje zobowiązanie do wypłaty dywidendy. Konsekwencje dywidend w podatku dochodowym są bardziej bezpośrednio związane z przeszłymi transakcjami lub zdarzeniami, które wygenerowały zyski podlegające podziałowi, niż z wypłatami dla właścicieli. W związku z tym jednostka ujmuje skutki podatkowe dywidendy w rachunku zysków i strat, innych całkowitych dochodach lub kapitale własnym w zależności od tego, gdzie jednostka pierwotnie ujęła te przeszłe transakcje lub zdarzenia.

Zmiany w MSR 23 – możliwe do aktywowania koszty finansowania zewnętrznego

Problem, jaki stał się podstawą do wprowadzenia zmiany w MSR 23, wiąże się z zakresem zaciągniętych pożyczek, których koszty mogą być aktywowane (doliczane do kosztu wytworzenia dostosowywanego składnika aktywów).

Przy określaniu funduszy, które jednostka ogólnie pożyczka, par. 14 MSR 23 (w wersji przed jego zmianą) wymagał od jednostki wyłączenia pożyczek zaciągniętych specjalnie w celu uzyskania dostosowywanego składnika aktywów. Radę zapytano, czy jednostka zalicza pożyczki zaciągnięte specjalnie w celu uzyskania dostosowywanego składnika aktywów do ogólnych pożyczek, gdy ten dostosowywany składnik aktywów jest gotowy do zamierzonego użytkowania lub sprzedaży. Formułując zmienione podejście, Rada doszła do wniosku, że odniesienie do „pożyczek zaciągniętych specjalnie w celu uzyskania dostosowywanego składnika aktywów” w par. 14 nie powinno mieć zastosowania do pożyczki pierwotnie zaciągniętej specjalnie w celu uzyskania dostosowywanego składnika aktywów, jeżeli ten dostosowywany składnik aktywów jest teraz gotowy do zamierzonego użytkowania lub sprzedaży. Rada zauważyła, że zgodnie z par. 8 MSR 23 jednostka kapitalizuje koszty finansowania zewnętrznego, które można bezpośrednio przyporządkować nabyciu, budowie lub wytworzeniu dostosowywanego składnika aktywów, jako część kosztu tego składnika aktywów. W par. 10 stanowi się, że koszty finansowania zewnętrznego można bezpośrednio przyporządkować

do dostosowywanego składnika aktywów, jeżeli tych kosztów finansowania zewnętrznych można by uniknąć, gdyby nie poniesiono nakładów na dostosowywany składnik aktywów. Innymi słowy, jednostka mogłaby spłacić tę pożyczkę, gdyby nie poniesiono nakładów na dostosowywany składnik aktywów.

W związku z tym według przeformułowanego par. 14 MSR 23 wymaga się, aby jednostka wykorzystwała wszystkie niespłacone pożyczki przy ustalaniu stopy kapitalizacji, z wyjątkiem pożyczek zaciągniętych specjalnie w celu uzyskania dostosowywanego składnika aktywów, który nie jest jeszcze gotowy do zamierzonego użytkowania lub sprzedaży (BC14B i BC14C *Uzasadnienie wniosków MSR 23*).

Doskonalenie MSSF w cyklu 2018–2020

Tabela 14. Zmiany MSSF w cyklu 2018–2020

MSSF	Zmienione paragrafy	Przedmiot zmiany
MSSF 1 <i>Pierwsze zastosowanie MSSF</i>	Par. 39AG – nowy Par. D13 – nowy	Jednostka zależna stosująca MSSF po raz pierwszy – ujmowanie różnic kursowych z przeliczenia.
MSSF 9 <i>Instrumenty finansowe</i>	Par. B3.3.6 – uzupełnienie Par. B3.3.6A – wyodrębnienie z par. B3.3.6	Opłaty w teście 10% na usunięcie zobowiązania finansowego – doprecyzowanie zakresu.
MSSF 16 <i>Leasing – Przykłady ilustrujące</i>	Par. IE5 – przykład ilustrujący nr 13	Zachęty leasingodawców na rzecz leasingobiorców – usunięcie nieściśłości.
MSR 41 <i>Rolnictwo</i>	Par. 22 – zmiana (usunięcie odniesienia do opodatkowania)	Efekt podatkowy w oszacowaniu wartości godziwej na bazie dyskontowanych przepływów pieniężnych nieuwzględniających nakładów po zbiorach produktów – usunięcie nieściśłości.

Źródło: opracowanie własne na podstawie IASB, 2020b.

Syntetyczne zestawienie istoty lub cech wprowadzonych zmian w przedmiotowych MSSF przedstawia tabela 15.

Tabela 15. Opis zmian dokonanych w cyklu 2018–2020

Zmieniony MSSF	Istota lub charakterystyka zmiany
MSSF 1 <i>Pierwsze zastosowanie MSSF – Różnice kursowe</i>	Rozwiązanie pozwala jednostkom zależnym przechodzącym na MSSF później niż jednostka dominująca na zastosowanie kursów przeliczenia z dnia przejścia jednostki dominującej.

Zmieniony MSSF	Istota lub charakterystyka zmiany
MSSF 9 <i>Instrumenty finansowe – Opłaty</i>	W szacowaniu limitu 10% testu na usunięcie zobowiązania finansowego doprecyzowano, że opłaty zapłacone, pomniejszone o opłaty otrzymane, kredytobiorca obejmuje wyłącznie opłaty zapłacone lub otrzymane między kredytobiorcą a kredytodawcą, w tym opłaty zapłacone lub otrzymane przez kredytobiorcę lub kredytodawcę w imieniu kredytobiorcy lub kredytodawcy.
MSSF 16 <i>Leasing – Przykłady ilustrujące – zachęty leasingowe</i>	W przykładzie 13 usunięto wątek dotyczący zwrotów na rzecz leasingobiorcy za udoskonalenie przedmiotu leasingu, który nie rozstrzygał, czy stanowią one zachęty leasingowe.
MSR 41 <i>Rolnictwo – Opodatkowanie przepływów pieniężnych</i>	W szacowaniu wartości godziwej produktów rolnych możliwe staje się skorelowanie przepływów pieniężnych ze stopą dyskontową po lub odpowiednio przed opodatkowaniem.

Źródło: opracowanie własne na podstawie IASB, 2020b.

2.12. Raportowanie o zrównoważonym rozwoju spółek – nowe rozwiązania przyjęte w Unii Europejskiej

Raportowanie powinno prowadzić do ujawnienia informacji rzetelnych i użytecznych dla końcowego odbiorcy. Przyjęty sposób narracji może prowadzić do wykreowania pożądanego przez organizację obrazu, np. odpowiedzialnej społecznie, ekonomicznie i/lub środowiskowo. Problemem, z jakim borykały się dotąd przedsiębiorstwa sporządzające raporty zintegrowanego rozwoju (ZR) oraz odbiorcy tych informacji, jest brak ujednoczenia zasad, regulacji, standardów przygotowania tych sprawozdań w wymiarze globalnym – powszechnie akceptowanym i stosowanym. Ten brak ujednoczenia jest nie tylko dostrzegany przy porównywaniu raportów firm z różnych krajów, lecz także firm z tego samego kraju. Brak porównywalności, dowolność w ujawnianiu różnych informacji, brak powiązań działań w obszarze zrównoważonego rozwoju (ZR) z modelem biznesowym i wpływem na wartość firmy oraz brak weryfikacji zewnętrznej publikowanych danych powoduje, że koszty poniesione na sporządzanie tych informacji są niepotrzebne, a sprawozdania nieużyteczne dla interesariuszy. Podejmowane w ostatnich latach kroki w opracowaniu spójnych standardów raportowania ESG, wymagań dotyczących ujawnień oraz sposobu pomiaru i powiązania działań ESG na poziomie firmy z globalnymi CZR były podejmowane w celu zwiększenia użyteczności publikowanych danych na temat ESG i zapobieganiu tzw. greenwashingu.

2.12.1. Rodzaje raportów i zakres wymaganych informacji

2.12.1.1. Regulacje krajowe i UE

Raporty z działań dotyczących zrównoważonego rozwoju można podzielić na sprawozdania koncentrujące się na określonych zagadnieniach (raporty dziedzinowe) oraz raporty ogólne. Raportem dziedzinowym może być np. raport środowiskowy, który analizuje wpływ przedsięwzięć realizowanych przez przedsiębiorstwa na środowisko i określa warunki, jakie powinny one spełniać, aby nie naruszały standardów jakości środowiska. Do raportów ogólnych można zaliczyć raporty z działalności, jak i raporty zrównoważonego rozwoju sporządzane dobrowolnie przez korporacje zarówno w Polsce, jak i na świecie, chociaż w niektórych państwach są one obowiązkowe (Francja, Malezja).

W Polsce, do roku 2023, ujawnianie informacji dotyczących działalności ESG (bez względu na branżę) było regulowane Dyrektywą 2014/95/UE oraz ustawą o rachunkowości. Według ustawy o rachunkowości spółki kapitałowe, spółki komandytowo-akcyjne, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych, towarzystwa reasekuracji wzajemnej, spółdzielnie oraz przedsiębiorstwa państwowe miały obowiązek sporządzania sprawozdania z działalności. Według ustawy o rachunkowości „sprawozdanie z działalności jednostki powinno również obejmować – o ile jest to istotne dla oceny sytuacji jednostki – wskaźniki finansowe i niefinansowe, łącznie z informacjami dotyczącymi zagadnień środowiska naturalnego i zatrudnienia, a także dodatkowe wyjaśnienia do kwot wykazanych w sprawozdaniu finansowym”, co sugeruje jednostkom publikowanie danych dotyczących społecznej odpowiedzialności. Dyrektywa 2014/95/UE wymagała ujawniania rozszerzonych informacji niefinansowych i ujawniania informacji o polityce różnorodności od spółek giełdowych. Pomimo że Dyrektywa 2014/95/UE wymusiła raportowanie ESG przez duże spółki w Polsce, nie wprowadziła zasad regulujących formę prezentacji, zakres danych i zasady pomiaru, co uniemożliwiło wykorzystanie publikowanych przez firmy danych do oceny globalnego stopnia realizacji celów zrównoważonego rozwoju, ani porównania wyników pomiędzy firmami czy też wyników tej samej firmy w czasie.

Regulacje Dyrektywy 2014/95/UE zostały uwzględnione w ustawie o rachunkowości w art. 49b. Niektóre postanowienia ustawy budzą jednak pewne wątpliwości i obawy przed dowolnym kształtowaniem zakresu ujawnianych informacji, np. ustawa o rachunkowości stwierdza (art. 49b. ust. 6), że jednostka może pominąć informację, które dotyczą przyszłości lub są związane z toczącymi się rozmowami/negocjacjami, jeżeli mogłyby negatywnie wpłynąć na sytuację rynkową firmy. Osąd tego wpływu zależy oczywiście od kierownika jednostki i może być subiektywny. Wprawdzie w ust. 7 art. 49b jest zawarty zapis, że jednostka w takiej sytuacji powinna poinformować

o pominiętych danych, jednak z powodu braku audytu informacji niefinansowych, wymóg ten może nie być przestrzegany. Dalsze wątpliwości budzi zapis wskazujący, że jednostka przy sporządzaniu oświadczenia na temat informacji niefinansowych może stosować dowolne zasady, w tym własne zasady, krajowe, unijne lub międzynarodowe standardy, normy lub wytyczne. To nie tylko utrudnia porównywalność, lecz także obiektywną ocenę publikowanych informacji.

W 2022 r. została przyjęta przez Radę UE, a w dniu 5 stycznia 2023 r. weszła w życie **Dyrektywa w Sprawie Sprawozdawczości Przedsiębiorstw w Zakresie Zrównoważonego Rozwoju** (ang. *Corporate Sustainability Reporting Directive – CSRD*). Nowa dyrektywa będzie dotyczyła nie tylko dużych spółek, lecz także notowanych na giełdzie MŚP. Spółki (zatrudniające powyżej 500 osób i spełniające jeden z dwóch warunków finansowych: 85 mln zł sumy aktywów bilansu na koniec roku obrotowego lub 170 mln zł przychodów netto ze sprzedaży) będą musiały raportować według nowych zasad po raz pierwszy za rok obrotowy 2024, w raportach publikowanych w 2025 roku. Pierwszy raport w 2026 r. będą musiały opublikować pozostałe duże spółki, a w 2027 r. MŚP notowane na giełdzie. Oprócz dotychczas wymaganych informacji firmy będą musiały dokonywać ujawnień w zakresie szans i ryzyk klimatycznych oraz zgodności prowadzonej działalności z Taksonomią UE (Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/852 z dnia 18 czerwca 2020 r. w sprawie ustanowienia ram ułatawiających zrównoważone inwestycje). Objęcie obowiązkiem sprawozdawczym ESG także MŚP notowanych na giełdzie oraz wymóg publikowania dodatkowych informacji spowodują konieczność wprowadzenia w firmach szeregu zmian, w dużej mierze kosztownych, w obszarach: strategii, procesów, metodologii pomiaru, narzędzi, zasobów ludzkich. Pojawia się pytanie, na które trudno teraz odpowiedzieć, czy dodatkowe wymogi raportowania przyniosą więcej korzyści, wartości dodanej (z ujawnionych informacji) niż kosztów. Dla MŚP jest przewidziana więc opcja rezygnacji z ujawniania informacji na temat ZR (w okresie przejściowym 2-letnim po 2026 r.). Wówczas MŚP będą mogły tylko złożyć krótkie wyjaśnienie, dlaczego taka decyzja została podjęta.

W 2021 r. w UE oraz Polsce weszło w życie **Rozporządzenie w sprawie ujawniania informacji finansowych związanych ze zrównoważonym rozwojem** (ang. *Sustainable Finance Disclosure Regulation – SFDR*) (Rozporządzenie Delegowane Komisji (UE) 2022/1288). Dnia 6 kwietnia 2022 r. zostało wydane **Rozporządzenie Delegowane Komisji (UE) 2022/1288**, uzupełniające powyższe rozporządzenie Parlamentu UE. Rozporządzenie jest kierowane do instytucji finansowych i uczestników rynku finansowego. Przedsiębiorstwa z sektora finansowego muszą raportować informacje na temat głównych niekorzystnych skutków ich decyzji inwestycyjnych dla czynników zrównoważonego rozwoju. Informacje takie powinny zatem obejmować zarówno bezpośrednie, jak i pośrednie inwestycje w aktywa. Rozporządzenie reguluje nawet strukturę stron internetowych promujących inwestycje prośrodowiskowe lub prospołeczne oraz

strony na temat produktów finansowych, które mają na celu zrównoważone inwestycje. Problemem dla części organizacji może być spełnienie wymogu przedstawienia porównywalnych informacji w okresie pięciu lat wstecz.

Wydanie **Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/852**, zwanego potocznie **Taksonomią**, miało na celu zwiększenie inwestycji prośrodowiskowych oraz stworzenie definicji takich inwestycji. Potrzeba opracowania definicji inwestycji zrównoważonych środowiskowo wynikała z posługiwania się tym terminem przez firmy w celach marketingowych także dla inwestycji, które de facto szkodziły pośrednio lub bezpośrednio środowisku. Taksonomia wymienia cztery warunki, jakie musi spełniać inwestycja, aby zostać uznaną za przyjazną środowisku:

- 1) musi wносить istotny wkład w realizację co najmniej jednego z sześciu celów środowiskowych⁸⁸;
- 2) nie może wyrządzać poważnych szkód dla żadnego z celów środowiskowych;
- 3) jest prowadzona zgodnie z minimalnymi gwarancjami, czyli procedurami stosowanymi przez firmę w celu poszanowania praw człowieka, ochrony środowiska i zwalczania korupcji;
- 4) spełnia techniczne kryteria kwalifikacji określone dla różnych rodzajów działalności w odniesieniu do specyficznych procesów produkcyjnych i ich efektów (np. maksymalnej produkcji gazów cieplarnianych w przeliczeniu na jednostkę produkcji).

Obowiązki sprawozdawcze są inne dla branży finansowej i pozostałych podmiotów. Zważywszy na fakt, że branża finansowa jest zmuszona raportować informacje zgodne z Taksonomią, może się okazać, że także pozostałe firmy, nieobjęte Taksonomią, mogą być zobowiązane do ujawniania informacji na temat działalności zrównoważonej środowiskowo przy ubieganiu się o kredyt bankowy. Już obecnie obserwuje się tendencje wywierania presji przez duże firmy na swoich mniejszych kontrahentów, aby sporządzali oni informację dotyczącą śladu węglowego. Inne firmy samodzielnie podjęły decyzję o wyliczaniu wielkości emisji gazów cieplarnianych, aby zdobyć nowe kontrakty (Szymalski, Bukowicka, 2022).

Wymagane informacje wynikają również z **Rozporządzenie w sprawie wspólnego wysiłku redukcyjnego**, które określa wiążące cele ograniczenia emisji gazów cieplarnianych dla każdego kraju UE w branżach, które nie są objęte systemem handlu emisjami (ETS) – a mianowicie w transporcie, rolnictwie, budownictwie oraz gospodarce odpadami. Do tej pory celem dla wszystkich państw było ograniczenie emisji gazów o 30%, jednak 14 marca 2023 r. Parlament UE podniósł ten próg do 40%. Problemem jest uzyskanie rzetelnych informacji na temat tych emisji dokonywanych przez przedsiębiorstwa, które nie muszą nabywać pozwoleń na emisję każdej tony CO₂. Natomiast

88 Łagodzenie zmian klimatu; adaptacja do zmian klimatu; zrównoważone wykorzystywanie i ochrona zasobów wodnych i morskich; przejście na gospodarkę o obiegu zamkniętym; zapobieganie zanieczyszczeniu i jego kontrola; ochrona i odbudowa bioróżnorodności i ekosystemów.

zgodnie z szacunkami, emisja gazów cieplarnianych w tych sektorach stanowi 60% wszystkich emisji (Parlament Europejski, 2018). Rozporządzenie wymaga ujawnienia emisji w następujących zakresach:

- 1) zakres 1 – obejmuje emisje gazów cieplarnianych wynikających z produkcji energii na obszarze, w którym jest ona konsumowana;
- 2) zakres 2 – obejmuje pośrednie emisje gazów cieplarnianych pochodzące z wytwarzania pozyskanej i zużytej energii elektrycznej, ciepła itp.;
- 3) zakres 3 – obejmuje wszystkie pośrednie emisje gazów cieplarnianych (nieujęte w zakresie 2), które występują w łańcuchu wartości przedsiębiorstwa, w tym emisje zarówno na wcześniejszych, jak i na późniejszych etapach łańcucha dostaw.

Do raportowania informacji na temat gazów cieplarnianych odnosi się także rodzina norm ISO 14060, a w szczególności normy: ISO 14064–2, ISO 14064–3, ISO 14065, ISO 14066, ISO 14067, ISO/TR 14069. Zespół norm wspomaga proces ilościowego określania, monitorowania, raportowania i walidacji lub weryfikacji emisji i pochłaniania gazów cieplarnianych w celu realizacji celów zrównoważonego rozwoju. Normy wskazują nie tylko zakres ujawnianych informacji, lecz także podają format skonsolidowanego sprawozdania z emisji gazów cieplarnianych i śladu wodnego (norma 14064: 1).

Tabela 16. Wymagane informacje dotyczące działalności ESG według różnych aktów prawnych

Duże jednostki (powyżej 500 osób zatrudnionych i 85 000 000 zł – w przypadku sumy aktywów bilansu na koniec roku obrotowego lub 170 000 000 zł – w przypadku przychodów netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy)		Wszystkie duże przedsiębiorstwa i spółki notowane na rynku regulowanym (z wyjątkiem notowanych mikroprzedsiębiorstw) oraz MŚP notowane na giełdzie (z możliwością wyłączenia)	Uczestnicy rynku finansowego i duże spółki (objęte dyrektywami NFRD i CSRD)
Ustawa o rachunkowości (art. 49b)	NFRD	CSRD	Taksonomia UE
<ol style="list-style-type: none"> Związły opis modelu biznesowego jednostki. Kluczowe niefinansowe wskaźniki efektywności związane z działalnością jednostki. Opis polityk stosowanych przez jednostkę w odniesieniu do zagadnień społecznych, pracowniczych, środowiska naturalnego, poszanowania praw człowieka oraz przeciwdziałania korupcji, a także opis rezultatów stosowania tych polityk. Opis procedur należytej staranności – jeżeli jednostka je stosuje w ramach polityk, o których mowa w pkt 3. 	<ol style="list-style-type: none"> Kwestie środowiskowe. Kwestie społeczne i traktowanie pracowników. Zagadnienia dotyczące poszanowania praw człowieka. Działania w celu zapobiegania korupcji i łapówkarstwu. Informacje o różnorodności w zarządach spółek (pod względem wieku, płci, wykształcenia i doświadczenia zawodowego). 	<ol style="list-style-type: none"> Model biznesowy i strategia biznesowa Jednostki wraz z zadaniami ciążącymi na organach zarządzających w zakresie ZR. Ryzyka związane ze ZR. Cele dotyczące kwestii zrównoważonego rozwoju, wdrożone polityki i procesy związane z ich realizacją. Rola i skład organów spółki w kwestii zrównoważonego rozwoju. Mierniki zrównoważonego rozwoju. 	<p>Branża finansowa:</p> <ol style="list-style-type: none"> informacje o realizacji celów środowiskowych; opis, w jaki sposób i w jakim stopniu inwestycje w ramach produktu finansowego dokonywane w działalność gospodarczą, kwalifikującą się jako zrównoważona środowiskowo. <p>Pozostałe firmy dla działalności uznanej za zrównoważoną środowiskowo:</p> <ol style="list-style-type: none"> w jaki sposób i w jakim stopniu działalność tego przedsiębiorstwa jest związana z działalnością gospodarczą zrównoważoną środowiskowo;

Duże jednostki (powyżej 500 osób zatrudnionych i 85 000 000 zł – w przypadku sumy aktywów bilansu na koniec roku obrotowego lub 170 000 000 zł – w przypadku przychodów netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy)		Wszystkie duże przedsiębiorstwa i spółki notowane na rynku regulowanym (z wyjątkiem notowanych mikroprzedsiębiorstw) oraz MŚP notowane na giełdzie (z możliwością wyłączenia)	Uczestnicy rynku finansowego i duże spółki (objęte dyrektywami NFRD i CSRD)
5. Opis istotnych ryzyk związanych z działalnością jednostki mogących wywierać niekorzystny wpływ na zagadnienia, o których mowa w pkt 3, w tym ryzyk związanych z produktami jednostki lub jej relacjami z otoczeniem zewnętrznym, w tym z kontrahentami, a także opis zarządzania tymi ryzykami.			2) udział procentowy obrotu tej działalności w obrocie ogółem; 3) udział procentowy nakładów inwestycyjnych oraz wydatków operacyjnych w nakładach i wydatkach ogółem.

Źródło: opracowanie własne.

2.12.1.2. Standardy raportowania ESG

Sprawozdania z działalności dotyczącej zrównoważonego rozwoju (ZR) mogą być sporządzane według różnych standardów. Raporty ZR mogą być sporządzane zgodnie z wytycznymi **Global Reporting Initiative (GRI)**, organizacji non profit, która tworzy spójne ramy dla raportowania w kwestii zrównoważonego rozwoju. Standardy GRI są najczęściej wykorzystywane w Polsce jako wzorzec raportowania zrównoważonego rozwoju, chociaż jest to nieobowiązkowe. Jak wykazały badania KPMG (2023) w tym obszarze, pomimo że aż 50% giełdowych spółek w Polsce sporządza osobny raport ESG, jedynie 12% dokonywało formalnej atestacji prezentowanych danych. Niektóre firmy nie przygotowują ich w ogóle, inne sporadycznie (nieregularnie), część korporacji sporządza je co roku, a pozostałe raz na dwa lata.

GRI ustala standardy, jakie powinny spełniać raporty sporządzane przez korporacje. Na pytanie, jak raportować, GRI odpowiada, wskazując cechy jakościowe, które powinny mieć raporty CSR: istotność, uwzględnienie interesariuszy, kontekst zrównoważonego rozwoju, kompletność, wyważenie, porównywalność, dokładność, terminowość, przejrzystość i wiarygodność. Cechy te mogą zostać spełnione poprzez zastosowanie właściwych wskaźników w obszarach: ekonomia (EC), środowisko (EN), respektowanie praw człowieka (HR), praktyki dotyczące zatrudnienia i godnej pracy (LA), odpowiedzialność za produkt (PR), społeczeństwo (SO).

Sprawozdania CSR, aby mogły spełniać swoją funkcję, czyli informować interesariuszy o zakresie zaangażowania społecznego korporacji, powinny być sporządzane zgodnie z następującymi zasadami:

1. Powinny ujawniać stopień ryzyka związanego z działalnością CSR, strategię ryzyka korporacji (działanie, przeniesienie, unikanie lub redukcja) i możliwości zabezpieczenia się przed jego wpływem.
2. Należy unikać „przeładowania” ich informacjami. Firmy powinny prezentować tylko istotne dane, których znajomość jest niezbędna do oceny spółki jako społecznie odpowiedzialnej.
3. Cele obszaru CSR powinny być mierzalne, a mierniki powinny informować o stopniu ich zrealizowania.
4. Raport CSR musi być źródłem informacji o wartości dodanej tej działalności i jej wpływie na wszystkich interesariuszy firmy, także dostawców, odbiorców, klientów, pracowników.
5. Korporacja powinna raportować, jak nawiązuje współpracę z podmiotami zaangażowanymi w działalność CSR (organizacje pozarządowe, jednostki sektora finansów publicznych, inne przedsiębiorstwa) oraz jak realizowany jest proces komunikacji.
6. Powiązanie pomiędzy działaniami filantropijnymi korporacji i jej wynikami finansowymi powinno być opisane.

7. Raporty CSR nie powinny koncentrować się tylko na prezentacji sukcesów firmy, lecz także informować o jej staraniach, niepowodzeniach i wnioskach z nich wyciągniętych na przyszłość.

Część firm w Polsce (15%, zgodnie z badaniami KPMG) stosuje wzorzec raportowania opracowany przez **Giełdę Papierów Wartościowych** (opracowany w 2021 r.). Został on przygotowany w 2017 r. przez grupę zadaniową ds. Ujawniania Informacji Finansowych Związanych z Klimatem (Task Force on Climate-Related Financial Disclosures – TCFD) Rady Stabilności Finansowej G20. Wzorzec ten wymaga ujawnienia informacji w obszarach tematycznych związanych głównie z zarządzaniem ryzykiem i szansami klimatycznymi:

- 1) **zarządzanie** – wymagany opis roli zarządu i kierownictwa firmy w procesie zarządzania ryzykiem klimatycznym;
- 2) **strategia** – opis ryzyk i szans związanych z modelem biznesowym firmy, strategii oraz planów finansowych;
- 3) **zarządzanie ryzykiem klimatycznym**;
- 4) **wskaźniki i cele odnoszące się do mierzenia i zarządzania ryzykiem klimatycznym**.

Niewielki odsetek polskich firm (2%, zgodnie z badaniami KPMG) stosuje standardy opracowane dla firm amerykańskich i kanadyjskich – **SASB89** (ang. *Sustainability Accounting Standards Board*). Standardy SASB są zróżnicowane sektorowo (wyróżniono 77 branż w 11 sektorach), co umożliwia uwzględnienie w wymogach raportowania specyfiki działalności firm. SASB, jako niezależna organizacja non profit, pełni w Stanach Zjednoczonych oraz Kanadzie podobną rolę jak GRI w Europie dla regulacji raportowania działalności ESG. Klasyfikacja sektorowa jest opracowana przez SASB i różni się od oficjalnych klasyfikacji i jest oparta na czynnikach ryzyka, szans i zagrożeń dla poszczególnych typów działalności. Standardy SASB, w odróżnieniu od GRI, wymagają od firm wskazania wpływu działalności ESG na sytuację finansową jednostki. Zgodnie z założeniem SASB raporty ESG mają być użyteczne dla inwestorów, co powoduje, że większość wymaganych informacji jest ilościowa, a nie jakościowa.

2.12.1.3. Mierniki działalności ESG

Standardy raportowania, jak np. GRI wskazują głównie informacje, jakie powinny być ujawniane w raportach ESG, bez przykładów obliczania poszczególnych wskaźników i miar. Powoduje to, że niektóre jednostki przedstawiają informację opisową, inne obliczają mierniki, które nie są porównywalne z wynikami pozostałych firm. Wsparciem dla przedsiębiorstw są różne opracowania mierników i powiązań mierników na poziomie przedsiębiorstw w powiązaniu z globalnymi celami zrównoważonego rozwoju ONZ.

89 <https://www.sasb.org/> (dostęp: 18.07.2023).

Pierwszym dokumentem są **wytyczne Międzrządowej Grupy Roboczej Ekspertów ds. Międzynarodowych Standardów Rachunkowości i Sprawozdawczości (UNCTAD-ISAR)** jak mierzyć i raportować stopień realizacji działań ESG. We współpracy UNCTAD (Konferencja Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju) i ISAR (Międzrządowa Grupa Robocza Ekspertów ds. Międzynarodowych Standardów Rachunkowości i Sprawozdawczości przy ONZ) opracowały w 2018 r. wytyczne i mierniki (wraz z metodologią ich obliczania) działań ESG przedsiębiorstw powiązanych i umożliwiających kontrolę realizacji celów zrównoważonego rozwoju na poziomie globalnym. Wytyczne te zostały ogłoszone na Światowym Forum Inwestycyjnym UNCTAD w 2018 roku w sześciu urzędowych językach ONZ. Opracowanie zawiera wskazówki do raportowania i obliczania 33 podstawowych wskaźników służących do pomiaru wyników działań ESG w czterech obszarach: ekonomicznym, środowiskowym, społecznym i instytucjonalnym (więcej w: Szychta, 2022, s. 81–84).

Podobne informacje zawiera **Barometr Wpływu**, opracowany przez zawierające wskaźniki do mierzenia wpływu biznesu na realizację CZR (Kampania 17. celów, b.r.). Narzędzie to opracowano w Polsce przez ekspertów w ramach Kampanii 17 CZR zachęcającej przedsiębiorstwa do podjęcia działań na rzecz wdrażania Agendy 2030. Barometr Wpływu zawiera 30 wskaźników służących do pomiaru kluczowych kwestii w ramach sześciu CZR priorytetowych dla polskiego biznesu, tj. dobre zdrowie i jakość życia; dobra jakość edukacji; równość płci; wzrost gospodarczy i godna płaca; innowacyjność, przemysł i infrastruktura; odpowiedzialna konsumpcja i produkcja. „Barometr Wpływu jest dostępny bezpłatnie i zawarte w nim mierniki dostosowane do polskich realiów.

Powstał także poradnik dla firm w celu opracowania mierników CZR na poziomie przedsiębiorstwa. Jest to dokument opracowany przez **UN Global Compact i GRI** (GRI, b.r.). Poradnik ten uwzględnia wszystkie 17 CZR i wiele różnych standardów i regulacji ujawnień CZR, takich jak: GRI, kwestionariusz UN Global Compact Communication on Progress, Międzynarodowy standard zarządzania zasobami wodnymi AWS, kwestionariusze CDP; Corporate Human Rights Benchmark Corporate Human Rights Benchmark 2021 dla kilku sektorów, Culture of Health dla biznesu (COH4B) opracowany przez GRI i Roberta Wood Johnsona, narzędzie MCI Fundacji Ellen MacArthur, GISD SectorSpecific SDG-related Metrics for Corporate Reporting, SASB, Ramy sprawozdawczości oparte na Wytycznych ONZ. Poradnik wskazuje pytania, na jakie firmy powinny odpowiedzieć w swoich raportach, i mierniki, jakie powinny uwzględnić, ujawniając informacje ESG w odniesieniu do wybranych CZR. W większości przypadków wymagane informacje są opisowe, zdarzają się wskaźniki lub wartości liczbowe (jak np. odsetek osób w zarządzie spółki według płci lub zysk przed opodatkowaniem).

Złożonym problemem jest ujawnianie przez przedsiębiorstwa informacji na temat emisji gazów cieplarnianych. Przedsiębiorstwa wykorzystują różne opracowania

wskaźników służących do przeprowadzenia analizy śladu węglowego. Firmy mogą wykorzystywać wskaźniki ogólnokrajowe z Polski, np. **KOBiZE/URE** (ang. *market-based*), lub wskaźniki ze źródeł zagranicznych, np. **DEFRA, GHG Protocol**.

W Polsce przedsiębiorstwa najczęściej wykorzystują wskaźniki **Krajowego Ośrodka Bilansowania i Zarządzania Emisjami (KOBiZE)**⁹⁰. Są jednak też firmy, które korzystają z innej metodologii. Powoduje to, że ujawniane dane są nieporównywalne. Trudno jest ocenić nie tylko dokonania pomiędzy przedsiębiorstwami, lecz także praktycznie niemożliwe będzie wiarygodne obliczenie stopnia realizacji celu ogólnego (krajowego), jakim jest obniżenie o 40% emisji cieplarnianych do 2030 r. Co więcej, część przedsiębiorstw w ogóle nie wskazuje metodologii obliczeń, jakie wskaźniki zostały wykorzystane, co uniemożliwia podjęcie decyzji, czy i w jakim stopniu brać pod uwagę ujawnione przez nie dane (Szymalski, Bukowicka, 2022).

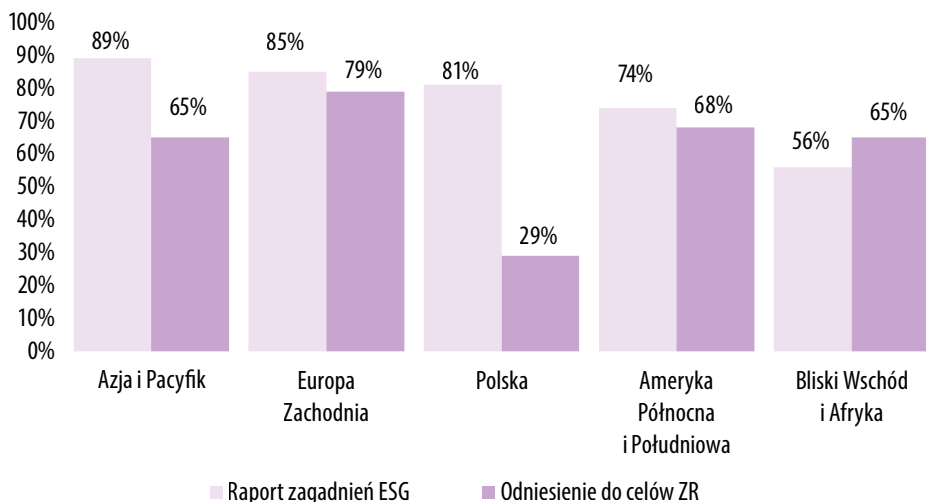
Korporacje, decydując się na dobrowolne ujawnienia o dokonaniach w ramach działalności społecznie odpowiedzialnej, powinny dążyć do równowagi informacyjnej w obszarach: ekonomicznym, prawnym, etycznym i filantropijnym. Firma może być oceniona pozytywnie, jeżeli jej działania są etyczne zarówno w odniesieniu do środowiska naturalnego, jak i w społecznym kontekście, jeśli przestrzega prawa, pomaga innym, kierując się jednocześnie przesłankami ekonomicznymi, czyli działa dla dobra swoich akcjonariuszy i klientów. Raporty zrównoważonego rozwoju można podzielić na dwie części: ogólne informacje dotyczące przyjętej przez jednostkę strategii (ang. *general standard disclosures*), zakresu działalności, oraz dane szczegółowe na temat przyjętego podejścia do zarządzania i społecznej odpowiedzialności poprzez opis i pokazanie wskaźników wyników ekonomicznych, społecznych i środowiskowych.

2.12.2. Raportowanie ESG w Polsce i na świecie

Jak wskazują badania KPMG, poziom raportowania ESG w Polsce nie odbiega od poziomu światowego. W 2023 r. 81% firm w Polsce (z grupy N100) ujawniało informacje dotyczące ESG, ale już tylko 29% odnosiło się do celów zrównoważonego rozwoju. Wciąż więc raporty ESG to głównie źródła informacji o pozytywnych dokonaniach firmy w obszarze ESG bez powiązania z globalnymi celami ZR. Jak wskazują wyniki badania KPMG, aż 85% firm sporządzających sprawozdania ESG raportuje tylko pozytywne aspekty swojej działalności. Co również wymaga uwagi, wiele firm nie wiąże uzyskanych wyników w obszarze ESG z wynikami firmy. Nie wskazują one jak działalność ESG, innowacje środowiskowe, działalność społeczna wpłynęły na wartość

⁹⁰ *Wskaźniki produktowe dla energii elektrycznej* – Krajowy Ośrodek Bilansowania i Zarządzania Emisjami (b.r.), *Wskaźniki produktowe...*; wskaźniki opałowe oraz wskaźniki emisyjne dla paliw – Krajowy Ośrodek Bilansowania i Zarządzania Emisjami (b.r.), *Tabele WO i WE*.

i model biznesowy firmy. Fakt ten wskazuje na traktowanie działalności ESG, CSR jako zło konieczne, bez przekonania, że ta działalność może mieć obecnie i w przyszłości istotny wpływ na firmę, wyniki jej działalności, warunki funkcjonowania. Marginalne traktowanie działań w obszarze ESG uwidacznia fakt braku w zarządzie osoby odpowiedzialnej za ten obszar działalności w 75% firm w Polsce (N100).

Wykres 1. Statystyki raportowania ESG w Polsce i na świecie

Źródło: opracowanie własne na podstawie KPMG (2023).

Rośnie też liczba firm sporządzających osobny raport dotyczący zrównoważonego rozwoju, pomimo braku tego obowiązku. Jednocześnie można zauważyć, że terminowość tych raportów jest różna od terminowości raportów finansowych. Ukazują się one nie tylko w innym czasie, lecz także obejmują różne okresy. Zgodnie z badaniami KPMG w 2023 r. tylko 17% firm opublikowało raport ESG w tym samym momencie, co raport finansowy.

Korporacje w różnych krajach albo sporządzają raporty CSR lub ESG, albo uwzględniają informacje o działalności społecznej w raportach rocznych, a jeszcze inne opisują swoje działania społeczne i środowiskowe na stronach internetowych. W ostatnim czasie pojawiła się również tendencja do opracowywania i publikowania raportów zintegrowanych (ang. *integrated report*). Badania KPMG z 2023 r. wskazują, że obecnie już 19% firm sporządza raporty zintegrowane w porównaniu do 9% firm w 2020 r.

Raporty zintegrowane powinny łączyć informacje obowiązkowe, których ujawnienie jest regulowane prawem danego kraju, oraz informacje dodatkowe, do tej pory uznawane za dobrowolne. Potrzeba zintegrowanego raportowania pojawiła się wraz ze wzrostem znaczenia informacji niefinansowych dla inwestorów i oczekiwań informacyjnych innych interesariuszy. Elkington wskazywał, że na wartość firmy oprócz danych

finansowych mają wpływ informacje o dokonaniach w zakresie ochrony środowiska i wsparcia lokalnych społeczności. Oczekiwania informacyjne inwestorów dotyczyły nie tylko zakresu prezentowanych informacji dotyczących przeszłości, lecz także planów oraz projekcji przyszłych wyników jednostki. Tradycyjne raporty finansowe i sprawozdania z działalności koncentrowały się natomiast na informacjach dotyczących rezultatów osiągniętych w minionych okresach i wyjaśnieniach przyczyn tych wyników.

Raporty zintegrowane powinny łączyć ze sobą wyniki finansowe z niefinansowymi rezultatami, które pośrednio mogą prowadzić do umocnienia się pozycji konkurencyjnej jednostki, poprawy jej reputacji oraz wzrostu wartości.

W 2020 r. Komisja Europejska powierzyła EFRAG sporządzenie raportu na temat możliwego przyszłego europejskiego systemu raportowania zagadnień zrównoważonego rozwoju. Prace nad tym tematem EFRAG rozpoczęła w marcu 2021 r. tworząc grupę roboczą PTF-ESRS (Project Task Force on European Sustainability Reporting Standards). Jednocześnie w tym samym roku, Fundacja MSSF powołała Radę Międzynarodowych Standardów Zrównoważonego Rozwoju (ISSB) w odpowiedzi na wezwania z krajów G7 i G20, Rady Stabilności Finansowej (FSB), a także liderów biznesu i inwestorów. W rezultacie, przedsiębiorstwa europejskie działające na globalnym rynku będą miały dwa źródła standardów: jedno obowiązkowe (EFRAG) i jedno dobrowolne (ISSB). Do połowy 2023 r. ISSB wydała dwa standardy: S1, który wskazuje ogólne wymagania dotyczące ujawniania informacji finansowych związanych ze zrównoważonym rozwojem, oraz S2 odnoszący się do ujawnień związanych z klimatem. Standardy przygotowywane przez EFRAG mają wskazywać wymagania w trzech płaszczyznach: ogólnej, sektorowej i specyfiki spółki. EFRAG planuje, że będzie 8 standardów dla 8 wyróżnionych sektorów¹⁰⁰. Termin opracowania pierwszych standardów jest jeszcze nieznanym. Obecnie na etapie przygotowania są standardy dla sektorów wydobywczego, ropy naftowej i gazu ziemnego, transportu drogowego oraz rolniczego. Zakłada się, że standardy europejskie będą bardziej wymagające, niż standardy ISSB, co pozwoli firmom stosującym standardy EFRAG na zapewnienie zgodności swoich raportów ze standardami międzynarodowym

Odpowiednikiem standardu ISSB S1, w standardach europejskich będzie ESRS 2 (European Sustainability Reporting Guidelines), zaś zakres standardy ISSB 2 jest objęty standardem ESRS E2 Pollution. Sprawozdania sporządzane zgodnie ze standardami opracowanymi przez ISSB powinny umożliwiać wyjaśnienie wszystkich informacji finansowych dotyczących aspektów społecznej odpowiedzialności ujawnianych przez firmę. Natomiast w raportowaniu według standardów EFRAG, istotne są zarówno kwestie finansowe jak i realizacja celów zrównoważonego rozwoju. Założeniem standardów ISSB oraz EFRAG jest użyteczność informacji, ich porównywalność, weryfikowalność, terminowość i zrozumiałość. Oznacza to, że przyjęcie przez firmy standardów EFRAG lub ISSB spowoduje znaczący wzrost użyteczności sprawozdań zawierających

dane dotyczące zrównoważonego rozwoju. Firmy będą miały obowiązek ujawnienia nie tylko danych porównywalnych z poprzedniego roku, ale też informacji dlaczego metodologia uległa zmianie i jakie skutki dla wielości prezentowanych w poprzednich latach to przyniosło, dlaczego zrezygnowano z ujawnień niektórych informacji, albo dlaczego w danym roku podjęto ujawniono dodatkowe dane. Oczekuje się, że informacje z zakresu zrównoważonego rozwoju będą terminowe i będą też uwzględniały oczekiwania interesariuszy, jak to zostało zapisane w projektach standardów EFRAG.

2.12.3. Użyteczność raportów – wiarygodność informacji

Jednym z problemów związanych z weryfikacją ujawnianych informacji ESG jest rozproszenie tych informacji w różnych kanałach, np. media społecznościowe, strony internetowe, sprawozdania CSR, czy też raporty zintegrowane. Kolejnym problemem jest ich ogólnikowość i brak jednoznacznych regulacji dotyczących pomiaru i rodzaju wymaganych informacji, np. czy to ma być opis działań, czy też informacja liczbową.

Brak audytu informacji dotyczących zrównoważonego rozwoju może budzić wątpliwości co do ich prawdziwości. Przyczynia się to tym samym do traktowania ich jako formy legitymizacji, promocji działań firmy. Weryfikację tych informacji utrudnia brak standaryzacji, formy i sposobu jej upubliczniania. Każda firma może wybrać zakres prezentowanej informacji oraz sposób jej dostarczenia. W związku z tym odbiorcy mogą szukać danych na temat działalności ESG (społeczno-ekonomiczno-środowiskowej) w raportach rocznych, raportach z działalności, stronach internetowych korporacji czy innych odrębnych sprawozdaniach dotyczących ESG.

Poszczególne firmy kładą też różny nacisk na typ prezentowanych informacji, np. jednostki działające w branżach szkodliwych dla środowiska ujawniają głównie dane w tym obszarze. Inny jest też zakres tych informacji. Jak wskazują badania (Faisal i in., 2012), najwięcej informacji publikują firmy w krajach rozwijających się oraz z branż tzw. wysokiego stopnia zainteresowania społecznego (ang. *High Profile Industries*). Podobnie wysokiego zakresu raportowania ESG można spodziewać się w krajach wschodzących, jak np. Chiny. Wielu autorów wiąże informacje ESG z legitymizacją działalności.

Uznaje się, że sposób przekazywania tych informacji, grafika oraz narracja mogą kształtować pozytywny odbiór działalności firmy przez interesariuszy. Oprócz sprawozdań generowanych przez firmy istotne są też informacje przekazywane przez współpracujące z nimi podmioty, np. organizacje pozarządowe lub jednostki samorządowe. Stąd dobór partnerów może mieć także kluczowe znaczenie dla odbioru informacji ESG danej firmy.

Oceniając użyteczność raportów społecznej odpowiedzialności, można kierować się następującymi kryteriami:

Kompletność. Raport oprócz podstawowych danych na temat profilu działalności i procesu raportowania powinien uwzględniać wszystkie niezbędne informacje na temat bezpośrednich skutków działalności firmy w aspektach ekonomicznym, środowiskowym i społecznym, a także wskazywać interesariuszy i opisywać komunikację z nimi. W raporcie powinna zostać opisana strategia firmy oraz stosowane przez nią mierniki i cele działalności CSR.

Wiarygodność. Organizacja powinna zapewnić w raporcie, udowodnić, że firma ma opracowane procedury, mechanizmy kontroli zapobiegające nadużyciom, nieetycznym zrachowaniom, i mierzące stopień realizacji postawionych celów. Wiarygodność raportu wzrasta, jeżeli oprócz pozytywnych wiadomości i opisów sukcesów firmy znajdują się w nim informacje o porażkach, błędach i wdrożonych działaniach mających zapobiec podobnym zdarzeniom w przyszłości.

Komunikacja. Struktura raportu powinna być logiczna, czyli pozwalać czytelnikowi na łatwe wyszukiwanie informacji, język zrozumiały, prezentacja przejrzysta, a długość dokumentu racjonalna. Przeładowanie danymi może zmniejszać użyteczność raportu i jego czytelność.

W obszarze ekonomicznym firma powinna uwzględnić wyniki finansowe, udział w rynku i wpływ na rozwój ekonomiczny regionu. W obszarze środowiskowym zaleca się, aby organizacja opisała swój wpływ na przyrodę, w szczególności powinny być oznaczone wykorzystywane surowce, materiały, zarządzanie odpadami, ochrona przed zanieczyszczeniami i katastrofami ekologicznymi, transport, korzystanie z wody i innych zasobów naturalnych. Działalność filantropijna korporacji, w tym współpraca z organizacjami pozarządowymi, może być przedstawiona według standardów GRI w części raportu „Społeczeństwo” w ramach opisywania wpływu działalności firmy na społeczność lokalną. W tym celu może być wykorzystany wskaźnik S01 obejmujący takie informacje, jak: charakter, skala i efektywność programów i praktyk w zakresie oceny i zarządzania wpływem działalności organizacji na społeczność lokalną, włączając wpływ wejścia na dany rynek, prowadzenia i zakończenia działalności.

Presja zwiększonej aktywności społecznej i środowiskowej nałożona na firmy wiąże się również ze wzrostem oczekiwań interesariuszy co do ujawnień informacji na jej temat. W niektórych krajach został nałożony na firmy obowiązek publikowania danych na temat zaangażowania społecznego, w innych (w tym w Polsce) jest to nadal dobrowolne. Pomimo wzrastającej liczby dobrowolnych ujawnień na temat społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, przy braku takiego obowiązku dla przedsiębiorstw, skala tych ujawnień najprawdopodobniej nigdy nie będzie wysoka.

2.12.4. Teorie dotyczące raportowania ESG

Przedsiębiorstwa, decydując się na ujawnienie efektów swojej działalności ESG, mogą rozpatrywać krótko- i długoterminowe korzyści związane z tymi ujawnieniami. Może to powodować przeładowanie raportów ESG i CSR pozytywnymi informacjami, niekoniecznie odnoszących się do działalności zrównoważonej środowiskowo lub w zgodzie z prawami człowieka. Z tego powodu w międzynarodowej jurysdykcji podjęto próby uregulowania raportowania oraz kontroli ujawnień w tym zakresie w celu zapobiegania efektowi greenwashingu.

Firmy poprzez raportowanie działalności CSR/ESG starają się, zgodnie z teorią legitymizacji, pokazać swoją przydatność dla społeczeństwa, kładąc nacisk na osiągnięcia i unikając dyskusji o porażkach. Teoria legitymizacji wywodzi się z idei mówiącej, że aby firma odniosła sukces, powinna działać zgodnie z ograniczeniami i normami, które społeczeństwo uważa za społecznie odpowiedzialne (O'Donovan, 2002). Dlatego teoria legitymizacji opiera się na „umowie społecznej” między firmą a społeczeństwem, w którym działa (Deegan, Underman, 2011). Ta „umowa społeczna” obejmuje oczekiwania społeczeństwa dotyczące tego, jak firma powinna działać. Firmy starają się wytłumaczyć zasadność swoich działań poprzez składanie raportów CSR w celu uzyskania poparcia społeczeństwa. Jest to szczególnie ważne dla firm działających w kontrowersyjnych branżach (Grougiou, Dedoulis, Leventis, 2016), które są szkodliwe dla środowiska lub są negatywnie postrzegane przez społeczeństwo (np. przedsiębiorstwa spirytusowe). Implementując raportowanie CSR/ESG, firmy z kontrowersyjnych branż tworzą mechanizm obronny, który może złagodzić negatywny wpływ ich działalności i zmniejszyć niezadowolenie społeczne (Vergner, 2012).

Firmy mogą wykorzystywać też raporty CSR/ESG jako narzędzia poprawy swojej reputacji (Cho i in., 2015; Cho, 2022). Deephouse i Carter (2005) wyodrębnili różnice pomiędzy teorią legitymizacji a koncepcją ochrony reputacji. Podczas gdy legitymizacja koncentruje się na spełnianiu i przestrzeganiu oczekiwań norm i wartości systemu społecznego, głównym założeniem koncepcji ochrony reputacji jest porównanie organizacji z innymi w celu określenia jej względnej pozycji w ocenie interesariuszy. Zadanie to może być jednak trudne do realizacji ze względu (Pollock i in., 2019) na różnice pomiędzy wartościami a interesami poszczególnych grupy interesariuszy. Teoria interesariuszy podkreśla znaczenie równoważenia interesów wielu interesariuszy (Torelli, Balluchi, Furlotti, 2020). Utrzymuje, że organizacje powinny dążyć do zaspokojenia potrzeb różnych interesariuszy, takich jak akcjonariusze, klienci, pracownicy, agencje rządowe i społeczności lokalne (Freeman, Wicks, Parmar, 2004; Stahl i in., 2020).

2.12.5. Przyszłe kroki legislacyjne i oczekiwania dotyczące jakości raportów

Brak wyraźnych regulacji w wielu krajach nakazujących publikację określonych danych powoduje, że różne firmy w odmienny sposób i w różnym stopniu prezentują swoje dokonania w obszarze zrównoważonego rozwoju.

Wyniki finansowe spółek często zależą od formy i stopnia wykorzystania nie tylko kapitałów własnych, lecz także kapitału intelektualnego, społecznego, środowiskowego. Jak wskazują badania dotyczące zintegrowanej sprawozdawczości, raporty zintegrowane sporządzają spółki, których akcjonariusze strategiczni wymuszają ujawnianie określonych informacji i opracowanie strategii długoterminowego rozwoju. Rozwój ten powinien uwzględniać aktywność spółki zarówno w obszarze ekonomicznym, jak i społecznym oraz środowiskowym. Rośnie bowiem świadomość interesariuszy na temat wpływu działań jednostki gospodarczej w sferze społecznej i środowiskowej na jej wyniki finansowe.

Raport przedsiębiorstwa powinien uwzględniać potrzeby informacyjne różnych grup interesu: właścicieli, pracowników, klientów, kontrahentów, kredytodawców, instytucji państwowych, organów podatkowych, społeczeństwa i mediów. Do tej pory potrzeby te były zaspokajane przez różne źródła informacji: raporty finansowe, raporty z działalności, raporty CSR, strony internetowe korporacji.

Różni interesariusze będą mieli różne oczekiwania i potrzeby informacyjne. To, co jest zarzucane raportom zintegrowanym, to przeładowanie informacjami, głównie ze względu na opisywanie nieistotnych zdarzeń oraz zastępowanie istotnych informacji finansowych informacjami niefinansowymi lub manipulowanie danymi w celu przedstawienia korporacji w korzystniejszym świetle. Te wady mogą zostać zniwelowane poprzez właściwe ustalenie struktury raportu. Raport zintegrowany powinien scalać informacje do tej pory przedstawiane w różnych sprawozdaniach, a nie być dokumentem, w którym zawarto wszystkie raporty. Niektórzy badacze są przeciwni koncepcji łączenia informacji finansowych i niefinansowych ze względu na większe ryzyko zaciemniania informacji i mataczenia. Inni uważają, że firmy powinny wyjaśniać zależności pomiędzy wynikami ekonomicznymi a społecznymi czy środowiskowymi w jednym raporcie zintegrowanym, podkreślając niską przydatność informacyjną raportów finansowych.

Nowa dyrektywa CSRD obok rozszerzenia typu podmiotów zobowiązanych do raportowania ESG wprowadzi obowiązek atestacji danych dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także ujawnienia wynikające z Taksonomii UE. Firmy, w zależności od prowadzonej działalności (finansowej/niefinansowej), będą musiały analizować swoją działalność pod kątem realizacji wybranych celów środowiskowych i ocenić pośredni wpływ na pozostałe cele środowiskowe. Będzie to trudne zadanie nie tylko dla menadżerów firm, lecz także dla audytorów zobowiązanych do weryfikacji tych

danych. Audytorzy nie będą już wyłącznie – jak to miało miejsce, gdy obowiązywała poprzednia dyrektywa – poświadczać złożenie takiego raportu, ale również zgodność ujawnionych danych ze standardami sprawozdawczości.

Jak wskazują też praktycy, konieczna jest standaryzacja wskaźników, metod pomiaru np. emisji gazów cieplarnianych. Obecnie przedsiębiorstwa mają zbyt szeroki wybór metodologii, co prowadzi do braku porównywalności raportowanych informacji między przedsiębiorstwami, i opracowania informacji o stopniu realizacji CZR na poziomie globalnym.

W celu poprawy jakości raportowania Europejska Grupa Doradcza ds. Sprawozdawczości Finansowej – EFRAG otrzymała zadanie opracowania Europejskich Standardów Zrównoważonego Rozwoju (ESRS). Ich robocza wersja została opublikowana w kwietniu 2022 r.

Projekt zawierał szereg postanowień, które zostały skrytykowane przez praktyków. Jednym z punktów spornych była regulacja, aby część ujawnień była obowiązkowa dla wszystkich przedsiębiorstw. W obecnym kształcie proponowanych standardów przyjmuje się kryterium istotności wzajemnych wpływów przedsiębiorstwa i kwestii zrównoważonego rozwoju. Zmiana ta, chociaż korzystna dla wielu przedsiębiorstw, może jednak spowodować, że sektor finansowy zobowiązany do ujawniania pewnych informacji zgodnie z rozporządzeniem w sprawie ujawniania informacji finansowych związanych ze zrównoważonym rozwojem (ang. *Sustainable Finance Disclosure Regulation* – SFDR) może nie mieć do nich dostępu, jeśli firmy zdecydują, że ta informacja jest z ich punktu widzenia nieistotna.

Bibliografia

Akty prawne i międzynarodowe standardy rachunkowości

- Comments concerning certain Articles of the Regulation (EC) No. 1606/2002 of the European Parliament and of the Council of 19 July 2002 on the application of international accounting standards and the Fourth Council Directive 78/660/EEC of 25 July 1978 and the Seventh Council Directive 83/349/EC of 13 June 1983 on accounting (2003), Commission of the European Communities, Brussels, <http://esma.europa.eu> (dostęp: 20.06.2023).
- IASB (2004), *IFRIC 3 „Emission Rights”*, December, London.
- IASB (2006), *Statement of Best Practice: Working Relationships between the IASB and other Accounting Standard-Setters*, London.
- IASB (2010a), *Management Commentary: A framework for presentation, Practice Statement*, London.
- IASB (2010b), *Conceptual Framework for Preparation and Presentation of Financial Statements*, September, London.
- IASB (2014a), *Clarification of Acceptable Methods of Depreciation and Amortisation. Amendments to IAS 16 and IAS 38*, May, IFRS Foundation, London.
- IASB (2014b), *IFRS 14 „Regulatory Deferral Accounts”*, January, London.
- IASB (2017a), *Annual Improvements to IFRS® Standards 2015–2017 Cycle*, London.
- IASB (2017b), *IFRS 17 „Insurance Contracts”*, May, London.
- IASB (2017c), *Making Materiality Judgements. Practice Statement 2*, London.
- IASB (2018a), *Amendments to References to the Conceptual Framework in IFRS Standards*, March, London.
- IASB (2018b), *Conceptual Framework for Preparation and Presentation of Financial Statements*, April, London.
- IASB (2018c), *Conceptual Framework for Financial Reporting. Project Summary*, March, London.
- IASB (2018d), *Definition of Business. Amendments to IFRS 3*, October, London.
- IASB (2018e), *Definition of Material. Amendments to IAS 1 and IAS 8*, October, London.
- IASB (2018f), *Plan Amendment, Curtailment or Settlement. Amendments to IAS 19*, February, London.
- IASB (2018g), *Conceptual Framework for Financial Reporting*, March, London.
- IASB (2019a), *Interest Rate Benchmark Reform. Amendments to IFRS 9, IAS 39 and IFRS 7. Project Summary*, September, London.
- IASB (2019b), *Interest Rate Benchmark Reform. Amendments to IFRS 9, IAS 39 and IFRS 17*, September, London.
- IASB (2019c), *Reference to the Conceptual Framework. Proposed amendments to IFRS 3. Exposure Draft ED/2019/3*, May, London.
- IASB (2020a), *Amendments to IFRS 17*, London.
- IASB (2020b), *Annual Improvements to IFRS® Standards 2018–2020 Cycle*, London.

- IASB (2020c), *Applying IFRS Standards in 2020 – impact of covid–19*, October, <https://www.ifs.org/content/dam/ifrs/news/2020/inbrief-covid19-oct2020.pdf> (dostęp: 20.06.2023).
- IASB (2020d), *Classification of Liabilities as Current or Non-current, Amendments to IAS 1*, January, London.
- IASB (2020e), *IFRS 9 and covid–19. Accounting for expected credit losses applying IFRS 9 „Financial Instruments” in the light of current uncertainty resulting from the covid–19 pandemic*, London, <https://www.ifs.org/content/dam/ifrs/supporting-implementation/ifrs-9/ifrs-9-ecl-and-coronavirus.pdf> (dostęp: 20.06.2023).
- IASB (2020f), *IFRS 16 and covid–19. Accounting for covid–19-related rent concessions applying IFRS 16 „Leases”*, April, London, <https://www.ifs.org/content/dam/ifrs/supporting-implementation/ifrs-16/ifrs-16-rent-concession-educational-material.pdf> (dostęp: 20.06.2023).
- IASB (2020g), *Interest Rate Benchmark Reform – Phase 2. Amendments to IFRS 9, IAS 39, IFRS 7, IFRS 4 and IFRS 16*, August, London.
- IASB (2020h), *Interest Rate Benchmark Reform – Phase 2. Snapshot*, April, London.
- IASB (2020i), *Lease Liability in a Sale and Leaseback. Amendments to IFRS 16*, September, London.
- IASB (2020j), *Property, Plant and Equipment – Proceeds before Intended Use. Amendments to IAS 16*, May, London.
- IASB (2021a), *Covid–19-Related Rent Concessions beyond 30 June 2021. Amendments to IFRS 16*, March, London.
- IASB (2021b), *Deferred Tax related to Assets and Liabilities arising from a Single Transaction. Amendments to IAS 12*, May, London.
- IASB (2021c), *Definition of Accounting Estimates. Amendments to IAS 8*, February, London.
- IASB (2021d), *Disclosure of Accounting Policies. Amendments to IAS 1 and IFRS Practice Statement 2*, February, London.
- IASB (2021e), *Initial Application of IFRS 17 and IFRS 9 – Comparative Information. Amendment to IFRS 17*, London.
- IASB (2022), *Non-current Liabilities with Covenants. Amendments to IAS 1*, October, London.
- IASB (2023a), *International Tax Reform – Pillar Two Model Rules. Amendments to IAS 12*, May, London.
- IASB (2023b), *Supplier Finance Arrangements. Amendments to IAS 7 and IFRS 7*, May, London.
- IASB (1989), *Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements*, April, London.
- IASB (2010), *Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements*, April, London.
- Krajowy Standard Badania 705 (Z) w brzmieniu Międzynarodowego Standardu Badania 705 (Zmienionego) *Modyfikacje opinii w sprawozdaniu niezależnego biegłego rewidenta*, Załącznik nr 1.3 do uchwały nr 2039/37a/2018 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 19 lutego 2018 r., (obecnie Załącznik nr 1.31 do uchwały nr 3430/52a/2019 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 21 marca 2019 r.), <https://www.pibr.org.pl/pl/uchwaly-krbr#krajowe-standardy-wykonywania-zawodu> (dostęp: 20.06.2023).

- Rozporządzenie (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 19 lipca 2002 r. w sprawie stosowania międzynarodowych standardów rachunkowości (Dz.U. z dnia 11 września 2002 r., L 243).
- Rozporządzenie Delegowane Komisji (UE) 2022/1288 z dnia 6 kwietnia 2022 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/2088 w zakresie regulacyjnych standardów technicznych określających szczegóły dotyczące treści i sposobu prezentacji informacji w odniesieniu do zasady „nie czyni poważnych szkód”, określających treść, metody i sposób prezentacji informacji w odniesieniu do wskaźników zrównoważonego rozwoju i niekorzystnych skutków dla zrównoważonego rozwoju, a także określających treść i sposób prezentacji informacji w odniesieniu do promowania aspektów środowiskowych lub społecznych i celów dotyczących zrównoważonych inwestycji w dokumentach udostępnianych przed zawarciem umowy, na stronach internetowych i w sprawozdaniach okresowych, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R1288&from=EN> (dostęp: 18.07.2023).
- Rozporządzenie Komisji (WE) 1126/2008 z dnia 3 listopada 2008 r. przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.U. UE z dnia 29 listopada 2008 r., L 320 ze zm.).
- Rozporządzenie Komisji (UE) 2019/2075 z dnia 29 listopada 2019 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1126/2008 przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do Międzynarodowych Standardów Rachunkowości 1, 8, 34, 37 i 38, Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej 2, 3 i 6, Interpretacji 12, 19, 20 i 22 Komitetu ds. Interpretacji Międzynarodowej Sprawozdawczości Finansowej oraz Interpretacji 32 Stałego Komitetu ds. Interpretacji (Dz.Urz. UE z dnia 6 grudnia 2019 r., L 316).
- Rozporządzenie Komisji (UE) 2019/2104 z dnia 29 listopada 2019 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1126/2008 przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) Nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do Międzynarodowych Standardów Rachunkowości 1 i 8 (Dz.Urz. UE z dnia 10 grudnia 2019 r., L 318).
- Rozporządzenie Komisji (UE) 2020/1434 z dnia 9 października 2020 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1126/2008 przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości Finansowej 16 (Dz.Urz. UE z dnia 12 października 2020 r., L 331).
- Rozporządzenie Komisji (UE) 2020/2097 z dnia 15 grudnia 2020 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1126/2008 przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości Finansowej 4 (Dz.Urz. UE z dnia 16 października 2020 r., L 425).
- Rozporządzenie Komisji (UE) 2021/25 z dnia 13 stycznia 2021 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1126/2008 przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego

- i Rady w odniesieniu do Międzynarodowego Standardu Rachunkowości 39 oraz Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej 4, 7, 9 i 16 (Dz.Urz. UE z dnia 14 stycznia 2021 r., L 11).
- Rozporządzenie Komisji Europejskiej z dnia 3 listopada 2008 r. przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.U. z dnia 29 listopada 2008 r., L 320 ze zm.).
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych (Dz.U. z 2001 r. Nr 149, poz. 1674 ze zm.).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1011 z dnia 8 czerwca 2016 r. w sprawie indeksów stosowanych jako wskaźniki referencyjne w instrumentach finansowych i umowach finansowych lub do pomiaru wyników funduszy inwestycyjnych i zmieniające dyrektywy 2008/48/WE i 2014/17/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 596/2014 (Dz.U. z dnia 29 czerwca 2016 r., L 171).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/852 z dnia 18 czerwca 2020 r. w sprawie ustanowienia ram ułatwiających zrównoważone inwestycje zmieniające rozporządzenie (UE) 2019/2088 (Dz.Urz. UE, L 198 z 22 czerwca 2020).
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. z 2022 r., poz. 1233).
- Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. z 2021 r., poz. 1062 ze zm.).
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2023 r., poz. 120).
- Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej (Dz.U. z 2021 r., poz. 324).
- Ustawa z dnia 9 listopada 2000 r. o zmianie ustawy o rachunkowości (Dz.U. z 2000 r. Nr 113, poz. 1186).
- Ustawa z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi (Dz.U. z 2018 r., poz. 56 ze zm.).
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o zmianie ustawy o rachunkowości oraz zmianie ustawy o biegłych rewidentach i ich samorządzie (Dz.U. z 2004 r. Nr 213, poz. 2155).
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych (Dz.U. z 2005 r. Nr 184, poz. 1539).
- Ustawa z 18 marca 2008 r. o zmianie ustawy o rachunkowości (Dz.U. z 2008 r. Nr 63, poz. 393).
- Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2023 r., poz. 221).

Inna literatura

- Aktywa niematerialne w Polsce* (2020), Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa.
- Alexander D., Zeff S., Ignatowski R. (2018), *Global Financial Reporting. The Past, Present and Likely Future*, Wydawnictwo Nieoczywiste, Łódź.
- Bank Pekao (2019), *Skonsolidowane Sprawozdanie Finansowe Grupy Kapitałowej Banku Pekao S.A. za rok zakończony dnia 31 grudnia 2018*, <https://www.pekao.com.pl/relacje>

- inwestorskie/raporty-i-sprawozdania/raporty.html?year=%202018&category=financial-statements (dostęp: 25.07.2023).
- Barth M., Taylor D. (2010), *In defense of fair value: Weighing the evidence on earnings management and asset securitizations*, „Journal of Accounting and Economics”, Vol. 49, issue 1, s. 26–33.
- Barth M., Hodder H., Stubben S. (2008), *Fair Value Accounting for Liabilities and Own Credit Risk*, „Accounting Review”, Vol. 83, issue 3, s. 629–664.
- Beatty A. (2007), *How does changing measurement change management behaviour? A review of the evidence*, „Accounting and Business Research”, Vol. 37, s. 63–71.
- Carroll T., Linsmeier T., Petroni K. (2003), *The Reliability of Fair Value versus Historical Cost Information: Evidence from Closed-End Mutual Funds*, „Journal of Accounting”, Vol. 18, issue 1, s. 87–113.
- Chakraborty T. (2010), *The Relationship Between Fair Values in Banks' Trading Books and Volatility in Share Price Returns in the Indian Context*, „Journal of Accounting Research and Audit Practices”, Vol. 9, issue 1/2, s. 63–83.
- Cho C.H., Fabrizi M., Pilonato S., Ricceri F. (2022), *Not all bad news is harmful to a good reputation: evidence from the most visible companies in the US*, „Journal of Management and Governance” (in press published on-line), s. 1–28.
- Cho C.H., Laine M., Roberts R.W., Rodrigue M. (2015), *Organized hypocrisy, organizational facades, and sustainability reporting*, „Accounting Organizations and Society”, Vol. 40, s. 78–94.
- Czajor P., Frendzel M., Wencel A., Wiatr M. (2020), *Instrumenty finansowe – perspektywa sprawozdawcza w ujęciu międzynarodowych regulacji rachunkowości*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Deegan C., Unerman J. (2011), *Financial accounting theory*, McGraw-Hill, Sydney.
- Deephouse D.L., Carter S.M. (2005), *An examination of differences between organizational legitimacy and organizational reputation*, „Journal of Management Studies”, Vol. 42, No. 2, s. 329–360.
- Dickinson G., Liedtke P. (2004), *Impact of a Fair Value Financial Reporting System on Insurance Companies: A Survey*, „Geneva Papers on Risk and Insurance – Issues and Practice”, Vol. 29, issue 3, s. 540–581.
- EFRAG (2023), *Better Information on Intangibles. Which is the best way to go? Discussion Paper. Recommendations and Feedback Statement*, EFRAG Financial Reporting, <https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FSiteAssets%2FRecommendations%2520and%2520Feedback%2520Statement%2520on%2520DP%2520Better%2520Information%2520on%2520intangibles%2520which%2520is%2520the%2520best%2520way%2520to%2520go.pdf> (dostęp: 25.07.2023).
- ESMA (2022a), *Public Statement. European common enforcement priorities for 2022 annual financial reports*, October, <https://www.esma.europa.eu/press-news/esma-news/european-enforcers-focus-russia%E2%80%99s-invasion-ukraine-economic-outlook-and-climate>(dostęp:20.06.2023).
- ESMA (2022b), *Public Statement. Implications of Russia's invasion of Ukraine on half-yearly financial reports*, May, <https://www.esma.europa.eu/document/public-statement-implications-russia%E2%80%99s-invasion-ukraine-half-yearly-financial-reports>(dostęp:20.06.2023).

- Fałowski W., Frendzel M. (2019), *Zmiany w krajowym i międzynarodowym prawie bilansowym*, SKwP, Warszawa.
- Fałowski W., Ignatowski R. (2020), *Zmiany w krajowym i międzynarodowym prawie bilansowym*, SKwP, Warszawa.
- Financial Stability Board (2014), *Reforming Major Interest Rate Benchmarks*, Financial Stability Board, https://www.fsb.org/2014/07/r_140722/ (dostęp: 20.06.2023).
- Financial Stability Board (2019), *Reforming major interest rate benchmarks. Progress report*, FSB, December, <https://www.fsb.org/2019/12/reforming-major-interest-rate-benchmark-s-progress-report-2/> (dostęp: 20.06.2023).
- Freeman R.E., Wicks A.C. Parmar B. (2004), *Stakeholder theory and the corporate objective revisited*, „Organization Science”, Vol. 15, No. 3, s. 364–369.
- Frendzel M. (2011), *Przydatność informacyjna wartości godziwej jako podstawy pomiaru w rachunkowości i ograniczenia jej stosowania w praktyce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Główny Urząd Statystyczny (2020), *Wyniki finansowe przedsiębiorstw niefinansowych I–XII 2019 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5502/11/22/1/wyniki_finansowe_przedsiębiorstw_niefinansowych_w_2019.pdf (dostęp: 20.07.2023).
- Główny Urząd Statystyczny (2022), *Wyniki finansowe przedsiębiorstw niefinansowych 01–12 2021 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5502/11/26/1/wyniki_finansowe_przedsiębiorstw_niefinansowych_w_2021.pdf (dostęp: 20.07.2023).
- Główny Urząd Statystyczny (2023), *Wyniki finansowe przedsiębiorstw niefinansowych 01–12 2022 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5502/11/28/1/wyniki_finansowe_przedsiębiorstw_niefinansowych_01-12_2022.pdf (dostęp: 20.07.2023).
- GRI (2021), *Integrating SDGs into sustainability reporting*, <https://www.globalreporting.org/public-policy-partnerships/sustainable-development/integrating-sdgs-into-sustainability-reporting/> (dostęp: 18.07.2023).
- Grougiou V., Dedoulis E., Leventis S. (2016), *Corporate Social Responsibility Reporting and Organizational Stigma: The Case of “Sin” Industries*, „Journal of Business Research”, Vol. 69, s. 905–914.
- Grupa kapitałowa Cyfrowy Polsat (2019), *Raport roczny za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2018 roku*, <https://grupapolsat.pl/pl/relacje-inwestorskie/centrum-wynikow/centrum-wynikow#2018> (dostęp: 20.06.2023).
- Grupa Kapitałowa Orange Polska (2019), *Skonsolidowane sprawozdanie finansowe za rok zakończony 31 grudnia 2018 roku sporządzone zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej zatwierdzonymi przez Unię Europejską*, <https://www.money.pl/gielda/raporty/raport,PLTLKPL00017,6353528036406913.html> (dostęp: 20.06.2023).
- Grupa kapitałowa Polimex Mostostal (2019), *Skonsolidowane sprawozdanie finansowe za rok zakończony dnia 31 grudnia 2018 roku wraz z opinią niezależnego biegłego rewidenta*, <https://www.polimex-mostostal.pl/reports/raporty-okresowe> (dostęp: 20.06.2023).
- Grupa Kapitałowa Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Spółki Akcyjnej (2020), *Skonsolidowane sprawozdanie finansowe za rok zakończony dnia 31 grudnia 2018 r.*

- sporządzone zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej, <https://www.pzu.pl/relacje-inwestorskie/raporty?queries%5Byear%5D=2019> (dostęp: 20.06.2023).
- Grupa kapitałowa Żywiec S.A. (2019), *Skonsolidowane sprawozdanie finansowe za 2018 r.*, <https://grupazywiec.pl/inwestorzy/> (dostęp: 20.07.2023).
- Grupa kapitałowa Żywiec S.A. (2019), *Sprawozdanie niezależnego biegłego rewidenta z badania skonsolidowanego sprawozdania finansowego Grupy Żywiec S.A. za 2018 r.*, <https://grupazywiec.pl/inwestorzy/> (dostęp: 20.07.2023).
- Grupa kapitałowa Żywiec S.A. (2020), *Skonsolidowane sprawozdanie finansowe za 2019 r.*, <https://grupazywiec.pl/inwestorzy/> (dostęp: 20.07.2023).
- Hasik W. (2005), *Wartość godziwa a bezpieczeństwo obrotu gospodarczego*, [w:] B. Micherda (red.), *Sprawozdawczość i rewizja finansowa w procesie poprawy bezpieczeństwa obrotu gospodarczego*, Centrum Rozwoju i Promocji AE w Krakowie, Kraków.
- IFRS Interpretations Committee (2019a), *IFRIC Update June 2019: Holdings of Cryptocurrencies*, IFRS Interpretations Committee, <https://www.ifrs.org/news-and-events/updates/ifric/2019/ifric-update-june-2019/> (dostęp: 15.07.2023).
- IFRS Interpretations Committee (2019b), *IFRIC Update March 2019: Customer's right to access the supplier's software hosted on the cloud (IAS 38)*, IFRS Interpretations Committee, <https://www.ifrs.org/news-and-events/updates/ifric/2019/ifric-update-march-2019/> (dostęp: 15.07.2023).
- Ignatowski R. (2009), *Instytucjonalne uwarunkowania i otoczenie globalnych standardów rachunkowości*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Ignatowski R. (2022), *Szacowanie wartości godziwej aktywów niefinansowych*, „Rachunkowość”, nr 11, s. 3–13.
- Inwestycje w aktywa niematerialne w Polsce nie rosną* (2023), „Tygodnik Gospodarczy PIE”, nr 22, s. 1–13.
- IOSCO (2020), *IOSCO Statement on Importance of Disclosure about COVID–19. The International Organization of Securities Commissions (IOSCO) encourages issuers' fair disclosure about COVID–19 related impacts*, May, Madrid, <https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD655.pdf> (dostęp: 20.06.2023).
- Jędrzejczyk M. (2011), *Estymacja wartości godziwej. Podejście symulacyjne*, PWE, Warszawa.
- Kabalski P. (2012), *Wybrane problemy stosowania międzynarodowych standardów sprawozdawczości finansowej w Polsce. Organizacja, kultura, osobowość, język*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Kampania 17. celów (b.r.), *Barometr Wpływu*, <https://kampania17celow.pl/barometrwplywu/> (dostęp: 18.07.2023).
- Kaplan R.S., Norton D.P. (2011), *Dopasowanie w biznesie. Jak stosować strategiczną kartę wyników*, GWP, Gdańsk.
- Kohlbeck M., Cohen J., Holder-Webb L. (2009), *Auditing Intangible Assets and Evaluating Fair Market Value: The Case of Reacquired Franchise Rights*, „Issues in Accounting Education”, Vol. 24, issue 1, s. 45–61.
- Komitet Standardów Rachunkowości (2022), *Sprawozdanie finansowe i sprawozdanie z działalności w warunkach rosyjskiej agresji zbrojnej na Ukrainę – Rekomendacje Komitetu Standardów Rachunkowości, Załącznik do Uchwały 6/2022 z 4 kwietnia 2022 r.*, <https://www.gov.pl/web/finanse/rekomendacje-sprawozdanie-finansowe-i>

- sprawozdanie-z-dzialalnosci-w-warunkach-rosyjskiej-agresji-na-ukraine (dostęp: 20.07.2023).
- KPMG (2023), *Badanie raportowania zrównoważonego rozwoju. Sprawozdawczość w dobie nowych przepisów*, <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/pl/pdf/2023/01/pl-ESG-Badanie-raportowania-zrownowazonego-rozwoju-KPMG-2023.pdf> (dostęp: 18.07.2023).
- Krajowy Ośrodek Bilansowania i Zarządzania Emisjami (b.r.), *Tabele WO i WE*, <https://www.kobize.pl/pl/article/monitorowanie-raportowanie-weryfikacja-emisji/id/318/tabela-wo-i-we> (dostęp: 18.07.2023).
- Krajowy Ośrodek Bilansowania i Zarządzania Emisjami (b.r.), *Wskaźniki produktowe dla energii elektrycznej*, <https://www.kobize.pl/pl/fileCategory/id/28/wskaźniki-emisyjności> (dostęp: 18.07.2023).
- Krajowy Standard Rachunkowości Nr 11 „Środki trwałe”* (Dz.Urz. Min. Roz. i Fin. z 2017 r., poz. 105).
- Kucharczyk B. (2009), *Wartość godziwa w wycenie aktywów finansowych – praktyka banków polskich*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 52 (108), s. 89–105.
- Landsman W. (2006), *Fair Value and Value Relevance: What Do We Know?*, ICAEW Conference, London.
- Landsman W. (2007), *Is fair value accounting information relevant and reliable? Evidence from capital market research*, „Accounting and Business Research”, Special Issue, International Accounting Policy Forum, s. 19–30.
- Mazur A. (2009), *Stosowanie wartości godziwej w Polsce – wyniki badań*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 49(105), s. 145–167.
- Mazur A. (2010), *Wartość godziwa*, „Rachunkowość”, nr 1, s. 12–16.
- Mazur A. (2011), *Wartość godziwa – potencjał informacyjny*, Difin, Warszawa.
- Melis G., Melis A., Pili A. (2006), *Fair Value and Stakeholder-Oriented Accounting Systems. Some Evidence From Italy*, „Corporate Ownership and Control”, Vol. 4, issue 1, s. 127–138.
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej. MSSF 2016* (2017), SKwP, Warszawa.
- NBP (2019), *Raport o stabilności systemu finansowego*, Warszawa, <https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemfinansowy/stabilnosc.html> (dostęp: 20.06.2023).
- O'Donovan G. (2002), *Environmental Disclosures in the Annual Report: Extending The Applicability and Predictive Power of Legitimacy Theory*, „Accounting, Auditing and Accountability Journal”, Vol. 16, issue 4, s. 523–557.
- OECD (2021), *Tax Challenges Arising from Digitalisation of the Economy – Global Anti-Base Erosion Model Rules (Pillar Two)*, https://www.oecd-ilibrary.org/taxation/tax-challenges-arising-from-digitalisation-of-the-economy-global-anti-base-erosion-model-rules-pillar-two_782bac33-en (dostęp: 18.07.2023).
- Orlen (2019), *Skonsolidowane sprawozdanie finansowe grupy Orlen S.A. za rok zakończony 31 grudnia 2018 sporządzone zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej zatwierdzonymi przez Unię Europejską*, <https://www.orlen.pl/PL/RelacjeInwestorskie/InformacjeFinansowe/Strony/SprawozdaniaFinansowe.aspx> (dostęp: 20.07.2023).

- Parlament Europejski (2018), *Ograniczanie emisji gazów cieplarnianych w UE: krajowe cele na 2030 r.*, https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/society/20180208STO97442/ograniczanie-emisji-gazow-cieplarnianych-w-ue-krajowe-cele-na-2030-r?&at_campaign=20234-Green&at_medium=Google_Ads&at_platform=Search&at_creation=RSA&at_goal=TR_G&at_audience=gazy%20cieplarniane&at_topic=Greenhouse&at_location=PO&gclid=CjwKCAjw2K6lBhBXEiwA5RjtCXz_kudwFULISq3hc5GKE5Tz9IVuPFocl3Mv9l7i5pPS0FGnqO_LPxoCmqSQAvD_BwE (dostęp: 18.07.2023).
- PGNiG(2019), *Skonsolidowane sprawozdanie finansowe grupy kapitałowej PGNiG S.A. za rok zakończony dnia 31 grudnia 2018 r. sporządzone zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej zatwierdzonymi przez Unię Europejską*, <http://pgnig.pl/relacje-inwestorskie/raporty-gieldowe/okresowe>(dostęp:20.07.2023).
- PKO Bank Polski (2019), *Sprawozdanie finansowe PKO Banku Polskiego SA za rok zakończony 31 grudnia 2018 roku*, <https://www.pkobp.pl/relacje-inwestorskie/wy-niki-finansowe-i-prezentacje/#category=154443&subcategory=154549> (dostęp: 20.07.2023).
- Pollock T.G., Lashley K., Rindova V .P., Han J.-P. (2019), *Which of these things are not like the others? Comparing the rational, emotional, and moral aspects of reputation, status, celebrity, and stigma*, „The Academy of Management Annals”, Vol. 13, issue 2, s. 444–478.
- Polska Agencja Nadzoru Audytowego (2022), *Wybrane zagadnienia badania sprawozdań finansowych za 2021 r. ze szczególnym uwzględnieniem wpływu wojny w Ukrainie*, Polska Agencja Nadzoru Audytowego, <https://pana.gov.pl/wp-content/uploads/2022/03/Wybrane-zagadnienia-badania-sprawozdan-finansowych-za-2021-r.-ze-szczegolnym-uwzglednieniem-wplywu-wojny-w-Ukrainie.pdf> (dostęp: 20.07.2023).
- Projekt Krajowego Standardu Rachunkowości nr X „Wartości niematerialne i prawne” (2023), niepublikowany materiał dyskusyjny.
- Projekt stanowiska Komitetu Standardów Rachunkowości w sprawie ustalania wartości godziwej dla potrzeb rozliczania połączeń jednostek metodą nabycia (2023), niepublikowany materiał dyskusyjny.
- Ramanna K. (2008), *The implications of unverifiable fair-value accounting: Evidence from the political economy of goodwill accounting*, „Journal of Accounting and Economics”, Vol. 45, issue 2/3, s. 253–281.
- So S., Smith M. (2009), *Value-relevance of presenting changes in fair value of investment properties in the income statement: evidence from Hong Kong*, „Accounting and Business Research”, Vol. 39, issue 2, s.103–118.
- Stahl G.K., Brewster C.J., Collings D.G., Hajro A. (2020), *Enhancing the role of human resource management in corporate sustainability and social responsibility: A multi-stakeholder, multidimensional approach to HRM*, „Human Resource Management Review”, Vol. 30, issue. 3, s. 100–708.
- Szychta A. (2022), *Rola wytycznych UNCTAD-ISAR w monitorowaniu realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju przez przedsiębiorstwa*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, nr 46(1), s. 67–99.
- Szymalski W., Bukowicka K. (2022), *Jak przedsiębiorstwa mogą lepiej liczyć ślad węglowy? Wstęp do dyskusji*, Fundacja Instytut na rzecz Ekorozwoju, <https://www.pine.org.pl/raport-jak-przedsiębiorstwa-moga-lepiej-liczyc-śląd-węglowy/> (dostęp: 18.07.2023).

- Torelli R., Balluchi F. Furlotti K. (2020), *The materiality assessment and stakeholder engagement: A content analysis of sustainability reports*, „Corporate Social Responsibility and Environmental Management”, Vol. 27, issue 2, s. 470–484.
- Urbanek G. (2007), *Pomiar kapitału intelektualnego i aktywów niematerialnych przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Urząd Komisji Nadzoru Finansowego (2022), *Komunikat UKNF dotyczący obowiązków informacyjnych emitentów w związku z sytuacją polityczno-gospodarczą w Ukrainie*, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Komunikat_UKNF_dot_obowiazkow_informacyjnych_emitentow_wz_z_sytuacja_polityczno-gospodarcza_w_Ukrainie.pdf (dostęp: 20.07.2023).
- Vergner J.P. (2012), *Stigmatized Categories and Public Disapproval of Organizations: A Mixed-Methods Study of the Global Arms Industry. 1996–2007*, „Academy of Management Journal”, Vol. 55, issue 5, s. 1027–1052.
- Wier H. (2009), *Fair Value or Conservatism: The Case of the Gold Industry*, „Contemporary Accounting Research”, Vol. 26, issue 4, s. 1207–1233.
- Yamamoto T. (2008), *Asset Impairment Accounting and Appraisers: Evidence from Japan*, „Appraisal Journal”, Vol. 76, issue 2, s. 179–188.

Spis rysunków, schematów i wykresów

Rysunek 1.	Zmiana referencyjnej stopy procentowej w zakładanym rozkładzie zabezpieczenia przepływów pieniężnych	108
Rysunek 2.	Wpływ zmiany referencyjnej stopy procentowej na stosowanie wyjątków w rachunkowości zabezpieczeń.	112
Schemat 1.	Schemat decyzyjny o ujawnieniu elementu polityki rachunkowości jednostki	147
Schemat 2.	Skutki zmiany statusu inwestora we wspólnej operacji	150
Wykres 1.	Statystyki raportowania ESG w Polsce i na świecie	164

Spis tabel

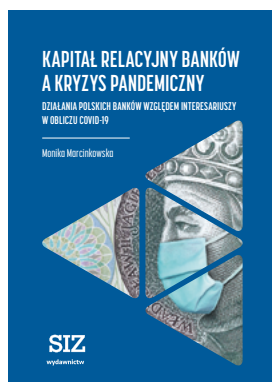

Tabela 1.	Struktura stanowiska KSR dotyczącego ustalania wartości godziwej dla potrzeb rozliczania połączeń metodą nabycia	40
Tabela 2.	Podstawowe dane o przyjętych zmianach w MSSF dla ich stosowania od 2019 r. (stan na 1 lipca 2023 r.)	50
Tabela 3.	Ujmowanie i wycena instrumentów finansowych według MSR 39 i MSSF 9	72
Tabela 4.	Ujmowanie w sprawozdaniach finansowych umów leasingowych. Podejście leasingobiorcy	85
Tabela 5.	Zmiany w MSSF wynikające z przyjęcia nowych Założeń koncepcyjnych	90
Tabela 6.	Definicje aktywów i zobowiązań w starych i nowych Założeniach koncepcyjnych	94
Tabela 7.	Kluczowe cechy i postanowienia nowych Założeń koncepcyjnych	96
Tabela 8.	Wykaz wprowadzonych zmian w MSSF w związku z reformą referencyjnych stóp procentowych	104
Tabela 9.	Definicje przedsięwzięcia (biznesu) w MSSF 3	114
Tabela 10.	Definicje istotności w MSR 1	120
Tabela 11.	Wykaz wprowadzonych zmian w MSR 1 ze stycznia 2020 r. w zakresie kwalifikacji zobowiązań do krótko- lub długoterminowych	122
Tabela 12.	Kluczowe elementy ujawnień informacji wynikające ze zwiększonej niepewności działania	137
Tabela 13.	Zmiany MSSF w cyklu 2015–2017	149
Tabela 14.	Zmiany MSSF w cyklu 2018–2020	152
Tabela 15.	Opis zmian dokonanych w cyklu 2018–2020	152
Tabela 16.	Wymagane informacje dotyczące działalności ESG według różnych aktów prawnych	158

SIZ

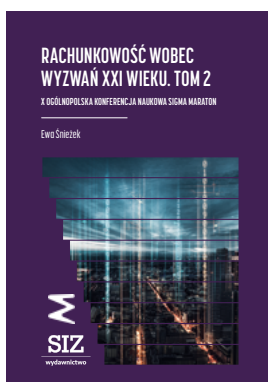
wydawnictwo

poleca

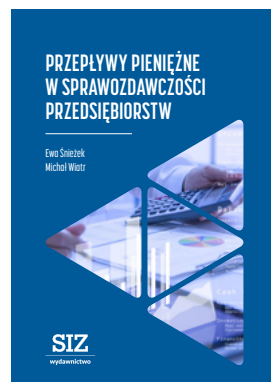
Przepływy pieniężne
w sprawozdawczości
przedsiębiorstw

Ewa Śnieżek,
Michał Wiatr

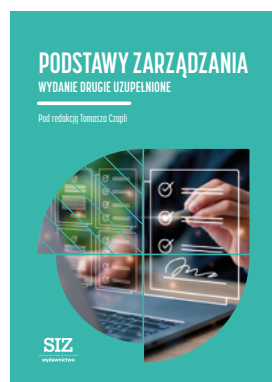
Rachunkowość wobec
wyzwań XXI wieku.
Tom 2.

Ewa Śnieżek

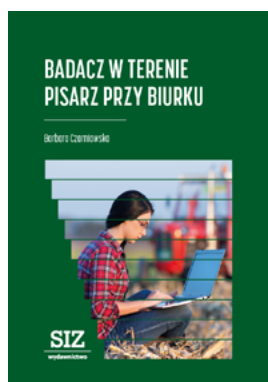
Kapitał relacyjny banków
a kryzys pandemiczny

Monika Marcinkowska

Podstawy Zarządzania

Tomasz Czapla

Badacz w terenie
Pisarz przy biurku

Barbara Czarniawska

Przywództwo
w zmiennych czasach

Ewa Samuel

Szukaj na: www.wydawnictwo-siz.pl/katalog

„[...] W mojej opinii w opracowaniu rzetelnie przedstawiono zagadnienia prezentujące wkład pracowników Ośrodka Łódzkiego w rozwój standaryzacji rachunkowości w Polsce, czyli wkład w stanowienie Krajowych Standardów Rachunkowości, przyjmowanych przez Komitet Standardów Rachunkowości (KSR) oraz syntezę i ocenę zmian przyjętych w MSSF i w UE, co obejmuje także zmiany w dyrektywie 34 w zakresie raportowania danych niefinansowych, zwanych wcześniej sprawozdawczością ESG (ang. Environment, Social and Governance), a obecnie sprawozdawczością w zakresie zrównoważonego rozwoju (ang. Sustainable Reporting. Inicjatywę opracowania oceniam jednoznacznie pozytywnie. Prezentuje wysoki poziom merytoryczny i jest ważne zarówno z teoretycznego, jak i praktycznego punktu widzenia, również w kontekście prospektywnym [...]

Książka, jako dzieło naukowe, uzupełnia, porządkuje i wzbogaca wiedzę na temat wkładu ważnego polskiego ośrodka naukowego w rozwój rachunkowości. Moim zdaniem, rola i miejsce tej pracy na tle innych publikacji ma charakter porządkujący i systematyzujący, będąc jednocześnie ważnym zdaniem odrębnym, prezentującym polski punkt widzenia omawianych treści. Jednocześnie, jeśli chodzi o dokonania krajowych ośrodków naukowych rachunkowości, monografia jest ważna zarówno w zakresie teoretycznym, jak i praktycznym. [...]

Z recenzji prof. Artura Hołdy,
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

Wydawnictwo SIZ
ul. Matejki 22/26 pok. 112
90-237 Łódź
tel.: 42 635 47 91
e-mail: biuro@wydawnictwo-siz.pl

SIZ
wydawnictwo